

גמרא סדורה

מסכת

סנהדרין

פרק ז' - "אַרְבַּע מִיתוֹת"

מהדורה מנוקדת, מפוסקת,
מחולקת לסוגיות ולפסקאות,
בעריכה מבארת

עם רש"י

לימוד פרק זה יהיה להצלחה מיוחדת בלימוד הגמרא בהאהבת התורה והבנת התורה
ל- 10,000 כ"י הלומדים השנה במהדורת גמרא סדורה בבריאות בגשמיות וברוחניות

יצא לאור על ידי עמותת
"וכל בניך לימודי ה'"

ניתן להיות מנייים על הגמרא סדורה לדף היומי.
רישום קל מהיר באתר גמרא סדורה
או במייל vinetdb81@gmail.com

בהצלחה - יגעת ומצאת - תאמיין!!!

להארות והערות

דניאל ברק ווינט

טל' - 0526071122

דוא"ל vinetdb81@gmail.com

עתניאל ד.ד. הר חברון 9040700

כל הזכויות על הטקסט, ניקוד ופיסוק
שמורות למכון הישראלי לפרסומים תלמודיים.
כל הזכויות על החלוקה לסוגיות ופסקאות
שמורות לעמותת "זכר בנייך לימודי ה'" ולדניאל ברק ווינט.

משכת סנהדרין פרק ז' "ארבע מיתות"

1. מט, ב

רפ"י

מתני'

ארבע מיתות. סקילה שריפה הרג וחנק. דווקא נקט סידרא סקילה חמורה משריפה ושתיהן מהרג ושלשתן מחנק ונפקא מינה למתחייב שתי מיתות דקייל לקמן (דף פא.) דנידון בחמורה:

רבי שמעון כו'. פלוגתא מפרש בגמרא:

זו מצות הנסקלין. שפירשנו בפרקין דלעיל (דף מה.) בית הסקילה היה גבוה שתי קומות כו' ומשום דבעי למתני מצות הנשרפין והנהרגין והנחנקין כיצד הדר ונקט להאי:

גמ'

כל מקום ששנו חכמים דרך מנין. וסידרו דבר אחר דבר:

אין מוקדם ומאוחר. לא דקדקו להקדים במשנתן את המוקדם ולאחר את המאוחר שיש מקום שהשוני מאוחר במשנה צריך להקדימו במעשה כגון סדר ח' בגדים של כהונה גדולה כדמפרש לקמיה דמכנסים קודמין בלבישה ולא הקדימו לשנותן כסדר לבישתן ויש מקום שהסדר שנוי כמשפטו לכתחיל אבל אי אפיך לית לן בה כגון דברי סדר חליצה כדלקמיה:

חוץ מסדר שבעה סממנין. האמורים לענין הכתם של דם שבהן דיקדקו בסדר משנתן כל דבר המועיל לחבירו קרי ליה סם לגביה ואין סם לשון בושם ולא לשון מרפא אלא לשון דבר הצריך לתיקון חבירו:

מעבירין על הכתם. לבדוקו אם דם נדה הוא ולטמא טהרות שנגע בהן או צבע הוא והטהרות טהורות ואם עבר באלו שבע סממנין כשיכבס אותו בהן כסדרן בידוע שדם היה ואם לא עבר בידוע שצבע היה:

רוק תפל. שלא טעם כלום כל אותו היום תפל ריקם ונגוב וחסר כל טעם מאכל כגון דבר שלא נמלח דמיקרי תפל:

ומי גריסין. ומי לעיסת גריסין של פול שלועסין וכוססין אותו ומשפשפין אותו בהן:

ומי רגלים. שהחמיצו והסריחו:

נתר. מין אדמה הוא וקורין לה ניתרא:

ובורית. עשב הוא ומעביר כתמין וקורין ליה אירבניו שבונריי"א:

קמוליא. התם מפרש לה שלוף דוץ ולא ידענא מאי היא:

אשלך. נמצא בנקבי מרגליות העולות מתוך הים:

לא עשה ולא כלום. אין זה נסיון שאם לא עבר בכך אכתי איכא למימר דם הוה והאי דלא עבר היינו משום דאין גריסין מועילין אלא לאחר הרוק וכן כולם כסדר והא דרב סחורא קבועי בהאי גמרא משום דמיתנין להני ארבע מיתות ב"ד דמתניי עלה כדפליג רב פפא עליה ואמר אף ארבע מיתות דווקא נישנו הקודם במשנה קודמת לחברתה אם נתחייב שתי מיתות:

בפלוגתא לא קמיירי. רב סחורא נמי אית ליה דמתניי דוקא תנן ומיהו כי נקט איהו לא נקט מילי דפלוגתא:

אף סדר יומא. דעבודת יום הכפורים הסדורות במשנה במסכת יומא זו אחר זו דווקא קתני:

ואידך. אמר לך וודאי דוקא קתני ומיהו חומרא בעלמא הוא שהחמיר הכתוב בעבודת אותו היום שאם שינה בסידרו פסול ולא משום חשיבות דעבודתו הוא שתהא זאת חמורה וחשובה מחבירתה אלא חומר היום שנכתבה חוקה בסידורה לעכב וכי אמרינן אנן במידי דחשיבותה גרם ליה כגון ארבע מיתות דאמרינן לקמן דזו חמורה מזו וכן בשבע סממנין שצורכו וכחו של כל אחד ואחד גורם לו ליקדם וכן מכנסיים שחישבן הכתוב להקדימן כדלקמן אבל יום הכפורים חומר היום בעלמא הוא שלא לשנות בו ולא כח עבודות:

מתניתין

ארבע מיתות נמסרו לבית דין: סקילה, שריפה, הרג, וחנק.

רבי שמעון אומר:

שריפה,

סקילה,

חנק

והרג.

זו מצות הנסקלין."

גמרא

אמר רבא אמר רב סחורא אמר רב הונא:

כל מקום ששנו חכמים דרך מניין - אין מוקדם ומאוחר, חוץ משבועה סמנין.

דתנן:

"שבעה סמנין מעבירין על הכתם: רוק תפל,

ומי גריסין,

ומי רגלים,

ונתר,

ובורית,

קמוליא,

ואשלך"

וקתני סיפא:

"העבירו שלא נסידרו,

או שהעבירו שבועתו באחד - לא עשה ולא כלום" (נדה סא.).

רב פפא סבא משמיה דרב אמר:

אף ארבע מיתות.

מדקא מפליג רבי שמעון, שמע מינה דוקא קתני.

ואידך?

בפלוגתא לא קא מיירי.

רב פפא אמר:

אף סדר יומא,

דתנן:

"כל מעשה יום הכפורים האמורים על סדר,

ואם הקדים מעשה לחבירו לא עשה ולא כלום" (יומא ס.).

ואידך?

ההוא חומרא בעלמא.

רב הונא בריה דרב יהושע אמר:

אף סדר תמיד.

דקתני עלה:

"זהו סדר תמיד" (תמיד ז, א.).

רש"י

ואיך? רב פפא דאיירי נמי בחומרי אמר לך ההוא מצוה בעלמא ואי אפיך לית לן בה: **ולאפוקי ממצות חליצה**. האי כל מקום דקאמר רב סחורא דלא דיקדקו בו לאפוקי מסדר השנוי במצות חליצה אתא דלא תימא דווקא הוא ואע"ג דמצותיה הכי כדקא מסדר ואזיל:

היא אומרת. תחילה מאן יבמי והוא אומר לה לא חפצתי ואחר כך חולצת ואחר כך רוקקת ואחר כך קוראה ככה יעשה אפי' הכי אי אפיך לית לן בה כדקתני לקמן:

עצה ההוגנת לו. שאם היה הוא זקן והיא ילדה הוא ילד והיא זקינה אומרין לו כלך אצל שמותך ולא תכניס קטטה לתוך ביתך:

ובלשון הקודש היו אומרים. במסכת סוטה יליף לה בפרק אלו נאמרין בכל לשון (דף לב.): **רוק הנראה**. שיחא בו כדי לראות כשיוצא מפי' דבעינן לעיני הזקנים וירקה:

קוראה וקורא חולצת ורוקקת וקוראה. קוראה מאן יבמי וקורא לא חפצתי חולצת ורוקקת וקוראה ככה יעשה לאיש:

ה"ג והוינן בה מאי קמשמע לן כו'. ומהא דרב יהודה שמעינן דמתניתין לאו דווקא משום הכי נקט לה הכא:

ולאפוקי. אהא דרב סחורא קא מהדר:

על בשרו. משמע כשלו בשן יהא בשרו מבלי לבוש דאי לא הא אתא לאשמועינן למה לי על בשרו:

מאי טעמא אקדמה לכתונת. הואיל ומכנסיים קודמין: **דאקדמיה קרא**. כתונת בד קדש ילבש ומכנסי בד גוי' (קרא זו):

ואיך?

ההוא למצוה בעלמא.

לאפוקי ממצות חליצה,

דתנן:

"מצות חליצה:

בא הוא ויבמתו לפני בית דין, היו נותנין לו עצה ההוגנת לו,

שנאמר: "זקראו לו זקני עירו ודברו אליו" (דברים כה, ח).

היא אומרת: "מאן יבמי" (דברים כה, ז),

והוא אומר: "לא חפצתי לקחתה" (דברים כה, ח).

ובלשון הקדש היו אומרים.

"ונגשה יבמתו אליו לעיני הזקנים וחלצה נעלו ... וירקה בפניו" (דברים כה, ט),

רוק הנראה לדניין.

"וענתה ואמרה פכה יעשה לאיש" וגו' ונקרא שמו בישראל" (דברים כה, ט-י) (יבמות קו:).

ואמר רב יהודה:

מצות חליצה, קוראה, וקורא, חולצת, ורוקקת, וקוראה.

והוינן בה:

מאי קא משמע לן?

מתניתין היא!

הא קא משמע לן:

מצוה הכי,

ואי אפיך - לית לן בה.

תניא נמי הכי:

"ביו שהקדים חליצה לרקיחה, או רקיחה לחליצה - מה שעשה עשוי."

ולאפוקי מהא דתנן:

"בהן גדול משמש בשמונה בלים,

והדיוט בארבעה:

בכתונת, במכנסיים, במצנפת, ואבנט.

מוסיף עליהן בהן גדול: חושן, ואפוד, ומעיל, וציץ" (יומא עא:).

ותניא:

"מניו שלא יהא דבר קודם למכנסיים?

שנאמר: "ומכנסי בד יהיו על בשרו" (ויקרא טז, ד).

ותנא מאי טעמא אקדמיה לפתונת?

משום דאקדמיה קרא.

וקרא מאי טעמא אקדמיה?

משום דמכסיא כולה גופיה עדיפא ליה.

2. מט, ב - נ, א

רס"י

סקילה חמורה כו'. טעמא דמתניתין מהדר. לפרושי מ"ט דרבנן דאמרו סקילה קודמת לשריפה ושריפה להרג והרג לחנק: **שכן נתנה למגדף**. מברך את השם והוא בסקילה כדכתיב (שם כד) הוצא את המקלל וגו': ולעבודת כוכבים: שהן עבירות חמורות: **ומאי חומרא**. דמגדף ועבודת כוכבים דקאמרת דמיתה הניתנה להם ודאי חמורה משאר מיתות שהרי ניתנה לעבירה חמורה: **שכן מחללת את אביה**. כדקאמרינן לקמן (דף נב). שאם היו נוהגין בו קדש נוהגין בו חול ואמר ארור שזו ילד ארור שזו גידל:

קסברי רבנן. דמתני': **נשואה**. בת כהן יצאה מכלל נשואה בת ישראל מחנק לשריפה אבל ארוסה דגבי בת ישראל בסקילה לא יצאה בבת כהן מכלל ארוסה בת ישראל:

ומדאפקיה רחמנא לארוסה. בת כהן מכלל נשואה בת כהן משריפה לסקילה ש"מ סקילה חמורה דעל כרחיק ארוסה חמורה מנשואה שמחללת ומזנה בית אביה והכתוב החמיר עליה דהא נשואה בת ישראל בחנק שהיא קלה מכולן וארוסה בסקילה לפום ריהטא דסוגיא הכי מיפרשא כדפרישית ומיהו כי דייקת בה שפיר לא אשכחתי קרא לרבנן מנא להו דנשואה יצאה ולא ארוסה אלא משום דאית להו סקילה חמורה הוא דקאמרי על כרחיק לא יצאה ארוסה בת כהן מכלל ארוסה בת ישראל מסקילה לשריפה להקל ויש להקשות היכי ילפינן מהכא דסקילה חמורה הא איהי לא קמה להו לרבנן אלא משום דקסברי סקילה חמורה הלכך על כרחיק האי מדאפקיה רחמנא לארוסה בת כהן בסקילה דנקט הכא לאו טעמא למילתייהו היא אלא יתובי מילתא בעלמא ועיקר טעמייהו מדיניתנה למגדף ולעובד עבודת כוכבי' הוא ודקשיא לך אדרבה שריפה חמורה שכן ניתנה לבת כהן ומאי חומרא שכן מחללת את אביה הכי מתרצה לה כדמתרצינא לקמן גבי מכה אביו ואמו אפי"ה פושט ידו בעיקר עדיף והאי דקאמר דקסברי רבנן נשואה יצאה לשריפה כו' על כרחיק נקט ליה דלא תימא מדיצאה ארוסה בת כהן מארוסה בת ישראל מסקילה לשריפה ש"מ שריפה חמורה וה"ק לעולם סקילה חמורה דפושט ידו בעיקר עדיף וגבי בת כהן דאחשבה לשריפה לאו לגבי סקילה אחשבה אלא לגבי חנק אחשבה דנשואי היא דיצאה ולא ארוסה והאי מדאפקיה רחמנא כו' אורך דברים הוא ונראה בעיני דלא גרסינן לה:

כדאמרן. שכן פושט ידו בעיקר: **איזה כח מרובה**. כלומר אי זה עון חמור: **מדיחי עיר הנדחת בסקילה**. באלו הן הנחנקין (לקמן דף פט): יליף טעמא ומדמדיח בסקילה ונידחין בסייף ש"מ סקילה חמורה: **מכה אביו ואמו בחנק**. דכתיב ביה (שמוח כא) יומת סתמא וקיימא לן (לקמן דף נב): כל מיתה האמורה בתורה סתם אינו אלא חנק: **הוקש כבודם לכבוד המקום**. נאמר כאן (שמות כ) כבוד את אביך ונאמר להלן (משלי ג) כבוד את ה' מהונך:

על כרחיק ארוסה. חמורה מנשואה שרעה לשמים ולבריות ולעצמה שפוגמת כבודה ומשפחתה ואיכא קלון טפי מנשואה שכבר נפגמה ומדאפקיה רחמנא מכלל מות יומת הנואף (ויקרא כ) דהיינו חנק דאף ארוסה היתה בכלל אשת רעהו (שם) ואפקה בהדיא לסקילה כדכתיב (דברים כב) כי תהיה נערה בתולה מאורסה וגו' ש"מ סקילה חמורה ואי קשיא לך למה לי להדורי בתר טעמא בכולהו דתיהוי סקילה חמורה מינייהו מכיון דאשכח סקילה חמורה משריפה ולקמן יליף שריפה חמורה מסייף ממילא ידעינן דסקילה חמורה מסייף תריץ משום דלקמן לא קיימא לן שריפה חמורה מסייף אלא מגזירה שוה מסקילה דאשכחן בה דחמיר. מסייף הלכך מיבעי ליה לאהדורי אטעמא דחמורה סקילה מסייף:

"סקילה, שריפה הרג, וחנק"

'סקילה חמורה משריפה',
שכן ניתנה למגדף, ולעובד עבודה זרה.
ומאי חומרא?
שכן פושט ידו בעיקר.

אדרבה, שריפה חמורה!
שכן ניתנה לבת כהן שאינתה,
ומאי חומרא?
שכן מחללת את אביה.

נ,א קסברי רבנן נשואה יוצאה לשריפה ולא ארוסה,
ומדאפקיה רחמנא ארוסה בסקילה,
שמע מינה: סקילה חמורה.

'סקילה חמורה מסייף',
שכן ניתנה למגדף ולעובד עבודה זרה.
ומאי חומרא?
כדאמרן.

אדרבה, סייף חמור!
שכן ניתן לאנשי עיר הנדחת,
ומאי חומרא?
שכן ממונן אבד.

אמרת: איזה כח מרובה - כח המדיח, או כח הנידח?
הוי אומר:
כח המדיח.
ותניא:

"מדיחי עיר הנדחת - בסקילה"

'סקילה חמורה מחנק',
שכן ניתן למגדף ולעובד עבודה זרה,
ומאי חומרא?
כדאמרן.

אדרבה, חנק חמור!
שכן ניתן למכה אביו ואמו,
ומאי חומרא?
שכן הוקש כבודן לכבוד המקום!

מדאפקיה רחמנא לארוסה בת ישראל מכלל נשואה בת ישראל,
מחנק לסקילה,
שמע מינה סקילה חמורה.

'שריפה חמורה מסייף',
שכן ניתנה לבת כהן שאינתה,
ומאי חומרא?
שכן מחללת את אביה.

רש"י

נאמר אביה בסקילה. בנערה
 המאורסה לזנות בית אביה
 (דברים כב):
 ונאמר אביה בשריפה. בבת כהן
 את אביה היא מחללת (ויקרא
 כא):

אדרבה, סייף חמור!
 שכן ניתן לאנשי עיר הנדחת,
 ומאי חומרא?
 שכן ממונן אבד!

נאמר "אביה" (דברים כב, כא) בסקילה.
 ונאמר "אביה" (ויקרא כא, ט) בשריפה,
 מה "אביה" האמור בסקילה - סקילה חמורה מסייף,
 אף "אביה" האמור בשריפה - שריפה חמורה מסייף.

'שריפה חמורה מחנק',
 שכן ניתנה לבת כהן שזינתה.
 ומאי חומרא?
 כדאמרן.

אדרבה, חנק חמור!
 שכן ניתן למכה אביו ואמו,
 ומאי חומרא?
 שכן הוקש כבודן לכבוד המקום!

מדאפקיה רחמנא לנשואה בת כהן מפלל נשואה בת ישראל, מחנק לשריפה,
 ששמע מינה: שריפה חמורה.

'סייף חמור מחנק',
 שכן ניתן לאנשי עיר הנדחת,
 ומאי חומרא?
 שכן ממונם אבד.

אדרבה, חנק חמור!
 שכן ניתן למכה אביו ואמו!
 ומאי חומרא?
 שכן הוקש כבודן לכבוד המקום!

אפילו הכי,
 פושט ידו בעיקר עדיף.

3. ג, א-ב

רפ"י

סקילה חמורה מסייף. כדיליף טעמא לעיל ממדיחין ונידחין: מדאפקיה לנשואה דבת כהן. סתמא כתיב ארוסה ונשואה משמע ורבנן הוא דמפקי ארוסה מההיא כלל ושבקי לה במילתא כדין ישראלית בסקילה משום דאית להו סקילה חמורה שכן ניתנה למגדף ונשואה מיהת אפקה קרא מדין נשואה ישראלית מחנק לשריפה אלמא שריפה חמורה ואע"ג דמצי לאיתויי בגזירה שוה דאביה אביה כדאייתה לסייף ניחא לאיתויי מגופה: ר"ש לטעמיה. לקמן (שם) יליף מקרא דכתיב בת כהן סתמא: הוי אומר כח המדיח. ור"ש אית ליה מדיחי עיר הנדחת בחנק ויליף לה מקרא באלו הן הנחנקין (לקמן דף פט:). ומדמדיחין בחנק ונדחין בסייף אלמא חנק חמור מסייף וכבר קיימא לן לעיל דשריפה חמורה מחנק הלכך כ"ש דחמורה היא מסייף מק"ו מה חנק דחמור מסייף כו':

"דבי שמעון אומר:
שריפה, סקילה, חנק והרג."

שריפה חמורה מסקילה?
שכן ניתנה לבת כהן שזינתה.
ומאי חומרא?
שכן מחללת את אביה.

אדרבה, סקילה חמורה!
שכן ניתנה למגדף ולעובד עבודה זרה.
ומאי חומרא?
שכן פושט ידו בעיקר!

רבי שמעון לטעמיה,
דאמר: אחת ארוסה ואחת נשואה, יצאה לשריפה,
ומדאפקיה רחמנא לארוסה בת כהן, מפלל ארוסה בת ישראל, מסקילה לשריפה,
שמע מינה: שריפה חמורה.

שריפה חמורה מחנק,
שכן ניתנה לבת כהן שזינתה.
ומאי חומרא?
כדאמרן.

אדרבה, חנק חמור!
שכן ניתן למכה אביו ואמו,
ומאי חומרא?
שכן הוקש כבודם לכבוד המקום!

מדאפקיה רחמנא לנשואה בת כהן, מפלל נשואה בת ישראל, מחנק לשריפה,
שמע מינה שריפה חמורה.

שריפה חמורה מסייף,
שכן ניתנה לבת כהן שזינתה.
ומאי חומרא?
כדאמרן.

אדרבה, סייף חמור!
שכן ניתן לאנשי עיר הנדחת.
ומאי חומרא?
שכן ממונם אבד!

אמרת, וכי איזה כח מרובה? כח המדיח או כח הנידח?
הוי אומר - כח המדיח.
וקל וחומר:
ומה חנק שחמור מסייף שריפה חמורה ממנו,
סייף הקל לא כל שכן?

גב

סקילה חמורה מחנק,
שכן ניתנה למגדף, ולעובד עבודה זרה.
ומאי חומרא?
כדאמרן.

רש"י

אדרבה, חנק חמור!
שכן ניתן למכה אביו ואמו.
ומאי חוקרא?
שכן הוקש בו.

מדאפקיה רחמנא לארוסה בת ישראל, מכלל נשואה בת ישראל, מחנק לסקילה,
שמע מינה: סקילה חמורה.

'סקילה חמורה מסייף',
שכן ניתנה למגדף.

אדרבה, סייף חמור!
שכן ניתן לאנשי עיר הנדחת,
ומאי חוקרא?
שכן ממונם אבד.

אמרת: וכי איזה פח מרובה? פח המדיח או פח הנידח?
הוי אומר פח המדיח,
וקל וחומר:
ומה חנק שחמור מסייף, סקילה חמורה ממונו,
סייף הקל לא כל שכן?!

'חנק חמור מסייף',
שכן ניתן למכה אביו ואמו.
ומאי חוקרא?
כדאמרו.

אדרבה, סייף חמור!
שכן ניתן לאנשי עיר הנדחת,
ומאי חוקרא?
שכן ממונם אבד.

אמרת: וכי איזה פח מרובה? פח המדיח או פח הנידח?
הוי אומר: פח המדיח,
ותניא:

**"מדיחי עיר הנדחת בסקילה,
רבי שמעון אומר: בחנק".**

4. נ, ב

רָפ"י

מרגלא בפומיה דרבי יוחנן. סדור היה הדבר הזה בפיו ולא ששנאה במשנה וברייטא אלא כך קיבלה שמועה מרבו:

בסקילה. דרבנן אית להו דארוסה לא יצאה לשריפה דאם כן נמצא אתה מיקל בבת כהן: **ר' שמעון אומר בשריפה.** דשריפה חמורה הלכך לית לך לאפוקי מכלל סתם בת כהן דקרא סתמא כתיב:

זינתה מאביה. ארוסה בת ישראל שזינתה מאביה דאיכא שתי מיתות סקילה משום ארוסה ושריפה משום דמאביה זינתה דבשריפה היא כדילפינן באלו הן הנשרפין (לקמן דף עה.):

בסקילה. לרבנן דסקילה חמורה: **ר"ש אומר בשריפה.** הא קמ"ל דלרבנן משום דאית להו סקילה חמורה סבירא להו דארוסה לא יצאה לשריפה כדמפרש ואזיל וטעמא מאי כו':

ונפקא מינה. מהא דרבי יוחנן דאמר דמשום דלרבנן סקילה חמורה הויא ארוסה בת כהן בסקילה ומשום דלר"ש שריפה חמורה מוקי לה בשריפה ש"מ המתחייב שתי מיתות נידון בחמורה דהכא נמי שתי מיתות איכא סקילה כדין ארוסה ושריפה כדין בת כהן הלכך לרבנן על כרחן ארוסה לא יצאה לשריפה ולר"ש יצאה:

מאי ר"ש. לעיל מהדר דאמרן לעיל ר"ש לטעמיה דאמר אחת ארוסה ואחת נשואה יצאה לשריפה היכי שמעינן ליה:

שני כללות נאמר בבת כהן. אחת בארוסה ואחת בנשואה כלומר כשכלל הכתוב באשת איש (יקרא כ) מות יומת הנואף והנואפת אף בת כהן משמע בחנק וכשהוציא ארוסה לסקילה אף בת כהן במשמע היינו כלל שני:

ופרכינן בבת כהן ולא בבת ישראל. האי קראי סתמא כתיבי: **אימא אף בבת כהן.** וה"ק שתי כללות שנאמרו בתורה בארוסה בסקילה ובנשואה בחנק אף בת כהן היתה תחילה במשמע ובא הכתוב והוציא לך בת כהן לידון בשריפה וסתמא כתיבא ואחת ארוסה ואחת נשואה הוציא לשריפה:

ארוסה בת כהן מכלל ארוסה בת ישראל. מסקילה לשריפה:

נשואה מכלל נשואה. מחנק לשריפה צא ולמד מיכן שהשריפה חמורה דמה כשהוציא נשואה מכלל נשואה להחמיר עליה יצאה דהא שריפה הכל מודים דחמורה מחנק אף כשהוציא ארוסה מכלל הארוסה להחמיר עליה הוציאוה:

זוממי נשואה בת כהן בכלל זוממי נשואה בת ישראל. בחנק שלא הוציא הכתוב אלא אותה לבדה דכתיב (ויקרא כא) היא באש תשרף ולא בועלה ולא זוממיה: גבי זוממין גרס בכלל ולא גרס מכלל:

מרגלא בפומיה דרבי יוחנן:

נערה המאורסה בת כהן שזינתה - בסקילה,

רבי שמעון אומר: בשריפה.

זינתה מאביה - בסקילה,

רבי שמעון אומר: בשריפה.

מאי קא משמע לן?

לרבנן: נשואה יצאה לשריפה, ולא ארוסה.

לרבי שמעון: אחת ארוסה ואחת נשואה יצאה לשריפה.

וטעמא מאי?

משום דלרבנן - סקילה חמורה,

לרבי שמעון - שריפה חמורה.

נפקא מינה למי שנתחייב שתי מיתות בית דין - נידון בחמורה.

מאי רבי שמעון?

דתניא:

"רבי שמעון אומר:

שני כללות נאמרו בבת כהן."

"בבת כהן" ולא בבת ישראל!?"

אימא: 'אף בבת כהן'.

"והוציא הכתוב נשואה מכלל נשואה,

וארוסה מכלל ארוסה

מה נשואה יצאה הכתוב נשואה מכלל נשואה - להחמיר,

אף נשואה יצאה הכתוב ארוסה מכלל ארוסה - להחמיר.

זוממי נשואה בת כהן, בכלל זוממי נשואה בת ישראל,

וזוממי ארוסה בת כהן בכלל זוממי ארוסה בת ישראל!?"

5. נ, ב - נא, ב

תנו רבנן:

"ובת איש כהן מי תחלו" (ויקרא כא, ט).

יכול אפילו חללה את השבת?

תלמוד לומר: "לזנות" בחילולין שבזנות הפתוב מדבר.

יכול אפילו פנויה?

נאמר כאן: "אביה" ונאמר להלן: "אביה".

מה להלן זנות עם זיקת הבעל, אף כאן זנות עם זיקת הבעל.

או אינו אומר "אביה" אלא להוציא את כל האדם?

כשהוא אומר "היא מחללת", הוי כל אדם אמו,

הא מה אני מקיים "את אביה"?

נאמר כאן "אביה" ונאמר להלן "אביה".

מה להלן זנות עם זיקת הבעל אף כאן זנות עם זיקת הבעל.

אי מה להלן נערה, והיא ארוסה, אף כאן נערה והיא ארוסה.

נערה והיא נשואה,

בוגרת והיא ארוסה,

בוגרת והיא נשואה,

אפילו הזקניה - מניין?

תלמוד לומר: "ובת כהן" מכל מקום.

"בת כהן" - אין לי אלא שניסח לכהן,

ניסח ללוי, לישראל, לכותי, לחלל, לממזר, לנתין - מניין?

תלמוד לומר: "ובת איש כהן" - אף על פי שאינה נהנת

היא בשריפה, ואין בועלה בשריפה.

היא בשריפה, ואין זוממיה בשריפה.

רבי אליעזר אומר:

את אביה - בשריפה,

ואת חמיה - בסקילה."

נא, נא

אמר ר':

"יכול אפילו חיללה שבת"

חיללה שבת בת סקילה היא!

אמר רבא:

הא מני רבי שמעון היא,

דאמר: שריפה חמורה.

סלקא דעתך אמינא: הואיל ואחמיר בהו רחמנא בכהני,

דרבי בהו מצות יתירות, תידון בשריפה,

קא משמע לן.

מאי שנא מיניה דידיה?

סלקא דעתך אמינא:

איהו דאישתריא ליה שבת לגבי עבודה,

היא, פיון שלא אשתריא שבת לגבה, אימא - תידון בשריפה,

קא משמע לן.

"יכול אפילו פנויה."

הא "לזנות" כתיב!

כדרבי אלעזר דאמר:

פנויה הבא על הפנויה שלא לשום אישות - עשאה זונה.

רס"י

בת כהן כי תחלו. אי לא כתב לזנות משמע אפילו חיללה שבת:

ת"ל לזנות. ולקמיה פריך חיללה שבת בת סקילה היא:

ונאמר להלן. בנערה המאורסה מה להלן שזינתה בשעה שזיקת הבעל עליה אף כאן זנות בשעה שזיקת הבעל עליה ולא פנויה והאי דנקט תנא האי לישנא ולא נקט מה להלן ארוסה כו' משום דסופו נמי לאיתויי נשואה לשריפה כדילקי ואזיל:

או אינו אומר אביה. לגזירה שוה זו אלא להוציא את כל האדם שאם זינתה מאביה תידון בשריפה אבל משאר כל אדם. תידון כבת ישראל ולקמיה פריך היכי תיסק אדעתין הא מילתא אי"כ מאי איריא בת כהן ואפי' בת ישראל נמי מאביה בשריפה באלו הן הנשרפין (לקמן דף עה.).

כשהוא אומר היא מחללת. משמע היא מחללת אותו ולא הוא מחללה הרי על כרחיך כשזינתה משאר כל אדם אומר:

הא מה אני מקיים את אביה. למה לי למיכתביה כלל אלא נאמר כאן כו' והאי תנא לית ליה האי דרשה דלקמן (דף נב.). שאם היו נוהגין בו קודש כו' אי"נ אית ליה ליכתוב היא מחללת ולא ליכתוב את אביה וליהוי משמע אפי' משפחתה ואביה יותר מכולם:

נערה. שהביאה שערות ולא הביאה סימני בגרות במסי נדה מפרש להו בפרק [יוצא דופן] (דף מז.). משנתמעך הכף:

ת"ל ובת כהן מכל מקום. מריבויא דוי"ו קא דריש וכר"ע סבר לה דדריש לה לקמן (דף נא.) כי האי גוונא וליכא לפרושי דמדכתיב קרא סתמא יליף טעמא דהא אתא גזירה שוה ומפקא ליה מסתמיה:

אין לי אלא שנשאת לכהן. לקמיה פריך מהיכא תיתי הא אטו משום דניסת ללוי וישראל לאו בת כהן היא:

חלל. כהן. שנשא גרושה או זונה וילדה לו בן מיקרי חלל מן הכהונה כדכתיב (ויקרא כא) לא יחלל זרעו:

עובד בוכבים נתין וממזר. אע"פ שאסורין לבא בקהל יש להם קידושין והרי היא אשת איש דקדושין תופסין בחייבי לאוין ואע"ג דהאי מתניתין ר"ע דדריש וי"ו ושמעין ליה דאין קדושין תופסין בחייבי לאוין איכא תנא ביבמות (דף סט.) דאית ליה אליבא דר"ע דכי אמר ר"ע אין קדושין תופסין בחייבי לאוין הי"מ בחייבי לאוין דשאר אבל בחייבי לאוין גרידי לא אמר עובד כוכבים איכא לאו דלא תתחנן בס' (דברים ז) וכן נתין דהוא מן הגבעונים:

בת איש כהן. איש יתירא למה לי אלא למדרש דאב הוא דבעיני איש כהן אבל בעל לא בעיני איש כהן ואף על פי שאינה כהנת אבת כהן קפיד קרא שתהא בת איש כהן ולא אשת כהן:

רבי אליעזר אומר כו'. לקמן בעי מאי קאמר: חיללה שבת בת סקילה. והיכי ס"ד דהקל בה הכתוב משאר בנות ישראל לידון במיתה קלה:

ומאי שנא מיניה דידיה. לענין שבת למה יחמיר לנו בנקיבות יותר מן הזכרים כהנים:

איהו אשתראי שבת כו'. ומשו"ה היכא דלא אשתראי ליה מיהו לא תחמיר עליה:

הא לזנות כתיב. ופנויה לאו זנות היא דאין לשון זונה אלא שזינתה ויצתה מתחת בעלה לאחרים כמו (הושע ט) כי זנית מעל אלהיך לשון מורדת ויוצאה מזה לזה אשוור"א בלע"ז:

כדר"א. במסכת יבמות בהבא על יבמתו: עשאה זונה. ליפסל מן הכהונה אלמא זנות מיקריא:

מאי נינהו. מאי קאמר לן קרא:

שזינתה מאביה. בתמיה:

רָשׁ"י

אתיא הנה הנה. כתיב (ויקרא יח) בבת בנו ובבת בתו ערות בת בנך או בת בתך וגוי כי ערותך הנה וכתוב (שם) בבת אשתו שארה הנה זימה היא מה באשתו עשה בתה כבת בתה דכתיב (שם) ערות אשה ובתה וגוי אף כאן חייב על בתו כעל בת בתו ומן ק"ו לא תייתיה דאין עונשין מן הדין אבל גזרה שוה הוי כאילו מפורש בו דהא להך דרשה איכתיב הנה יתירא:

אתיא זימה זימה. לידון בשריפה כתיב הכא זימה היא וכתוב בשריפה זימה (שם כ) באש ישרפו גוי:

סלקא דעתך אמינא. האי אביה קרא יתירא הוא דגליא שריפה בבת כהן שזינתה מאביה לאפוקי מגזירה שוה דרבא אתא למימר דלא תידרוש ליה לישראל הבא על בתו בשריפה דמדגלי רחמנא כו' קא משמע לן היא מחללת דבזינתה שאר כל אדם קאמר:

לאו בת כהן היא. בתמיה למה לי איש יתירא לריבויי: **כי תחל לזנות**. כשהיא מתחללת על ידי זנות וזו נתחללה כבר ע"י נשואין שנשאת לחלל לנתין ולמזור נתחללה מן התרומה אפי' ימות וזרע אין לה לא תשוב עוד אל בית אביה כנעוריה ונפסלת נמי מן הכהונה שלא תינשא עוד לכהן וכולה יליף ביבמות בפרק אלמנה (דף סח):

לפסול לה. כגון נתין וממזר: **פסלה**. עולמית מתרומה ומכהונה והתם פריך האי מיבעי ליה לגופיה זר שאינו כהן לא תאכל בתרומה בחייו ומשני ליה התם וחלל אף על גב דלא פסיל לה הוא דהא כשר לבא בקהל יליף לה בפרק אלמנה לכהן גדול (יבמות דף סט.) מלא יחלל זרעו מקיש זרעו לו מה הוא פוסל אף זרעו פוסל דכהן גדול הבא על האלמנה פוסל מן הכהונה ומן התרומה דיליף לה מלא יחלל שני חילולין במשמע שמחלל אותה ואת הולד:

ללוי וישראל נמי. אע"פ שאינה מחוללת עולמית מיהו כל ימי חייו מחוללת מן התרומה כדכתיב ושבה וגוי: **ודלא כר"מ**. הא דאמרן לעיל בת כהן הנשואה לממזר בקדושתה קיימת ונידונית בשריפה דלא כרבי מאיר: **ואכלה בתרומה בשוגג**. דגבי זר איכא חיוב קרן וחומש: **משלמת את הקרן**. דכיון דלא זכי לה רחמנא בגוה גזילה היא אצלה:

ואינה משלמת את החומש. דלאו זרה היא הואיל וראויה לחזור אם ימות בעלה וזרע אין לה: **ומיתתה בשריפה**. אם זינתה: **נשאת לאחד מן הפסולים**. שנפסלה עד עולם ונתחללה הרי היא כזרה גמורה: **מאביה**. שזינתה מאביה:

"או אינו אומר אביה" אלא להוציא את כל אדם.

אלא מאי ניהו, שזינתה מאביה. מאי איריא בת כהן? אפילו בת ישראל נמי! דאמר רבא:

אמר לי רב יצחק בר אבודימי:

אתיא "הנה" "הנה"

אתיא "זמה" "זמה"!

איצטריד, סלקא דעתך אמינא קרא לאפוקי מדרבא, מדגלי רחמנא בבת כהן ולא בבת ישראל קא משמע לן.

"בת כהן", אין לי אלא שניסת לכהן,

ניסת ללוי, לישראל, לכוהן, לחלל, לנתין, לממזר מניין? תלמוד לומר: "בת איש כהן", אף על פי שאינה כהנת.

משום דאינסבא להו להני לאו בת כהן היא?!

ותו: מידי 'כהנת לכהן' כתיב?!

סלקא דעתך אמינא:

"כי תחל לזנות" אמר רחמנא,

הני מילי היכא דקא מתחלא השתא,

אבל הא כיון דקא מתחלא וקיימא מעיקרא,

דאמר קר: **"ובת כהן כי תקיה לאיש זר"** (ויקרא כב, יב)

כיון שנבעלה לפסול לה - פסלה.

ללוי וישראל נמי - **"ושבה אל בית אביה פנעוריה"** (ויקרא כב, יג),

מכלל דכי איתיה גביה לא אכלה,

אימא: לא תידון בשריפה,

קא משמע לן.

ודלא כרבי מאיר.

דתניא:

"בת כהן שניסת לישראל ואכלה תרומה:

משלמת את הקרן

ואינה משלמת את החומש,

ומיתתה בשריפה.

ניסת לאחד מן הפסולין:

משלמת קרן וחומש,

ומיתתה בחנק,

דברי רבי מאיר,

וחכמים אומרים:

זו וזו משלמות קרן ולא חומש,

ומיתתן בשריפה."

"רבי אליעזר אומר:

את אביה בשריפה ואת חמיה בסקילה,"

מאי "את אביה" ו"את חמיה"?

אילימא "את אביה" - מאביה,

ו"את חמיה" - מחמיה,

רַבִּי

כלתו בסקילה. במתניי (דף נג.):
ברשות אביה. ארוסה: **ברשות חמיה.**

נשואה:
אי כרבנן. דאמרי סקילה חמורה איפכא מיבעי ליה דהא ארוסה חמורה מנשואה ולדידהו נשואה יצתה מכלל בת ישראל מחנק לשריפה ולא ארוסה מסקילה לשריפה:

ואי כרבי שמעון. דאית ליה שריפה חמורה מסקילה הא אמר אחת ארוסה ואחת נשואה יצאו לשריפה:

ואי כר' ישמעאל. הא דאמר שריפה חמורה כר' ישמעאל דאמר לקמן בשמעתא ארוסה יצאת לשריפה ולא נשואה דיליף לה מבנין אב דבארוסה הכתוב מדבר:

את חמיה חנק הוא. כדן בת ישראל דהא לא יצתה מכללה: כך הצעה של משנת ר"א כמו שהיא שנויה ולא תפכה ולעולם כרבנן דאית להו איפכא ארוסה בסקילה נשואה בשריפה ואיהו נמי הכי אמר כל שהיא בבית ישראל שזינתה מאחר:

למטה ממיתת אביה. שריפה כלומר במיתה שהיא קלה משריפה כגון נשואה דחנק בעלמא הוא הכא בבית כהן במיתת אביה כו' כאילו זינתה מאביה ובשריפה: **כל שהיא.** בבית ישראלית למעלה ממיתת אביה כגון ארוסה דבסקילה הי"נ בבית כהן לא יצאת מכללה להקל ונידונית במיתה חמורה כאלו זנתה מחמיה דבסקילה וה"ק אביה בשריפה הסמוכה למיתת אביה דנחיתא מינה דרגא דהיינו נשואה בת ישראל הכא בבית כהן הוציאה הכתוב להחמיר בשריפה ושהיא למעלה משריפה כגון ארוסה את חמיה דיינין לה כדן כלתו דבסקילה יש לגמגם אמאי נקיט את חמיה תיפוק ליה דכן דינה בסקילה אחרי שלא יצאה מן הכלל ומיהו הא מתקפין אתקפתא אחריתי ומפקינן ליה מטעמא:

לעולם רבי ישמעאל. דאמר ארוסה יצתה ולא נשואה והכי קאמר ר' אליעזר את אביה ברשות אביה דהיינו ארוסה בשריפה:

ואת חמיה. דהיינו נשואה אם מחמיה זינתה בסקילה כבת ישראל ומכל אדם בחנק כישאל דנשואה לא יצתה מן הכלל:

לעולם כר"ש. דאמר שריפה חמורה הלכך על כרחיך ארוסה יצתה לשריפה ובנשואה קסבר רבי אליעזר הואיל ובישראל קלה מאד דבחנוק דיי לך אם תחמיר על בת כהן לדונה בסקילה דסלקא חד דרגא דלר"ש כך סדרן שריפה סקילה חנק והרג ואת אביה ואת חמיה דקאמר רשות ניהו:

הא אידי ואידי ר"ש בשריפה קאמר. ועל כרחיך לא מצית למימר ר' אליעזר בהא פליג עליה דמהיכא תיתי אי לית ליה בנין אב דר' ישמעאל על כרחיך כיון דשריפה חמורה וקרא בת כהן סתמא כתיב שתיהן במשמע ואי אית ליה בנין אב דבארוסה הכתוב מדבר נשואה על כרחיך לא יצתה מכלל נשואה בת ישראל ומי הוציאה לסקילה אם החמיר הכתוב בארוסה בת כהן מבת ישראל שכן היא חמורה תחמיר בנשואה שהיא קלה:

איפוך. אידי ואידי רשות והאי דקאמר את אביה ולא נקט לשון ארוסה ולשון נשואה סירכא נקט אמילתיה דתנא קמא סריך דאיירי בלישנא דקרא:

מאי איריא **"בת כהן"**, אפילו בת ישראל נמי! בתו - בשריפה, כלתו - בסקילה!

אָלָא:

"את אביה" - ברשות אביה,
"ואת חמיה" - ברשות חמיה,

כִּמָּאן?

אי כרבנן - האמרי נשואה יצאת לשריפה, ולא ארוסה.

אי כרבי שמעון - האמר אחת ארוסה ואחת נשואה בשריפה,

ואי כרבי ישמעאל - האמר ארוסה יצאת לשריפה ולא נשואה, את חמיה - חנק הוא!

שֶׁלַח רַבִּין מִשְׁמִייה דְרַבִּי יוֹסִי בְרַבִּי חֲנִינָא:

כִּף הִיא הַצָּעָה שֶׁל מִשְׁנָה:

לְעוֹלָם כְּרַבָּנָן,

וְהָכִי קֵאָמַר:

כֹּל שֶׁהוּא לְמִטָּה מִמִּיתַת אָבִיָּה, וּמָאִי נִיהוּ - 'נְשׂוּאָה בֵּת יִשְׂרָאֵל',

דְּאִילוּ נְשׂוּאָה בֵּת יִשְׂרָאֵל בְּחֻנֵּק,

הִכָּא בְּמִיתַת אָבִיָּה, בְּשִׁרְיָפָה.

כֹּל שֶׁהִיא לְמַעְלָה מִמִּיתַת אָבִיָּה, וּמָאִי נִיהוּ 'אֲרוּסָה בֵּת יִשְׂרָאֵל'.

דְּאִילוּ אֲרוּסָה בֵּת יִשְׂרָאֵל בְּעֻלְמָא בְּסִקְלָהּ, הִכָּא בְּמִיתַת חֲמִיָּה - בְּסִקְלָהּ.

מִתְקִיף לָהּ רַבִּי יְרֵמְיָה:

מִיָּדִי 'לְמַעְלָה' 'לְמִטָּה' קִתְּנִי?!

אָלָא,

אָמַר רַבִּי יְרֵמְיָה:

לְעוֹלָם כְּרַבִּי יִשְׁמַעְאֵל.

וְהָכִי קֵאָמַר:

"את אביה" - ברשות אביה, בשריפה,

"ואת חמיה" - מחמיה, בסקילה, וְכֹל אָדָם - בְּחֻנֵּק.

אָמַר רַבָּא:

מָאִי שְׁנָא?

אוֹ אִידִי וְאִידִי מִמֶּש,

אוֹ אִידִי וְאִידִי רְשׁוֹת!

אָלָא,

אָמַר רַבָּא:

לְעוֹלָם כְּרַבִּי שְׁמַעוֹן,

וְקַסְבַּר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר: נְשׂוּאָה בְּאֲרוּסָה,

מָה אֲרוּסָה חֹד דְּרָגָא מְסַקִּינָן, מְסַקִּלָהּ לְשִׁרְיָפָה,

אִף נְשׂוּאָה חֹד דְּרָגָא מְסַקִּינָן לָהּ, מְחַנֵּק לְסִקְלָהּ.

מִתְקִיף לָהּ רַבִּי חֲנִינָא:

הָא אִידִי וְאִידִי רַבִּי שְׁמַעוֹן בְּשִׁרְיָפָה קֵאָמַר!

אָלָא,

אָמַר רַבִּינָא:

לְעוֹלָם כְּרַבָּנָן,

וְאִיפּוּךְ: אֵת אָבִיָּה בְּסִקְלָהּ, וְאֵת חֲמִיָּה בְּשִׁרְיָפָה.

וְהָאִי דְקֵאָמַר: **"את אביה"** - סִירְכָא בְּעֻלְמָא נְקֻט.

אָמַר רַב נְחֻמָּן אָמַר רַבָּה בַּר אַבּוּהֵי אָמַר רַב:

הִלְכָה:

כְּדִשְׁלַח רַבִּין מִשְׁמִייה דְרַבִּי יוֹסִי בְרַבִּי חֲנִינָא.

רַס"י

הלכתא למשיחא. הלכה זו כשיבאו ימות המשיח אצטריך לנו שישובו ד' מיתות בית דין למקומן:

הכי קאמינא הלכה למה לי סוגיא דשמעתא הלכה קאמר. בתמיה מי שייד למימר הלכה בכי האי מחלוקת שאין בין רבין לרבנא לא חיוב ולא פטור ולא חילוק מיתה דתרווייהו מפרשי נשואה בשריפה ארוסה בסקילה ובתיקון לשון הברייתא פליגי מר מתקן לה ללישנא דלא אצטריך לאפוכה ומר מפיד לה משום דוחקא דלישנא ומאי הלכה איכא למימר בסוגיא דשמעתא אחרי שאין אנו למידין ממנה כלום כשיבא המשיח ויחיה המתים נשאל את רבי אליעזר באיזה לשון אמרה:

אמר רב יוסף:
הלכתא למשיחא!?

אמר ליה אביי:
אלא מעתה שחיטת קדשים לא ליתני - הלכתא למשיחא!
אלא דרוש וקבל שְׁכָר.
הכא נמי דרוש וקבל שְׁכָר.

הכי קאמר:
הלכתא למה לי? סוגיא דשמעתא הלכה קאמר.

ר"י

מות יומת הנואף והנואפת. כל מיתה סתם חנק:
הכל היו בכלל הנואף והנואפת. נשואות וארוסות כהנת וישראלית:
הוציא הכתוב מכלל זה את ארוסה לסקילה כדכתיב (דברים כב) והוציאו את הנערה והוציאו כתוב אחר בת כהן לשריפה וכתב סתם ולמד סתם מן המפורש מה כשהוציא בישראל מכלל חנק ארוסה הוציא ולא נשואה אף כשהוציא כו':
זוממיה. בכלל מיתה בועלה שלא יצא מן הכלל דכתיב (ויקרא כא) היא ולא בועלה וזוממיה בכלל מיתה בועליהן דכתיב כאשר זמם לעשות לאחיו ולא לאחותו במקום שיש חילוק מיתה בעדותן כגון כאן שחייבו לה שריפה ולו סקילה כדינו נדונין ולא כדינה:
אחת ארוסה ואחת נשואה. דקרא סתמא כתיב:
אמר לו רבי ישמעאל. הואיל ודורש אתה גזירה שוה דרוש נמי הא דבארוסה משתעי:
בת ובת. וי"ו יתירה לרבות הנשואה:
נוציא זו בשריפה. ונחמיר עליה ממיתה המפורשת בה דהוי חנק דאם משמע גזירה שוה להביא את הנשואה הביא נמי את הפנויה ואם משמע להוציא פנויה הוציא וכו':
ורבי ישמעאל. דפריך ליה אם משמע וכו' לא ידע דעתיה דרבי עקיבא והוה סבירא ליה מדמהדר ליה בת ובת אני דורש שמע מינה דרבי עקיבא הדר ביה מגזירה שוה והכי קאמר ישמעאל אחי אין אני דורש גזירה שוה זו דאתא בת ובת ואפקה והכי קאמר ליה אם כן למעוטי פנויה מנא לך:
בזכרים. בכהנים:
בין תמימים לבעלי מומין. לענין עבודה יכול אף בנות בעלי מומין יצאו מכלל קדושתן ויהיה דינם כבנות ישראל אם זנו:
והיו קדש. לרבות אף בעלי מומין לקדושה:
הני מילי. דנפקי שאף בעלי מומין בקדושתן מוהיו קדש:

6. נא, ב - נב, א

["ארוסה יצאת לשריפה ולא נשואה, את חמיה - חנק הוא"].

מאי רבי ישמעאל?

דתנאי:

"**ובת איש מהן מי תחל לזנות**" (ויקרא כא, ט) -

בנערה והיא ארוסה הכתוב מדבר.

אתה אומר בנערה והיא ארוסה, או אינו אלא אפילו נשואה?

תלמוד לומר: "**ואיש אשר ינאף את אשת רעהו,**

מות יומת הנואף והנואפת" (ויקרא כא, כ),

הכל היו בכלל "הנואף והנואפת",

הוציא הכתוב בת ישראל לסקילה, ובת כהן בשריפה,

מה נשואה הוציא הכתוב את בת ישראל לסקילה - ארוסה ולא נשואה,

אף נשואה הוציא הכתוב בת כהן לשריפה - ארוסה ולא נשואה.

זוממיה ובעלה בכלל "ועשיתם לו כאשר זמם" וגו' (דברים יט, ט).

"בועלה" מאי "כאשר זמם" איכא?

אלא: זוממיה בכלל מיתה בועלה.

משום שנאמר: "**ועשיתם לו כאשר זמם לעשות לאחיו**" (דברים יט, ט) - ולא לאחותו.

דברי רבי ישמעאל,

רבי עקיבא אומר:

אחת ארוסה ואחת נשואה יצאת לשריפה.

יכול אפילו פנויה?

נאמר כאן: "**אביה**",

ונאמר להלן: "**אביה**",

מה להלן זנות עם זיקת הבעל,

אף כאן זנות עם זיקת הבעל.

אמר ליה רבי ישמעאל:

אי מה להלן נערה והיא ארוסה, אף כאן נערה והיא ארוסה,

אמר ליה רבי עקיבא:

ישמעאל אחי "בת" "ובת" אני דורש,

אמר ליה: וכי מפני שאתה דורש "בת" "ובת" נוציא זו לשריפה?!

אם משמע להביא את הנשואה הביא את הפנויה.

ואם משמע להוציא את הפנויה הוציא את הנשואה.

ורבי עקיבא?

אהני גזירה שוה למעוטי פנויה,

ואהני "בת" "ובת" לרבות את הנשואה.

ורבי ישמעאל סבר:

מדקאמר ליה "בת" "ובת" שמע מינה הדר ביה מגזירה שוה.

ורבי ישמעאל, האי "בת" "ובת" מאי דריש ביה?

מיבעי ליה לכדתני אבוהי דשמואל בר אבין:

"לפי שמצינו שחלק הכתוב בזכרים בין תמימים לבעלי מומין,

יכול לחלוק בבנותיהן?

תלמוד לומר: "בת" "ובת".

ורבי עקיבא?

מ'זהם מקריבם והיו קדשי' (ויקרא כא, ו) - נפקא.

ורבי ישמעאל?

רש"י

אינהו. הכהנים עצמן נתרבו לקדושה שלא תאמר הואיל ופסולין לעבודה יהיו מותרין לטמא למתים:
 ור' ישמעאל. דנפקא ליה במה מצינו ולא איצטריך ג"ש:
 האי את אביה. מאי דריש ביה:

אי מההיא, הוה אמינא: הני מילי - אינהו, אבל בנותיהן - לא, קא משמע לן.

ורבי ישמעאל?

נב, א האי "אביה היא מחללת" (ויקרא כא, ט) מאי דריש ביה?

מבעי ליה לכדתנאי:

"היה רבי מאיר אומר:

מה תלמוד לומר "את אביה היא מחללת"?

שאם היו נוהגין בו קודש - נוהגין בו חול.

כבוד - נוהגין בו בדיון,

אמרין: "ארור שזו ילד,

ארור שזו אידל,

ארור שיצא זו מחלציו".

אמר רב אשי:

כמאן קרינו: 'רשיעא בר רשיעא' ואפילו לרשיעא בר צדיקא, כמאן? כהאי תנא.

לש"י

מאי זו. אהיכא קאי:

7. נב, א

"זו מצות הנסקליו".

מאי תנא דקתני: "זו מצות הנסקליו"?

משום דתנא: "נגמר הדין מוציאין אותו לסקלו",

"בית הסקילה היה גבוה שתי קומות",

ואידי דקא בעי למיתנא: "מצות הנשפין", תנא נמי: "זו מצות הנסקליו".

8. נב, א

רס"י

מתני'
משקעין אותו. שלא יתהפך אנה ואנה ותפול הפתילה על בשרו מבחוץ:
קשה לתוך הרכה. כורכין סודר קשה לתוך הרכה מפני שהרכה אינה חונקת לפתוח פיו והקשה מחבל את גרונו ומנוולתו לפיכך קשה מבפנים לחנוק ורכה מבחוץ להגין:
ומדליק את הפתילה. בגמרא מפרש פתילה של אבר:
מדליק. מתוך:
וחומר את בני מעיו. לשון חמרמרו מעי (איכה ב) כווצת:
רבי יהודה אומר. אין חונקין אותו בסודרין דאף הוא אם היה מת בידם ע"י חניקותם קודם זריקת הפתילה לא היו מקיימין מצות שריפה אף הוא לישנא בעלמא הוא כלומר אם יחניקוהו אף הוא ימות בידם ואין זו שריפה:
בצבת. טללייש בלע"ז:
לא היה ב"ד של אותו שעה בקי. צדוקין היו שאין להם ג"ש אלא קרא כמשמעו:

גמ'
מנא לן. דכי האי גוונא שריפה היא דקאמר רחמנא:
אתיא שריפה שריפה. כתיב הכא (ויקרא כא) באש תשרף וכתוב התם (במדבר יז) אשר הקריבו השרופים מה להלן גוף קיים ולקמן פריך מנא לן:
מבני אהרן. דכתיב בהו (ויקרא י) יבכו את השריפה:
מנא לן. דעדת קרח הכי הו:

מתניתין

מצות הנשרפין?
 היו משקעין אותו בזבל עד ארנבנותיו, ונותנין סודר קשה לתוך הרכה, וכורך על צוארו. זה, מושך אצלו וזה מושך אצלו, עד שפותח את פיו, ומדליק את הפתילה: וזרקה לתוך פיו, ויורדת לתוך מעיו וחומרת את בני מעיו. **רבי יהודה אומר:**
 אף הוא, אם מת בידם לא היו מקיימין בו מצות שריפה, אלא: פותח את פיו בצבת שלא בטובתו, ומדליק את הפתילה וזרקה לתוך פיו, ויורדת לתוך מעיו וחומרת את בני מעיו. **אמר רבי אלעזר בן צדוק:**
מעשה בבת נהן אחת שזינתה, והקיפנה חבילי זמורות ושרפה!
אמרו לו: מפני שלא היה בית דין של אותה שעה בקי.

גמרא:

מאי פתילה?

אמר רב מתנה: פתילה של אבר.

מנא לן?

אתיא "שריפה" "שריפה" מעדת קרח. מזה להלן שריפת נשמה וגוף קיים, אף כאן שריפת נשמה וגוף קיים.

רבי אלעזר אומר:

אתיא "שריפה" "שריפה" מבני אהרן. מזה להלן שריפת נשמה וגוף קיים, אף כאן שריפת נשמה וגוף קיים.

מאן דיליף מעדת קרח מנא ליה?

דכתיב: "את מקהות החטאים האלה בנפשיתם" (במדבר יז, ג), נשמתן נשרפת, וגוף קיים.

ואידך?

ההיא שריפה מממש היא.

ומאי: "נפשיתם"?

שנתחייבו שריפה על עסקי "נפשיתם".

כדריש לקיש.

דאמר ריש לקיש:

מאי דכתיב: "בהנפי לעגי מעוג חרק עלי שנימו" (תהלים לה, טז), בשביל חנופה שהחניפו לקרח, על עסקי לגימה. חרק עליהן שר של גיהנם שניו.

ומאן דיליף מבני אהרן מנא ליה?

דכתיב: "זימתו לפני ה'" (ויקרא י, ב) - כעין מיתה.

ואידך?

רש"י

בנפשותם. ולא בגופם:
שריפה ממש. הלכך על כרחיך לא מצי למילף גוף קיים מהתם ולקמן פריך ותהוי שריפה ממש ולילף שריפת בית דין מיניה ותהוי ממש:

על עסקי נפשותם. על חנופת אכילה ושתייה הנכנסת בנפשותם:

בחנפי לעגי מעוג. בשביל חנופת של לגימות מעוג שהאכילם והשקם קרח לעדתו ונתחברו עמו חרק עלי וגוי מעוג לשון דבר הנאכל כדכתיב (מ"א יז) באלמנה הצרפית שאמרה לאליהו חי ה' אלהיך אם יש לי מעוג:

מנא לן. דגוף קיים בבני. אהרן:
שריפה ממש. אף הגוף אבל מבפנים התחילה שריפתן ושרפה והלכה עצמות ובשר:

והא כתיב ותאכל אותם. דמשמע מיעוט אותם ולא דבר אחר ואם הכל נשרף מאי קא ממעט ומשני אותם ולא בגדיהם:

שכן אדם חוטא נשמה פיגול. אדם מאדם חוטא מחוטא נטילת נשמה מנטילת נשמה אבל שריפת פרים אין בהם נטילת נשמה שכבר הן נשחטין:
פיגול. דבר שאין בו פיגול מדבר שאין בו פיגול:

מכשיר. שריפת ב"ד מכשיר הכשר מצות המקום וכן פרים הנשרפים אבל שריפה דהני לאו בידי אדם הוה שיקיימו בהם מצות המקום:

ולדורות. דבר הנוהג לדורות מדבר הנוהג לדורות: ופרכינן מאן דיליף מעדת קרח מ"ט לא יליף מבני אהרן משום דקסבר שריפה ממש הואי ותהוי שריפה ממש ונילף שריפת ב"ד מיניה לשריפה ממש דהוה ליה אדם מאדם וחוטא מחוטא ונשמה ופיגול:

לאו שריפה היא. ובב"ד שריפה כתיב ואי אתה רשאי לברור לו זו שאינה קרויה שריפה: ואי בעי לקיומי ואהבת לרעך כמוך אפיש ליה חבילי זמורות:

לעגל. מהר:
קמ"ל. ג"ש דמיקריא נמי שריפה והשתא דאיהי מיקריא שריפה ברור אותה לו מדרב נחמן:

ההוא שריפה ממש הואי.

ומאי דכתיב "וימתו" - דאתחיל בהו מגואי, כעין מיתה.

דתניא:

"אבא יוסי בן דוסתאי אומר:

שני חוטין של אש יצאו מבית קודש הקדשים ונחלקו לארבע, ונבנסו שנים בחוטמו של זה, ושנים בחוטמו של זה ושפופים."

והכתיב: **"ותאכל אותם"**! (ויקרא י, ב)!

"אותם" - ולא בגדיהם.

ונילף מפרים הנשרפים, מזה להלן שריפה ממש, אף כאן שריפה ממש!

מסתברא, מאדם הוה ליה למילף, שכן: אדם, חוטא, נשמה, פיגול.

אדרבה, מפרים הנשרפים הוה ליה למילף, שכן: מכשיר לדורות.

הנה נפישין.

מאן דיליף מעדת קרח, מאי טעמא לא יליף מבני אהרן?

ההוא שריפה ממש הואי.

ונילף מינה!

אמר רב נחמן אמר רבה בר אבונה:

אמר קרא: **"ואהבת לרעך כמוך"** (ויקרא יט, יח), ברור לו מיתה יפה.

וכי מאחר דאיכא דרב נחמן, גזירה שוה למה לי?

אי לאו גזירה שוה הוה אמינא שריפת נשמה וגוף קיים - לאו שריפה היא כלל, ואי משום **"ואהבת לרעך כמוך"** - לפיש ליה חבילי זמורות, כי היכי דלישרוף לעגל, קא משמע לן.

9. נב, א-ב

כ"י

וכבר היו משה ואהרן מהלכין בדרך.
ונדב ואביהוא מהלכים אחריהו.
וכל ישראל אחריהו.
אמר לו נדב לאביהוא: אימתי ימותו שני זקנים הללו, ואני ואתה ננהיג את הדור?
אמר להן הקדוש ברוך הוא: הנראה מי קובר את מי?

אמר רב פפא:
 היינו דאמרי אינשי: 'נפיש גמלי סבי דטעיני מושכי דהוגני'.

אמר רבי אליעזר:
 למה תלמיד חכם דומה לפני עם הארץ?
 בתחלה - דומה לקיתון של זהב.
 סיפר הימנו - דומה לקיתון של כסף,
 נהנה ממנו - דומה לקיתון של חרש, כיון שנשבר שוב אין לו תקנה.

למה תלמיד וכו'. משום דאיירי בעדת קרח נקט לה שהיו תלמידי חכמים כדכתיב (במדבר טז) נשיאי עדה קריאי מועד אנשי שם ועל שם שפיתם אותו רשע כשנהנו מממונו הקלו בעיניו להשיאם ולהחזיק ידו במחלוקת ולמרוד בהקב"ה:
בתחלה. בעודו מתנהג בכבודו שאין צריך לו הוא יקר בעיניו: רב חמא בדורות האחרונים היה כשאר האמוראים:

נב, ב

רַש"י

10. נב, ב

טעה בדרב מתנה. דאמר לעיל שריפת ב"ד פתילה של אבר היא:
 וטעה בדתניא. שאין ב"ד ממיתין אלא בזמן לשכת הגזית בעוד סנהדרין נוהגת בלשכת הגזית נוהגת אף בחו"ל כדאמרינן במסכת מכות (דף ז. ע"ש):

אימרתא בת טלי, בת להו שזינתה הוואי,
 אקפה רב חמא בר טוביה חבילי זמורות ושרפה.

אמר רב יוסף:

טעה בתרתי:

טעה בדרב מתנה,

וטעה בדתניא:

"וזבאת אל הכהנים הלויים ואל השופט אשר יהיה בימים ההם" (דברים יז, ט) -

בזמן שיש בהו - יש משפט,

בזמן שאין בהו - אין משפט."

11. נב, ב

רס"י

של צדוקין. שדורשין מקרא ככתבו:
 ה"ק. רבי אלעזר לחכמים בתמיה כדאמרין במתניתין דמשמע שראה מעשה זה משגדל והכי אהדרו ליה לא היה בי"ד בקי:
 והתניא. דאין מביאין ראייה מן הקטן אהדרו ליה:
 אמר להו כשהוא גדול. מעשה שראה בגדלו ולא אשגחו ביה דאמרו ליה לא היה בי"ד של אותה וכי' והדר אמר להו מעשה שראה בקטנו:

"אמר רבי אלעזר ברבי צדוק:

מעשה בבת כהן שזינתה והקיפיה חבילי זמורות ושרפיה! אמרו לו: מפני שלא היה בית דין של אותה שעה בקי."

אמר רב יוסף:

בית דין של צדוקים הוה.

הכי אמר להו, והכי אהדרו ליה?

והתניא:

"אמר רבי אלעזר ברבי צדוק:

זכורני נשקיייתי תינוק, ומורקב על כתיפו של אבא, והביאו בת כהן שזינתה והקיפיה חבילי זמורות, ושרפיה. אמרו לו: קטן היית, ואין מביאין ראייה מן הקטן."

שני מעשים הוו.

הי אמר להו ברישא?

אילימא הא קמיינתא אמר להו ברישא,

כשהוא גדול ולא אשגחו ביה, אמר להו כשהוא קטן ואשגחו ביה?!

אלא, הא אמר להו ברישא, ואמרו ליה: קטן היית.

ואמר להו כשהוא גדול.

ואמרו ליה: מפני שלא היה בית דין של אותה שעה בקי.

12. נב, ב

רש"י

מתני'
 ניוול הוא זה. השתא משמע מפני שהרגו מעומד ונופל:
על סדן. עץ עבה תקוע בארץ כמו של נפחים:

גמ'
שורפים על המלכים. שמתו מטתן וכלי תשמישן ואין בהן משום דרכי האמורי:
אלא משום דכתיב הך שריפה בדאורייתא. שנאמר בצדקיהו בשלום תמות ובמשרפות אבותיך המלכים הראשונים כן ישרפו לך וגו':
נקם ינקם. במכה עבדו כנעני ומת תחת ידו דהוי במיתת ב"ד משום דעבד שייך במצות שהאשה נוהגת בהן:
דבריו ליה מיבריו. תוקעה בבטנו או בגרונו כמו ברזא דחביתא:
לפי חרב כתיב. פיפיות של חרב שני צדדין מכאן ומכאן דכתיב (תהלים קמט) חרב פיפיות אלמא תרי נינהו:
גיסטרא. חולקו לאורכו לשנים:
קטל בר חורין. דלא כתיב ביה אלא מיתה סתם וכל מיתה סתם חנק הוא:
מנלן. בסייף:

מתניתין

מצות הנהרגין:
 היו מתיזין את ראשו בסייף, בדרך שהמלכות עושה.
רבי יהודה אומר:
 ניוול הוא לו,
 אלא מניחין את ראשו על הסדן וקוצץ בקופיץ.
 אָמְרו לו: אין מיתה מנוולת מזו.

גמרא

תנא:
"אמר להו רבי יהודה לחכמים:
אף אני יודע שמיתה מנוולת היא,
אבל מה אעשה שהרי אמרה תורה: "ובחקתיהם לא תלכו" (ויקרא יח, ג)
 ורבנן?

כיון דכתיב סייף באורייתא - לא מינייהו קא גמרינן.
 דאי לא תימא הכי, הא דתנא:
"שורפין על המלכים ולא מדרבי האמורי,
היכי שרפינן? והכתיב: "ובחקתיהם לא תלכו"!
אלא, כיון דכתיב שריפה באורייתא, דכתיב: "ובמשרפות אבותיך" (ירמיה לד, ה),
 לאו מינייהו קא גמרינן.
 והכא נמי כיון דכתיב סייף באורייתא - לאו מינייהו קא גמרינן.

והא דתנן באיך פירקין:
"אלו הן הנהרגין: הרוצח, ואנשי עיר הנדחת".
 בשלמא עיר הנדחת כתיב בהו: **"לפי חרב"** (דברים יג, טז).
 אלא רוצח מנלן?

דתנא:

"נקם ינקם" (שמות כא, כ) - נקימה זו איני יודע מה הוא.
בשהו אומר: "והבאתי עליכם חרב נקמת נקם ברית" (ויקרא כו, כה) -
הוי אומר: נקימה זו סייף".

ואימא דבריו ליה מיברו!

"לפי חרב" כתיב.

ואימא דעביד ליה גיסטרא!

אמר רב נחמן אמר רבה בר אבונה:
 אומר קרא: **"ואהבת לרעה כמוה"** - ברור לו מיתה יפה.

אשכחן דקטל עבדא, בר חורין מנא לן?

ולאו קל וחומר הוא?
 קטל עבדא - בסייף,
 בר חורין בחנק!?

הניחא למאן דאמר חנק קל.
 אלא למאן דאמר חנק חמור - מאי איכא למימר?

נפקא ליה:

רס"י

מן הצואר. גרון:
 ממול עורף. מאחרי הפנים
 דכתיב (דברים כא) וערפו לשון
 עורף מול הרואה את העורף
 דהיינו אחורי צואר שרואין את
 העורף ועורף הוא קטרי"ל
 שכנגד הפנים דכתיב (ירמיה לב)
 ויפנו אלי עורף ולא פנים אלמא
 עורף להדי פנים:

"וְאַתָּה תִּבְעַר הַדָּם הַנִּקְי מִקֶּרְבְּךָ" (דברים כא, ט) -
 הוֹקְשׁוּ כָּל שׁוֹפְכֵי דָמִים לַעֲגֹלָה עֲרוּפָה;
 מִה לְהֵלֶן בְּסִיּוּף וּמִן הַצְּוֹאֵר,
 אִם כָּאֵן בְּסִיּוּף וּמִן הַצְּוֹאֵר."

אי מה להלן בקופיין, וממול עורף, אף כאן בקופיין וממול עורף?

אמר רב נחמן אמר רבה בר אבונה:
 אמר קרא: "וְאַתָּה תִּבְעַר הַדָּם הַנִּקְי מִקֶּרְבְּךָ" - ברור לו מיתה יפה.

13. נב, ב - נג, א

רש"י

פרט לאשת קטן. אשמועינן דקטן אין לו קדושין: **לאשת אחרים.** כותי אשמועינן שאין קידושין לכותי ומהכא תיפוק לן בכל דוכתא: **אלא להקל עליה.** ולקמן מפרש דארבע מיתות כסידרן גמרא גמיר להו ר' יאשיה מסיני וכיון דחנק קלה מכולם על כרחיך נתנה לחייבי מיתות הסתומין שהרי אין לך כח להחמיר עליהם שמנין לך לדונם בחמורה שמא לא נתחייב בה: **לא מפני שהיא קלה.** דסבירא ליה כר"ש דאמר (לעיל דף מט:): חנק והרג: **אינה אלא חנק.** ור' מפרש לה לדרבי יונתן: **נאמר מיתה בידי שמים.** וימת גם אותו (בראשית לח) ונאמרה מיתה סתם בידי אדם: **אין בה רשם.** אין בה חבורה וסימן: מדקאמר רחמנא בת כהן שזינתה בשריפה מכלל דבת ישראל לאו בשריפה הלכך מות יומת הנואף ע"כ חנק הוא: **הכי גרסינן בשלמא לר' יונתן כדמפרש רבי טעמא: ממאי דאיכא חנק בעולם.** במיתת ב"ד דיכלמא אין מיתות ב"ד אלא שלש קלה שבהן בסייף: **ארבע מיתות.** בשמן הנקוב להן וכיון שלא פירש למי נתן חנק על כרחיך קלה היא מכולן והניחה לסתומי שאינו רשאי למשכה להחמיר עליה אלא להקל עליה לפיכך לא הוצרך לפרש:

מתניתין

מצות הנחנקין?

היו משקעין אותו בזבל עד ארנבותיו, ונותן סודר קשה לתוך הרפה וכורך על צוארו, זה מושך אצלו וזה מושך אצלו, עד שנפשו יוצאת.

גמרא

תנו רבנן:

"איש" (ויקרא כ, י) - פרט לקטן,

"אשר ינאף את אשת איש" - פרט לאשת קטן.

"אשת רעהו" - פרט לאשת אחרים.

"מות ימת" - בחנק.

אתה אומר בחנק, או אינו אלא באחת מכל מיתות האמורות בתורה?

אמר: כל מקום שנאמר "מיתה" סתם,

אין אתה רשאי למושכה להחמיר עליה, אלא להקל עליה,

דברי רבי יאשיה,

רבי יונתן אומר:

לא מפני שהיא קלה, אלא כל מיתה האמורה בתורה סתם אינה אלא חנק.

רבי אומר:

נאמר מיתה בידי שמים, ונאמר מיתה בידי אדם.

מה מיתה האמורה בידי שמים - מיתה שאין בה רשם,

אף מיתה האמורה בידי אדם - מיתה שאין בה רשם."

ואימא שריפה!

מדאמר רחמנא בת כהן בשריפה,

מכלל דהא לאו בת שריפה היא.

בשלמא לרבי יונתן כדקא מפרש רבי טעמא,

אלא לרבי יאשיה ממאי דאיכא חנק בעולם?

אימא סייף!

אמר רבא:

ארבע מיתות, גמרא גמירי להו.

מאי "לא מפני שהיא קלה"?

קמפלגי בפלוגתא דרבי שמעון ורבנן.

נג, א

14. נג, א

רש"י

שאר הנסקלין. דלאו עבודת כוכבים ונערה המאורסה וחלול שבת ואוב וידעוני ומגדף דהנך כתיבי בהו סקילה וכולהו שאר הנסקלין לא כתיבא בהו סקילה בהדיא וגמרינן להו לקמן בגזירה שוה דאוב וידעוני:

במאי גמרי. איזו טובה מופנית לגזירה שוה דמיהם בס או מות יומתו:

א"ל רב אחא מדפתי לרבינא. הא דא"ר זירא לאביי במאי גמרי מאי הוה קשיא ליה לרבי זירא אי הוה גמרי במות יומתו: **אי נימא אשת איש קא קשיא ליה.** אמאי קרי ליה מיתה סתם ובחנק תיגמר מינה ג"ש מאוב וידעוני כי היכי דגמרינן כל הנסקלין דלא כתיב בהו אלא מות יומתו סתמא וגמרינן להו מהתם:

מכה אביו ואמו. אמרינן לקמן דמיתתו בחנק באלו הן הנחנקין (דף פד:) וקשיא ליה לגמריה לסקילה מאוב וידעוני ומאי קשיא ליה אדגמר מאוב וידעוני לגמריה מאשת איש דהכי שפיר דכיון דאיכא למיגמר קלה ואיכא למגמר חמורה אי אתה רשאי למושכה להחמיר: **לגמרו מא"א.** כדאמרינן דאינה רשאי למושכה להחמיר הלכך בדמיהם בס גמרי:

אמר ליה רבי זירא לאביי:

שאר הנסקלין דלא כתיב בהו סקילה, דגמרי מאוב וידעוני, במאי גמרי? ב"מות יומתו" (ויקרא כ, כז) גמרי? או ב"דמיהם בס" גמרי?

אמר ליה:

ב"דמיהם", "דמיהם בס" - גמרי.

דאי ב"מות יומתו" גמרי, "דמיהם" "דמיהם" למה לי?

אלא מאי ב"דמיהם" "דמיהם" גמרי, "מות יומתו" למה לי?

כדתנאי:

"מות יומת המכה רצח הוא" (במדבר לה, כא),

אין לי אלא במיתה הפתובה בו,

מניין שאם אי אתה יכול להמיתו במיתה הפתובה בו,

שאתה ממיתו בכל מיתה שאתה יכול להמיתו?

תלמוד לומר: "מות יומת המכה" מפל מקום."

אמר ליה רב אחא מדפתי לרבינא:

ואי ב"מות יומתו" גמרי, מאי קא קשיא ליה?

אילימא אשת איש קא קשיא ליה - למיתי ולמיגמר "מות יומת" מאוב וידעוני,

מה להלן בסקילה, אף פאן בסקילה.

מדאמר ר' חמנא ארוסה בסקילה, מפלל דנשוואה לאו בסקילה.

ואלא **"מכה אביו ואמו"** (שמות כא, טו) קא קשיא ליה - למיתי ולמיגמר מאוב וידעוני,

עד דגמרי מאוב וידעוני, ליגמרו מאשת איש,

דאי אתה רשאי למושכה להחמיר עליה אלא להקל עליה.

אמר ליה:

שאר הנסקלין גופייהו קא קשיא ליה,

דאי ב"מות יומת" גמרי,

עד דגמרי מאוב וידעוני, ליגמרו מאשת איש!

15. נג, א-ב

רש"י

מתני' אלו הן הנסקליון. דכתיב בהו סקילה
 הא כתיב ביה ודלא כתיב ביה סקילה כתיב
 בהו דמיהם בם וגמירי מאוב וידעוני:
והאשה המביאה את הבהמה. עליה:
והנותן מזרעו למולך. קסבר האי תנא מולך
 לאו עבודת כוכבים הוא מדתנן עבודת
 כוכבים ותנא מולך אלא חק העבודת
 כוכבים בעלמא הוא ורחמנא חייב עליה
 סקילה והכי אמרינן בגמ':
אוב וידעוני. במתניתין לקמן (דף סה.)
 מפרש להו:
והמקלל אביו ואמו. החמיר במבמה משום
 דאיכא תרתי קלון אביו ואמו ומוציא שם
 שמים לבטלה:
והמסית. את היחידים:
והמדיח. עיר הנדחת לקמן באלו הן הנחנקין
 (דף פט:) מפרש לה מנא לן דבסקילה:
מכשף. בגמרא (דף סז.) יליף לה מנא לן
 דבסקילה:
הבא על האם. בשוגג חייב עליה שתי
 חטאות דבכולהו עריות כתיב בהו כרת
 וכתיב בהו חלוק חטאות ואפילו בגוף אחד
 כדאמרינן בפרק בתרא דמסכת מכות (דף
 יד.) לחייבו על אחותו שתיים שהיא אחותו
 מאביו ואחותו מאמו והכא נמי כתיב בהו
 חלוק לרבנן כדמפרש בגמרא:
משום אשת אב. אם נתקדשה לאביו שלא
 ילדתו בזנות או נתקדשה לו אחרי כן:
אלא משום אם. וטעמא מפרש בגמרא:
בין לאחר מיתת אביו. אחיוב דאשת אב
 קאי דמרבה ליה קרא אף לאחר מיתה
 כדמפרש בגמרא אבל שם אשת איש לאחר
 מיתה לא קאמרי:
בין מן האירוסין. דכיון דקדשה אשתו היא
 דכתיב (דברים כד) כי יקח איש אשה משעת
 לקיחה נקראת אשתו והך קיחה קידושין
 היא דגמרינן קיחה קיחה משדה עפרון:
גמ'
תניא ר' יהודה אומר וכו'. האי תנא פליג
 אתנא דידן דלא מפליג לדרבי יהודה בין
 ראויה לשאינה ראויה והאי תנא אית ליה
 דהיינו טעמא דרבי יהודה דלא היה לו
 לאביו אישות בה הלכך לא קרינא ביה אשת
 אב:
חייבי כריתות. שאסורין עליו באיסור כרת
 דקיימא לן בקדושין בפרק שלישי (דף סז.)
 דלא תפסי בהו קדושין:
מכלל דרבנן וכו'. בתמיה:
אלא בחייבי לאוין. כגון ממזרת ונתינה או
 אלמנה לכה"ג דקיי"ל (שם דף סח.) דתפסי
 בהו קדושי מהאחת אהובה והאחת שנואה
 וטעמא דר"ע התם מפרש מלא יקח איש את
 אשת אביו וסבר דבאנוסת אביו הכתוב
 מדבר דלאו דלא יגלה כנף אביו כנף שראה
 אביו הוא דאיכא וקאמר רחמנא דלא יקח
 אין לו לקוחין בה:
איסור מצוה וכו'. יבמה שנפלה לפני יבם
 והיא אסורה עליו משום מצוה או משום
 קדושה חולצת ואינה יוצאה בלא כלום אף
 על גב דגבי חייבי כריתות קיימא לן בפרק
 קמא דיבמות (דף ג:) מגזרה שוה דעליה
 דיוצאה הימנו בלא כלום בלא חליצה התם
 הוא דאסורה ליה איסור חמור דלא תפסי
 ביה קדושי אבל איסור מצוה או קדושה
 דבנות קדושין נינהו מרבינן התם (דף כ.)
 מיבמות יבמתו יש לך אחרת שעולה השערה
 לחלוץ ואינה עולה ליבום ואיזו זו חייבי
 לאוין:
ולא מתייבמת. דהא אסירא ליה וכי תימא
 תיתי עשה ותדחה לא תעשה גזירה ביאה
 ראשונה שמקיים בה יבמה יבא עליה
 (דברים כה) אטו ביאה שניה שאין בה מצות
 עשה:
איסור מצוה שניות מדברי סופרים. תנא
 גופיה קתני לה במשנה הכי:
ואמאי קרי לה וכו'. פירוש אמוראים נינהו:

מתניתין

**אלו הן הנסקליון: הבא על האם,
 ועל אשת האב,
 ועל הפלה,
 ועל הזכור,
 ועל הבהמה,
 והאשה המביאה את הבהמה.
 והמגדף,
 והעובד עבודה זרה,
 והנותן מזרעו למולך,
 ובעל אוב וידעוני,
 והמחלל את השבת,
 והמקלל אביו ואמו,
 והבא על נערה המאורסה.
 והמסית, והמדיח,
 והמכשף,
 וכן סורר ומורה.**

**הבא על האם - חייב עליה: משום אם,
 ומשום אשת אב.**

רבי יהודה אומר:

אינו חייב אלא משום האם בלבד.

**הבא על אשת אב - חייב: משום אשת אב,
 ומשום אשת איש.**

**בין בחיי אביו, בין לאחר מיתת אביו,
 בין מן האירוסין, בין מן הנישואין.**

**הבא על פלתו - חייב עליה: משום פלתו,
 ומשום אשת איש.**

**בין בחיי בנו, בין לאחר מיתת בנו,
 בין מן האירוסין, בין מן הנישואין.**

גמרא

תנ"א:

"רבי יהודה אומר:

אם לא היתה אמו ראויה לאביו - אינו חייב, אלא משום האם בלבד".

מאי "אינה ראויה לו"?

אילימא חייבי כריתות, חייבי מיתות בית דין,
 מכלל דרבנן סברי: אף על גב דאינה ראויה לו?
 הא לית ליה קידושין בגונה!

אלא - חייבי לאוין.

ורבי יהודה סבר לה: רבי עקיבא,
 דאמר: אין קידושין תופסין בחייבי לאוין.

מתיב רב אושעיא:

**"איסור מצוה, ואיסור קדושה - חולצות ולא מתייבמות,
 איסור מצוה - שניות מדברי סופרים".**

ואמאי קרו להו "איסור מצוה"?

שמצוה לשמוע דברי חכמים.

"איסור קדושה" - אלמנה לכהן גדול, גרושה וחלוצה לכהן הדיוט.

ואמאי קרו להו "איסור קדושה"?

"קדשים יהיו לאלהיהם" (ויקרא כא, 1).

ותנ"א עליה:

נג,

רַס"י

ר' יהודה מחליף. שהיה שונה ומפרש איסור מצוה אלמנה לכהן גדול דכתיב (ויקרא כז) בסוף ספר ויקרא כשהשלים כל מצות כהונה אלה המצות איסור קדושה שניות מדברי סופרים כגון אם אמו ואם אביו ואמאי קרי ליה איסור קדושה שא"ל חכמים קדש עצמך במותר לך להתרחק אף מזו המותר כדי שלא תכשל באיסורא אבל חליצה בעיא: **חייבי לאוין**. דקתני אלמנה: **כחייבי כריתות**. משוי להו דלא תפסי בהו קדושי: **וחייבי כריתות לאו בני חליצה ויבום ניהו**. וכן חייבי לאוין לרבי עקיבא מה חייבי כריתות אינן בתורת קדושין ואין בהן חליצה ויבום אף אלו הואיל ואינן בתורת קדושין אין בהן חליצה ויבום: **לדבריו דתנא קמא**. דמחייב אלמנה בחליצה קאמר רבי יהודה לדברידך דמחייבת ליה בחליצה אין לך לקרותה איסור קדושה אלא איסור מצוה:

"רבי יהודה מחליף"

חלופי הוא דמחליף, הא חליצה בעיא. ואי סלקא דעתך רבי יהודה כרבי עקיבא, מכדי 'חייבי לאוין' לרבי עקיבא כחייבי כריתות דמי, ו'חייבי כריתות' - לאו בני חליצה ויבום ניהו!

לדבריו דתנא קמא קאמר.

16. נג, ב - נד, א

רפ"י

תני כדתנן. אייתי מתניתא בידיה דתני בה דר' יהודה אומר אף בראויה לאביו קאמר דאינו חייב אלא משום אם בלבד וכדתנן במתניי: **אמך היא.** ערות אביך וערות אמך לא תגלה אמך היא למה לי אמך היא אלא לומר לך שאם יש בה שני שמות אם ואשת אב אינך חייב אלא משום אמו:

אלא מעתה. דדרשת אמך היא למעוטי: **ערות אביך היא.** דכתיב גבי אשת אב תדרשיה נמי למעוטי שם אם מינה ונימא דהייק הך ערות אשת אב דרישא דקרא אם יש עוד עליה שם אחר כגון שהיא אמך לא תתחייב אלא משום אשת אב:

אלא אמו שהיא אשת אביו. בתמיהה כלומר לדברך קאי הכא ומעיט לה מאיסור אם קאי הכא ומעיט לה מאיסור אשת אב אם כן על כרחיך לגמרי מיעטה דקראי אהדדי לא נימא דסתרי ותמיהה לי אמאי לא אקשי ליה לרבי יהודה גופיה דהא משום אם מודה ליה דחייב ואי איכא למדרשיה להאי היא למיעוטא הכי דרשינן ובכי האי גוונא מתרצי דהייק אי אמך לבד היא לא תגלה ערותה אבל אם יש שם אחר עליה אינך מוזהר עליה והיא דערות אביך הכי נמי מדריש ערות אשת אביך לא תגלה אם ערות אביך לבד היא אבל אם יש שם אחר עליה אינך מוזהר עליה והשתא י"ל אמו שאינה אשת אביו ואשת אביו שאינה אמו חייב אשת אביו שהיא אמו לא ליחייב ולי נראה דהשתא אמו שאינה אשת אביו וכי לישנא יתירא הוא והייג קאי הכא וממעט לה קאי הכא וממעט לה ותו לא מידי והכי קא קשיא ליה אם כן קשו קראי אהדדי הא מיחייב ליה באמו וממעט ליה מאשת אב והאי ממעט ליה מאמו ומחייב באשת אב:

ותו. אי איכא למדרשיה להאי היא למיעוטא כי האי גוונא רבנן מאי עבדי ליה אלא על כרחיך לא משמע מהיא מיעוטא למימר דאיסור זה לבדו עליה ולא אחר וכי משמע היא מיעוטא הכי משמע אמך היא ואין אחרת אמך והאי היא דלא מצית למדרשה הכי על כרחיך לאו למיעוטא אתא אלא לדרשה אחרת אתא לכדבר שישא בריה דרב אידי בשלהי שמעתין לעונש דאמו שאינה אשת אביו דלא כתיב בס דמיהם בס דבאשת אביו כתיב דמיהם בס ומשמע בין אשת אביו שאינה אמו בין שהיא אמו אבל אמו שאינה אשת אביו אזהרה כתיב בה (ויקרא יח) ערות אמך לא תגלה ומשמע אע"פ שאינה אשת אביו אבל עונש לא כתיב בה ויליף לה מאמך היא בהוייתה תהא כל צדדיה שוין דכי היכי דאמך שהיא אשת אביך ענש בה כך אמך שאינה אשת אביך ענש בה והכי נמי לרבי יהודה להכי מבעי ליה וכן היא דערות אביך לדרשה אחרת לחייב עליה אפילו לאחר מיתת אביו כלומר בהוייתה תהא לעולם כדלקמן בשמעתין ולא למעוטי מאיסורא אתי: מן אלא מעתה עד לכדבר שישא בריה דרב אידי חדא אתקפתא היא:

אמו קרא. ערות אמך היא לא תגלה ערותה: **אלא אמו רבא.** לעולם מקרא קמא דהיא בערות אמך מיעוטא משמע כדחיה דרשינן מעיקרא ומיהו היא דערות אביך דקשיא לך דממעט ליה נמי מאיסור אם לאו פירכא היא דהא רישא דקרא דערות אביך שם אשת אב הוא דאדכר ולא משום איסור אם ומייתי לה בגי"ש כדלקמן נאמר כאן ערות אביך לא תגלה ונאמר להלן ערות אביו גלה מה להלן באישות הכתוב מדבר אף כאן באישות הכתוב מדבר ומשמע. לן איסורא בין אשת אביו שהיא אמו ובין אשת אביו שאינה אמו דחייב עליה משום איסור אשת אב

המשך רש"י בעמוד הבא

כי אתא רבי יצחק תני כדתנן: **"רבי יהודה אומר: אינו חייב אלא משום האם בלבד".**

וטעמא מאי?

אמר רבי:

דאמר קרא: **"אמך הוא"** (ויקרא יח, ז), משום אמו אתה מחייבו, ואי אתה מחייבו משום אשת אב.

אלא מעתה, **"ערות אשת אביך לא תגלה ערות אביך הוא"** (ויקרא יח, ח) משום אשת אב אתה מחייבו, ואי אתה מחייבו משום אמו!?

אלא, אמו שהיא אשת אביו.

קאי הכא וממעט לה, קאי הכא וממעט לה, השתא אמו שאינה אשת אביו מיחייב, אשת אביו שאינה אמו מיחייב, אמו שהיא אשת אביו לא מיחייב כלל!?

ותו,

לרבנן נמי הכתיב **"אמך הוא"**!

אלא,

ההוא מיבעי ליה לכדבר שישא בריה דרב אידי.

לרבי יהודה נמי - ההוא מיבעי ליה לכדבר שישא בריה דרב אידי,

אלא אמר רב אחא בריה דרב איקא:

אמר קרא: **"ערותה"** (ויקרא יח, ז) - משום ערוה אחת אתה מחייבו, ואי אתה מחייבו משום שתי ערות,

"ערות פלתיך לא תגלה אשת בנך היא לא תגלה ערותה" (ויקרא יח, טו)

הכי נמי - משום ערוה אחת אתה מחייבו ואי אתה מחייבו משום שתי ערות!?

והתנן:

"הבא על פלתיך חייב עליה משום פלתיך ומשום אשת איש,

בין בחיי בנו בין לאחר מיתת בנו",

ולא פליגי רבי יהודה!

אלא:

כיון דחד גופא, אף על גב דתרי איסורי נינהו,

כתיב **"ערותה"**.

הכא נמי כיון דחד גופא הוא, אף על גב דתרי איסורי נינהו,

כתיב **"ערותה"**.

אלא אמר רבא:

קסבר רבי יהודה: **"ערות אביך"** זו אשת אביך,

ומייתי לה בגזירה שוה, ומשמע: בין אשת אביו שהיא אמו,

בין אשת אביו שאינה אמו,

אמו שאינה אשת אביו מניין?

תלמוד לומר: **"ערות אמך לא תגלה אמך הוא"**,

משום אמו אתה מחייבו, ואי אתה מחייבו משום אשת אביו,

נד, א, תניא כוותיה דרבא:

"איש" (ויקרא כ, יא) - פרט לקטן.

"אשר ישכב את אשת אביו" - משמע בין אשת אביו שהיא אמו,

ובין אשת אביו שלא אמו.

אמו שאינה אשת אביו מניין?

רָט"י

הלכך כי הדר כתיב בסיפא דאיך קרא ערות אביך היא לאו למדרש מיניה משום אב ולא משום אם דהא רישא דקרא ערות אביך נמי משום אשת אב הוא דחייביה בין אינה אמו בין היא אמו הלכך לרבי יהודה ערות אביך היא למעוטי משום אשת איש מוקים לה לקמן דלא תימא שם אשת איש לא נפיק מכלל אשת אב דרישא דקרא דהא אביו נמי עמיתו הוא וקרי נמי ביה ואל אשת עמיתך לא תתן שכבתך וגו' (שם) וערות אשת אביך היא דרישא מוקי לאזהרת אשת אב לאחר מיתה אבל היא דגבי אמך לרבי יהודה למעוטי מאיסור אשת אב אתא דהא נ"ל מרישא דקרא דלחייב עליה משום אשת אב כשהיא אמו ואשת אביו דקסבר רבי יהודה ערות אביך דרישא דקרא זו אשת אביך ולא אביך במשכב זכור ממש דילף לה בגזירה שוה כדלקמן ומשמע אף כשהיא אמו חייב עליה באיסור אשת אב וערות אמך להביא אמו אנוסה והדר כתיב אמך היא לאפוקי ממשמעותיה דרישא ולמימרא דמשום אמו אתה מחייבו וכי ולדרב שישא בריה דרב אידי לא מיבעי ליה לרבי יהודה דכיון דאית ליה האי גזירה שוה דלקמן מיניה נפקא ליה נמי עונש לאמו שאינה אשת אביו דלרבנן דלית להו גזירה שוה נפקא להו מהאי קרא דאמך היא הא דרב שישא בריה דרב אידי ולמעוטי באיסור אשת אב לא משתמע להו לרבנן משום דקא סברי האי ערות אביך דרישא דקרא במשכב זכור ממש קאמר כדלקמן ולאו באיסור אשת אב איירי מידי הלכך לא אתא סיפא למעוטי מידי דלא דמי ליה:

תניא כוותיה. בתורת כהנים דסתם ספרא ר' יהודה דערות אביך לרבי יהודה זו אשת אביך ואית ליה גזירה שוה למילף מיניה עונש לאמו שאינה אשת אביו ואיתר ליה אמך היא להאי דרשה:

ת"ל ערות אביו גלה. ומשמעות לא משמע אנוסה דהאי לאו ערות אביך היא אלא מופנה הוא לגזירה שוה כדדריש בסופה ומההיא תיפוק לן עונש לאמו אנוסה כדמפרש בסופה:

מה להלן באישות הכתוב מדבר. דהא רישא דקרא איש אשר ישכב את אשת אביו כתיב ומשמע בין אשת אביו וכי וחייב עליה משום אשת אב עד דאתא אמך היא דסופה ומיעטה ואוקמה לרישא דקרא על כרחיך באשת אביו שאינה אמו:

בעונש מניין. היינו חך דאתחיל בה לעיל ושבקה: **אמך היא.** ארישא דקרא מהדר לאפוקי ממשמעותיה והיכא דאשת אביו הוא אמו אינו חייב עליה משום אשת אב אלא משום אם:

ערות אביך ממש. אבל אשת אב לא רמיזא הכא הלכך לא אתיא אמך היא למעוטי ולדרשה אחרת אתא כדלקמן:

נכרי הבא על אביו. מפרש ליה רבא דבישראל קאמר והא דנקט עובד כוכבים לישנא מעליא: **חייב שתיים.** מואת זכר וערות אביך:

על אחי אביו. מואת זכר וערות אחי אביך לא תגלה דמשמע ליה ממש:

בשווג ולקרבו. דכיון דאיכא שני לאוין חלוק חטאות ביניהם אע"ג דכרת אחת היא דנפקא לן במסכת מכות באלו הן חלוקין (דף יד:): ברישיה דדרשינן אחותו יתירא לחלק כרת למפטם וסך דכתיב ביה שני לאוין וכרת אחת וה"ה לכל שני לאוין וכרת אחת:

דינו מאי ניהו קטלא. ואפילו שווג דקאמר לקמן (דף נז:): בהאי פירקא אזהרה שלהם זו היא מיתתם:

דלא כרבי יהודה. דהא לא משמע ערות אביך ממש דאתיא גזירה שוה ואפיקתיה ממשמעותיה:

מאחי אביו. דההוא ודאי משמע ליה ממש דכתיב בגופיה אל אשתו לא תקרב:

פולגתא דאביי ורבא. בעונשין מן הדין באלו הן הנשרפין:

ואי אתה מחייבו משום אשת איש. דכיון דמחייב עליה רישא דקרא משום אשת אב משמע נמי אשת איש ואתא היא ואפקיה:

תלמוד לומר: "ערות אביו גלה" (ויקרא כ, יא), מופנה להקיש ולדון ממנו גזרה שוה.

"מות יומתו" (ויקרא כ, יא) - בסקילה.

אתה אומר בסקילה, או אינו אלא באחת מקל מיתות האמורות בתורה? נאמר כאן "דמיהם כם" (ויקרא כ, יא)

ונאמר באוב וידעוני: "דמיהם כם" (ויקרא כ, כז), מה להלן בסקילה, אף כאן בסקילה.

עונש שמענו, אזהרה מניין?

תלמוד לומר: "ערות אביו... לא תגלה" (ויקרא כ, יח, ז), **"ערות אביו"** - זו אשת אביו.

אתה אומר אשת אביו, או אינו אלא ערות אביו ממש? נאמר כאן: "ערות אביו... לא תגלה" (ויקרא כ, יח, ז),

ונאמר להלן: "ערות אביו גלה" (ויקרא כ, יא)

מה להלן באישות הכתוב מדבר, אף כאן באישות הכתוב מדבר. ומשמע בין אשת אביו אמו בין אשת אביו שאינה אמו,

אמו שאינה אשת אביו מניין?

תלמוד לומר: "וערות אמך לא תגלה" (ויקרא כ, יח, ז).

אין לי אלא באזהרה שעשה הכתוב: אמו שאינה אשת אביו, כאמו שהיא אשת אביו,

עונש מניין?

נאמר כאן: "ערות אביו... לא תגלה" (ויקרא כ, יח, ז), **ונאמר להלן: "ערות אביו גלה"** (ויקרא כ, יא),

מה באזהרה עשה הכתוב אמו שאינה אשת אביו כאמו שהיא אשת אביו, אף עונש עשה הכתוב את אמו שאינה אשת אביו כאמו שהיא אשת אביו

"אמך הוא" (ויקרא כ, יח, ז),

משום אמו אתה מחייבו ואי אתה מחייבו משום אשת אב.

ורבנן?

"ערות אביו" ממש.

האי מ' ואת זכר' (ויקרא כ, כב) נפקא!

לחייב עליו שתיים, וכדרב יהודה.

דאמר רב יהודה:

גוי הבא על אביו - חייב שתיים, הבא על אחי אביו - חייב שתיים.

אמר רבא:

מסתברא מילתא דרב יהודה בישראל, בשווג, ובקרבו. והאי דקאמר גוי לישנא מעליא הוא.

דאי סלקא דעתך גוי ממש - דינו מאי ניהו - קטלא, בתרי קטלי קטלת ליה?!

תניא נמי הכי:

"הבא על אביו - חייב שתיים, הבא על אחי אביו - חייב שתיים."

איכא דאמר: דלא כרבי יהודה,

ואיכא דאמר: אפילו תימא רבי יהודה, ומייתי לה בקל וחומר מאחי אביו, ומה אחי אביו דקורבה דאביו הוא - חייב שתיים, אביו לא כל שכן?!

וקמפילגי בפלוגתא דאביי ורבא.

מר סבר: עונשין מן הדין,

ומר סבר אין עונשין מן הדין.

ורבנן אזהרה לאשת אביו מנא להו?

רש"י

ורבנן עונש באשת אב לאחר מיתה מנא להו. אבל אזהרה כתוב בה כדדרשין מדרשה למר ולמר:
בשלמא לרבי יהודה. דיליף עונש מאזהרה בגזירה שוה מייתי לה נמי בגזירה שוה אלא לרבנן מנא להו:
ערות אביו גלה. גבי עונש כתיב: עונש באמו לא כתיב אלא באשת אב הוא דכתיב:
אמך היא. בהוויתה היא כל צדין שוין בה בין שהיא אשת אב בין שאינה אשת אביו:

נפקא להו מ"ערות אשת אביך לא תגלה" (ויקרא כ, ח).

ורבי יהודה?

ההוא מיבעי ליה לאזהרה לאשת אביו לאחר מיתה.

ורבנן?

ההוא מסיפא דקרא נפקא: "ערות אביך היא".

ורבי יהודה?

ההוא מיבעי ליה:

משום אשת אב אתה מחייבו, ואי אתה מחייבו משום אשת איש.

והאנן תנן:

"הבא על אשת אב חייב עליה משום אשת אב, ומשום אשת איש, בין בחיי אביו בין לאחר מיתת אביו", ולא פליג רבי יהודה!

אמר אביי:

פליג בכרייתא.

ורבנן, עונש דאשת אביו לאחר מיתה מנא להו?

בשלמא רבי יהודה - מייתי לה בגזירה שוה.

אלא רבנן מנא להו?

אמרי לך:

ההוא "ערות אביו גלה" דמפיק לה רבי יהודה לגזירה שוה,

מפקי ליה אינהו לעונש דאשת אביו לאחר מיתה.

ורבנן, עונש לאמו שאינה אשת אביו, מנא להו?

אמר רב שישא בריה דרב אידי:

אמר קרא: "אמך הוא" (ויקרא כ, ז) -

עשאה הכתוב לאמו שאינה אשת אביו, כאמו שהיא אשת אביו.

רַס"י

ונחייב נמי משום אשת בנו.
דהא שני לאוין ושני שמות הן
ערות כלתך לא תגלה אשת בנך
היא לא תגלה ערותה (ויקרא
יח):

וסיים באשת בנו. דכתיב היא
ומשמע היא האמורה ברישא
דקרא והאי דהדר וכתביה
לחייב עליה אף לאחר מיתה:

17. נד, א

"הבא על פלתו - חייב עליה: משום פלתו,
ובמשום אשת איש".

ולחייב נמי משום אשת בנו!

אמר אבוי:

פְּתַח הַכְּתוּב בְּ"כַלְתּוֹ" וְסִיּוּם בְּ"אִשְׁתּוֹ בְּנוֹ",
לומר לך: זו היא פלתו, זו היא אשת בנו.

18. נד, א-ב

ר"י

מתני'
תקלה. מכשול עון:

גמ'
אשר ישכב את זכר. מדלא כתיב איש לא חלק בנשכבים בין גדול בין קטן להתחייב השוכב עליה ואשמעינן דלא בעינן תרוייהו בני עונשין ומינה נמי ילפינן דאי הוה נשכב גדול. ושוכב קטן כגון בן תשע שנים ויום אחד דביאתו ביאה ולא (בני) עונשין הוא ומחייב נשכב: **משכבי אשה.** שתי משכבות יש באשה שוין זה לזה לחייב בכל עריות כדרכה ושלא כדרכה: **ה'ז בא ללמד.** על זכר שחייב אפילו שלא כדרכה: **ונמצא למד.** למשכב זכור לא איצטריך קרא דפשיטא לן דכל משכב זכר שלא כדרכו הוא אלא האי משכבי לאשמועינן אתא דהבא על אשה בין כדרכה בין שלא כדרכה חייב: **וגם קדש היה בארץ.** מה קדש האמור כאן יש בו תועבה אף בלא יהיה קדש יש בו תועבה והדר גמרינן תועבה האמור בלא יהיה קדש מתועבה האמור במשכב זכור דכתיב אשר ישכב את זכר משכבי אשה תועבה עשו שניהם דמיהם בס מה תועבה האמור שם אף נשכב במשמע: **וגם קדש היה בארץ.** לשון זנות דכתיב כתועבות הגוים ומשכב זכור תועבה היא: **לא תשכב.** קרי ביה נמי לא תשכב:

מתניתין

הבא על הזכור, ועל הבהמה, והאשה המביאה את הבהמה - בסקילה.
אם אדם חטא, בהמה מה חטאה?
אלא, לפי שבאה לאדם תקלה על ידה, לפיכך אמר הכותב תסקל, דבר אחר:
שלא תהא בהמה זו עוברת בשוק ויאמרו: זו היא שנסקל פלוני על ידה.

גמרא

"זכר" מנא לן?

דתנו רבנן:
"**איש**" (ויקרא כ, ג) - **פרט לקטן,**
"אשר ישכב את זכר" - **בין גדול בין קטן,**
"משכבי אשה" - **מגיד לך הכותב ששני משכבות באשה,**
אמר רבי ישמעאל:
הרי זה בא ללמד ונמצא למד.
"מות ימתו" - **בסקילה.**
אתה אומר בסקילה, או אינו אלא באחת מפל מיתות האמורות בתורה?
נאמר כאן "דמיהם בס",
ונאמר באוב וידעונו: "דמיהם בס" (ויקרא כ, כז),
מה להלן בסקילה אף כאן בסקילה.
עונש שמענו, אזהרה מניין?
תלמוד לומר: "ואת זכר לא תשכב משכבי אשה תועבה הוא" (ויקרא יח, כג),
למדנו אזהרה לשוכב, אזהרה לנשכב מניין?
תלמוד לומר: "ולא יהיה קדש מבני ישראל" (דברים כג, יח)
ואומר: "וגם קדש היה בארץ,
עשו ככל התועבת הגוים אשר הוריש" וגו' (מלכים א' יד, כד),
דברי רבי ישמעאל.
רבי עקיבא אומר:
אינו צריך,
הרי הוא אומר: "ואת זכר לא תשכב משכבי אשה" קרי ביה "לא תשכב".

נד, ב

19. נד, ב

רש"י

ונאמר להלן במסית. דכתיב
 וסקלתו באבנים:
 לנשכב מניין. זכר שנרבע
 לבהמה:
 אזהרה מניין. בשוכב בהדיא
 כתיב ובכל בהמה לא תתן
 שכבתך אבל נשכב בזכר לא
 כתיב:
 כתועבות הגויים. האי נמי
 מתועבותיהם הוא דכתיב
 בפרשת עריות (ויקרא יח) כי את
 כל התועבות האלה עשו אנשי
 הארץ:

"בהמה" מנא לן?

דתנו רבנן:

"אישי" (ויקרא כ, טו) - פרט לקטון,

"אשר יתן שכבתו בבהמה" - בין גדולה בין קטנה,

"מות יומת" - בסקילה.

אתה אומר בסקילה או אינו אלא באחת מפל מיתות האמורות בתורה?

נאמר כאן: "תהרגו",

ונאמר להלן: "מי הרג תהרגנו" (דברים יג י-יא),

מה להלן בסקילה, אף כאן בסקילה.

למדנו עונש לשוכב, עונש לנשכב מנלן?

תלמוד לומר: "כל שכב עם בהמה מות יומת" (שמות כב, יח),

אם אינו ענין לשוכב, תניהו ענין לנשכב.

למדנו עונש בין לשוכב בין לנשכב, אזהרה מניין?

תלמוד לומר: "ובכל בהמה לא תתן שכבתך לטמאה בה" (ויקרא יח, כג).

למדנו אזהרה לשוכב, לנשכב מניין?

תלמוד לומר: "לא יהיה קדש מבני ישראל" (דברים כג, יח),

ואומר: "וגם קדש היה בארץ" (מלכים א' יד, כד),

דברי רבי ישמעאל.

רבי עקיבא אומר:

אינו צריך,

הרי אומר: "לא תתן שכבתך" - לא תתן שכיבתך.

20. נד, ב

רפ"י

הבא על הזכור והביא זכר עליו.
 בהעלם אחת:
חייב שתיים. דשני לאוין הם דמתרי קראי אתו לפיכך חלוק חטאות ביניהם והביא זכר עליו גרסינן ולא גרסינן זכור דלא מקרי זכור אלא נקב המשכב:
לדברי ר' עקיבא אינו חייב אלא אחת. דכיון דמחד קרא נפקי אין חלוק חטאות ביניהם:
דכי כתיב לא יהיה קדש. בזנות דגברי כתיב אבל לבהמה אין זנות כדילפינן ביבמות (דף נט:). מאתנן זונה ומחיר כלב ולא שייך בה לשון קדשות והאי דתנייה תנא לעיל לא יהיה קדש לרווחא דמילתא אבל עיקר אזהרה לאו מהתם:
אלא מנא לן נפקא ליה מכל שוכב. דאפיקתיה לעונש לנשכב בלשון שוכב לילפיה משוכב לאזהרה הלכך אזהרה לשוכב ונשכב מלאו דלא תתן שכבתך הוא חד במשמעותיה וחד מדאיתקש לחבריה וכיון דחד לאו לתרוייהו אין חלוק חטאות ביניהם:
אביי אמר אף לדברי ר' ישמעאל חייב שתיים. דכי כתיב לא יהיה קדש בגברי הוא דכתיב כדאמרן לעיל ונרבע לבהמה לאו מיניה יליף אלא מדאפקיה בלשון שוכב ואיכא לאו דלא תתן שכבתך:
בין לרבי אבהו בין לאביי לר' ישמעאל חייב שלש. לרבי אבהו בא על הזכור מלא תשכב הביא זכר עליו מלא יהיה קדש בא על הבהמה מלא תתן שכבתך אבל משום נרבע לבהמה לא מחייב בהדיא הביא זכר עליו דמחד קרא נפקי ולאביי בא על הזכור והביאו עליו תרי נינהו ואת זכר לא תשכב ולא יהיה קדש בא על הבהמה והביאה עליו מלא תתן שכבתך אבל משום נרבע לבהמה לא מחייב דכיון דחזינן נרבע מהאי קרא וכל שוכב עם בהמה מדאפקיה רחמנא בלשון שוכב לא מחייב אלא אחת כיון שאין חלוקין בלאוין:

הבא על הזכור והביא עליו זכר?

אמר רבי אבהו:
 לדברי רבי ישמעאל - חייב שתיים,
 חדא מ"לא תשכב",
 וחדא מ"לא יהיה קדש".
 לדברי רבי עקיבא - אינו חייב אלא אחת,
 "לא תשכב" ו"לא יהיה קדש" היא.

הבא על הבהמה והביא בהמה עליו?

אמר רבי אבהו:
 לדברי רבי ישמעאל - חייב שתיים:
 חדא מ"לא תתן שכבתך",
 וחדא מ"לא יהיה קדש".
 לדברי רבי עקיבא - אינו חייב אלא אחת,
 "שכבתך" ו"שכיבתך" היא.

אביי אמר:

אפילו לדברי רבי ישמעאל נמי - אינו חייב אלא אחת,
 דכי כתיב "לא יהיה קדש" בגברי כתיב.

אלא, לרבי ישמעאל, אזהרה לנשכב מנא ליה?

נפקא ליה מ"כל שכב עם בהמה מות יומת" (שמות כב, יח),
 אם אינו ענין לשוכב תניהו ענין לנשכב.
 ואפקיה רחמנא לנשכב בלשון שוכב,
 מה שוכב ענש והזהיר, אף נשכב ענש והזהיר.

הנרבע לזכר והנרבע לבהמה?

אמר רבי אבהו:
 לדברי רבי עקיבא - חייב שתיים,
 חדא מ"לא תשכב",
 וחדא מ"לא תתן שכבתך",
 לדברי רבי ישמעאל - אינו חייב אלא אחת,
 אידי ואידי "לא יהיה קדש" הוא.

אביי אמר:

אפילו לדברי רבי ישמעאל נמי חייב שתיים,
 "כל שכב עם בהמה מות יומת",
 אם אינו ענין לשוכב, תניהו ענין לנשכב.
 ואפקיה רחמנא לנשכב בלשון שוכב: מה שוכב ענש והזהיר, אף נשכב ענש והזהיר.
 אבל הבא על הזכור והביא זכר עליו,
 הבא על הבהמה והביא בהמה עליו,
 בין לרבי אבהו בין לאביי - חייב שלש,
 לרבי עקיבא חייב רק שתיים.

21. נד, ב - נה, א

רפ"י

זכור לא עשה בו קטן כגדול.
בנשכב מייירי והכי קאמר
ליחייב שוכבו כדאמרינן לעיל
אשר ישכב את זכר בין גדול בין
קטן ואשמעינן הכא דלאו בכל
קטנים קאמר אלא דלא בעינן
בני עונשין לחייב שוכבו אבל
גדול קצת בעינן ולקמן פריך
מאי היא:

בהמה עשה בה גדולה כקטנה.
לחייב את הרובעה:

מאי לא עשו בו קטן כגדול.
איזהו קטן פטור שוכבו ואיזהו
דקרית ליה גדול לחייב שוכבו
דהא פשיטא לן דלאו גדול ממש
ובר עונשין בעי דהא את זכר
כתיב בין גדול בין קטן:

**לא עשו בו ביאת פחות מבן
תשע וכו'.** אם בא על פחות מבן
תשע פטור ולקמן מפרש טעמא:
רב סבר. הואיל ואזהרת נשכב
משוכב אתא כדרי עקיבא כל
דליתיה בשוכב ליתיה בנשכב
ושוכב פחות מבן תשע הבא על
הזכור גדול ובר עונשין אינו
מחייבו מיתה דהא לאו ביאה
היא כדאמרינן במסכת נדה (דף
מה.) ולקמן מייתי לה בשמעתין
בן ט' שנים ויום אחד הבא על
יבמתו וכו' הלכך נשכב פחות
מבן ט' נמי אינו מחייב את
שוכבו:

**ושמואל סבר משכבי אשה
כתיב.** בזכר ואשה בת ג' שנים
ראויה לביאה ומחייב שוכבה
מיתה וזכר נשכב נמי לייש:

תניא נמי הכי וכו'. בן תשע
שנים ויום אחד הוי זכור הא
פחות מכן לא הוי זכור ובנשכב
קאמר דאילו בשוכב לא קאמר
זכור ועוד אי בשוכב קאמר
ולחייב את הנשכב גדול קאמר
מאי שנא זכור דנקט כל עריות
נמי לא ניחייבו על ידי ביאת
קטן פחות מבן תשע:

**הבא על הבהמה בין כדרכה בין
שלא כדרכה.** מקרי רובע ומילי
מילי קתני לה:

תנו רבנן:

**"זכור - לא עשו בו קטן כגדול,
בהמה - עשו בה קטנה כגדולה".**

מאי "לא עשו בו קטן כגדול"?

אמר רב:

לא עשו ביאת פחות מבן תשע שנים, כבן תשע שנים.

ושמואל אמר:

לא עשו ביאת פחות מבן שלש שנים, כבן שלש שנים.

במאי קמיפלגי?

רב סבר: כל דאיתיה בשוכב - איתיה בנשכב,
וקל דליתיה בשוכב - ליתיה בנשכב,
ושמואל סבר: **"משכבי אשה"** כתיב.

תניא כוותיה דרב:

"זכר - בן תשע שנים ויום אחד.

הבא על הבהמה, בין פדרפה בין שלא פדרפה,

והאשה המביאה את הבהמה עליה, בין פדרפה בין שלא פדרפה - חייב".

נה, א

22. נה, א

כ"י

באשה שני משכבות. כדכתיב
בה משכבי:

ובהמה משכב אחד. דהא לא
כתיב בה משכבי ולענין רביעה
קאמר דהאשה הנרבעת לבהמה
מתחייבת אף שלא כדרכה כדרך
שהיא מתחייבת בבעילת אדם
דאילו בבעילת אדם לא
איצטריך לרב נחמן למימר
דקראי טובא ומתני' איכא ורב
פפא נמי לא מצי למימר
איפכא:

מתקיף לה רב פפא אדרבה
אשה דאורחא. בבעילה אמידעם
דאורחא היא מחייב אמידעם
אחרינא דהיינו שלא כדרכה לא
דאין אורחא דאין הנאתה
מרובה:

בהמה דלאו אורחא. לבא עליה
ביאת שניהם שוין: (תניא דלא
כתרוייהו):

דרש רב נחמן בר רב חסדא:

באשה - שני משכבות,
בבהמה - משכב אחד.

מתקיף לה רב פפא:

אדרבה! אשה דאורחה היא, משכב מחייב, אמידעם אחרינא לא מחייב,
בהמה דלאו אורחא היא לחייב עליה על כל נקב ונקב!

תניא דלא כתרוייהו:

"זכר בו תשע שנים ויום אחד,

הבא על הבהמה, בין בדרבה בין שלא בדרבה,

והאשה: המביאה את הבהמה עליה, בין בדרבה בין שלא בדרבה - חייב".

23. נה, א

רס"י

המערה. שלא גמר ביאתו איכא למאן דאמר (ביבמות דף נה:) זו נשיקת אבר על הנקב ואיכא למ"ד העראה זו הכנסת עטרה דהוא דבר מועט אבל יותר הוא על נשיקה מיהו גבי עריות קיי"ל (שם) העראה כגמר ביאה דכתיב בנדה את מקורה הערה וילפינן (שם דף ח.) שאר עריות מנדה בהקישא דר' יונה כי את כל אשר יעשה מכל התועבות האל הוקשו כולן זה לזה הכא מאי:

משכבי אשה כתב ביה. בזכר ומאי קא מבעיא ליה כל דמחייב באשה מחייב נמי ביה:
אם אינו ענין. להך העראה דכתיבא גבי אחות אמו ואחות אביו דכתיב בהו (ויקרא כ) כי את שארו הערה אם אינו עניין לגופיה דהא אתיא בהקש דנדה ככל שאר עריות כדפרישית תנהו ענין לבהמה:

למה לי למכתביה להעראה זידה גבי חייבי כריתות. אחות אב ואחות אם אין בהם מיתה:
לכתבה גבי. חד מעריות של חיוב מיתה:

אידי דכולי קרא. דעריות אחות אמך ואחות אביך כי את שארו הערה וגוי (שם):

לדרשא אתא. ביבמות בפרק הבא על יבמותו (דף נד:) דהא כתיבא בכל חד וחד באנפי נפשיה בפרשת עריות באחרי מות והדר כתיב בקדושים תהיו:

אמר ליה רבינא לרבא:
המערה בזכור - מהו?

המערה בזכור?!

"משכבי אשה" (ויקרא יח, כב) כתיב ביה!

אלא המערה בבהמה - מהו?

אמר ליה:

אם אינו ענין להעראה דכתיבא גבי אחות אביו ואחות אמו דלא צריכא, דהא איתקש להעראה דנדה, תניהו ענין להעראה בבהמה.

מכדי בהמה מחייבי מיתות בית דין היא,

למה לי דכתיב להעראה דידה גבי חייבי כריתות?!

לקתביה גבי חייבי מיתות בית דין, וליגמור חייבי מיתות בית דין מחייבי מיתות בית דין!

הואיל וכוליה קרא לדרשא הוא דאתי, כתיבא נמי מילתא דדרשא.

24. נה, א

רש"י

קבסתן. צערתני ששאלתני דבר שאי אפשר:
בקושי. בקשיו של אבר:
לא משכחת. שיוכל לכופו לעצמו:
משמש מת. באבר מת בלא קושי:
למ"ד משמש מת בעריות וכו'. פלוגתא היא בשבועות בשלהי ידיעות הטומאה (דף יח.).
מחייב אשוכב ואנשכב. דתרוייהו איתנהו ביה:

בָּעָא מִיִּיָּה רַב אַחֲדָבִי בַר אָמִי מַרְבִּי שִׁשִּׁת:

הַמְעַרְהָ בְּעֶצְמוֹ - מַהוּ?

אָמַר לִיה: קַבְסָתָן.

אָמַר רַב אֲשִׁי:

מַאי תִּבְעֵי לָד?

בְּקוּשִׁי - לָא מִשְׁפַּחַת לָהּ!

כִּי מִשְׁפַּחַת לָהּ בְּמִשְׁמִישׁ מֵת.

לְמַאן דְּאָמַר מִשְׁמִישׁ מֵת בְּעֵרִיּוֹת פְּטוּר - הֲכָא פְּטוּר,

וְלְמַאן דְּאָמַר חַיִּיב - הֲכָא מִיחַיִּיב תְּרִתִּי:

מִיחַיִּיב אֲשׁוּכְבִּי וּמִיחַיִּיב אֲנִשְׁכְּבִי.

25. נה, א-ב

רש"י

עובד כוכבים הבא על הבהמה מהו. שתסקל הבהמה על ידו גבי ישראל פרשי במתני תרי טעמי לפי שבאת לאדם תקלה על ידה ושלא תהא עוברת בשוק לאחר זמן ויאמרו וכו' דהיינו קלון וגבי עובד כוכבים תקלה איכא דבני נח הוזהרו על העריות לקמן בפרקין (דף: 1.)

קלון ליכא. דרכן בכך ואין מתביישין ועוד דאקלון דידהו לא חס רחמנא: **אילנות.** של אשירה דכתיב בהו (דברים יב) תשרפון באש אמרה תורה וכו' אלמא תקלה אע"פ שאין קלון דהא אשירה לעובד כוכבים אינה קלון אלא תקלה שאף הם הוזהרו על עבודת כוכבים: **אלא מעתה.** דמשום תקלה לחודה נסקלת:

עובד כוכבים המשתחוה לבהמתו. דאיכא תקלה שהוא נהרג על ידה תתסר הבהמה לישראל בהנאה ונקטליה לבהמה:

איכא מידי דלישראל לא מיתסר. בהמתו בהשתחוותו דקיימא לן (תמורה דף כט.) בעלי חיים אין נאסרין מפני עבודת כוכבים דמדאיצטריך קרא למיסר נעבד לקרבן גבוה מכלל דלחידוט שרי:

לישראל נמי תתסר מידי דהוה ארביעה. דאסרינן לה ומקטלא וכו' איצטריך למיסר נעבד לגבוה כגון נעבד על פי עד אחד או ע"פ הבעלים דגברא לא מקטיל ואיהי נמי לא מקטלא דהא רובע ונרבע אסר להו קרא לגבוה וקשיא לן למה לי קרא ממשקה ישראל כתיב מן המותר לישראל ואוקים בנרבע על פי אחד או על פי הבעלים דגברא לא מקטיל ואיהי נמי לא מקטלא בפרק ששי דתמורה (שם):

אמר אבבי זה קלונו מרובה. שיש כאן קלון שעבר על מצות קונו וקלון שגינה עצמו בדבר מגונה:

זה קלונו. דעובד כוכבים מועט וסבירא ליה לאבבי תקלה וקלון בעינן דלית ליה דרב ששת אי נמי סבירא ליה כותיה דמתוך שקלונו מרובה איכא קלון ואפילו מעובד כוכבים ומיהו מאילנות לא גמר לה:

בבעלי חיים קא אמרינן. דלא מתסרי במלתא זוטרתיא:

דחא חס רחמנא. שהצריך להם ב"ד של עשרים ושלשה והעדאת עדים:

רבא אמר. להכי לא ילפינן נעבד מנרבע משום דלא נהנית הבהמה מעבירה וגבי עובד כוכבים הבא על הבהמה כרב ששת סבירא ליה דחא איתהניא מעבירה:

תא שמע. דתקלה בלא קלון מקטיל מדקתני במתני תרי בני והויא רישא משנה יתירא דקתני סיפא דבר אחר וכו' ומהך סיפא משמע דתרווייהו איכא דקתני ויאמרו זו היא היינו קלון ושנסקל היינו תקלת עבירה ומדנתא לרישא שמע מינה תקלה גרידתא דוקא נקט בלא קלון כגון עובד כוכבים דהא ליכא למימר נתא רישא תקלה וסיפא קלון למימרא דתרווייהו בעינן דחא מדסיפא שמע מינה:

ה"ג לא סיפא תקלה וקלון ורישא הא קמ"ל וכו' סיפא. דדאי תרווייהו איכא ואימא לך דכולה מתני בישראל קא מיירי ואשמועינן רישא דאע"ג דליכא אלא חדא קלון בלא תקלה כגון ישראל שוגג כסבור מותר דאיכא קלון שגינה עצמו בדבר מגונה ותקלה ליכא ומאי תקלה דקתני שבאת. לאדם תקלה ע"י תקלת קלון קאמר וניחא לאוקמה הכי ולא תוקמא רישא בעובד כוכבים וסיפא בישראל:

בעו מיניה רב ששת: גוי הבא על הבהמה - מהו?

תקלה וקלון בעינן - והכא תקלה איכא, קלון ליכא. או דילמא:

תקלה אף על פי שאין קלון?

אמר רב ששת:

תניתוה:

"מה אילנות שאין אוכלין ואין שותין ואין מריחין,

אמרה תורה: השחת שרוף וכלה: הואיל וזבא לאדם תקלה על ידו,

המתעב את חבירו מדרכי חיים לדרכי מיתה על אחת בפמה ובפמה!"

אלא מעתה,

גוי המשתחוה לבהמתו תיתסר, ומקטלא!

מי איכא מידי דלישראל לא אסר ולגוי אסר!?

ישראל גופיה ליתסר,

מידי דהוה ארביעה!

אמר אבבי:

זה - קלונו מרובה,

וזה - קלונו מועט.

והרי אילנות דאין קלונו מרובה,

ואמרה תורה: "השחת שרוף וכלה!"

בבעלי חיים קאמרין, דחס רחמנא עלייהו.

רבא אמר:

אמרה תורה: בהמה נהנית מעבירה - תיהרג.

והרי אילנות, דאין נהנין מעבירה,

אמרה תורה: "השחת שרוף וכלה!"

בבעלי חיים קאמרין, דחס רחמנא עלייהו.

תא שמע:

"דבר אחר, שלא תהא בהמה עוברת בשוק ויאמרו:

זו היא שנסקל פלוני על ידה".

מאי לאו א' מדסיפא תקלה וקלון, רישא תקלה בלא קלון,

והיכי דמי?

גוי הבא על הבהמה.

לא,

סיפא - תקלה וקלון,

רישא הא קא משמע לן: דאפילו קלון בלא תקלה נמי מחייבי.

והיכי דמי?

ישראל הבא על הבהמה בשוגג,

וכדבעי רב המנונא.

דבעי רב המנונא:

ישראל הבא על הבהמה בשוגג - מהו?

נה, ב

רָשִׁי

בת שלש שנים ויום אחד. קים להו לרבנן דשוב אין בתוליה חוזרין ומאז היא ראויה לביאה:

מתקדשת בביאה. ע"י אביה אם מסרה אביה לאחר לבא עליה לשום קדושין דהאב זכאי בבתו בקדושה דכתיב (דברים כב) את בתי נתתי לאיש הזה אבל היא עצמה ואמה ואחיה כשהיא יתומה אין בה קדושי תורה אלא רבנן הוא דתקון ולא הצריכה גט אלא מלאון בעלמא:

ואם בא עליה יבם קנאה. ויצאה ידי יבום ומתגרשת הימנו בגט ומקבלו אביה ואינה צריכה חליצה דהא בביאת יבם תלה רחמנא דכיון שלקחה נעשית כאשתו לכל דבר שמגרשה בגט וזה הרי בא [עליה] אבל פחות משלש שנים אינה ביאה ואינה נקיית לו ואם בא לגרשה בגט אינו יכול אלא ימתין עד שתהא בת שלש שנים ויום אחד ויבעול או עד שתביא ב' שערות ותחלוץ:

וחייבין עליה. אם קבל אביה קידושין ובא עליה אחר חייב עליה משום אשת איש דביאה היא אבל פחות מבת שלש נהי דקדושי כסף שלה קדושין הן לחייב עליה לאחר שלש אבל הבא עליה בתוך שלש לא נתחייב אע"פ שהיא אשת איש דלאו ביאה היא:

ומטמאה את בועלה. בנדונה דקיי"ל (נדה דף לב.) מרביא דוי"ו ואשה כי תהיה זבה לרבות תינוקת בת יום א' שמתמאה בנדתה ומיהו כי מטמא בנדה במגע ובמדרס הוא דמטמאה טהרות ואדם וכלים כשאר נדה אבל בא עליה בתוך שלש אינה מטמאתו טומאת שבעה כבועל נדה דכתיב ביה (ויקרא טו) ותהי נדתה עליו אלא הרי הוא כנוגע בעלמא לטומאת ערב משום דלאו ביאה היא אבל בת שלש מטמאתו כדן בועל נדה:

לטמא משכב התחתון כעליון. שהבועל נדה מטמא משכב התחתון משום משכב אפי' לא נגע בו כעליון של זב הכי מפורש במסכת נדה בפרק בנות כותים (דף לב:) שאין משכבו של בועל נדה חמור כמשכב נדה וכמשכב זב שנעשים אב הטומאה לטמא אדם וכלים דכתיב בהו וכל אשר יגע במשכבה אלא הרי הוא כעליון של זב בגד שנישא על גבי הזב שאינו אלא ראשון לטומאה ואינו מטמא אדם וכלים אלא אוכלין ומקראי ילפינן לה התם:

נשאת לכהן. ע"י קדושי אביה: **אוכלת בתרומה.** אבל פחות מבת שלש אע"פ שקידושיה קידושין על ידי אביה הואיל ואין ביאתה ביאה אין חופתה חופה והויא לה כארוסה דאע"ג דקנין כספו הוא אמרו רבנן אין האשה אוכלת בתרומה עד שתכנס לחופה:

בא עליה אחד מן הפסולין. כגון עובד כוכבים או חלל או נתין וממזר פסלה מן התרומה דהא ביאתה ביאה וביבמות (דף סח.) ובקדושין בפרק בתרא (דף סט:) ילפי לה מהאי קרא ובת כהן כי תהיה לאיש זר וגו' כיון שנבעלה לפסול לה פסלה עולמית מהתם ילף לה שפיר ולווייה וישראלית מרבו מרביא דבת ובת:

מומתין ע"י. אם מחייבי מיתות הן דהא ביאתה ביאה: **והיא פטורה.** דלאו בת עונשין היא: **תקלה ליכא.** דלאו בת עונשין היא והרי היא בכלל שוגג:

קנאה. ליורשה ושלא תפטר עוד בחליצה אלא בגט:

ואינו נותן גט עד שיגדיל. שהרי ע"י קדושי אחיו גדול נאסרה וגירושין של זה אינן חשובין להפקיע קדושי אחיו דקטן הוא ואינו בן דעת:

ומטמא כנדה. כבועל נדה ולא כנוגע: **לטמא משכב.** שלו התחתון כעליון של זב אבל פחות מבן ט' אינו אלא כנוגע בנדה לטומאת ערב: **ופוסל.** את האשה בביאתו מן התרומה אם הוא א' מן הפסולין:

ואינו מאכיל. אם הוא כהן ובא עליה לשם קדושין אינו מאכילה בתרומה דקטן אע"ג דביאתה ביאה אין קניינו קנין ולא קרינא ביה קנין כספו: **ופוסל את הבהמה מעל המזבח.** משום נרבע כגון על פי עד אחד או ע"פ הבעלים שאינה נסקלת ואינה נאסרת להדיט:

ונסקלת על ידו. אם יש עדים דאין שור ובהמה נסקלין אלא ע"י עדים וסנהדרין כדאמר בפ"ק (דף ב.) כמיתת בעל כך מיתת השור:

מאי לאו מדסיפא תקלה וקלון. דהא קתני יאמרו זו היא היינו קלון וקתני שנסקל היינו תקלה משנה יתירא דרישא לאיתויי קלון בלא תקלת אדם ומאי תקלה דקתני בה. תקלת קלון דאילו לאתויי תקלת עבירה בלא קלון בהכי לא מצית לאוקומא דבישראל תקלת עבירה בהמה בלא קלון לא משכחת לן וקא סלקא דעתך דכולה בישראל קא מיירי:

תקלה וקלון בעיניו, והכא קלון איכא, תקלה ליכא.

או דילמא:

קלון אף על פי שאין תקלה?

אמר רב יוסף:

תא שמע:

"בת שלש שנים ויום אחד מתקדשת בביאה,

אם בא עליה יבם קנאה,

וחייבין עליה משום אשת איש,

ומטמאה את בועלה לטמא משכב תחתון כעליון,

נישת לכהן אוכלת בתרומה,

בא עליה אחד מן הפסולים - פסלה מן הבהמה,

ואם בא עליה אחד מכל העריות האמורות בתורה - מומתין על ידה,

והיא פטורה" (נדה מד:).

"אחד מכל עריות" - ואפילו בהמה,

והא הכא דקלון - איכא, תקלה - ליכא,

וקתני: 'מומתין על ידה'!

כיון דמזידה היא, תקלה נמי איכא,

ורחמנא הוא דחס עליה.

עלה דידה - חס, אבהמה - לא חס.

אמר רבא:

תא שמע:

"בן תשע שנים ויום אחד:

הבא על יבמתו - קנאה,

ואינו נותן גט עד שיגדיל,

ומטמא בנדה לטמא משכב תחתון כעליון.

פוסל,

ואינו מאכיל.

ופוסל את הבהמה מעל גבי המזבח,

ונסקלת על ידו.

ואם בא על אחת מכל העריות האמורות בתורה - מומתים על ידו" (נדה מה:)

והא הכא, קלון איכא, תקלה ליכא,

וקתני:

"נסקלת על ידו".

כיון דמזיד הוא, תקלה נמי איכא.

ורחמנא הוא דחס עליוהי,

עליה דידיה חס רחמנא, אבהמה לא חס רחמנא.

תא שמע:

"דבר אחר: שלא תהא בהמה עוברת בשוק ויאמרו:

זו היא שנסקל פלוני על ידה".

מאי לאו מדסיפא תקלה וקלון,

רישא - קלון בלא תקלה.

והיכי דמי?

ישראל הבא על הבהמה בשוגג.

לא,

סיפא - תקלה וקלון,

רישא - תקלה בלא קלון.

והיכי דמי?

גוי הבא על הבהמה,

וכדבעו מיניה מרב ששת.

26. נה, ב - נו, א

רס"י

מתני'
עד שיפרש את השם. שיזכור את השם אבל אם לא הוציא שם מפיו אלא שמעו שם יוצא מפי אחר וברכו פטור :
בכל יום. כל זמן שהיו נושאים ונותנים בבדיקת עדים היו דנין אותן בכינוי כלומר היו דנין עמהן ובודקין אותם בכינוי היאך אמר כך אמר יכה יוסי את יוסי האי כינוי לאו כינוי השם קאמר אלא ב"ד מכנין בדבריהם הקללה כלפי אחרים כל מי שמהפך דבריו ומדבר כאדם זה שמדבר ומקלל ותולה באחר קרי ליה כינוי בלשון חכמים ויש לו חבר בשבועות (דף לה.) וגם בלשון המקרא ואל אדם לא אכנה כי לא ידעתי אכנה (איוב לב) ולהכי נקט יוסי את יוסי דד' אותיות איכא כשם בן ארבע אותיות דאינו חייב אלא על שם המיוחד דהיינו שם בן ארבע אותיות ומשום דחשבונו של יוסי כחשבונו של אלהים ולהכי נקט יכה זה את זה דילפינן לקמן דאינו חייב עד שיברך שם בשם :
נגמר הדין. ובאו לומר חייב הוא לא היו יכולין להרגו על פי עדות ששמעו שהרי לא שמעו מפיחם אלא קללת כינוי :
אלא מוציאין את כל אדם לחוץ. דגנאי הוא להשמיע ברכת השם לרבים :
וקורעין. בגדיהם :
ולא מאחין. עולמית וטעמא מפורש בגמרא :
אף אני. שמעתי כמוהו וא"צ לחזור ולהזכיר ברכת השם :

גמ'
שם בשם. כגון יכה פלוני את פלוני או יקלל שם פלוני את שם פלוני :
ונוקב שם בנקבו שם. להכי אהדריה בהאי קרא לומר לך עד שיקוב שם בשם :
וממאי דהאי ונוקב שם וגו'. עד לא תעשון לשון קושיא הוא דאין תירוץ בינתים :
מברז. שלא לתחוב סכין לדקור נקב בשם הכתוב בקלף :
ואזהרתיה מהכא ואבדתם את שמם. וסמיך ליה לא תעשון כן לה' אלהיכם :
בענין שם בשם. כדיליף לעיל ובנקיבה לא משכחת שם בשם שינקוב את חבריו :
שני שמות אהדדי. כתובים בשתי חתיכות קלף ויתנם זה על זה :
נוקב וחוזר ונוקב. בסכין הוא ואין שם נוקב את שם חבריו דלאחר שינקוב העליון ינקוב התחתון :
פרושי. באותיותיו ופירושיה :
לא שמה אזהרה. ולא ענש עליה מיתה :

מִתְנִיתִין

המגדף אינו חייב עד שיפרש השם.
אמר רבי יהושע בן קרחה:
בכל יום דנין את העדים, בכינוי, יפה יוסי את יוסי,
נגמר הדין, לא הורגין בכינוי,
אלא מוציאין כל אדם לחוץ, שואלין את הגדול שביניהן,
ואומר לו: 'אמור מה ששמעת בפירוש'
והוא אומר.
והדיינין עומדין על רגליהן וקורעין ולא מאחין.
והשני אומר: אף אני כמוהו.
והשלישי אומר: אף אני כמוהו.

נא,

גְּמָרָא

תנא:
"עד שיברך שם בשם".

מנהגי מילי?

אמר שמואל:

דאמר קרא: **"ונוקב שם וגו' בנקבו שם יומת"** (ויקרא כד, טז),

ממאי דהאי **"נוקב"** לישנא דברוכי הוא?

דכתיב: **"מה אקב לא קבה אל"** (במדבר כג, ח).

ואזהרתיה מהכא: **"אלהים לא תקלל"** (שמות כב, כז).

ואימא מיברז הוא?

דכתיב: **"ויקב חר בדלתו"** (מלכים ב' יב, ז),

ואזהרתיה מהכא: **"ואבדתם את שמם ...**

לא תעשון מן לה' אלהיכם" (דברים יב, ג-ד).

בעינא שם בשם, וליכא.

ואימא דמנח שני שמות אהדדי, ובזע להו!

ההוא נוקב וחוזר ונוקב הוא,

ואימא דחייק שם אפומא דסכינא ובזע בה!

ההוא חורפא דסכינא הוא דקא בזע.

אימא: פרושי שמיה הוא!

דכתיב: **"ויקח משה ואהרן את האנשים האלה,**

אשר נקבו בשמות" (במדבר א, יז).

ואזהרתיה מהכא: **"את ה' אלהיך תירא"** (דברים ו, יג),

חרא,

דבעינא שם בשם, וליכא.

ועוד:

הויא ליה אזהרת עשה, ואזהרה עשה לא שמה אזהרה.

ואיבעית אימא:

אמר קרא: **"ויקב ... ויקלל"** (ויקרא כד, יא),

רפ"י

תְּרוּיָהוּ. פְּרוּשֵׁי וּבְרוּכֵי וּבַחֲדָא
לֹא מַחֲיִיב:

לְמִימְרָא ד'נֹקֵב" קָלְלָהּ הוּא.

וְדִילְמָא עַד דְּעַבַד תְּרוּיָהוּ?

לֹא סָלְקָא דְעֵתָךְ,

דְּכִתְיִב: "הוֹצֵא אֶת הַמְּקַלְל" (ויקרא כד, יד),

וְלֹא כְּתִיב: 'הוֹצֵא אֶת הַנֹּקֵב וְהַמְּקַלְל',

שְׁמַע מִיָּנָה: חֲדָא הִיא.

27. נו, א

כ"ז

איש איש. בברכת השם כתוב איש איש כי יקלל אלהיו וגוי (ויקרא כד):

אינה אלא סייף. דכתיב בהו (בראשית ט) באדם דמו ישפך ומיתה אחרת לא הוזכרה בהם:

והא מהבא נפקא. דעכו"ם מוזהרין על ברכת השם:

ה' זו ברכת השם. לקמיה דרשין ויצו ה' אלהים וגוי:

לא נצרכא. האי איש איש אלא לרבות את הכנויים שיהו העכו"ם מוזהרים על ברכתו כישאל דאי מהתם הוה אמינא שם המיוחד דוקא דכתיב ה' דהאי אלהים דבההוא קרא לאזהרת ע"ז דרשין ליה לקמן:

ואליבא דרבי מאיר. מתוקמא דמחייב ישראל על הכנויין מהאי קרא ואתא איש איש להשוות עובדי כוכבי' וישראל בכל הני כנויים כגון אלהים שדי צבאות ולא דמו לכנויים דמתני' דקתני יכה יוסי את יוסי דכנוי דקתני מתני' דנין את העדים בכינוי לאו כנוי השם הוא כדפרשין לעיל:

על שם המיוחד. דהא כתיב ה' והיינו שם מיוחד דכתיב זה שמי לעולם (שמות ב):

כי יקלל אלהיו. דהיינו כנוי דלאו שם המיוחד וסמך ליה מיתה ונוקב שם ה' מות יומת וקאי נמי אכי יקלל אלהיו:

וחכ"א על שם המיוחד במיתה. כדכתיב ונוקב שם ה' וגוי והאי ונשא חטאו לאו מיתה אלא ונשא חטאו דכרת:

ועל הכנויין באזהרה. אלהים לא תקלל אף על הכנויין נהר ושם המיוחד נמי בהא אזהרה נפיק דכל אלהים לשון שררה כמו (שם ז) נתתיך אלהים:

ופליגא דרבי מיישא. הא דאמר ר' יצחק נפחא לרבות את הכנויים ואליבא דרבי מאיר דמשמע הא לרבנן פטור בן נח על הכנויין פליגא דרבי מיישא דאיהו סבר אע"ג דאמרי רבנן על הכנויין באזהרה בישראל מיהו עובד כוכבים חייב מיתה מכגר וכאזרח מדכתיב גר ואזרח יתירה ש"מ לחיובי עובד כוכבים בכנוי:

ור"מ. דאמר גר ואזרח חייבין בכנוי ועובד כוכבים אתרבו מאיש איש ממאי קא ממעט גר ואזרח לבני נח:

הואיל ואיתרבו. להאי פרשתא לכנויין איתרבו אף לכל האמור בפרשה ובסקילה:

ור' יצחק נפחא אליבא דרבנן. כיון דאמרי רבנן עובדי כוכבים פטורין מן הכנוי כישאל גר ואזרח מאי קא ממעטי אי למעוטינהו מסקילה לא איצטריך דמהיכא תיתי הא לא אתרבו בהא פרשתא דבשלמא לר' מאיר סדי"א הואיל ואיתרבו איתרבי:

איש איש למה לי. בין לר' מיישא בין לר' יצחק נפחא אליבא דרבנן ברכת השם מויצו ה' אלהים נפקא כנויים מגר ואזרח נפקי לר' מיישא ואי לר' יצחק נפחא הא אמר לרבנן פטורין:

תנו רבנן:

"איש" (ויקרא כד טו) - מה תלמוד לומר: "איש איש"?
לרבות את הגוים, שמוזהרין על ברכת השם בישראל,
ואינן נהרגין אלא בסייף,
שכל מיתה האמורה בבני נח אינה אלא בסייף."

והא מהכא נפקא?!
 מהתם נפקא "ה" זו ברכת השם!

אמר רבי יצחק נפחא:
 לא נצרכא אלא לרבותא הכינויין,
 ואליבא דרבי מאיר.

דתניא:

"איש איש כי יקלל אלהיו ונשא חטאו", מה תלמוד לומר?
והלא כבר נאמר: "ונקב שם ה' מות יומת" (ויקרא כד טז),

לפי שנאמר: "ונקב שם ה' מות יומת",
יכול לא יהא חייב אלא על שם המיוחד בלבד, מניין לרבות כל הכינויין?
תלמוד לומר: "איש כי יקלל אלהיו" מכל מקום,
דברי רבי מאיר.

וחכמים אומרים:
על שם המיוחד במיתה, ועל הכינויין באזהרה"

ופליגא דרבי מיישא.

דאמר רבי מיישא:
 בן נח שבירך את השם בכינויים,
 אף לרבנן חייב.

מאי טעמא?

דאמר קרא: **"פגר פאזרח"** - גר ואזרח הוא דבעינן בנקבו שם,
 אכל גוי אפילו בכינוי.

ורבי מאיר, האי **"פגר פאזרח"** מאי עביד ליה?

גר ואזרח בסקילה,

אכל גוי בסייף.

סלקא דעתך אמינא: הואיל ואיתרבו איתרבו
 קא משמע לן.

ורבי יצחק נפחא, אליבא דרבנן,

האי **"פגר פאזרח"** מאי עביד ליה?

גר ואזרח הוא דבעינן שם בשם,

אכל גוי לא בעינן שם בשם.

"איש איש" למה לי?

דיברה תורה פלשון בני אדם.

28. נו, א-ב

רפ"י

שבע מצות. יליף להו לקמן: **וגלוי עריות**. כולן חוץ מנערה המאורסה כדכתיב (בראשית כ) גבי אבימלך הנך מת על האשה אשר לקחת והיא בעולת בעל בעולת בעל יש להם נערה המאורסה אין להם: **אף על הדם מן החי**. כולוהו יליף טעמייהו לקמן: **בפרשת מכשף**. זו היא שמוזכר והולך לא ימצא בך ובגלל התועבות האל וגוי ומדנענשו עליהם שמע מינה הוזהרו על כולם דלא ענש אלא אם כן הזהיר: **מותרין בני נח וכו'**. סיפא דמילתא דרבני אלעזר הוא וכוליה מפרש לקמן: **מכל עץ הגן ולא גזל**. מדאיצטרך למישרי ליה ולהפקיר לו עצי הגן שיימ שאינו מופקר לו נאסר לו: **אכול תאכל**. העומד לאכילה ולא תאכל אבר מן החי דבהמה בחייה אינה עומדת לאכילה אלא לגדל ולדות:

תנו רבנן:

"שבע מצות נצטוו בני נח:

דינין,

ברכת השם,

עבודה זרה,

גילוי עריות,

ושפיכות דמים,

וגזל,

ואבר מן החי.

רבי חנניה בן גמלא אומר:

אף על הדם מן החי.

רבי חידקא אומר:

אף על הסירוס.

רבי שמעון אומר:

אף על הבישוף.

רבי יוסי אומר:

כל האמור בפרשת בישוף בן נח מוזהר עליו.

"לא ימצא בך מעביד בנו ובתו באש קסם קסמים מעונו ומנחש ומכשף.

וחבר חבר ושאל אוב וידעני ודרש אל המתים. וגו'

ובגלל התועבת האלה ה' אלהיך מוירש אותם מפניך" (דברים יח, י-יב),

ולא ענש אלא אם בן הזהיר,

רבי אלעזר אומר:

אף על הכלאים.

מותרין בני נח ללבוש כלאים, ולזרוע כלאים,

ואין אסורין אלא בהרבעת בהמה ובהרבעת האילן."

מנהגי מילי?

אמר רבי יוחנן:

דאמר קרא: **"ויצו ה' אלהים על האדם לאמר:**

מכל עץ הגן אכל תאכל". (בראשית ב, טז-יז),

"ויצו" - אלו הדינין,

וכן הוא אומר: **"כי ידעתיו למען אשר יצוה את בניו"** וגו' (בראשית ב, יח, ט).

"ה" - זו ברכת השם,

וכן הוא אומר: **"ונקב שם ה' מות יומת"** (ויקרא טז, כד).

"אלהים" - זו עבודה זרה,

וכן הוא אומר **"לא יהיה לך אלהים אחרים"** (שמות כ, ג).

"על האדם" - זו שפיכות דמים,

וכן הוא אומר: **"שפך דם האדם"** וגו' (בראשית ט, ו).

"לאמר" - זו גילוי עריות,

וכן הוא אומר: **"לאמר הן ישלח איש את אשתו,**

והלכה מאתו והיתה לאיש אחר" (ירמיה ג, א).

"מכל עץ הגן" - ולא גזל.

"אכל תאכל" - ולא אבר מן החי.

כי אתא רבי יצחק תני איפקא:

"ויצו" - זו עבודה זרה.

"אלהים" - זו דינין.

בשלאמא **"אלהים" - זו דינין,**

דכתיב **"ונקרב בעל הבית אל האלהים"** (שמות כב, ז),

אלא **"ויצו" - זו עבודה זרה, מאי משמע?**

רב חסדא ורב יצחק בר אבדימי:

רש"י

עשוק אפרים. מיד שונאיו ורצוץ משפט רצוץ ע"י שפטיו של הקב"ה:
כי הואיל הלך אחרי צו. מפני שנתרצה ללכת אחרי צווי של נביאי הבעל:
למעוטי גיפוף ונישוק. אבל עשה אתרבי מויצו אע"ג דבית דין של ישראל אין ממיתין:
מגפף ומנשק. אמרינן במתניי (דף ס:) דגבי ישראל אינו נהרג:
בכדרכה. שדרך עבודתה בכך ישראל נמי כל עבודה שדרך עבודתה בכך ישראל חייב עליה ואפילו הוא דרך בזיון כגון פוער לפעור וזורק אבן למרקוליס כדאמר במתניי (שם) וילפינן מקראי וכ"ש כשהוא דרך כבוד דכולהו כדרכו נפקי מאיכה יעבדו הגוים האלה את אלהיהם וגו':

חד אמר: **"סרו מהר מן הדרך אשר צויתם עשו להם"** וגו' (שמות לב, ח),
 וחד אמר: **"עשוק אפרים רצוץ משפט כי הואיל הלך אחרי צו"** (הושע ה, יא),

מאי בינייהו?

איכא בינייהו גוי שעשה עבודה זרה ולא השתחוה לה.
 למאן דאמר **"עשו"** - משעת עשייה מיחייב,
 למאן דאמר **"כי הואיל הלך"** - עד דאזיל בתרה ופלח לה.

אמר רבא:

ומי איכא למאן דאמר גוי שעשאה עבודה זרה ולא השתחוה לה חייב?!
 והתניא:

**"בעבודה זרה, דברים, שבית דין של ישראל ממיתין עליהו - בן נח מוזהר עליהו,
 אין בית דין של ישראל ממיתין עליהו - אין בן נח מוזהר עליהו"**.

למעוטי מאי?

לאו למעוטי גוי שעשה עבודה זרה ולא השתחוה לה?

אמר רב פפא:

לא,

למעוטי גיפוף ונישוק.

גיפוף ונישוק דמאי?

אילימא כדרבה - בר קטלא הוא!

אלא למעוטי שלא כדרבה.

29. נו, ב - נז, א

רס"י

כאשר צוך ה' אלהיך. כתיב בדברות האחרונות גבי שבת וכבוד אב ואם והיכן צוך הא ליכא למימר דמשה הוה אמר להו בערבות מואב כאשר צוך בסיני דמשה לאו מאליו היה שונה להם משנה תורה ומוזהרים על מצותיה אלא כמו שקבלה הוא והיה חוזר ומגיד להם וכל מה שכתוב בדברות האחרונות היה כתוב בלוחות וכן שמע בסיני:

לעדה ועדים והתראה. וכן נצטוו ישראל במרה להיות דנין בסנהדרין של כ"ג כדאמרי (לעיל ב.) עדה שופטת ועדה מצלת דעכו"ם לא איפקוד בהכי כדילפינן לקמן (דף נז:). מקראי דבן נח נהרג בעד א' ובדיין א':

אי הכי מאי הוסיפו עליהן דינין. אין אלו דינין אלא מצות דינין: **דיני קנסות.** הוסיפו במרה דבני נח לא הוזהרו עליהן דכתיב ויצו וגמרי לה מאשר יצוה דהתם צדקה ומשפט כתיב דהיינו דין ופשרה אבל קנסות לאו משפט נינהו דקנסינן ליה טפי מדיניה:

בדינין מבעי ליה. דניהוי משמע שהוסיפו להם בהלכות דינין שנצטוו עליהם כבר אבל השתא דקתני הוסיפו עליהם דינין משמע כל הלכות דינין הוסיפו:

כל פלך. מדינה: **ישראל נצטוו להושיב.** דינין בכל עיר ועיר כדכתיב (דברים יז) תתן לך בכל שערך:

כך נצטוו עכו"ם. דהא משפט כתיב ביה והכא נמי כתיב (שם) ושפטו את העם משפט צדק: **האי תנא.** דבריי דלעיל דקתני הוסיפו עליהם דינין דמשמע דבני נח לא נצטוו עליהם תנא דבי מנשה הוא:

ד"ך. דינין וברכת השם: **ס"ך.** סירוס וכלאים: **שבע מצות וכו'.** לקמן מפרש דתנא דבי מנשה לא דריש ויצו והני כל חדא באנפי נפשיה כתיב בהו:

אדם הראשון לא נצטווה אלא על ע"ז בלבד שנאמר ויצו ה' אלהים. את אלהותו צוה עליו על האדם שלא ימיררו באחר:

אף על ברכת השם. דנפקא ליה נמי מאלהים אלהותו צוה עליו שלא יקללהו כדכתיב (שמות כב) אלהים לא תקלל:

אף הדינין. מאלהים נמי נפקא יהא אלהותי עליך להיות מוראי עליך ולהיות מוראי בלבד ולא מורא בשר ודם להטות משפט כי המשפט לאלהים הוא כדמפרש רב ואזיל:

אלהים אני. נאמר לאדה"ר: **אל תמירני.** כדאמרינן לא יהיה לך אלהים אחרים על פני זולתי: **לא תקללוגי.** כדאמרי אלהים לא תקלל:

יהא מוראי עליכם. כדאמרינן אלהים לשון שררה ורבנות כמו נתתיך אלהים לפרעה (שמות ז) יהא מוראי עליך ולא מורא בשר ודם לא תגורו מפני איש כי המשפט לאלהים הוא (דברים א) דהיינו דינין:

כיש אומרים. דמרבי לכולהו: **אפי' הנך נמי.** דינין וברכת השם: **ותשחת הארץ.** מדאיענש עליהו שמע מינה איפקוד עלייהו:

דינין בני נח איפקוד?

והתניא:

"עשר מצות נצטוו ישראל במרה,

שבע שקיבלו עליהן בני נח, והוסיפו עליהן: דינין, ושבת, וכיבוד אב ואם.

דינין דכתיב: **"שם שם לו חק ומשפט"** (שמות טו, כה),

שבת וכיבוד אב ואם דכתיב: "כאשר צוך ה' אלהיך" (דברים ה, יז)

ואמר רב יהודה:

"כאשר צוך" - במרה.

אמר רב נחמן אמר רבה בר אבון:

לא נצרכה, אלא לעדה ועדים, והתראה.

אי הכי,

מאי "והוסיפו עליהן דינין"?

אלא אמר רבא:

לא נצרכה אלא לדיני קנסות.

אכתי "והוסיפו בדינין", מיבעי ליה!

אלא אמר רב אחא בר יעקב:

לא נצרכה אלא להושיב בית דין בכל פלך ופלך, ובכל עיר ועיר.

והא בני נח לא איפקוד?

והתניא:

"נשם שנצטוו ישראל להושיב בתי דינין בכל פלך ופלך ובכל עיר ועיר,

כך נצטוו בני נח להושיב בתי דינין בכל פלך ופלך ובכל עיר ועיר!"

אלא אמר רבא:

האי תנא, תנא דבי מנשה הוא,

דמפיק ד"ה, ועייל ס"ך,

דתנא דבי מנשה:

"שבע מצות נצטוו בני נח:

עבודה זרה, וגילוי עריות, ושפיכות דמים, גזל, ואבר מן החי, סירוס, וכלאים".

רבי יהודה אומר:

אדם הראשון לא נצטווה אלא על עבודה זרה בלבד,

שנאמר: "ויצו ה' אלהים על האדם" (בראשית ב, טז).

רבי יהודה בן בתיירה אומר:

אף על ברכת השם.

ויש אומרים: אף על הדינים".

כמאן אזלא הא דאמר רב יהודה אמר רב:

'אלהים אני' - לא תקללוגי, 'אלהים אני' - לא תמירוגי, 'אלהים אני' - יהא מוראי עליכם.

כמאן?

כיש אומרים.

תנא דבי מנשה:

"אי דריש "ויצו" אפילו הנך נמי,

אי לא דריש "ויצו" הני מנא ליה?

לעולם לא דריש "ויצו",

הני כל חדא וחדא באפי נפשיה פתיבא - עבודה זרה וגילוי עריות,

דכתיב: **"ותשחת הארץ לפני האלהים"** (בראשית ו, יא),

רָס"י

כי השחית כל בשר את דרכו על הארץ. גלוי עריות דכתיב (משלי ל) דרך גבר בעלמה ודור המבול על העריות נענשו כדכתיב (בראשית ו) ויראו בני האלהים את בנות האדם כי טובות הנה: **ואידך.** מאן דדריש ויצו אמר לך אזהרה מויצו הוזהר אדם הראשון וגבי דור המבול אורחיהו מגלי להודיעך על מה נענשו:

קטלייהו קא מגלי. באיזו מיתה ימיתם ולעולם הוזהרו מויצו: **כירק עשב.** עשב קרי עשב האפר וכל הגדל מאיליו שאין בו טורח לחרוש ולזרוע:

למישרי בשר הוא דאתא. כדאמר לקמן בפרקין (דף נט:): אדם הראשון לא הותר לו בשר באכילה אלא עשבים ואילנות דכתיב הנה נתתי לכם את כל עשב זורע זרע לכם יהיה לאכלה ולחית הארץ העשבים והאילנות תאכלו אתם וחית הארץ ולא חית הארץ לכם והוזהרו על אבר מן החי מאכול תאכלו וללמדך דאפי' אינך ממיתה אלא שנפל ממנה אבר מאיליו לא תאכלנו ובאו בני נח והתיר להם להמית ולאכול ולא למדרש מינה ולא כירק גנה אתא דלגופיה אצטריך לפי שירק עשב הותר לאדם הראשון תלה להו לבני נח בהמות וחיות כירק עשב:

בשר בנפשו דמו. בעוד שהוא הבשר בנפשו דהיא דמו לא תאכלו הבשר:

למישרא שרצים הוא דאתא. משום שהוזהרו באבר מן החי מאכול תאכל אתא האי קרא למשרא אבר מן החי בשרצים והכי דרשינן לקמן בפרקין (דף נט:): אותו בשר שקרוי דמו בנפש והבשר קרוי בשר דהיינו דמו חלוק מבשרו אסרנא לכו באבר מן החי ולא בשרצים שאין דמו קרוי נפש אלא הרי הוא כבשרו דאילו בישראל לא מחייבי עליה כרת כדאמר בכריתות (דף כא.) דלית ביה אלא לאו דדם דשרצים כבשר: **לברכה בעלמא.** לא לפרות ולא לרבות צוום אלא ברכם בפריה ורביה:

מן העוף למינהו. מדנצטוה להביא זכר ונקבה לתיבה מכל מין ולא שיזדווג לו מין אחר שמע מינה אסורין להרביע כלאים:

ואידך. לאו משום איסור כלאים אלא לצוות בעלמא שכל אחד ואחד נוח לו לצוות מינו מצוות מין אחר:

וְתָנָא דְבִי רַבִּי יִשְׁמְעֵאל:

"בְּכַל מְקוֹם שְׁנָאֵמַר: "הַשְּׁחִתָּה" אֵינוֹ אֶלָּא דְבַר עֲרוּה וְעַבְדָּה זָרָה, דְּבַר עֲרוּה שְׁנָאֵמַר: "מִי הַשְּׁחִית כָּל בִּשְׂר אֶת דְּרָמוֹ" (בראשית ו, יב), עַבְדָּה זָרָה דְּכָתִיב: "פֶּן תִּשְׁחָתוּן וַעֲשִׂיתֶם" (דברים ד, ז).

וְאִידָךְ?

אוֹרְחֵיהוּ דְקָא מְגַלִּי.

שְׁפִיבוֹת דְּמִים:

דְּכָתִיב: "שִׁפְךָ דַּם הָאָדָם" (בראשית ט, ו).

וְאִידָךְ?

קְטְלֵיהוּ הוּא דְקָמְגַלִּי.

גְּזֵל:

דְּכָתִיב: "פִּירְקָ עֵשֶׂב נִתְתִּי לָכֶם אֶת כָּל" (בראשית ט, ג),

וְאָמַר רַבִּי לִוִּי:

כִּירְקָ עֵשֶׂב, וְלֹא כִירְקָ גֵּנֶה.

וְאִידָךְ?

הֵהוּא לְמִישְׁרֵי בְשָׂר הוּא דְאֶתָא.

אָבַר מִן הַחִי:

דְּכָתִיב: "אֶךְ בְּשָׂר בְּנַפְשׁוֹ דְמוֹ לֹא תֹאכְלוּ" (בראשית ט, ד),

וְאִידָךְ?

הֵהוּא לְמִישְׁרֵי שְׂרָצִים הוּא דְאֶתָא.

סִירוּס:

דְּכָתִיב: "שִׂדְצוּ בְּאֶרֶץ וְרִבּוּ בָהּ" (בראשית ט, ז),

וְאִידָךְ?

לְבָרְכָה בְּעֶלְמָא.

כְּלָאִים:

דְּכָתִיב: "מִהַעוֹף לְמִינֵהוּ" (בראשית ט, ו, כ).

וְאִידָךְ?

הֵהוּא לְצוֹתָא בְּעֶלְמָא.

30. נז, א

רס"י

על שלש מצות בן נח נהרג. ואף על פי שנצטוו בשבע אין נהרגין אלא על שלש כדפריש להו רב ששת דבשפיכות דמים כתיבא בהדיא דמו ישפך וגלוי עריות וברכת השם כתיב גבי ישראל איש איש ודרשי להו לרבות את הכותים להיות במיתה כישראל:

בעבודת כוכבים נמי. כתיב גבי מולך איש איש בקדושים תהיו: על ד' מצות. עבודת כוכבים הוסיף עמהם:

בעבודת כוכבים דברים שב"ד ישראל וכו'. הכי קאמר באיסור עבודת כוכבים אותם דברים שב"ד ישראל ממיתין עליהם כגון כל עבודות שדרכן של עבודת כוכבים בכך וזבוח וקיסור אפי' שלא כדרכה כדלקמן בפירקין (דף ס:):

אזהרה שלהם. כלומר כל אזהרה דתנא תנא גבי בני נח זו היא מיתה שלהם דלא דייק בהו תנא למיתני מיתה גבי חייבי מיתות ואזהרה בשאין בהן מיתה כלגבי ישראל:

גלי רחמנא בחדא. בשפיכות דמים:

על הגזל. כך הוא מצות בני נח גנב וגזל וכן יפת תואר דהוי נמי גזל שגוזלין את אשתו במלחמה:

וכן כיוצא בהן. שאין ממש גזל אלא דומין להם ולקמן מפרש להו:

ישראל בכותי מותר. דלא תעשוך את רעך. כתיב (ויקרא יט) ולא כותי ומדרבנן איכא למאן דאסר משום חילול השם בהגזול בתרא (בי"ק דף קינ.):

משום דקבעי למיתנא סיפא ישראל בכותי מותר. ואי תנא גבי כותי בכותי חייב הוה תני ישראל בכותי פטור ומשמע פטור מן המיתה אבל עובר עליו בלאו ומשום הכי תנא ברישא לשון איסור דליתני גבי ישראל מותר דס"ל כמאן דאמר מותר ממש:

הא כל היכא דאיכא חיוב מיתה מתנא. תנייה בלשון חיוב ומדנקט הכא לשון איסור ש"מ דווקא תננהו:

היכי ליתני. לעולם הכא לאו דוקא איסור נקט אלא משום סיפא ודקשיא לך רישא מדלא נקט נמי לשון איסור ש"מ דוקא תני להו התם לא מצי למיתנא לשון איסור משום דנבעי למימר ישראל בכותי מותר ולא מצי מתני ליה:

ה"ג הכותי וכן רועי בהמה דקה ישראל. שסתמן גזלנים שמרעים בהמתן בשדות אחרים:

לא מעלין ולא מורדין. לא מעלין אותם מן הבור להצילם מן המיתה ולא מורדין אותם לבור להמיתם בידיים [אבל האידנא דין זה אינו נוהג כי בטלו ד"נ]:

אמר רב יוסף:

אמרי בי רב: על שלש מצות בן נח נהרג גש"ר סימן:

על גילוי עריות, ועל שפיכות דמים, ועל ברפת השם.

מתקיף לה רב ששת:

בשלמא שפיכות דמים,

דכתיב: "שפך דם האדם" (בראשית ט, ו).

אלא הנך מנא להו?

אי גמר משפיכות דמים אפילו כולהו נמי!

אי משום דאיתרביא מ"איש (ויקרא יח, ו) איש" (ויקרא כד, טו),

עבודה זרה נמי איתרבי "איש איש" (ויקרא כ, ב)!

אלא, אמר רב ששת:

אמרי בי רב: על ארבע מצות בן נח נהרג.

ועל עבודה זרה בן נח נהרג!?

והתניא:

"בעבודה זרה דברים שפית דין של ישראל ממיתין עליהו בן נח מוזקר עליהו".

אזהרה - אין, מיתה - לא!

אמר רב נחמן בר יצחק:

אזהרה שלהו זו היא מיתתו,

רב הונא ורב יהודה וכולהו תלמידי דרב:

על שבע מצות בן נח נהרג,

גלי רחמנא בחדא, והוא הדין לכולהו.

ועל הגזל בן נח נהרג!?

והתניא:

"על הגזל גנב וגזל וכן יפת תואר, וכן כיוצא בהו.

גוי בגוי, וגוי בישראל - אסור,

וישראל בגוי - מותר".

ואי איתא, ניתני 'חייב'!

משום דקבעי למיתני סיפא "וישראל בגוי מותר" תנא רישא "אסור",

והא כל היכא דאית ליה חיובא, מיתנא קתני,

דקתני רישא: "על שפיכות דמים, גוי בגוי וגוי בישראל חייב, ישראל בגוי פטור!"

התם היכי ליתני?

ליתני 'אסור' ו'מותר',

והתניא:

"גוי, ורועי בהמה דקה לא מעלין ולא מורדין".

31. נז, א-ב

רפ"י

פועל בכרם. ואוכל מן הענבים :
בשעת גמר מלאכה. כגון ששכרו
לבצור :

התירא הוא. ואפי' ישראל
בישראל דכתיב (דברים כג)
ואכלת ענבים כנפשך שבעך ואל
כליך לא תתן בשעה שאתה נותן
לכליו של בעל הבית אתה אוכל
וברייתא קתני ישראל בכותי
מותר הא ישראל בישראל אסור
ותו בכותי היכי אסור ליה מי
איכא מידי דישאל בישראל
שרי ולכותי אסור :

אי לאו בשעת גמר מלאכה גזל
מעליא הוא. וגזל תנא ליה
רישא :

צערא בשעתא מי לית ליה.
הלכך גזל הוא אלא שאין ב"ד
ישראל נזקקין להשיבו דבתר
הכי מחיל ליה ובישראל
בישראל נמי אסור ומעבר לא
עבר דכתיב (ויקרא יט) לא
תגזול (שם ה) והשיב את
הגזילה אמדיי דהשבון קרי גזל
ואידך לא אבל בכותי דלאו בר
השבון הוא שכל דינו למיתה לא
נפיק פחות משה פרוטה מכלל
פרוטה ואפי' מישראל דמחיל
ליה בתר הכי :

כותי בכותי כיוצא בו. בתמיהה
וגבי כותי בכותי מוציא פחות
משה פרוטה מכלל פרוטה וקרי
כיוצא בו בגזל ולא גזל ממש :

בכובש שכר שכיר. דגזל לא הוי
אלא בחוטף דבר מיד חברו
כדאמר בב"ק במרובה (דף עט :)
מקרא דויגזול את החנית מיד
המצרי : כיוצא בו בגנב נראה
בעיני מדלא קבעי לה מאי היא
לא משכחת ליה ולאוי עליה קאי
אלא אגזל ויפת תואר :

נהרג עליו. משום גזל ואף על פי
שאינו זו בעולת בעל דאישות
אלא דנות בעלמא כחמור
ובהמתו כותי בישראל שפחה
כנענית שיחד ישראל לעבד
עברי ובא עליה כותי נהרג
ישראל בכותי מותר כותי שיחד
שפחה לעבדו ובא ישראל
ולקחה בשביה מותר דהא אפי'
אשתו גמורה מותרת לו ישראל
בישראל אסור דהיינו שפחה
חרופה שחייבין עליה אשם :

כיוצא בו גבי שפיכות דמים לא
תנא. האי תנא דלעיל משום
דאין לשפיכות דמים שאינו
חייב גמור או מותר לגמרי כגון
נרדף שניתן להנצל עצמו בנפשו
של רוצח דאילו שופך דם בשוגג
שפיכות דמים גמור הוא אלא
רחמנא חס עליה :

ויכול. הנרדף להציל עצמו
באחד מאבריו של רודף כגון
לקטע רגלו :

ולא הציל. אלא הרגו :
נהרג עליו. היינו כיוצא בו
דשפיכות דמים דהוי קרוב
להתיר ואינו מותר כותי בכותי
וכותי בישראל חייב וכן ישראל
בישראל אבל ישראל בכותי
פטור ואלביא דרבי יונתן אבל
רבנן פליגי עליה ואמרי היתר
גמור הוא וליכא כיוצא בו :

כיוצא בו: בגזל מאי?

אמר רב אחא בר יעקב:
לא נצרכה אלא לפועל בכרם.

פועל בכרם אימת?
אי בשעת גמר מלאכה - התירא הוא!
אי לאו בשעת גמר מלאכה - גזל מעליא הוא!

אלא אמר רב פפא:
לא נצרכה אלא לפחות משה פרוטה.

אי הכי "גוי בישראל אסור"?!
הא בר מחילה הוא!

נהי דבתר הכי מחיל ליה,
צערא בשעתיה מי לית ליה?

גוי בגוי כיוצא בהו,
כיון דלאו בני מחילה נינהו - גזל מעליא הוא!

אלא, אמר רב אחא בריה דרב איקא:
לא נצרכה אלא לכובש שכר שכיר,

"גוי בגוי,

וגוי בישראל - אסור,

ישאל בגוי - מותר".

"כיוצא ביפת תואר" מאי היא?

כי אתא רב דימי, אמר רבי אלעזר אמר רבי חנינא:
בן נח שייחד שפחה לעבדו,
בא עליה - נהרג עליה.

'כיוצא בו דשפיכות דמים' - לא תניא.

אמר אבוי:

אי משכחת דתניא - רבי יונתן בן שאול היא.

דתניא:

"רבי יונתן בן שאול אומר:

רודף אחר חברו להורגו ויכול להצילו, באחד מאבריו, ולא הציל - נהרג עליו.

נז, ב

32. נז, ב

רס"י

מפי איש. על ידי דיין איש או עד איש:
אף על העוברין. הכה את האשה ויצאו ילדיה נהרג עליהן ובישראל עד שיצא לאויר העולם כדתנן במס' [נדה] (דף מד.) תינוק בן יום אחד ההורגו חייב היכא דקיס ליה בגויה שכלו לו חדשיו ואינו נפל:
מיד כל חיה. מיד כל דבר חי:
שופך דם האדם באדם. שבתוך האדם דמו ישפך:
זה חנק. דאין דמו יוצא לחוץ:
ואשה. בת נח. לא מפקדה על הדין:
ביתו. היינו נשים:

אשכח רבי יעקב בר אחא דהוה פתיב בספר אנדנתא דבי רב:
 בן נח - נהרג בד"יין אחד,
 ובעד אחד שלא בהתראָה,
 מפי איש ולא מפי אשה, אפילו קרוב.
 משום **דבי ישמעאל** אמרו: אף על העוברין.

מנהגי מילי?

אמר רב יהודה:
 דאמר קרא: **"אף את דמכם לנפשתיכם אדרש"** (בראשית ט, ה).
 אפילו בד"יין אחד.

"מיד כל חיה" - אפילו שלא בהתראָה,
"אדרשנו ומיד האדם" - אפילו בעד אחד.
"מיד איש" - ולא מיד אשה.
"אחיו" - אפילו קרוב.

משום **דבי ישמעאל** אמרו:
 אף על העוברין.

מאי טעמיה דרבי ישמעאל?

דכתיב: **"שפך דם האדם באדם דמו ישפך"** (בראשית ט, ו),
 איזהו אדם שהוה באדם?
 הוה אומר: זה עובר שבמעו אמו.

ותנא קמא?

תנא דבי מנשה הוא,
 דאמר: כל מיתה האמורה לבני נח אינו אלא חנק,
 ושדי ליה האי **"באדם"** אסיפיה דקרא, ודרוש ביה הכי:
"באדם דמו ישפך" - איזהו שפיכות דמים של אדם שהוא בגופו של אדם?
 הוה אומר זה חנק,

מתיב רב המנונא:

ואשה לא מפקדה?

והכתיב: **"כי ידעתיו למען אשר יצנה"** (בראשית ט, יח, יט)!

הוא מוּתִיב לה והוא מְפָרֵק לה:
 בניו לדין ביתו לצדקה.

אמר ליה רב אויא סבא לרב פפא:

אימא בת נח שהרגה לא תיהרג, **"מיד איש"** ולא 'מיד אשה' כתיב!

אמר ליה:

הכי אמר רב יהודה:

"שפך דם האדם" - מכל מקום.

אימא בת נח שזינתה לא תיהרג,

דכתיב: **"על מן יעזב איש"** (בראשית ט, כד), ולא אשה!

אמר ליה:

הכי אמר רב יהודה:

"וזהו לבשר אחד" הדר ערבינהו קרא.

33. נז, ב - נח, א

רפ"י

מה תלמוד לומר איש איש. אל כל שאר בשרו וגו':
בעריות דידן. באשת איש ישראל:
למאי הלכתא. נדון בדיני ישראל:
שצריך עדה ועדים והתראה. כישראל:
מגרע גרע. זה הבא על אשת ישראל מהבא על אשת כותי שנהרג בעד אחד ובדיין אחד ושלא בהתראה מגרע גרע לשון קולא ובתמיהה:
לא נצרכה. האי דקתני נידון בדיני ישראל:
אלא. שבא על נערה המאורסה ישראלית:
דלדידהו לית להו. מיתה בנערה המאורסה אלא בבעולת בעל וגבי ישראל נהרג מריבויה דאיש איש על כרחך האי דקטלוה משום דאתרביה באיש איש כישראל ולגבייהו לאו אשת איש דנחייב קטלא דידהו אלא נידון בסקילה אבל אין צריך עדה ועדים והתראה דלא גרע מעריות דידהו: **אבל.** בא על אשת איש ישראל בדינא דידהו דיינינן ליה בתמיה:
בא על נערה המאורסה נידון בסקילה. כישראל דהא בדינא דידהו סייף הוא דכל מיתת בן נח אינו אלא סייף לרבנן דפליגי אתנא דבי מנשה:
נכנסה לחופה ולא נבעלה. בדיני ישראל חנק הוא כשאר אשת איש דגבי סקילה כתיב נערה בתולה מאורסה וגו' ודרשינן (כתובות דף מת.) בתולה ולא בעולה מאורסה ולא נשואה ומאי נשואה אילימא נשואה ונבעלה מבתולה ולא בעולה נפקא אלא שנכנסה לחופה ולא נבעלה ומעטה קרא מסקילה וישנה בחנק דהכל היו בכלל נואף ונואפת ויצאה ארוסה לידון בעצמה וזו שלא יצאה עמדה בכללה:
בעולת בעל יש להם. דכתיב (בראשית ט) והיא בעולת בעל ולא כתיב והיא אשת איש אלמא הנך מת משום בעילתו של בעל ולא מפני קדושין וחופתו:
תניא כוותיה דרבי יוחנן. דאמר בא על עריות ישראל דקתני נידון בדיני ישראל לא מתוקמא אלא בכנסה לחופה או בנערה המאורסה וכו' דלדידהו לית להו:
אין ב"ד של ישראל ממייתין עליה. כגון חייבי כריתות אחותו ואחות אביו ואחות אמו ואשת אחיו ואשת אחי אביו ואחות אשתו:
אין בן נח מוזהר עליה. כדמפרש לקמן דר' מאיר אליבא דר"ע אמרה דנפקי ליה עריות בבני נח מעל כן יעזב איש וגו' והתם חייבי מיתות הוא דכתיבי:
הרבה עריות יש. כגון כל חייבי כריתות בן נח מוזהר עליהם דלרבנן אתרבו בני נח מאיש איש לכל האמור בפרשה ור"מ לא דריש איש איש לרבווי:
בא על עריות ישראל. עבריות:
עריות בני נח. כותיות:
ואנו אין לנו. שיהא בן נח חלוק בין ישראלית לכותית אלא נערה המאורסה משום דלדידהו לית להו קטלינן ליה בקטלא דידן:
אידי ואידי חנק הוא. דיננו ודינייהו שוין בה:

תנו רבנן:

"**איש**" (ויקרא יח, ו) **מה תלמוד לומר: "איש איש"?**
לרבות את הגויים שמוזהרין על העריות בישראל.

והא מהכא נפקא!?

מהתם נפקא: "**לאמר**" זה גילוי עריות!

התם - בעריות דידהו,

והכא - בעריות דידן,

דקתני סיפא: "**בא על עריות ישראל נידון בדיני ישראל.**"

למאי הלכתא?

אמר רב נחמן אמר רב אבהו:

לא נצרכה אלא לעדה, ועדים, והתראה.

מגרע גרע?!

אלא אמר רבי יוחנן:

לא נצרכה אלא לנערה המאורסה,

דלדידהו לית להו, דדיינינן להו בדינא דידן.

אבל אשת איש, בדינא דידהו דיינינן להו?!

והתניא:

"**בא על נערה המאורסה נידון בסקילה, על אשת איש נידון בחנק.**"

ואי בדינא דידהו - סייף הוא!

אמר רב נחמן בר יצחק:

מאי "**אשת איש**" דקתני?

כגון שנכנסה לחופה ולא נבעלה.

דלדידהו לית להו, דיינינן להו בדינא דידן.

דתני רבי חנינא:

"**בעולת בעל - יש להו,****נכנסה לחופה ולא נבעלה - אין להו.**"

תניא כוותיה דרבי יוחנן:

"**כל ערוה שבית דין של ישראל ממייתין עליה - בן נח מוזהר עליה,****אין בית דין של ישראל ממייתין עליה - אין בן נח מוזהר עליה,****דברי רבי מאיר.****וחכמים אומרים:****הרבה עריות יש שאין בית דין של ישראל ממייתין עליהו, וכן נח מוזהר עליהו.****בא על עריות ישראל - נידון בדיני ישראל,****בא על עריות בן נח - נידון בדיני בן נח.****ואנו, אין לנו, אלא נערה המאורסה בלבד.**

ונה'שוב נמי נכנסה לחופה ולא נבעלה!

האי תנא, תנא דבי מנשה הוא,

דאמר: "**כל מיתה האמורה לבני נח - אינו אלא חנק,**"

אידי ואידי חנק הוא.

וסבר רבי מאיר: "**כל ערוה שבית דין של ישראל ממייתין עליה,****בן נח מוזהר עליה?!"**

והא תניא:

נח,א

"גַּר אֲשֶׁהֵיָהּ הוֹרְתוֹ שְׁלֵא בְקִדּוּשָׁה, וְלִידְתוֹ בְּקִדּוּשָׁה,

יֵשׁ לוֹ: שְׂאֵר הָאֵם,

וְאֵין לוֹ: שְׂאֵר הָאָב.

הָא בִּיצֵד?

נִשָּׂא אַחוֹתוֹ מִן הָאֵם - יוֹצִיא, מִן הָאָב - יְקִיִּים.

אַחוֹת הָאָב מִן הָאֵם - יוֹצִיא, מִן הָאָב - יְקִיִּים.

אַחוֹת הָאֵם מִן הָאָב - יוֹצִיא.

אַחוֹת הָאֵם מִן הָאָב -

רְבִי מֵאִיר אוֹמֵר: יוֹצִיא,

וְחַכְמַיִם אוֹמְרִים: יְקִיִּים.

שְׁהִיָּה רְבִי מֵאִיר אוֹמֵר:

כָּל עֶרְוָה שְׁהִיא: מִשּׁוּם שְׂאֵר אֵם - יוֹצִיא,

מִשּׁוּם שְׂאֵר הָאָב - יְקִיִּים.

מוֹתֵר בִּ: אֶשֶׁת אָחִיו,

וּבְאִשְׁתּוֹ אָחִי אָבִיו.

וְשְׂאֵר כָּל עֶרְוֹת מוֹתֵרוֹת לוֹ.

לְאֶתְוִי: אֶשֶׁת אָבִיו.

נִשָּׂא אִשָּׁה וּבִתָּה - כּוֹנֵס אַחַת, וּמוֹצִיא אַחַת,

וּלְבַתְּחִילָה - לֹא יִכְנוֹס.

מִתָּה אֶשְׁתּוֹ - מוֹתֵר בְּחַמּוֹתוֹ.

וְאִכָּא דְאָמְרִי:

"אָסוּר בְּחַמּוֹתוֹ."

אָמַר רַב יְהוּדָה:

לֹא קָשִׁיא:

הָא - רַבִּי מֵאִיר אֱלִיבָא דְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר,

וְהָא - רַבִּי מֵאִיר אֱלִיבָא דְרַבִּי עֲקִיבָא.

דִּתְנִיָּא:

"עַל כֵּן יַעֲזֹב אִישׁ אֶת אָבִיו וְאֶת אִמּוֹ" (בראשית ב, כד),

רְבִי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר:

"אָבִיו" אַחוֹת אָבִיו.

"אִמּוֹ" - אַחוֹת אִמּוֹ.

רְבִי עֲקִיבָא אוֹמֵר:

"אָבִיו" - אֶשֶׁת אָבִיו,

"אִמּוֹ" - אִמּוֹ מִמֶּנּוּ.

"וּדְבַק" - וְלֹא בִזְזַר.

"בְּאִשְׁתּוֹ" - וְלֹא בְּאִשְׁתּוֹ חֵבִירוֹ.

"וְהָיוּ לְבָשָׂר אֶחָד" - מִי שֶׁנִּשְׁנָעִים בְּשָׂר אֶחָד,

יֵצְאוּ בְּהֶמָה וְחַיָּה שְׂאִין נִשְׁשִׁין בְּשָׂר אֶחָד."

רַשִׁי

שהורתו שלא בקדושה. וכל גר שנתגייר כקטן שנולד עכשיו בלא אב ואם וקרובים דמי ואין עליו קורבה מקודם לכן ומיהו רבן הוא דגזור עליה בכל האסורות לו (בהיותו כותלי) משום שלא יאמרו באין מקדושה חמורה לקדושה קלה הלכך נשא אחותו מן האם שנולדה קודם שנתגיירה אמה ונתגיירה עם אמה ונשאה זה משגדל יוציא דאחותו היא ולא גרע מבן נח ומדרבנן שלא יאמרו וכו' דקסבר ר' מאיר אחותו מן האם אסורה לבני נח ואפי' אחות אביו מן האם ואחות אמו מן האב ויליף לה מעל כן יעזב איש את אביו ואת אמו דאביו זה אחות אביו ואמו זה אחות אמו כדדריש ליה ר"א לקמן בשמעתין:

מן האב יקיים. דלא נאסר איסור אחוה בבני נח אלא מן האם דכתיב (בראשית כ) וגם אמנה אחותי בת אבי היא אך לא בת אמי אלמא בת האב שריא להו ובת האם לא שריא להו:

אחות אביו מן האם יוציא. כדכתיב (שם ב) על כן יעזב איש את אביו ודרשינן את אביו אחות אביו מן האם:

אחות אם מן האם יוציא. כדכתיב את אמו זו אחות אמו מן האם:

ר"מ אומר יוציא. גזירה משום אחותו מן האם דכיון דשם צד שאר האם כאן אע"ג דמן האב היא אי שרית ליה אתי למימר אין לגר אפי' שאר אם ואתי למישרי אפי' אחותו מן האם וכ"ש אחות אמו ואחות אביו מן האם:

וחכ"א יקיים. ולא גזרי' והוא הדין להורתו ולידתו שלא בקדושה והא דנקט הורתו שלא בקדושה ולידתו למעוטי הורתו ולידתו שלא בקדושה אלא למעוטי הורתו ולידתו בקדושה וכיון דדמי ליה לישראל גזר ביה ר"מ דילמא אתי לאחלופי בישראל ואפילו בשאר האב ואפי' נולדו אותן קרובות בהיותו כותי:

ומותר באשת אחיו. ואפילו מאמו ולאחר מיתה ואפילו נשאה אחיו משנתגייר או נשאה כשהוא כותי ומשנתגייר קיימה דאין אשת אח לבני נח וליכא למיחש שמא יאמרו וכו' וכן אשת אחי האב וכן כל הבאות מחמת אישות דכיון דלשמא יאמרו ליכא למיחש דקסבר לא נאסרו לבני נח ומשום קורבה נמי ליכא למיחש דקטן שנולד דמי:

ושאר כל עריות. שבאות מחמת אישות מותרות לו:

לאתווי אשת אביו. אבל כלתו ואחות אשתו ליכא לרבויי דהא בנר שהיתה לידתו בקדושה קיימא וזה לא היתה לו כלל אשה אלא ביהדות ולאתווי אחות אשתו נמי לא (צריכא ליה) דהא קתני בהדיא נשא אשה ובתה כונס אחת ומוציא אחת וה"ה לשתי אחיות:

נשא אשה ובתה. אשאר גרים קאי כשנשאם בהיותם כותי ונתגיירו עמו אי נמי אהא קאי ומשום דהך גיורת קאמר וה"ה לישראל גמור:

ולכתחילה לא יכנס. מפרש ביבמות בפי' נושאין על האנוסה (דף צח:): דאהנך דאמרן לעיל יקיים קאמר דלכתחילה לא יכנס:

מתה אשתו מותר בחמותו. ואע"פ שקיימה לאשתו משנתגייר דבן נח לא הוזהר על חמותו דנימא באים מקדושה וכו' וחמותו ממש לא הויא אע"ג דנתגיירו דגר שנתגייר וכו' ואין קורבות זה לזה:

ואיכא דתני אסור בחמותו. התם מפרש במאי פליגי קתני מיהת מותר באשת אביו ואע"פ. שבי"ד של ישראל ממיתין עליה וכן בחמותו וקתני אסור באחותו ובאחות אביו ואחות אמו ואע"פ שאין בי"ד של ישראל ממיתין עליהם:

הא ר"מ וכו'. תלמיד של שניהם היה כדאמר ר' במס' ביצה (ד' ג'): גבי ליטרא קציעות ר"מ אומר אי"ר אליעזר רואין כאילו הן פרודות וכו' ובמס' עירובין בפ"ק (דף יג.) אמר ר"מ שמש את ר"ע הא דקתני אחותו אסורה לו ואשת אביו מותרת לו ר"מ היא משום ר"א והאי דקתני חיבי מיתות נאסרו להם ולא חיבי כריתות ר"מ היא אליבא דר"ע:

על כן יעזב איש את אביו ואת אמו. לאדם הראשון נאמר:

אחות אביו. וכ"ש אחותו:

ודבק ולא בזכר. דליכא דיבוק דמתוך שאין הנשכב נהנה אינו נדבק עמו:

שנעשה לבשר אחד. שזרע יוצא מהם שנעשה בשר האם והאב אחד בו:

יצאו בהמה וחיה. שאין יולדין מן האדם הני דר"ע כולו חיבי מיתות נינהו ומינה יליף לכל חיבי מיתות אבל לרבי אליעזר לית ליה קורבא דאישות ואית ליה קורבא דאחוה:

34. נח, א-ב

רס"י

אימא לאחר מיתה. לחייבו על אשת אביו לאחר מיתת אביו ומשני דומיא דאמו:
אמו אמו ממש. ולא היינו אשת חבירו ובלאחר מיתת אביו נמי ליכא לתרוצה דהיינו אשת אביו דאוקימנא לאחר מיתה ומשני אמו אנוסת אביו דלאו אשתו ואין כאן אלא משום אמו אפי' בחייו:
אביו דומיא דאמו ואמו דומיא דאביו לא משכחת לה אלא באיסור דאהוה. דתרוייהו ממש ליכא למימר דא"כ היינו ודבק ולא בזכר ותרוייהו באישות ליכא למימר דהא אמו לאו משום אישות דא"כ היינו אשת אביו הלכך תרוייהו באחוה:
ורבי עקיבא מוטב לאוקמא באשת אביו. כמשמעותה דקרא דקרי ליה אביו דכתיב יעזב איש את אביו ואשת אביו אשכחן דקרי בישראל ערות אביו דכתיב (ויקרא יח) ערות אביך היא ולא לאוקמא באחות אביו דקרא לא משמע הכי דאחות אביו שאר אביו הוא דאקרי ערות אחות אביך לא תגלה כי שאר אביך היא (שם):

אמר קר:

"דבי אליעזר אומר: 'אביו' - אחות אביו."

אימא אביו ממש!

היינו **"ודבק" - ולא בזכר.**

אימא אשת אביו!

היינו ב**"אשתו" - ולא באשת חבירו.**

אימא לאחר מיתה!

דומיא ד**"אמו"**,

מה **"אמו"** דלאו אישות, אף **"אביו"** דלאו אישות.

"אמו" - אחות אמו.

ואימא אמו ממש!

היינו ב**"אשתו" - ולא באשת חבירו!**

ואימא לאחר מיתה!

דומיא ד**"אביו"**,

מה **"אביו"** דלאו ממש, אף **"אמו"** דלאו ממש.

"דבי עקיבא אומר: 'אביו' - אשת אביו."

ואימא אביו ממש!

היינו **"ודבק" - ולא בזכר.**

אי הכי, אשת אביו נמי,

היינו **"באשתו" - ולא באשת חבירו!**

לאחר מיתה.

"אמו" - אמו ממש,

היינו ב**"אשתו" - ולא באשת חבירו!**

אמו מאנוסתו.

במאי קא מיפלגי?

רבי אליעזר סבר:

"אביו" דומיא ד**"אמו"**,

ו**"אמו"** דומיא ד**"אביו"**.

לא משכחת לה אלא באחוה.

ורבי עקיבא: מוטב לאוקמיה באשת אביו דאקרי: **"ערוה אביו"** (ויקרא יח, ח),

נח, ב

רפ"י

לִּפְּוֹקֵי אַחוֹת אָבִיו ד' **"שָׂאֵר אָבִיו"** (ויקרא יח, יב) אִיקְרִי, **"עֲדוֹת אָבִיו"** לֹא אִיקְרִי.

תָּא שְׁמַע:

"וַיִּקַּח עִמָּרָם אֶת יוֹכָבֵד בְּדָתוֹ" (שמות ו, כ),
מֵאִי לָאוּ: דוֹדְתוֹ מִן הָאֵם?

לֹא, דוֹדְתוֹ מִן הָאֵב.

תָּא שְׁמַע:

"וְגַם אִמְנָה אַחֲתֵי בֵת אָבִי הוּא אֶךְ לֹא בֵת אִמִּי" (בראשית כ, יב),
מְכַלְל בֵּת הָאֵם אֲסוּרָה!

וְתַסְבְּרָא, אַחוֹתוֹ הוּא?! בֵּת אַחִיו הוּא!

וְכִיּוֹן דְּהִכִּי הוּא, לֹא שְׂנָא מִן הָאֵב וְלֹא שְׂנָא מִן הָאֵם - שְׂרִיא.

אַלֵּא, הַתָּם הִכִּי קְאָמַר לֵיהּ: 'קוֹרְבָא דְאַחוֹת אֵית לִי בְּהַדְרָה מְאֵבָא וְלֹא מְאֵמָא'.

תָּא שְׁמַע:

"מִפְּנֵי מָה לֹא נִשְׂא אָדָם אֶת בִּתּוֹ?

כְּדִי שִׁישָׂא קִיּוֹן אֶת אַחוֹתוֹ,

שְׂנָאֵמֹר: "מִי אִמְרֵתִי עוֹלָם חֶסֶד יִבְנֶה" (תהלים פט, ג).

הָא לָאוּ הִכִּי - אֲסִירָא!

כִּיּוֹן דְּאֲשַׁתְּרִי אֲשַׁתְּרִי.

אָמַר רַב הוֹנָא:

גוּי - מוֹתֵר בְּבִתּוֹ,

וְאִם תֵּאמַר: מִפְּנֵי מָה לֹא נִשְׂא אָדָם אֶת בִּתּוֹ?

כְּדִי שִׁישָׂא קִיּוֹן אֶת אַחוֹתוֹ,

מִשּׁוּם: **"עוֹלָם חֶסֶד יִבְנֶה"**.

וְאִיקָא דְאָמַרִי:

אָמַר רַב הוֹנָא:

גוּי - אֲסוּר בְּבִתּוֹ.

תְּדַע: שְׂלֵא נִשְׂא אָדָם אֶת בִּתּוֹ.

וְלֹא הִיא,

הַתָּם הֵיּינּוּ טַעֲמָא: כְּדִי שִׁישָׂא קִיּוֹן אֶת אַחוֹתוֹ,

מִשּׁוּם ד' **"עוֹלָם חֶסֶד יִבְנֶה"**.

דוֹדְתוֹ: אַחוֹת קַהַת אָבִיו:
מֵאִי לָאוּ: אַחוֹת קַהַת אָפּ מִן
הָאֵם הֵיתָה וְהוֹתֵרָה לַעֲמִרָם
אַלְמָא אַחוֹת אָב מִן הָאֵם
מוֹתֵרָת לּוֹ קוֹדֵם מִתָּן תּוֹרָה:
לֹא דוֹדְתוֹ מִן הָאֵב: אַחוֹת קַהַת
מִן הָאֵב הֵיתָה וְלֹא מִן הָאֵם
וְאַחוֹת הָאֵב הוֹתֵרָה לְהֵם וְהֵא
דְכַתִּיב יַעֲזֹב אִישׁ אֶת אָבִיו
וְדִרְשִׁינן אַחוֹת אָבִיו (אָבִיו)
בְּאַחוֹתוֹ מִן הָאֵם קְאָמַר
כְּדִלְפִינן מִגּוּם אִמְנָה אַחוֹתִי בֵת
אָבִי הִיא:

תָּא שְׁמַע וְגַם אִמְנָה וְכוּ'. מְכַלְל
דְּבַת הָאֵם אֲסוּרָה קְשִׁיא לְרִיעַ:
אַחוֹתוֹ הוּא: בְּתַמִּיחָה הָא בֵּת
אַחִיו הוּא וְכִיּוֹן דְּהִכִּי לֹא שְׂנָא
מִן הָאֵם וְלֹא שְׂנָא מִן הָאֵב שְׂרִיא
לֵיהּ:

אַלֵּא הַתָּם הִכִּי הוּא אִמֵּר לֵיהּ
קוֹרְבָא דְאַחוֹה וְכוּ'. בֵּת אַחִי מִן
הָאֵב הִיא וְלֹא מִן הָאֵם וְלֹא
מִשּׁוּם אִיסוּרָא וְהִתִּירָא קְאָמַר
לֵיהּ אֵלֵּא מִשּׁוּם לְתַקּוּנֵי דִיבּוּרָא
קְמָא שְׂאֵמַר אַחוֹתִי הִיא קְאָמַר
לֵיהּ הִכִּי אַחוֹתִי בֵת אָבִי הִיא
דְּבַת אַחִי בִּן אָבִי הִיא וְקָרִי לֵהּ
אַחוֹתוֹ דְּבִנֵּי בְנִים הִיא הִם כְּבָנִים
וְהִיא הִיא כְּבַת אָבִיו וְהִיא
דְּקְאָמַר אֶךְ לֹא בֵת אִמִּי לָאוּ
מִשּׁוּם דְּאִי הוּא אַחוֹה מִן הָאֵם
הוּא אֲסוּרָה אֵלֵּא מִשּׁוּם
קוֹשְׁטָא דְּמִילְתָא אִמֵּר לּוֹ:

חֶסֶד יִבְנֶה. תַּחֲלִילְתוּ שֶׁל עוֹלָם
נִבְנָה בְּחֶסֶד שְׂצוּה אָדָם הִרְאִשׁוּן
לְגַמּוּל חֶסֶד אֶת בְּנוֹ וְאַסְרָה לּוֹ
וְהִתִּירָה לְקִיּוֹן כְּדִי שִׁיבְנֶה הָעוֹלָם
וְהֵיּינּוּ דְכַתִּיב (וִיקְרָא כ) (כִּי יִקַּח
אִישׁ) אֶת אַחוֹתוֹ בֵּת אָבִיו חֶסֶד
הוּא מָה שֶׁהִתְרַתִּי לְקִיּוֹן חֶסֶד
גְּמִלְתִּי עִמּוֹ:

כּוֹתֵי מוֹתֵר בְּבִתּוֹ. בִּין לְרַבֵּי
אַלְיַעֲזָר בִּין לְרִיעַ דְּקִסְבֵּר רַב
הוֹנָא לֹא יִלְפִינן שְׂאֵר עֵרִיוֹת
מִהֵנָּךְ דְּכַתִּיבִי בְּהֵאִי קְרָא
מִדְּפֵרְט כֹּל הֵנִי שְׁמַע מִינָהּ דּוֹקָא
כְּתַבִּינְהוּ:

35. נח, ב

רש"י

עבד כנעני. של ישראל:
מותר באמו ובבתו. וכ"ש בשאר
 עריות של קורבה:
יצא מכלל כותי. ופקע שם בן נח
 מיניה:
ולכלל ישראל לא בא. דליגור
 ליה עליה משום דשמא יאמרו
 באין מקדושה חמורה לקדושה
 קלה:
מאימת. חשיב ליה מיוחדת לו:
 מדרגיל למיקרי ליה: בנות
 העיר:
רביתא דפלגיא. ילדתו של פלוני
 עבד:
מאימת התרתה. שלא תקרא
 מיוחדת לו אם תבא להפקיר
 עצמה:
משתפרע ראשה בשוק. שהיו
 רגילות אף הנכריות הנשואות
 שלא לצאת בראש פרוע:

אָמַר רַב חֲסֵדָא:

עָבֵד - מוֹתֵר בְּאִמּוֹ,

וּמוֹתֵר בְּבִתּוֹ.

יֵצֵא מִכְּלָל גּוֹי, וְלִכְלֵל יִשְׂרָאֵל לֹא בָּא.

כִּי אֲתָא רַב דִּימִי:

אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר רַבִּי חֲנִינְיָא:

בְּן נַח שְׂיִיחַד שְׁפָחָה לְעַבְדּוֹ, וּבָא עָלֶיהָ - נְהָרַג עָלֶיהָ.

מְאִימַת?

אָמַר רַב נַחְמָן:

מְדַקְרָאוּ לָהּ 'רַבִּיתָא דְּפִלְגִיא'

מְאִימַת הִתְרַתָּה?

אָמַר רַב הוּנָא:

מִשְׁפָּרְעָה רֵאשָׁה בְּשׁוּק.

36. נח, ב

רש"י

שלא כדרכה. אין כאן דבק שמתוך שאינה נהנית בדבר אינה נדבקת עמו: באשתו ולא באשת חבירו שלא אסרה תורה אלא בדביקה:

אָמַר רַבִּי אֱלֶעָזָר אָמַר רַבִּי חֲנִינָא:
בֶּן נַח שָׁבָא עַל אִשְׁתּוֹ שְׁלֵא כְדַרְכָּהּ - חַיִּיב,
שְׁנֵאמַר: "וְדַבֵּק" (בראשית ב, כד) - וְלֹא שְׁלֵא כְדַרְכָּהּ.

אָמַר רַבָּא:
מִי אֵיכָא מִיּוֹדֵי דִישְׁרָאֵל לָא מִיחַיִּיב וְגוֹי מִיחַיִּיב!?

אֵלֶּא אָמַר רַבָּא:
בֶּן נַח שָׁבָא עַל אִשְׁתּוֹ חֲבִירוֹ שְׁלֵא כְדַרְכָּהּ - פְּטוּר,
מֵאֵי טַעְמָא?
"בְּאִשְׁתּוֹ" וְלֹא בְּאִשְׁתּוֹ חֲבִירוֹ,
"וְדַבֵּק" - וְלֹא שְׁלֵא כְדַרְכָּהּ.

37. נח, ב

רש"י

ויד את המצרי. משום דהכה
 איש עברי:
מוקש אדם ילע קדש. הנוקש
 את האדם היינו ישראל שקרויין
 אדם דכתיב (יחזקאל לד)
 ואתנה צאני צאן מרעיתי אדם
 אתם אתם קרוין אדם וכו':
ילע קודש. כאלו לועה את
 הקדש כלומר כסוטר על לועו.
 סוטר מכה:

אמר רבי חנינא:

גוי ששהכה את ישראל - חייב מיתה,

שנאמר: **"וַיִּכְן כַּהֲנָן וַיִּרְאֵם מִי אִישׁ וַיִּךְ אֶת הַמִּצְרִי"** (שמות ב, יב).

ואמר רבי חנינא:

הסוטר לועו של ישראל - כאילו סוטר לועו של שכניה,

שנאמר: **"מוקש אדם ילע קדש"** (משלי כ, כה).

38. נח, ב - נט, א

רס"י

אם לא לקחתי בחזקה. בבני עלי כתיב שהיו תוקפים בבשר הזבחים ואמר אם לא תתן לי אקח בחזקה דהיינו כמורים ידו שהיו מגזמין להכות:

זרוע רמה. הרגיל לרום ידו על חבירו:

קץ ידא. מאדם אחד שהיה רגיל להכות את חבירו וקנסו בכך כדאמר בפרקין דלעיל (דף מו.) ב"ד היו מכין ועונשין שלא מן התורה לעשות סייג וגדר לדבר: **איש זרוע**. איש שמניף זרוע לו הארץ מתקנת לקבורה כלומר ראוי להמיתו ולקוברו:

לא נתנה קרקע. כלומר אין ראוי לקנות קרקע אלא לבני זרוע מפני שהתגר רבה ע"י קרקע שבאות בהמות ומפסידות וגנבים באין וגובין ועוררין עליו וצריך שיהא חזק לעמוד כנגדן:

כעבד לאדמה. לעסוק בה תמיד לחרישה והשקאה וניכוש ועידור:

עובד כוכבי' ששבת. ממלאכתו יום שלם חייב מיתה שנא' יום ולילה לא ישבותו וקא דריש ליה לא ישבותו ממלאכה דאבני אדם נמי קאי ולא תימא לא ישבותו אהך ששת עתים דקרא קאי כלומר לא יבטלו ולא יפסקו מלהיות: פשיטא לא גרסי' דהא טובא קמ"ל דאבני אדם קאי:

אמר רבינא אפי' שני בשבת. לא תימא שביתה דקאמר ר"ל לשום חובה קאמר דלא לכוון לשבות כגון בשבת שהוא יום שביתה לישראל או אחד בשבת ששבותין בו אלא מנוחה בעלמא קא אסר להו שלא יבטלו ממלאכה ואפי' יום שאינו בר שביתה שני בשבת יומא קמא דלאו יום בר שביתה נקט וה"ה דהוה מצוי למינקט שלישי ורביעי:

קום עשה לא חשיב. והאי לא ישבותו קום עשה מלאכה היא: **והא דינין קום עשה**. משפט הוא וקא חשיב:

ומשני קום עשה ושב אל תעשה הוא. קום עשה משפט ושב ואל תעשה עול אפילו אינו מצוה לעשות משפט והוא יושב ובטל מוזהר הוא שלא לעשות עול ואזהרת לא תעשו עול (ויקרא יט) אינה קום עשה משפט אלא לחודה קיימא שב והבטל מלא תעשה עול אבל אזהרת לא תשבות על כרחיך אינה אלא קום עשה:

מורשה לנו. ולא להם ואיכא משום גזל כדמפרש:

מורשה מאורסה. אמוראי איכא דדרשי בהו גבי עם הארץ בפרק אלו עוברין בפסחים (דף מט:):

מגביה, עבדו, שבת סימן.

אמר ריש לקיש:

המגביה ידו על חבירו - אף על פי שלא הפהו נקרא 'רשע', שניאמר: **"ויהאמר לרשע למה תפה רעך"** (שמות ב, יג),

'למה הפית' לא נאמר, אלא **"למה תפה"** - אף על פי שלא הפהו, נקרא **"רשע"**.

(אמר) זעירי אמר רבי חנינא:

נקרא 'חוטא',

שניאמר: **"ואם לא לקחתי בחזקה"** (שמואל א' ב, טו-טז),

וכתיב: **"ותהי חטאת הנערים גדולה מאד"** (שמואל א' ב, יז).

רב הונא אמר:

תיקצץ ידו,

שניאמר: **"זרוע רמה תשבר"** (איוב לח, טו).

רב הונא קץ ידא.

רבי אלעזר אומר:

אין לו תקנה אלא קבורה,

שניאמר: **"ואיש זרוע לו הארץ"** (שמואל א' ב, כב, ח).

ואמר רבי אלעזר:

לא נתנה קרקע אלא לבעלי זרועות,

שניאמר: **"ואיש זרוע לו הארץ"**.

ואמר ריש לקיש:

מאי דכתיב: **"עבד אדמתו ישבע לחם"** (משלי יב, יא)?

אם עושה אדם עצמו כעבד לאדמה - ישבע לחם,

ואם לאו - לא ישבע לחם.

ואמר ריש לקיש:

גוי ששבת - חייב מיתה,

שניאמר: **"יום ולילה לא ישבתו"** (בראשית ח, כג),

ואמר מר: אזהרה שלחן זו היא מיתתן.

אמר רבינא:

אפילו שני בשבת.

וליהושבה גבי שבע מצות!

כי קא חשיב - 'שב ואל תעשה',

'קום עשה' - לא קא חשיב.

נט, א והא דינין 'קום עשה' הוא, וקא חשיב!

'קום עשה' ו'שב אל תעשה' ניהו.

ואמר רבי יוחנן:

גוי שעוסק בתורה - חייב מיתה,

שניאמר: **"תורה צוה לנו משה מורשה"** (דברים לג, ד),

לנו מורשה - ולא להם.

רס"י

מיגזל קא גזל לה. והא קא
 חשיב גזל וכן נערה המאורסה
 דהא בכלל גילוי עריות הוא:
האדם. ר"מ דלית ליה אתם
 קרוין אדם ולא עובדי כוכבים
 קרוין אדם ור"ש היא דדרש לה
 במסכת יבמות (דף סא.):
בשבע מצות דידהו. עוסקין
 בהלכות אותן שבע מצות להיות
 בקיאיין בהן:

וליה שבה גבי שבע מצות!

מאן דאמר "**מוֹרְשָׁה**" - מיגזל קא גזיל לה,
 מאן דאמר 'מאורסה' דינו כנערה המאורסה, דבסקילה.

מיתבי:

"היה רבי מאיר אומר:

מניין שאפילו גוי ועוסק בתורה שהוא ככהן גדול?
שנאמר: "אשר יעשה אתם האדם וחי בהם" (ויקרא יח, ה),
 כהנים לויים וישראלים לא נאמר, אלא "**האדם**".
 הא למדת שאפילו גוי ועוסק בתורה הרי הוא ככהן גדול!

התם בשבע מצות דידהו.

39. נטא

רפ"י

"רבי חנינא בן גמליאל אומר:

אף הדם מן החי"

תנו רבנן:

"אף בשר בנפשו דמו לא תאכלו" (בראשית ט, ד) - **זה אבר מן החי,**

רבי חנינא בן גמליאל אומר:

אף הדם מן החי"

מאי טעמא דרבי חנינא בן גמליאל?

קרי ביה: **"בשר בנפשו לא תאכל", "דמו בנפשו לא תאכל"**.

ורבנן?

ההוא למישרי שרצים הוא דאָתא.

"כיוצא בדבר אתה אומר:

"דק חזק לבלתי אכל הדם מי הדם הוא הנפש" וגו' (דברים יב, כג).

"(דק חזק לבלתי אכל הדם" - זה אבר מן החי.

"מי הדם הוא הנפש" - זה דם מן החי).

ורבנן?

ההוא לדם הקזה שהנשמה יוצאה בו הוא דאָתא.

למה לי למיכתב לבני נח, ולמה לי למשני בסיני?

כדרבי יוסי ברבי חנינא.

דאָמר רבי יוסי ברבי חנינא:

כל מצוה שנאמרה לבני נח ונשנית בסיני - לזה ולזה נאמרה.

לבני נח ולא נשנית בסיני - לישראל נאמרה, ולא לבני נח.

ואנו אין לנו אלא גיד הנשה, ואליבא דרבי יהודה.

בשר. בעוד נפשו קיימת לא תאכלו זה אבר מן החי ודמו לדרשא אחרינא למשרי אבר מן החי דשרצים כדלקמן בשמעתין: **כיוצא בדבר אתה אומר.** שאף ישראל הוזהרו על דם מן החי בסיני ומשום חיות ורבי חנינא קאמר לה:

כי הדם הוא הנפש ולא תאכל הנפש עם הבשר כו'. כלומר לא תאכל הדם הנוכר בראש המקרא בעוד הנפש עם הבשר:

ורבנן ההוא. דסמך דם לאזהרת אבר מן החי לא למסרי משום חיות סמכי אלא למיסר דם הקזה שהנפש יוצאה בו משום דם הוא דסמכיה דלא תימא אזהרת דם גבי זובחת מבקרך ומצאנך כתיב (דברים יב) דם שחיטה הוא דהוי דם אבל דם הקזה לא הוי דם להכי אקשייה לאבר מן החי מה אבר מן החי אסור מחמת איסורו אף דם מן החי מוזהר עלה משום דם ובלבד שיהא דם הנפש אבל דם הקזה שאין הנפש יוצאה בו אינו קרוי דם אבל איסור חיות לא נזכר בו ולא בשום דם ובכריתות (דף כב.) מפרש איזהו דם הקזה שהנפש יוצאה בו מטיפה המשחרת ואילך משהוא מתחיל לצאת שחור:

למה לי למכתב. אבר מן החי בסיני ובבני נח אטו ישראל משום דקבלו תורה יצאו מכלל מצוי הראשוני בשלמא עבודת כוכבים וגילוי עריות בסיני למילתייהו נשנית לפי שלא פרושו כ"כ בבני נח על אלו עבירות עונשן עליהם וכן בעריות לפרש עונשן אלא אבר מן החי למה לי לאהדורי:

לזה ולזה נאמרה. כדמפרש לקמן מדנשנית עבודת כוכבים וגילוי עריות בסיני ואשכחן דאינש עובדי כוכבים עלייהו אף לאחר מתן תורה כדכתיב (דברים יח) לא ימצא בך מעביר בנו ובתו וגו' ובגלל התועבות האלה וכן בעריות ו) קרא יח) כי את כל התועבות האל שמע מיניה כי יהיב קודשא בריך הוא תורה לישראל לא שקלינהו להנך מבני נח וכדקיימי להו קיימי וכל שלא נשנית בסיני נאמר לישראל ולא לבני נח מסיני ואילך אף על גב דעד סיני נצטוו עליה מדלא הדר תנייה בסיני כדאיתא בעבודת כוכבים ובגילו עריות דאשכחן דאינשוש עובדי כוכבים עלייהו שמע מינה ישראל שיצאו לקדושה עמדו באיסורן אבל עובדי כוכבים נטלו מהן ולקמן פריך דילמא להכי לא נשנו דלבני נח הוא דאסירי ולא לישראל ומשני ליכא מידי דלישראל שרי ולעובדי כוכבים אסור שכשיצאו מכלל בני נח להתקדש יצאו ולא להקל עליהם ולזה ולזה ליכא למימר דא"כ אמאי אתני עבודת כוכבים הילכך על כרחיך אותה שלא נשנית אינה בבני נח הילכך אם לא נשנית אבר מן החי הוה אמינא נטלוה מבני נח ממתן תורה ואילך:

ואנו אין לנו. אזהרה בבני נח ולא נשנית בסיני אלא גיד הנשה:

ואליבא דרבי יהודה. דאמר בפרק גיד הנשה (חולין דף ק:) מבני יעקב נאסר גיד הנשה שהיו בני נח קודם מתן תורה ורבנן פליגי ואמרו בסיני נאמר ולא להם אלא שנכתב במקומו ואחר מתן תורה כתבו משה במקום המעשה על העתיד לידע מאיזה טעם נאסר להם ולרבי יהודה גופיה לישראל נאמר ולא לשאר בני נח דהא בני ישראל כתיב והא דקאמר הכא דאותן העומדות באיסורן לבני נח לעולם הוצרך לשנותן בסיני לאו משום דאי לא אהדרינהו הוה אמינא נגמר מגיד הנשה דלא נשנית ולישראל נאמר ולא לבני נח דמהא ליכא למיגמר שהרי לא נאסרה אלא לישראל ובעוד שהיו בני נח נמי להם נאסר ולא לאחרים אלא מדאתני עבודת כוכבים הוה גמרינן להו:

40. נטא

אָמַר מֶר: "כָּל מִצְוָה שֶׁנֶּאֱמָרָה לְבָנֵי נַח וְנִשְׁנִית בְּסִינֵי - לָזֶה וְלָזֶה נֶאֱמָרָה".

אֲדַרְבֶּה! מִדְּנִשְׁנִית בְּסִינֵי לְיִשְׂרָאֵל נֶאֱמָרָה וְלֹא לְבָנֵי נַח!

מִדְּאִיתְנִי עֲבוּדָה זָרָה בְּסִינֵי, וְאֶשְׁפַּחן דְּעִנְשׁ גּוֹיִם עֵילֻוּהַ, שְׁמַע מִינֶה לָזֶה וְלָזֶה נֶאֱמָרָה.

"לְבָנֵי נַח וְלֹא נִשְׁנִית בְּסִינֵי - לְיִשְׂרָאֵל נֶאֱמָרָה וְלֹא לְבָנֵי נַח".

אֲדַרְבֶּה! מִדְּלֹא נִשְׁנִית בְּסִינֵי, לְבָנֵי נַח נֶאֱמָרָה וְלֹא לְיִשְׂרָאֵל!

לִיכָא מִידְעָם דְּלְיִשְׂרָאֵל שְׂרִי וְלְגוֹי אָסוּר.

וְלֹא?!

וְהֵרִי יַפְתָּ תּוֹאֲרִ!

הֵתָם מְשׁוּם דְּלֹא בְּנֵי כִיבוּשׁ נִינְהוּ.

וְהֵרִי פְּחוּת מְשׁוּה פְּרוּטָה!

הֵתָם - מְשׁוּם דְּלֹא בְּנֵי מַחִילָה נִינְהוּ.

"כָּל מִצְוָה שֶׁנֶּאֱמָרָה לְבָנֵי נַח וְנִשְׁנִית בְּסִינֵי - לָזֶה וְלָזֶה נֶאֱמָרָה".

וְהֵרִי מִיֵּלָה שֶׁנֶּאֱמָרָה לְבָנֵי נַח, דְּכִתְיִב: "וְאַתָּה אֶת בְּרִיתִי תִשְׁמֹר" (בראשית יז, ט), וְנִשְׁנִית בְּסִינֵי: "וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי יְמוּל" (ויקרא יב, ג) - לְיִשְׂרָאֵל נֶאֱמָרָה וְלֹא לְבָנֵי נַח!

הֵהוּא לְמִישְׂרֵי שַׁבַּת הוּא דְאַתָּא,

"בַּיּוֹם" - וְאַפִּילוּ בְּשַׁבַּת.

וְהֵרִי פְּרִיָה וּרְבִיָה,

שֶׁנֶּאֱמָרָה לְבָנֵי נַח, דְּכִתְיִב: "וְאַתֶּם פְּרוּ וּרְבוּ" (בראשית ט, ז),

וְנִשְׁנִית בְּסִינֵי: "לָךְ אָמַר לָהֶם שׁוּבוּ לָכֶם לְאַהֲלֵיכֶם" (דברים ה, כז),

לְיִשְׂרָאֵל נֶאֱמָרָה וְלֹא לְבָנֵי נַח!

הֵהוּא לְכָל דְּכָר שֶׁבְּמִנְיָן צְרִיךְ מִנְיָן אַחַר לְהִתִּירוּ, הוּא דְאַתָּא.

אִי הֵכִי, כָּל חֲדָא וְחֲדָא נְמִי נִימָא, מְשׁוּם מִילְתָּא אִיתְנִי!

הֵכִי קְאָמַר: אֲזַהֲרָה מִיְהַדְר וּמִיתְנָא בְּהַ לְמָה לִּי?

"וְאִין לָנוּ אֵלָא אִיד הַנְּשָׂה בְּלָבַד, וְאַלִּיכָא דְרַבִּי יְהוּדָה".

הֵנִי נְמִי לֹא אִיתְנִי

הֵנִי אִיתְנִי לְשׁוּם מִילְתָּא בְּעֻלְמָא,

הָא לֹא אִיתְנִי כְּלָל.

אִי בְּעִית אִימָא:

מִיֵּלָה מְעִיקְרָא לְאַבְרָהָם הוּא דְקָא מְזַהַר לִיה רַחֲמָנָא:

"וְאַתָּה אֶת בְּרִיתִי תִשְׁמֹר אֶתָּה וְזָרְעֲךָ אַחֲרֶיךָ לְדוֹרֹתָם" (בראשית יז, ט),

"אַתָּה וְזָרְעֲךָ" - אִין,

אִינִישׁ אַחֲרִינָא - לֹא,

רָפ"י

וּאֲשַׁכַּחן דְּאִיעֵנוּשׁ עוּבַד כּוֹכְבִים עֲלֵיהוּ. שְׁבַע אוֹמוֹת כְּדַכְתִּיב לֹא יִמְצָא בְךָ מְעַבִּיר בְּנוּ וּבְתוּ בֹאֵשׁ: אֲדַרְבֶּה מִדְּלֹא נִשְׁנִית בְּסִינֵי אִימָא לְבָנֵי נַח נֶאֱמָרָה. לְבָנֵי יַעֲקֹב בְּעוּד שֶׁהָיוּ בְּנֵי נַח נֶאֱסַר לָהֶם וְלֹא מִשְׁבָּאוּ לְכָלִּל. יִשְׂרָאֵל: וְהֵרִי יַפְתָּ תּוֹאֲרִ. שְׁאֲסוּרָה לָהֶם כְּדֹאמַר לְעִיל (דף נז.):

לֹא בְּנֵי כִיבוּשׁ נִינְהוּ. לֹא נִתְנָה אֶרֶץ לְכַבוּשׁ כִּי אִם לְיִשְׂרָאֵל שְׂאֵף לְיִשְׂרָאֵל לֹא הוֹתֵר יַפְתָּ תּוֹאֲרִ אֲלֵא בְּמַלְחָמָה עֵינִי כִיבוּשׁ:

מְשׁוּם דְּלֹא בְּנֵי מַחִילָה נִינְהוּ. שְׂאֵף יִשְׂרָאֵל נְצִטּוּ עַל הַגּוֹל אֲלֵא שְׁפָחוֹת מְשׁוּה פְּרוּטָה אִינוּ נַחֲשָׁב גּוֹל בְּעִינְיָהֶם שְׁעוּבְרִין עַל מִדְּתָן שְׂרַחֲמִינְן הֵן וּמוֹחֲלִין עַל דְּבַר קַל אֲבַל בְּנֵי נַח אֲכֹזְרִים הֵם:

וְהֵרִי מִיֵּלָה. לְיִשְׂרָאֵל נֶאֱמָרָה וְלֹא לְבָנֵי נַח דְּלֹא חֲשַׁבָה גְבִי שְׁבַע מִצְוֹת:

לְכָל דְּבַר שְׁבַמְנִין. לֹא נִשְׁנִית בְּסִינֵי אֲלֵא מִפְּנֵי שְׂאֲסַר לָהֶם תְּשִׁימֵשׁ שְׁלֹשָׁה יָמִים קוּדָם מִתָּן תּוֹרָה וְלֵאחֲרַי שְׁלֹשָׁה יָמִים הוֹצֵרְךָ לְהִתִּיר לָהֶם וְאֵעִיג דְּמִמִּילָא מִשְׁתַּמַּע הִתִּירָא דְהָא שְׁלֹשָׁה יָמִים הוּא דֹאסַר וְהֵרִי עֲבָרוּ אֲשַׁמְעִינְן קְרָא לְכָל דְּבַר הַנֶּאֱסַר בְּמִנְיָן בִּיַּד אֵעִיפִי שְׁקִבְעוּ זִמְן לְדַבֵּר צְרִיךְ לְמִנּוֹת פְּעַם אַחֲרַת לְהִתִּירוּ כְּשַׁעֲבַר הַזְּמַן:

אִי הֵכִי. כָּל שְׁבַע מִצְוֹת שְׁחִזְרוּ וְנִשְׁנוּ בְּסִינֵי נִימָא נְמִי כָּל אַחַת וְאַחַת הוֹצֵרְכָה לְשִׁנּוֹת עַל דְּבַר כְּגוֹן עֲבוּדֹת כּוֹכְבִים לְפִרְשׁ מִיתָה וְעֲבוּדוֹת הַאֲסוּרִין בְּהָ וְכֵן גְּלוּי עֵרִיּוֹת לְפִרְשׁ עוֹנְשִׁין וְנִימָא דְכּוֹלְהוּ לֹא נִשְׁנוּ וּלְיִשְׂרָאֵל נֶאֱסַרוּ וְלֹא לְבָנֵי נַח:

אֲזַהֲרָה מִיְהַדְר וּמִתְנָא בְּהַ לְמָה לִּי. לְמַהֲדַר וּמִיִּכְתֵּב אֲזַהֲרָה דִּידְהוּ אֲלֵא שְׁיִימ לְהַזְהִירָה לְבָנֵי נַח וּלְיִשְׂרָאֵל אֲתָא:

הֵנִי נְמִי. מִיֵּלָה וּפְרִיָה וּרְבִיָה הָא לֹא אִיתְנָא דְהָא אֲמַרְתָּ לְמִילְתָּא הוּא דֹאִיתְנָנוּ:

הָא. דְּגִיד הַנְּשָׂה לֹא אִיתְנָנוּ כָּלִּל וּמְשׁוּם הֵכִי לֹא חֲשִׁיב לְהוּ בְּהַדְיָה וּמִיְהוּ הַנֶּךְ נְמִי מִן הָאֲמֹרוֹת לְבָנֵי נַח וְלֹא נִשְׁנוּ בְּסִינֵי הֵם וּלְיִשְׂרָאֵל נֶאֱמָרוּ וְלֹא לְבָנֵי נַח מְסִינֵי וְלֵהֲלֵךְ:

וְאִיבְעִית אִימָא מִיֵּלָה. וְדֹאִי מְסִינֵי נֶאֱמָרָה לְעִיקַר מִצְוֹתֵיהָ וְדִקְשִׁיא לָךְ הָא אֲמַר ר' יוֹסִי כָּל שְׁנֵאמְרָה לְבָנֵי נַח וְנִשְׁנִית בְּסִינֵי לְזֶה וְלְזֶה נֶאֱמָרָה הָא דְלֹא חֲשִׁיב לִיָּה לְגַבֵּי מִצְוֹת בְּנֵי נַח מְשׁוּם דְּמִיֵּלָה לֹא לְבָנֵי נַח נֶאֱמָרָה אֲפִי מְקוּדָם סִינֵי אֲלֵא לְזֹרַע אֲבֵרָהֶם לְחֻדְיָה וְהִשְׁתָּא נְמִי זָרַע אֲבֵרָהֶם דְּהֵינּוּ יִשְׂרָאֵל הוּא דְנִהֲיָגִי בְּהַ:

רש"י

בני ישמעאל ליחייבו. השתא:
בני קטורה. אותן ששה שנולדו
 לאברהם הן עצמן לא לחייבו
 ונימא השתא דלא מל אברהם
 כל בניו שהיו לו בחייו:
לרבות בני קטורה. אותם ששה
 לבדם ולא זרעם אבל אברהם
 נצטוו לכל הנולדים לו:

אַלֵּא מַעֲתָהּ, בְּנֵי יִשְׁמָעֵאל לְחַיִּיבוּ!

"כִּי בִיִּצְחָק יִקְרָא לְךָ זֶרַע" (בראשית כא, יב).

בְּנֵי עֵשָׂו לְחַיִּיבוּ!

"בִּיִּצְחָק" וְלֹא כָּל יִצְחָק.

מִתְקִיף לָהּ רַב אוֹשְׁעִיא:

אַלֵּא מַעֲתָהּ בְּנֵי קְטוּרָה לֹא לְחַיִּיבוּ!

הָאָמַר רַבִּי יוֹסִי בַר אֲבִין, וְאֵיתִימָא רַבִּי יוֹסִי בַר חֲנִינָא:

"אֵת בְּרִיתִי הַפְּרִי" (בראשית יז, יד) לְרִבּוֹת בְּנֵי קְטוּרָה.

41. נט, ב

רש"י

לא הותר בשר באכילה דכתיב הנה נתתי לכם את כל עשב וגו'. לכם ולחיות נתתי העשבים והאילנות ואת כל ירק עשב לאכלה אבל לא חית הארץ נתונה לכם:

כירק עשב שהפקרתי לאדם לאכול נתתי לכם מעכשיו את כל אפיו בהמות וחיות:

יכול אפילו לשרצים יהא אבר מן החי אסור להם:

ת"ל אך מיעוט וכל אכין ורקין מעוטין:

מאי תלמודא היכי משמע דשרצים ממעטי מיניה דילמא בהמה וחיה ממעטינן מיניה ולא שרצים:

אמר רב הונא דמו האי דמו יתירה הוא דהוה לי למכתב בשר בנפשו לא תאכלו דהיינו בעוד שהנפש בו אל תאכלו את בשרו האי בנפשו דמו למה לי וכי לא ידענא דנפש זהו הדם אלא לומר לך מי שדמו חלוק מבשרו שהדם קרוי נפש והבשר בשר יצאו שרצים שאין דמן חלוק מבשרן שאין דמם קרוי דם כשהוזהרו ישראל על הדם לא הוזהרו על דם שרצים משום דם אלא משום שרצים כבשר והכי אמרינן בכריתות בפי דם שחיטה (דף כא:): דם שרצים התרו בו משום שרץ לוקה משום דם אינו לוקה:

בדגת הים לאדם הראשון נאמר:

הנהיג בעיזא ושיבוטא קשר קרון לדג שבים ולעז ביבשה על שפת הים ושניהם מנהיגין אותו:

מהו לוקה משום מנהיג בכלאים או לא חורש בשור ובחמור לאו דוקא דכל תרי מיני נמי אסירי בב"ק בשור שנגח את הפרה:

דש באוויזין ותרנגולין לרבי יוסי בר' יהודה מהו בהשוכר את הפועלים תנן היה עושה בידיו אבל לא ברגליו ברגליו אבל לא בידיו הרי זה יאכל כדכתיב כי תבא בכרם רעך וגו' בביאת פועל הכתוב מדבר ר' יוסי בר יהודה אומר אינו אוכל עד שיעשה בידיו וברגליו וקמבעיא ליה לרבה דש באוויזין ותרנגולין שאין להם אלא רגלים מהו מי עבר עליהו משום לא תחסום שור או לא ידיו ורגליו בעינן כשור וליכא או דילמא כל כחו כשור בעינן והא איכא אלמא בני מלאכה נינהו:

ובכל חיה הרומשת ואי לאו לאכילה חיות בני מלאכה נינהו: ומשני ההוא לאתווי נחש ולמלאכה דנחש בר מלאכה ניהו קודם שנתקלל לילך על גחון:

חבל הפסד לשון אהה כל חבל לשון צער וקבל הוא כלומר הפסד בא לעולם ויש לקבול על שמש וכו':

סנדלבונין שם אבן טוב:

אמר רב יהודה אמר רב:

אדם הראשון לא הותר לו בשר לאכילה,

דכתיב: **"לכם יהיה לאכלה. ולכל חית הארץ"** (בראשית א, כט-ל) - ולא חית הארץ לכם.

וכשבאו בני נח, התיר להם,

שנאמר: **"כִּדְרַק עֶשֶׂב נָתַתִּי לָכֶם אֶת כָּל"** (בראשית ט, ג).

יכול לא יהא אבר מן החי נוהג בו?

תלמוד לומר: **"אך בשר בנפשו דמו לא תאכלו"** (בראשית ט, ד).

יכול אף לשרצים?

תלמוד לומר: **"אך"**.

ומאי תלמודא?

אמר רב הונא:

"דמו" - מי שדמו חלוק מבשרו, יצאו שרצים שאין דמם חלוק מבשרם.

מיתיבי:

"וידרו בדגת הים" (בראשית א, כח),

מאי לאו לאכילה!

לא, למלאכה.

ודגים בני מלאכה נינהו?!

אין, כדרחבה,

דכעי רחבה:

הנהיג עיזא ושיבוטא, מאי?

תא שמע:

"ובעוף השמים"

מאי לאו לאכילה!

לא, למלאכה.

ועופות בני מלאכה נינהו?!

אין, כדכעי רבה בר רב הונא:

דש באוויזין ותרנגולין, לרבי יוסי ברבי יהודה, מאי?

תא שמע:

"ובכל חיה הרמשת על הארץ!"

ההוא לאתווי נחש הוא דאתא.

דתניא:

"דבי שמעון בן מנסיא אומר:

חבל על שמש גדול שאבד מן העולם,

שאלמלא לא נתקלל נחש,

כל אחד ואחד מישראל היו מזדמנין לו שני נחשים טובים,

אחד משגרו לצפון,

ואחד משגרו לדרום, להביא לו סנדלבונים ואבנים טובות ומרגליות.

ולא עוד אלא שמפשילין רצועה תחת זנבו, ומוציא בה עפר לגנתו ולחורבתו."

מיתיבי:

רש"י

צולין לו בשר. אלמא הותר לו לאכול בהמות וחיות: נהמו לאפיה. לאכלו: ירדה דמות חמור מהו. מי אמר הא ודאי דבר טמא הוא ואסור: ירוד נאלא. תנין שוטה עוף ששמו תנין והוא שוטה ובוכה ומספיד תמיד וכל תנין דבמקרא מתרגמינן ירודין: הא אמרו ליה אין דבר טמא ירוד מן השמים. ודבר שאינו הוא ואם ישנו טהור הוא:

"היה רבי יהודה בן תימא אומר: אדם הראשון מיסב בגן עדן היה, והיו מלאכי השרת צולין לו בשר ומסננין לו יין. הציץ בו נחש וראה בכבודו, ונתקנא בו."

התם בבשר היוֹרד מן השמים.

מי איכא בשר היוֹרד מן השמים?!

אין,

כי הא דרבי שמעון בן חלפתא הנה קאזיל באורחא, פגעו בו הנך אריותא דהוו קא נהמי לאפיה, אָמַר: **"הכפירים שאגים לטרף"** (תהלים קד, כא) נחיתו ליה תרתי אטמתא, חדא אכלוה, וחדא שבקוה. איתיה ואתא לבי מדרשא, בעי עלה: דבר טמא הוא זה, או דבר טהור? אָמְרו ליה: אין דבר טמא יורד מן השמים.

בעי מיניה רבי זירא מרבי אבהו:

ירדה לו דמות חמור, מהו?

אמר ליה:

יארוד נאלא!

הא אמרי ליה: אין דבר טמא יורד מן השמים.

רפ"י

מכשפה לא תחיה וכל שוכב עם
בהמה. סמוכין הן בפרשת ואלה
המשפטים:

.42 נטב,

"דְּבִי שִׁמְעוֹן אֹמֵר: אֶף עַל הַפִּי־שׁוֹף".

מאי טעמיה דרבי שמעון?

דְּכָתִיב:

"מְכַשְׁפָּה לֹא תִחִי" (שמות כב, יז),

ס, א

וְכָתִיב: **"כָּל שֹׁכֵב עִם בְּהֵמָה מוֹת יוֹמָת"** (שמות כב, יח),

כָּל שֵׁשֶׁנּוּ בְּכֹל **"כָּל שֹׁכֵב עִם בְּהֵמָה"** - יִשְׁנּוּ בְּכֹל **"מְכַשְׁפָּה לֹא תִחִי"**.

.43 סא

רש"י

את חקתי תשמרו. כשהזהיר ישראל בסיני בהמתך לא תרביע וגוי פתח בה קרא את חקותי תשמרו מה שלא פתח כן בשאר מקומות שמע מינה הכי קאמר להו את חקותי שחקקתי כבר לבני נח תשמרו ואלו הן בהמתך לא תרביע כלאים אבל על חרישת שור וחמור לא הזהרתים:

שדך לא תזרע כלאים. וזריעה זו אינה זריעה ממש דלא נצטוו בני נח על כלאי הכרם אלא שלא להרכיב האילן על שאינו מינו דלא תזרע דומיא דלא תרביע מה בהמה. בהרבעה דבר המסויים על דבר המסויים:

מה בהמה בין בארץ בין בחו"ל. דחובת הגוף שאינה תלויה בחובת הארץ נפקא לן בקדושין (ד' לז.) דנוהגת אפילו בחו"ל:

אלא מעתה ושמרתם את חקותי. דכתיב בכל התורה כולה הכי נמי דנצטוו בני נח עליהם:

הכא כתיב את חקותי תשמרו. דהקדים חקים למצות שמירה דמשמע חקים דמעיקרא ואע"ג דגבי שביעית ויובל כתיב נמי את משפטי תעשו ואת חקותי תשמרו דהקדים נמי חקים למצות שמירה התם כיון דרישא דקרא כתיב את משפטי תעשו ארחיה למיכתב ואת חקותי תשמרו:

"דבי אלעזר אומר: אף על הכלאים".

מנא הני מילי?

אמר שמואל:

דאמר קרא: **"את חקותי תשמרו"** (ויקרא יט, ט).

חוקים שחקקתי לך כבר,

"בהמתך לא תרביע כלאים שדך לא תזרע כלאים".

מה בהמתך בהרבעה, אף שדך בהרבעה.

מה בהמתך בין בארץ בין בחוצה לארץ, אף שדך בין בארץ בין בחוצה לארץ.

אלא מעתה **"ושמרתם את חקותי ואת משפטי"** (ויקרא יח, ה),

חקים שחקקתי לך כבר?

התם **"ושמרתם את חקותי"** - דהשתא,

הכא **"את חקותי תשמרו"** - חקים דמעיקרא תשמרו.

רַס"י

שם בן ארבע אותיות. שם הוא
ולא בעינן שם המפורש בן
ארבעים ושתיים אותיות:

.44 ס, א

"אמר רבי יהושע בן קרחה:

בכל יום דנין את העדים, בכינוי, "יפה יוסי את יוסי"."

אמר רב אחא בר יעקב:

אינו חייב עד שיכרך שם בן ארבע אותיות,
לאפוקי בן שתי אותיות דלא.

פשיטא, "יפה יוסי את יוסי" תנן!

מהו דתימא: מילתא בעלמא הוא דנקט,
קא משמע לן.

איכא דאמרי:

אמר רב אחא בר יעקב:

שמע מינה שם בן ארבע אותיות נמי שם הוא.

פשיטא "יפה יוסי את יוסי" תנן!

מהו דתימא: עד דאיכא שם רבה, ומילתא בעלמא הוא דנקט,
קא משמע לן.

45. ט, א

רפ"י

ושם המפורש. כלומר שם המיוחד:
קרועי בגדים. על גדופין ששמעו מפי רבשקה כדכתיב (מלכים ב יט) אשר שלחו מלך אשור [אדניו] לחרף אלהים חי:

"נגמר הדין, לא הורגין בכינוי,

אלא מוציאין כל אדם לחוק, שואלין את הגדול שביניהן,

ואומר לו: "אמור מה ששמעת בפירוש",

והוא אומר.

והדיינין עומדין על רגליהן וקורעין ולא מאחין".

"עומדין" - מנלן?

אמר רבי יצחק בר אמי:

דאמר קרא: "ואהוד בא אליו והוא ישב בעלית המקרה אשר לו לבדו,

ויאמר אהוד דבר א-להים לי אליך ויקם מעל הכסא" (שופטים ג, כ).

והלא דברים קל וחומר:

ומה עגלון מלך מואב, שהוא גוי ולא ידע אלא בכינוי עמד,

ישראל ושם המפורש על אחת כמה וכמה!

"קורעין" - מנלן?

דכתיב: "ויבא אליקים בן חלקיה ... ושבנא הספר ויזאח בן אסף המזכיר,

אל חזקיהו קרועי בגדים ויגידו לו את דברי רבשקה" (מלכים ב' יח, לו),

"לא מאחין" - מנלן?

אמר רבי אבהו:

אתיא "קריעה" "קריעה".

כתיב הכא: "קרועי בגדים",

וכתיב התם: "ואלישע ראָה והוא מצעק: אבי רַבב ישדאל ופרשיו,

ולא ראָהו עוד, ויחזק בבגדיו ויקרעם לשנים קרעים" (מלכים ב' ב, יב),

ממשמע שזאמר "ויקרעם לשנים" איני יודע שהן קרעים?

ומה תלמוד לומר: "קרעים"?

מלמד שהן קרועים לעולם.

46. ס, א

רפ"י

והעדים. בשעה שמעידין בפירוש מה ששמעו אינן חייבין לקרוע:
הא שמעו השתא. מפי עצמן:
השומע אזכרה. ברכת השם מפי העובד כוכבים אינו חייב לקרוע:
וא"ת. הרי קרעו על רבשקה ישראל מומר היה:
בזמן הזה. שאנו בגלות ואין אימת ב"ד מוטלת עליהם לדון חייבי מיתות:
נתמלא כל הבגד קרעים. לפי שהדבר תדיר לפי שאין מתיראין מב"ד:
מי גמירי. עובד כוכבים שם המיוחד כל כך שמקלליו בו תמיד דקאמר נתמלא כל הבגד כולו קרעים:
אלא. לאו בכנוי. תדיר ובזמן הזה הוא דלא קרעינן משום דנתמלא כל הבגד וכיו אבל בזמן ב"ד קורעין על עובד כוכבים ואכנוי:

תנו רבנן:

"אֶחָד הַשּׁוֹמֵעַ, וְאֶחָד שׁוֹמֵעַ מִפִּי שׁוֹמֵעַ - חַיִּיב לְקַרְוֶה. וְהַעֲדִים אִין חַיִּיבִין לְקַרְוֶה, שֶׁבֶבֶר קָרְעוּ בְּשַׁעַה שֶׁשָּׁמְעוּ."

וכי "קָרְעוּ בְּשַׁעַה שֶׁשָּׁמְעוּ" מאי הוי?
 הא קא שְׁמַעֵי הַשְּׁתָא!

לא סְלָקָא דַּעְתְּךָ,
 דְּכַתִּיב: **"וַיְהִי כִשְׁמַע הַמֶּלֶךְ חֲזַקְיָהוּ אֶת דְּבָרֵי רַבְשָׁקָה, וַיִּקְרַע אֶת בְּגָדָיו"** (מלכים ב' יט, א),
 הַמֶּלֶךְ חֲזַקְיָהוּ - קָרַע,
 וְהֵם - לֹא קָרְעוּ.

אמר רב יהודה אמר שמואל:
 השומע אזכרה מפי הגוי אינו חייב לקרוע,
 ואם תאמר: רבשקה?
 ישראל משומד היה.

ואמר רב יהודה אמר שמואל:
 אין קורעין אלא על שם המיוחד בלבד,
 לאפוקי כינוי, דלא.

ופליגי דרבי חייא בתרנאיהו,
 דאמר רבי חייא:
 השומע אזכרה בזמן הזה אינו חייב לקרוע,
 שאם אי אתה אומר כן נתמלא כל הבגד קרעים.

ממאן?
 אילימא מישראל - מי פקירי בולי האי?
 אלא פשיטא מגזי.
 ואי שם המיוחד - מי גמירי?
 אלא לאו בכינוי,
 ושמע מינה: בזמן הזה הוא דלא, הא מעיקרא חייב,
 שמע מינה.

ר"י

ומעלה הוא זעבוד רבנן. בדיני ממונות ודיני נפשות שהצריכו כל העדים לפרש עדותן: **הכא**. בברכת השם דלא אפשר לפרש מפני כבוד השם: **אוקמוה אדאורייתא**. וקטלינן ליה בהאי עדות: **דאי סלקא דעתך**. בעלמא פסול עד שיפרשו כולם: **אטו הכא משום דלא אפשר קטלינן ליה לגברא**. בלא העדאת עדים: **כר' עקיבא**. במסכת מכות (ד' ר.) דמקיש שלשה לשנים דאם נמצא שלישי קרוב או פסול עדות של כולן בטלין הלכך בדקינן ליה בהדיהו דאי מתזם או מתכחש מבטלין ליה ליהו:

.47. o, א

"השני אומר: 'אף אני כמוהו'".

אמר ריש לקיש: ששמע מינה **"אף אני כמוהו"** - קשר, בדיני ממונות ובדיני נפשות, ומעלה הוא דעביד רבנן, והכא כיון דלא אפשר, אוקמוה רבנן אדאורייתא. דאי סלקא דעתך פסול, הכא משום דלא אפשר קטלינן לגברא!?

"והשלישי אומר: 'אף אני כמוהו'".

סתמא כרבי עקיבא, דמקיש שלשה לשנים.

48. ט, ב

רס"י

מתני'

אחד העובד. מפרש בגמרא:

אחד המזבח ואחד המקטר וכו'. ובגמרא מוקים לה לכולה מתניתין בשאין דרכה של אותה עבודת כוכבים לעבדה בכך ואפי"ה אהנך עבודות מיחייב כדיליף לה בברייתא:

והמקבלו עליו באלוה. ואפי"ה אמירה בעלמא כגון האומר לו אלי אתה דאיתקש לזביחה דכתיב (שמות לב) וישתחוו לו ויזבחו לו ויאמרו אלה אלהיך ישראל ל"א והמקבלו לאלוה שלא בפניו והאומר לו אלי אתה בפניו ותנא סיפא לגלויי רישא דאי תנא רישא הוה אמינא הני מילי בפניו אבל שלא בפניו לא תנא סיפא בפניו מכלל דרישא שלא בפניו ואפי"ה חייב:

אבל המגפף והמנשק. שלא כדרכה:

עובר בלא תעשה. דלא תעבדם יתירא כתיבי חד בדברות ראשונות ואחרונות וחד לא תשתחוה לאלהיהם ולא תעבדם ולא תעשה כמעשיהם (שמות כג) אם אינו ענין לכדרכה תנהו ענין לשלא כדרכה אבל מיתה לא מיחייב בשלא כדרכה אלא הני דפרט בהו קרא:

הנודר בשמו. בלשון נדר קונם עלי כל פירות שבעולם בשם עבודת כוכבים פלונית אם ארחה:

והמקיים בשמו. שבועה נשבע מתרגם מקיים:

עובר בלא תעשה. ושם אלהים אחרים לא תזכירו (שם):

הפוער עצמו. מתריז רעי בפניו וזהו עבודתו וחיוב עליו מיתה:

מרקוליס. מצדדין שלש אבנים אחת מכאן ואחת מכאן ומלמעלה על גביהן וקורין אותם מרקוליס ועובדין אותה בזריקת האבנים:

גמ'

מאי אחד העובד. אטו כל הני לאו עובד נינהו:

אחד העובד. כל עבודה אף גפוף ונשוק אף דרך בזיון בכדרכה וחיוב מיתה דכתיב וילך ויעבוד אלהים אחרים וכתוב בתריה וסקלתם באבנים ואזהרתיה מהכא ופן תדרוש לאלהיהם לאמר איכה יעבדו הגוים האלה את אלהיהם וגו' (דברים יב) דהיינו בכדרכה:

ואחד המזבח. אפי"ה שלא כדרכה בעבודות הללו כדיליף לקמן דכל עבודות הנעשות בפנים לגבוה חייבין עליה מיתה בעבודת כוכבים אפילו שלא כדרכה:

ולחשוב נמי זורק. דבשלמא מקבל ומוליד לא קשיא לן אף על גב דעבודת פנים הם דלא אשכחן דלהו עבודות הנעשות לשם עבודת כוכבים כדאשכחן הנך זביחה ויזבחו לו (שמות לב) קטור אשר חלב זבחימו יאכלו (דברים לב) ניסוך ישתו יין נסיכם (שם) ומיהו דם אשכחן בעבודת כוכבים בל אסיך נסכיהם מדם וכיון דגמרין דכל עבודות פנים חייבין. בהם אף שלא כדרכה נתנייה נמי:

אמר אביי זורק בכלל ניסוך. דמתני'. דהא קרא נמי ניסוך קרייה:

מנא הני מילי. דמחייב בהני עבודות אף בשלא כדרכה: אילו נאמר זובח יחרם הייתי אומר. באיזו זביחה בא הכתוב לענוש מיתה ודאי בזובח קדשים בחוץ קאמר שמצניו שהזהיר עליהם במקום אחר ולקמן פריך הרי כבר פרשו להם עונש אחר ונכרתה דכתיב גבי שחוטי חוץ:

ת"ל לאלהים יחרם. דבא הכתוב לענוש מיתה דהאי יחרם לשון מיתה דכתיב (ויקרא כז) כל חרם אשר יחרם מן האדם לא יפדה מות יומת זובח לאלהים כל אלהים במשמע ואפילו שלא כדרכה מדלא כתביה בלשון עבודה עובד לאלהים בזביחה יחרם שמע מינה אפילו אינה עבודה שלו קאמר וכל עבודות שבעולם לכדרכה נפקא לן בהו מיתה מוילך ויעבוד וגו' דמשמע דבר שהוא עבודה לו:

בלתי לה' לבדו. ריקן ונטל כל העבודות מלעבדה בהן ונתנן לשם המיוחד משמע דאכל עבודות הראויות לשם קאמר:

לפי שיצאה זביחה. בפירוש מכלל שאר עבודות שנכללו בכלל וילך ויעבוד ומדה היא בתורה דדבר שהוא בכלל ויצא מן הכלל ללמד לא ללמד על עצמו יצא אלא ללמד על הכלל כולו יצא שאין הכלל הזה מחייב אלא עבודה הדומה לזבוה שהוא עבודת פנים ומהשתא לא נפקא לן דליחייב אהשתחוואה שלא כדרכה דלאו עבודה היא בפנים מניין לרבות השתחוואה:

מתניתין

ט, ב

"העובד עבודה זרה":

אחד העובד,

ואחד המזבח,

ואחד המקטר,

ואחד המנשק,

ואחד המשתחוה,

ואחד המקבלו עליו לאלוה, והאומר לו: "אלי אתה".

אבל: המגפף,

והמנשק,

והמכבד,

והמרבץ,

והמרחץ,

והסף,

והמלביש,

והמנעיל - עובר בלא תעשה.

הנודר בשמו,

והמקיים בשמו - עובר בלא תעשה.

הפוער עצמו לבעל פעור - זו היא עבודתה,

הזורק אבו למרקוליס - זו היא עבודתה.

גמרא

מאי "אחד העובד"?

אמר רבי ירמיה:

הכי קאמר: אחד העובד פדרקה,

ואחד המזבח,

ואחד המקטר,

ואחד המנשק

ואחד המשתחוה - ואפילו שלא פדרקה.

ולחשוב נמי 'זורק'!

אמר אביי:

זורק היינו מנשק.

דכתיב: "בל אסיך נסכיהם מדם" (תהלים טז, ד).

מנהגי מילי?

דתנו רבנן: ²⁸²

"אילו נאמר זבח יחרם,

הייתי אומר: בזובח קדשים בחוץ הפתוב מדבר,

תלמוד לומר: "לאלהים" - בזובח לעבודה זרה הפתוב מדבר.

אין לי אלא בזובח, מקטר ומנשק מניין?

תלמוד לומר: "בלתי לה' לבדו" - ריקן העבודות ונלן לשם המיוחד.

לפי שיצאה זביחה לידון בעבודות פנים,

מניין לרבות השתחוואה?

²⁸² נאמר בפסוק: "זובח לאלהים יחרם בלתי לה' לבדו" (שמות כב, ט)

כ"ט

ה"ג בסיפרי ת"ל וילך ויעבוד
אלהים אחרים וישתחו להם.
דעל כרחיק לשלא כדרכה קאמר
דאי דרכה לעבדה בכך בכלל
ויעבוד הוא:
עונש שמענו: דכתיב ביה
וסקלתם דלעיל:

אזהרה מניין ת"ל כי לא
תשתחוה לאל אחר. והאי נמי
אם אינו ענין לכדרכה תנהו ענין
לשלא כדרכה וספרים דכתוב
בהו (כי) לא תשתחוה שיבוש
הוא דהא מיתה הכא לא
כתיבא:

יכול שאני מרבה וכו'. דנימא
השתחואה שיצא מן הכלל
ללמד על הכלל כולו יצא דמה
השתחואה מיוחד שהיא דרך
כבוד וחיוב עליה אף לשלא
כדרכה אף כל שהוא דרך כבוד
כגון אלו חייב:

ת"ל זבח. ואם השתחואה
ללמד על הכלל באתה למה פרט
לך זביחה הלא דרך כבוד הוא
ומהשתחואה נפקא ליה אלא
היא באתה ללמד על הכלל לומר
לך זביחה בכלל היתה ויצאה מן
הכלל להקיש לה כל הנכללות
עמה ולומר לך מה זביחה
מיוחדת עבודת פנים אף כל
שהיא עבודת פנים חייבין עליה
בחוץ לעבודת כוכבים ומשום
דהשתחואה לא נפקא לן מהכא
לחיובא הוצרכה השתחואה
לחזור ולצאת כדי לדון בעצמה
לבדה שיתחייבו עליה ואע"פ
שאינן חייבין כיוצא בה ויצאה
זביחה ללמד על הכלל כולו:

תלמוד לומר: "וילך ויעבד אלהים אחרים וישתחו להם" (דברים יז, ג),
וסמין ליה "והוצאת את האיש ההוא" וכו'. (דברים יז, ה).

עונש שמענו, אזהרה מניין?

תלמוד לומר: "כי לא תשתחוה לאל אחר" (שמות לד, יד).

יכול שאני מרבה המגפף והמנשק והמנעיל?

תלמוד לומר: "זבח".

זביחה בכלל היתה, ולמה יצאה?

להקיש אליה ולומר לך:

מה זביחה מיוחדת שהיא עבודת פנים וחיבין עליה מיתה,

אף כל שהיא עבודת פנים וחיבין עליה מיתה,

יצאה השתחואה לידון בעצמה.

יצאה זביחה לידון על הכלל כולו".

רַס"י

סד"א. האי יחרם אתא לאורויי
 לן דאי אתרו ביה לקטלא וכרת
 כי לא אתרו ביה הוא כדלגבי
 שבת ועבודת כוכבים ועריות:
 ה"ג ס"ד אמינא אתרו ביה
 קטלא ולא אתרו ביה כרת
 קמ"ל:

.49 ס, ב

אמר מר: "הייתי אומר בזובח קדשים בחוץ הפתוב מדבר".

זובח קדשים בחוץ - כרת הוא!²⁸³

סלקא דעתך אמינא:
 כי אתרו ביה קטלא, כי לא אתרו ביה כרת,
 קא משמע לן.

²⁸³ "איש איש... אשר יעלה עולה או זבח. ואל פתח אהל מועד לא יביאנו לעשות אותו לה' ונכרת האיש ההוא מעמיו".
 (ויקרא ז', ח-ט)

50. ס, ב - סא, א

ר"י

אימא יצאה לן השתחוואה ללמד על הכלל. ומתירי מגפף ומנשק וכל שהוא דרך כבוד כהשתחוואה וקא קשיא לי לתנא אי"כ זובח למאי אתא תיפוק לי מהשתחוואה דהא עבודת כבוד הוא:

לגופיה אתא. ולאורויי דאפי לא שחט שחיתת עצמו לעבודת כוכבים אלא שוחט לעצמו וחשב בה ע"מ לזרוק דמה לעבודת כוכבים חייב ואפי לא זרק:

דמחשבין מעבודה לעבודה. כלומר דמחשבה שהוא מחשב בשעת עבודה זו על עבודה אחרת מחשבה היא להתחייב עליה:

אסורה. הבהמה בהנאה ואע"פ שהשחיטה לאו לעבודת כוכבים היתה ואפילו לא זרק דמה לעבודת כוכבים נאסרה וילפינן טעמא בשחיתת חולין דגמר לה רבי יוחנן ממחשבת פגול דהויא מעבודה לעבודה דהשוחט את הזבח על מנת לזרוק את הדם למחר פיגול:

וריש לקיש אמר מותרת. לא יליף חוץ מפנים אין מחשבין מעבודה לעבודה:

הניחא. הא דמייתר לן זובח ללמד על הכלל ולא מוקמינן לה האי דרשא לומר שמחשב מעבודה לעבודה הא ניחא לרבי יוחנן דנפקא ליה לענין איתסורי ממחשבת פיגול איכא למימר דלענין איחיובי גברא נמי מהתם יליף ועל כרחיך איתיר ליה זובח אלא לר"ל דלא יליף עבודת כוכבים מפיגול נימא דהאי זובח להכי הוא דאתא שמחשבין מעבודה לעבודה:

העובדי כוכבים העובדין את ההרים. תניא במסכת ע"ז (דף נה.) ההרים מותרין בהנאה דכתיב אלהיהם על ההרים ולא ההרים אלהיהם:

ועובדיהם בסיף. אע"ג דמחובר לא מתסר עבודת כוכבים מיהא הוי והכא נמי לא בעיא קרא הואיל ושחיתת צורך זריקה היא והא חשב בשחיטה ע"מ לזרוק הוה ליה כעובד עבודת כוכבים דהא זריקה בלא שחיטה לא סגי הלכך על כרחיך אי השתחוואה ללמד על הכלל נפקא ליה לא ה"ל למיכתב זובח:

איכה יעבדו. דמשמע כדרכה אין שלא כדרכה לא:

למעוטי מאי. שלא כדרכה מאחר דילפינן בהשתחוואה דאפילו אינה עבודת פנים מחייב שלא כדרכה אי נימא למעוטי עבודת בזיון לעבודת כוכבים שעבודתה דרך כבוד כגון פוער עצמו לעבודת כוכבים שזובחין למה לי למעוטי מהאי קרא:

הא מהשתחוואה נפקא. שמלמדת על הכלל שאינו חייב אלא דרך כבוד כהשתחוואה:

אלא הא דא"ר אלעזר מניין לזובח בהמה. שהיא עבודת כבוד למרקוליס שעבודתה בזיון וה"ה לפעור אם איתא לרבה בר רב חנין שהשתחוואה מלמדת על הכלל ל"ל האי קרא להכי מהשתחוואה נפקא:

לזובח להכעיס. ואינו מתכוין לקבלו עליו באלוה ואשמועינן קרא דעובר בלאו:

אמר ליה רבא בר רב חנן לאפ"י:

אימא: יצאה השתחוואה ללמד על הכלל כולו, וכי תימא: "זובח" למה לי?

לגופיה, דמחשבין מעבודה לעבודה.

דאיתמר:

השוחט בהמה: לזרוק דמה לעבודה זרה, ולהקטיר חלבה לעבודה זרה,

רבי יוחנן אמר:

סא, א אסורה

וריש לקיש אמר:

מוותרת.

הניחא לרבי יוחנן,

אלא לריש לקיש - בעי קרא!

מתקיף לה רב פפא:

ולרבי יוחנן לא בעי קרא!?

עד כאן לא קא אסר רבי יוחנן אלא בהמה.

אבל גברא לא בר קטלא הוא.

ואתא קרא לחיובי גברא לקטלא!

מתקיף לה רב אחא בריה דרב איקא:

לריש לקיש מי בעי קרא!?

עד כאן לא קא שרי ריש לקיש אלא בהמה, אבל גברא בר קטלא הוא,

מידי דהוה אמשתחוה להו, דהו מותר ועובדה בסיף!

אמר ליה רב אחא מדפתי לרבינא:

למאי דקאמר ליה רבא בר רב חנן לאפ"י: "אימא יצאה השתחוואה ללמד על הכלל כולו",

"איכה יעבדו" (דברים יב, ל) - למעוטי מאי?

וכי תימא: למעוטי הפוער עצמו לזובחים - מהשתחוואה נפקא:

מה השתחוואה דרך פיבוד, אף כל דרך פיבוד!

אלא למעוטי, הפוער עצמו למרקוליס,

סלקא דעתך אמינא: הואיל ועבודתו בזיון הוא, אף כל בזיון,

קא משמע לן.

אלא הא דאמר רבי אלעזר:

מניין לזובח בהמה למרקוליס שהוא חייב?

שנאמר: "ולא יזבחו עוד את זבוחיהם לשעירים" (ויקרא יז, ז),

אם אינו ענין לכדרכה, דכתיב: "איכה יעבדו", תניהו ענין לשלא כדרכה.

שלא כדרכה מהשתחוואה נפקא!

התם בזובח להכעיס.

51. סא, א-ב

רָשׁ"י

ארכסו ליה תורי. והלך לבקשן :
האומר **אעבוד**. משעה
שהסיתוהו ונתרצה חייב מיתה
דנפקא לן לקמן מלא תאבה ולא
תשמע הא אבה ושמע חייב
מיד:

אלך ואעבוד. שמחוסר הליכה
אע"ג דאיכא למימר אדהכי
הדר ביה:

נלך ונעבוד. אע"פ שכלל עצמו
עם אחרים דאיכא למימר הני
אחרים לא אזלי ואיהו נמי לא
לזיל:

א"ל. מתני דקתני עובד אין
אומר לא:

באומר איני מקבלו עלי.
באלוה:

אלא בעבודה. עד שאעבדנו דכל
כמה דלא פלח ליה אין כאן אבה
ושמע וסיפא דמשמע באמירה
חייב בשקבלו עליו אלהותו מיד
דכיון דאמר אעבוד מסתמא
קבליה עליה באלוה אי לא פירש
בהדיא שאינו מקבלו עליו אלא
בעבודה:

בואו ועבדוני. עושה את עצמו
עבודת כוכבים ומסית בני אדם
לעבדו:

מחייב. מיתה כמסית:

**רבי יהודה אומר לעולם אינו
חייב**. בשביל דבור בלא מעשה
אלא בניסת לעבודת כוכבים
ואבה ושמע ואמר אעבוד אלך
ואעבוד אבל באומר בואו
ועבדוני פטור אלמא טעמא
דרבי יהודה במסית אחרים
לעצמו טעמא אחרינא הוא דהא
בניסת חיובי מחייב בדיבורא:

מסית לעצמו. במסית אחרים
לעצמו שיעבדוהו אי הוי מסית
או לא:

לא שמעי ליה. שהרי הוא אדם
כמותם ואפילו הניסטים לשאר
עבודת כוכבים אין ניסתין
לעבוד אדם:
מאי שנא איהו. להיות אלוה
יותר ממני ואין דקאמר ליה
אחוכי עליה:

ומתניתי. דקשיין אהדדי הכי
מתוקמא רישא דקתני עובד אין
אומר לא:

ברבים הניסטים. דאפילו
נתרצו מימלכי והדרי בהו ולא
טעו הלכך לא קרינא ביה אבה
ושמע וסיפא דמחייב באבה
ושמע ביחיד הניסת דכיון
דנתרצה לאו דעתיה למהדר
והוא אבה ושמע ורחמנא
חייביה:

רב המנונא איךפסו ליה תורי.

פגע ביה רבה, רמא ליה מתניתיין אהדדי:
תנן:

"העובד עבודה זרה" - עובד - אין, אומר - לא.

והאנן תנן:

"האומר: 'אעבוד', 'אלך ואעבוד', 'נלך ונעבוד'" (סנהדרין סו.)!

אמר ליה:

באומר: "איני מקבלו עלי אלא בעבודה".

רב יוסף אמר:

תנאי שקלת מעלמא!?

תנאי היא.

דתנאי:

"האומר: 'בואו ועבדוני',

רבי מאיר מחייב,

ורבי יהודה פוטר."

היכא דפלחו פולי עלמא - לא פליגי,

דכתיב: "לא תעשה לך פסל" (שמות כ, ד),

כי פליגי בדיבורא בעלמא.

רבי מאיר סבר: דיבורא מילתא היא,

ורבי יהודה סבר: דיבורא לאו מילתא היא.

הדר אמר רב יוסף:

לאו מילתא היא דאמרי,

דאפילו לרבי יהודה בדיבורא נמי חיובי מחייב.

דתנן:

"**רבי יהודה אומר:**

לעולם אינו חייב עד שיאמר: 'אעבוד',

"אלך ואעבוד",

"נלך ונעבוד"."

במאי קמיפלגי?

במסית לעצמו, ואמרי ליה: אין, קמיפלגי.

מז סבר: מסית לעצמו שמעי ליה, ו"אין" דקאמרי ליה קושטא הוא.

ומז סבר: מסית לעצמו לא שמעי ליה, מימר אמרי: ^מאי שנא איהו מינן דידין?

ו"אין" דקאמרי אחוכי עליה.

ומתניתיא:

כאן - ביחיד הניסת,

כאן - ברבים הניסתים.

"יחיד" - לא מימלך וטעי בתריה.

"רבים" - מימלכי ולא טעו בתריה.

אמר רב יוסף:

מנא אמינא לה?

דכתיב: "לא תאבה לו ולא תשמע אליו" (דברים יג, ט),

הא אבה ושמע - חייב.

איתיביה אביי:

מי שאני בין ניסת דרבים, לניסת יחיד?

רַש"י

והוציא הכתוב יחיד מכלל רבים. וילך ויעבוד וגוי וסקלתם (דברים יז):
ורבים מכלל יחיד. לדון בסייף הכה תכה (שם יג) דעיר הנדחת: **להחמיר על ממונם.** ושרפת באש וגוי (שם) אבל יחיד הקל בממונו שלא גזר עליו לאבדו: **מפי עצמו.** שאין אחר מסיתו: **מנא אמינא לה.** דבדבורא ניסת מפי אחרים הוא דמחייב: **הא אבה ושמע.** למסיתו חייב: **אידי ואידי בניסת מפי אחרים.** ומשכחת לה דלא נתחייב ניסת משום אבה ושמע כגון דלא אמר ליה מסית שבחיה דעבודת כוכבים כן אוכלת וכך שותה דכיון דלא ידע ביה מילתא דשבחיה מהדר קא הדר ביה ולא אבה ושמע: **מנא אמינא לה.** דכי כתוב אבה ושמע בדאמר ליה כן אוכלת וכך שותה משתעי: **דכתיב.** בפרשת מסית מאלהי העמים אשר סביבותיכם הרחוקים או אליך או הרחוקים ממך מה לי קרובים ומה לי רחוקים ולמה הזכיר קרוב ורחוק אלא מפני שדרכו של מסית לדבר על עבודת כוכבים רחוקה שאינו מכיר בה ומוציא בפיו השקר ואומר כך אוכלת וכך שותה לפיכך אני אומר לך הסתכל בעבודת כוכבים הקרובות לך ותראה שאין בהם ממש ומהן אתה למד טיבן של רחוקים אלמא קרא בדאמר ליה כך אוכלת כתוב: **רב אשי אמר סיפא.** דמחייב באמירה בישראל מומר דכיון דקבל עליה תו לא הדר ביה שהרי הופקר בכך: **רבינא אמר.** לעולם בישראל גמור וכולה מתניי בחד טעמא ותנא רישא עובד וסיפא אומר ולא זו אף זו קתני כלומר ולא עובד בלבד אמרו אלא אף אומר חייב:

והתניא:

"מי יסיתך אחיך בן אמה" ²⁸⁴ (דברים יז, ז) - אַחַד יַחֲדֵי הַנִּסְיָוֹת וְאֶחָד רַבִּים הַנִּסְיָוִים, וְהוֹצִיא הַבְּתוּב: יַחֲדֵי מְכַלֵּל רַבִּים, וְרַבִּים מְכַלֵּל יַחֲדֵי, "יַחֲדֵי מְכַלֵּל רַבִּים" - לְהַחְמִיר עַל גּוֹפּוֹ, וּלְהַקֵּל עַל מְמוֹנוֹ. "רַבִּים מְכַלֵּל יַחֲדֵי" - לְהַקֵּל עַל גּוֹפּוֹם, וּלְהַחְמִיר עַל מְמוֹנָם".

בְּהָא מִילְתָּא - הוּא דְשִׁאֲנִי, אֲבָל בְּכָל מִילֵי - כִּי הִדְדִי נִינְהוּ!

אָלָא אָמַר אַבְי:

כָּאן - בְּנִיּוֹת מִפִּי עֲצֻמוֹ, כָּאן - בְּנִיּוֹת מִפִּי אַחֲרִים. מִפִּי עֲצֻמוֹ - מִימְלָךְ, מִפִּי אַחֲרִים - גְּרִיר בְּתַרְיֵיהוּ.

אָמַר אַבְי:

מִנְא אֲמִינָא לָהּ? דְּכִתְיִב: "לֹא תֵאבְדָה לוֹ וְלֹא תִשְׁמַע אֵלָיו" (דברים יז, ט), הֵא אָבָה וְשָׁמַע - חַיִּיב.

רַבָּא אָמַר:

אִידֵי וְאִידֵי בְּנִיּוֹת מִפִּי אַחֲרִים, הֵא דְאָמַר לֵיהּ: "כֶּךָ אוֹכְלָת, כֶּךָ שׁוֹתָה, כֶּךָ מְטִיבָה, כֶּךָ מְרִיעָה". הֵא דְלֹא אָמַר לֵיהּ: "כֶּךָ אוֹכְלָת, כֶּךָ שׁוֹתָה" כו'.

אָמַר רַבָּא:

מִנְא אֲמִינָא לָהּ? דְּכִתְיִב: "מֵאֱלֹהֵי הָעַמִּים אֲשֶׁר סְבִיבֵיתֶכֶם הַקְּרֹבִים אֵלֶיךָ" (דברים יז, ז-ח),

מָה לִּי קְרוֹבִים וּמָה לִּי רְחוּקִים?

הֲכִי קֶאָמַר לָהּ:

מְטִיבוֹתֶנּוּ שֶׁל קְרוֹבִים אֶתְּהָ לְמַד מָה טִיבוֹתֶנּוּ שֶׁל רְחוּקִים, מֵאִי לֹא דְאָמַר לֵיהּ: "כֶּךָ אוֹכְלָת, כֶּךָ שׁוֹתָה, כֶּךָ מְטִיבָה, כֶּךָ מְרִיעָה". שָׁמַע מִינָהּ.

רַב אֲשִׁי אָמַר:

סִיפָא בִּישְׁרָאֵל מְשׁוּמַד.

רַבִּינָא אָמַר:

לֹא זֹו אָף זֹו קִתְּנִי.

²⁸⁴ "או בןך או בתך או אשת חיקך או רעך אשר כנפוך בסתר לאמר נלכה ונעבדה אלהים אחרים"

52. סא, ב - סב, א

רַט"ו

מאהבה ומיראה. מאהבת אדם ומיראת אדם ולא חשבה בלבו באלהות:
חייב. במזיד ובהתראה במיתה ובשוגג דכסבור מותר לעשות כן חייב בחטאת:
פטור. בין במזיד בין בשוגג דלאו כלום עבד:
אחד העובד. והלא המזבח והמקטיר עובדין הן אלא הכי קאמר אחד העובד ואפילו מאהבה ומיראה ואחד המזבח לשם אלהות דתנא סיפא לגלויי עליה דרישא דמאהבה ומיראה הוא ואפילו הכי חייב:
כדתיירץ ר' ירמיה. אחד העובד כל עבודה שהיא דרכה בכך ואחד המזבח שלא כדרכה ולעולם רישא וסיפא לשם אלהות:

ולא תעבד. יתירא הוא:
נעבד כהמן. שעשה עצמו עבודת כוכבים כדאמר במגילה (דף יט.) דאי לאו הכי לא הוה מרדכי מתגרה בו והיה כורע ומשתחוה לו:

והא המן. מיראת המלך הווי פלחי ליה כדכתיב (אסחר ט) כי כן צוה לו המלך וקתני דלא:
ודלא כהמן. דקתני יכול אפילו נעבד כהמן לאו למיסר מיראה אלא למיסר אדם הנעבד לשם עבודת כוכבים שלא מיראה למסגד ליה בסתמא והאי דנקט המן משום דעשה עצמו עבודת כוכבים הוא:
כהן משוח. בקרבן עבודת כוכבים:

ר' אומר בשגגת מעשה. אפילו לא נעלם ממנו איסור עבודת כוכבים אלא ששגג במעשה חייב ואע"ג דבשאר מצות אין מביא קרבן האמור בו אלא א"כ נעלמה ממנו הלכה דכתיב (ויקרא ד) גבי חטאת צבור ונעלם דבר כגון הורו ב"ד שחלב מותר ועשו ע"י העלמתן דבפר כהן משוח כתוב (שם) לאשמת העם הרי משוח כצבור אפילו הכי בעבודת כוכבים שקרבנו שוה לשאר יחידים כדקתני ואזיל מחייב בשגגת מעשה בלא העלם דבר ולקמן מפרש האי שגגת מעשה היכי דמי:

וחכ"א. אף כאן אינו חייב אלא בהעלם דבר ובהוריות בפ"ב (דף ז.) ילפינן טעמא מקרא:

ושוין שבשעירה כיחיד. ואפילו לרבנן דלא משוי ליה כשאר יחיד לענין להתחייב בלא העלם דבר מודים הן שאין קרבנו בעבודת כוכבים חלוק משאר יחיד שמביא שעירה דכתיב גבי קרבן עבודת כוכבים בפרשת שלח לך ואם נפש אחת יחיד ואחד נשיא ואחד משוח משמע ואע"פ שנשיא ומשוח חלוקין מן היחידים בשאר מצות שהנשיא מביא שער זכר ונאכל וכהן משוח פר ונשרף והיחיד מביא כשבה או שעירה בעבודת כוכבים שוין הן:
ושוין שאינו מביא אשם תלוי. על שום לא הודע שבתורה משום דגבי אשם תלוי כתיב (ויקרא ה) על שגגתו אשר שגג משמע מי שמביא חטאת על הודע דשגגת מעשה מביא אשם תלוי על לא הודע יצא משוח שאין מביא חטאת אלא בהעלם דבר ואשמעינן הכא אפילו לרבי דאמר שיש לך קרבן שהמשוח חייב בשגגת מעשה מודה הוא שאין מביא אשם תלוי ובמסי הוריות (שם) יליף מקרא מדכתיב באשם תלוי שגגתו תרי זימני מי שכל חטאו בשגגה יצא משוח שאין כל חטאו בשגגה שהרי בשאר מצות צריך העלם דבר: שגגת מעשה: בלא העלם דבר ה"ד:

הרי לבו לשמים. ולא השתחוה זה לעבודת כוכבים לא מזיד ולא שוגג הוא אלא לשמים שהרי לשמים נתכוין ואפילו היה יודע שזה הבית עבודת כוכבים הוא והוא משתחוה בתוכו לשמים אין כאן עונש שהרי אף משתחוה לבית הכנסת לא לבית הוא משתחוה אלא למי ששכן שמו עליה:

אלא דחזא אנדרטא וסגיד ליה. שראה דמות שהיו רגילין לעשות בדמות המלך והרואה אותו משתחוה לו לכבוד המלך ופעמים שעובדין אותו וזה ראה אחד שהיה נעבד ולא ידע שהוא נעבד והשתחוה לו:

אי דקבליה עליה באלוה. שהשתחוה לו לשם עבודת כוכבים מזיד הוא ואי לא קבליה עליה באלוה. אלא לכבוד המלך השתחוה לו לא כלום הוא דהא לא אכזין לשם עבודת כוכבים:

אלא לאו. שעבד עבודת כוכבים מאהבה ומיראת אדם כסבור שמוותר לעשות והאי אומר מותר כי האי גוונא דידע ליה לאיסור עבודת כוכבים בכל עבודות שלה לאו העלם דבר קרי לה אע"פ שנעלם ממנו איסור אהבה ויראה שאין זו מגוף האיסור אלא א"כ נעלם ממנו עיקר עבודת כוכבים באחת מעבודותיה כסבור שעבודה זו מותר לה:

ורבא אמר לך. לא הוי שגגת מעשה הכי אלא באומר מותר לעבוד עבודת כוכבים כסבור אין עבודת כוכבים בתורה:

איתמר:

העובד עבודה זרה מאהבה ומיראה:

אב"י אומר: חייב.

רבא אומר: פטור.

אב"י אומר:

חייב, דהא פלחה.

רבא אומר:

פטור, אי קבליה עליה באלוה - אין, אי לא - לא.

סימן: עב"ד ישתחוה למשי"ח".

ואמר אב"י:

מנא אמינא לה?

דתנן:

"העובד עבודה זרה, אחד העובד וכו',

מאי לאו: אחד העובד מאהבה ומיראה!

ורבא אמר לך:

לא! פדמתרץ רבי ירמיה.

אמר אב"י:

מנא אמינא לה?

דתניא:

"לא תשתחוה להם" (שמות כ, ה) - להם אי אתה משתחוה,

אבל אתה משתחוה לאדם במוותך,

יכול אפילו נעבד בהמן?

תלמוד לומר: "ולא תעבדם"

והא המן מיראה הוה נעבד!

ורבא?

כהמן ולא כהמן.

כהמן - דאיהו גופיה עבודה זרה,

ולא כהמן - דאילו המן מיראה, והכא לאו מיראה.

ואמר אב"י:

מנא אמינא לה?

דתניא:

"נהו משיח בעבודה זרה,

רבי אומר:

בשגגת מעשה.

וחכמים אומרים:

בהעלם דבר.

ושוין: שבשעירה ביחיד.

ושוין: שאין מביא אשם תלוי".

האי "שגגת מעשה דעבודה זרה" - היכי דמי?

אי קסבר בית הכנסת הוא והשתחוה לו - הרי לבו לשמים,

אלא דחזא אנדרטא והשתחוה לו,

אי קבליה עליה באלוה - מזיד הוא.

ואי לא קבליה עליה באלוה - לא פלוג הוא.

אלא לאו מאהבה ומיראה!

סב, א

ורבא אמר לך:

רש"י

אומר מותר היינו העלם דבר.
 ובהא אפילו רבנן מודו: ומשני
 אומר מותר דקאמינא היינו
 דקא עקר לה לגמרי:
העלם דבר קיום מקצת ובטול
מקצת. כגון יש עבודת כוכבים
 בתורה שלא לזבוח ושלא לקטר
 אבל המשתחוה מותר:

לא! באומר: "מותר".

"אומר: "מותר" - היינו העלם דבר!

"באומר: "מותר" - לגמרי,
 העלם דבר - קיום מקצת וביטול מקצת.

53. סבא,

רָשׁ"י

אינו חייב אלא אחת. וכל עבודותיה באזהרה אחת הן לא תעבדם (שמות כ) הלכך אין כאן חלוק חטאות:
פוק תני לברא. דטעות הוא ולקמן מפרש טעמא:
הבערה. שיצאה מכלל לא תעשה כל מלאכה (שם) דשבת:
ללאו יצאה. להוציאה מחומרי שאר מלאכות וללמד עליה שאינה לא בכרת ולא במיתה אלא בלאו:

לחלק. לחלוק ולומר לך מה זו מיוחדת שהיא מאבות מלאכות הנעשית במשכן וחייב עליה הכותב בפני עצמו שפרט לה לבדה אף כל שהוא אב מלאכה אם עשאן בהעלם אחד חייב על כל אחת ואחת דכל דבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל ללמד לא ללמד על עצמו יצא אלא ללמד על הכלל כולו יצא:

השתחואה נמי ללאו יצאה. לקמן (דף סג.) אמר שלש השתחואות נאמרו באזהרת עבודת כוכבים אחת לשלא כדרכה לכדאמרן לעיל אזהרה מניין ת"ל לא תשתחוה ואחת לכדרכה ואחת לחלק מה השתחואה מיוחדת מעשה לעצמו וחייב עליה בעצמה אף כל עבודה ועבודה בשוגג חייב עליה חטאת לעצמה ותנא דר' זכאי סבירא ליה כר' יוסי דההוא השתחואה יתירא לאו לחלק יצאה אלא ללמד עליה שהיא בלאו ולא בכרת ואין חטאת על שגגתה ואע"פ שחייבין עליה מיתה דהא גבי סקילה כתיב (דברים יז) וישתחוו להם מיהו מכרת ומחטאת אפקה הלכך לא משכחת קרא בעבודת כוכבים לחלק:

מאחת מהנה. גבי חטאת כתיב פעמים שחייב חטאת אחת על כולן כגון שוגג בשבת כסבור אין היום שבת אבל יודע היה שכל מלאכות שהוא עושה אסורות בשבת מביא קרבן אחד דחזא שגגה היא ופעמים שחייב על כל אחד ואחד כגון שהזיד בשבת ויודע שהוא שבת היום ויש שבת בתורה ושגג במלאכות שלא היה יודע שהמלאכות הללו אסורות אלא מלאכות אחרות חייב על כל אחת ואחת שיש כאן שגגות הרבה: ר' יונתן מפרש טעמא דר' יוסי היכי משמע ליה האי מהאי קרא:
ועשה מאחת מהנה. הוה ליה למכתב ועשה אחת מהנה אי נמי ועשה מהנה אי נמי ועשה אחת ולישתוק מדכתביהו הכי ש"מ למדרש כל חד וחד לחודה לחייבו על אחת ועל מאחת כלומר מקצת העבירה על הנה ועל מהנה כדמפרש הנה אבות מהנה תולדות ולמדרשינהו נמי כי הדדי הכי מדסמכי להדדי:

אחת שהיא הנה. כלומר פעמים שהוא חייב על מצוה אחת חטאות הרבה והנה שהיא אחת פעמים שאינו חייב אלא אחת על מצות הרבה והכי משמע מאחת מחייב הנה מהנה מחייב אחת מדכתיב מ' יתירא והשתא מפרש לה אחת כשעשה עבירה שלימה שנתכוין לכתוב שמעון וכתבו כולו מאחת על מקצתו נמי מחייב כגון נתכוין לכתוב שמעון ולא כתב אלא שתי אותיות חייב ולהכי נקט שמעון משום דשתי אותיות ראשונות הוו להו שם במקום אחר כגון שם בן נח וה"ה ג' מדגיאל דן מדגיאל אבל נתכוין לכתוב שם אחר כגון נפתלי ולא כתב ממנו אלא שתי אותיות לא מיחייב שאין כאן מלאכה בשום מקום:

מהנה תולדות. דנפקא לן מדדמי להו לאבות והיינו מהנה כלומר מן הדומות להם:

אחת שהיא הנה. דאמרן לעיל פעמים שמתחייב על כל אחת ואחת דהיינו על אחת הנה על מצוה אחת כמה חטאות כגון עושה מלאכות הרבה בזדון שבת ושגגות מלאכות כדפרישית לעיל דיש כאן שגגות הרבה:

שגגת שבת וזדון מלאכות. יודע שמלאכות הללו אסורות בשבת אבל כסבור אין שבת היום כולה חזא שגגה היא:

זכולי עלמא לחלק יצאה. דהכל מודים דכל היוצא מן הכלל ללמד על הכלל כלו יצא אי לא נפקא לן מדוכתא אחריתי ומשום הכי אמר ליה פוק תני לברא דאפילו לרבי יוסי חייב על כל אחת ואחת:

תיפוק לי מאחת מהנה. לרבי אבא פריך נהי דמתניין רבי יוסי היא דהשתחואה ללאו יצאה מיהו תיפוק לן דחייב על כל אחת ואחת מהנה כדנפקא ליה לרבי יוסי בשבת דהא האי קרא גבי חטאת סתמא כתיב ונדרשיה נמי בעבודת כוכבים הכי אחת ועשה אחת שעשה עבודה שלימה כגון זבוח מאחת ועשה מאחת כגון שחט סימן אחד לעבודת כוכבים דאשכחן ליה הכשר גבי חטאת העוף בפנים:

שבר מקל לפנייה. לשם עבודת כוכבים דדמי לשחיטה ששובר מפרקתה וכגון דדרכה לעבודה במקל כדאמרינן במס' עבודת כוכבים בפ' ר' ישמעאל (דף נא.) עבודת כוכבים שעובדין אותה במקל שבר מקל לפנייה חייב:

אחת שהיא הנה. פעמים שהוא חייב על עבודה אחת חטאות הרבה כגון שעבד עבודות הרבה:

בזדון עבודת כוכבים ושגגת עבודות. דידוע שעבודת כוכבים אסורה בזבוח אבל כסבור שמותר לקטר ולנסך ולהשתחוות:
האי שגגת עבודת כוכבים היכי דמי. כלומר היכי מתוקם קרא בעבודת כוכבים הא לא משכחת לה שגגת עבודת כוכבים בזדון עבודת הלכך לא נפקא לן בעבודת כוכבים חלוק מלאכות מהכא:

תני רבי זכאי קמיה דרבי יוחנן:

"זיבח,

וקיטור,

וניסוף,

והשתחוה בהעלם אחד - אינו חייב אלא אחת."

אמר ליה:

פוק תני לברא.

אמר רבי אבא:

הא דאמר רבי זכאי, מחלוקת רבי יוסי ורבי נתן.

דתניא:

"הבערה²⁸⁵, ללאו יצאה,

דברי רבי יוסי.

ורבי נתן אומר:

לחלק יצאה."

למאן דאמר 'הבערה ללאו יצאה', השתחואה²⁸⁶ נמי, ללאו יצאה,

למאן דאמר 'הבערה לחלק יצאה', השתחואה נמי לחלק יצאה.

מתקיף לה רב יוסף:

דילמא עד כאן לא קאמר רבי יוסי התם 'הבערה ללאו יצאה',

דנפקא ליה חילוק מלאכות "מאחת מהנה" (ויקרא ד, ב).

דתניא:

"רבי יוסי אומר:

"ועשה מאחת מהנה" (ויקרא ד, ב) -

פעמים שחייב אחת על כולו,

פעמים שחייב על כל אחת ואחת."

ואמר רבי יוחנן:

מאי טעמא דרבי יוסי?

דכתיב: "ועשה מאחת מהנה",

'אחת מאחת', 'הנה מהנה',

אחת שהיא הנה, והנה שהיא אחת.

"אחת" 'שמעון', 'מאחת' - 'שם' מ'שמעון',

'הנה' - אבות

"מהנה" - תולדות.

'אחת שהיא הנה' - זדון שבת, ושגגות מלאכות,

'הנה שהיא אחת' - שגגת שבת, וזדון מלאכות.

אבל ה'כא, דלא נפקא ליה חילוק מלאכות מדוכתא אחריתי,

דכולי עלמא השתחואה לחלק יצאה.

חילוק מלאכות דעבודה זרה נמי תיפוק ליה

"מאחת מהנה",

'אחת' - זביחה,

"מאחת" - סימן אחד.

'הנה' - אבות, זיבות, קיטור, ניסוף, והשתחואה.

"מהנה" - תולדות, שבר מקל לפנייה,

'אחת שהיא הנה' - זדון עבודה זרה, ושגגת עבודות.

'הנה שהיא אחת' - שגגת עבודה זרה, וזדון עבודות.

האי שגגת עבודה זרה היכי דמי?

אי קסבר בית הכנסת הוא והשתחוה לו - הרי לבו לשמים!

²⁸⁵ "לא תבערו אש בכל מושבותיכם ביום השבת". (שמות לה, ג)

²⁸⁶ "לא תשתחוה להם ולא תעבדם". (שמות כ, ה)

רַס"י

אלא מאהבה ומיראה. יודע שאסורה עבודת כוכבים בעבודת הללו אבל שגג בכך כסבור שאין עבודת כוכבים בתורה מאהבה ומיראת אדם והוי כשגגת עבודת כוכבים וזדון עבודות דמחייב חדא:

אלא באומר מותר. כסבור אין עבודת כוכבים בתורה ונהי דלא הוי שגגת עבודת כוכבים וזדון עבודות אלא שגגת זה וזה מיהו קרא דקאמר הנה שהיא אחת בהכי מוקים לה:

דבעא מיניה רבא מרב נחמן. במסכת שבת פרק כלל גדול (דף ע:):

להני קראי. האי אחת והאי הנה:

ואילו בעבודת כוכבים תניא (תנן). לעיל ושויין רבי וחכמים שכהן משיח בשעירה כיחיד:

ותו לא מדי. ליכא לשנויי מידי הלכך לא נפקא לן חלוק מלאכות בעבודת כוכבים מהכא אלא מהשתחוואה כאתקפא דרב יוסף והא דרבי זכאי דפטר לה בחדא נפקא (לקמן דף סג) מלא תעבדם הכתוב עשאו עבודה אחת:

הכי תנא קמיה. ר' זכאי קמיה דר' יוחנן:

חומר בשבת וכו'. לקמן מפרש לה:

שגג בלא מתכוין. לא נתכוין למלאכה זו אלא לדבר אחר ועלתה בידו מלאכה זו:

קצירה וטחינה. דאיכא שמות מחולקין ומשום הכי חייב שתיים:

חלב וחלב. שני זיתים בשני ימים ולא נודע לו בנתיים שחטא אינו חייב אלא אחת כדמפרש טעמא לקמן:

שבשאר מצות שגג בלא מתכוין. בחלבין ובעריות איכא למתוקמא כגון חלב המהותך לפניו וכסבור רוק הוא ובלעו דלא מתכוין לאכילה אלא מתעסק בדבר אחר בבליעת רוק והיכי דמי שוגג גמור כסבור שומן הוא ואכלו דנתכוין לאכילה אבל זה לא שוגג הוא ואפ"ה חייב כדאמרן לקמן בשמעתין שכן נהנה משאי"כ בשבת כגון נתכוין להגביה את התלוש וחתך את המחובר פטור שנאמר (ויקרא ד) אשר חטא בה עד שיתכוין למלאכה זו פרט למתעסק בדבר אחר ועלתה בידו מלאכה זו ומיהו מתעסק ועלה בידו אכילת חלבים או עריות חייב שכבר נהנה אבל בעבודת כוכבים ליכא לאוקומא והיכי דמי שגג בלא מתכוין אי נימא וכו':

הרי לבו לשמים. ולשמים נתכוין והשתחוה ואין כאן עבירה כלל לא שוגג ולא מזיד:

אלא. שוגג בלא מתכוין כגון מאהבה ומיראה ולא נתכוין לעבודת כוכבים אלא לאהבת האיש ושגג כסבור מותר לעשות כן. אלא באומר מותר. דאמר אין עבודת כוכבים בתורה וכיון דלא הוזכרה לו מעולם אין מתכוין קרי ליה:

אלא דחזא אנדרטא וסגיד ליה, אי קבליה עליה - מזיד הוא, אי לא קבליה עליה - לא פלום הוא, אלא מאהבה ומיראה.

הניחא לאב"י דאמר חייב,

אלא לרבא דאמר פטור, מאי איכא למימר?

אלא, באומר מותר.

תפשוט דבעא מיניה רבא מרב נחמן: העולם זה וזה בידו, מהו?

תפשוט דאינו חייב אלא אחת!

הא לא קשיא, ותפשוט.

ומי מצית מוקמת להני קראי בעבודה זרה?!

דאילו הכא פתיב במשיח פר, ובנשיא שעיר, ובכחיד כשבה ושעירה, ואילו בעבודה זרה תניא²⁸⁷:

"ושוין שבשעירה כחיד".

ותו לא מדי.

כי אתא רב שמואל בר יהודה אמר:

הכי תנא קמיה: סב,ב

"חומר בשבת משאר מצות,

חומר בשאר מצות מבשבת.

חומר בשבת. שהשבת עשה שתיים בהעלם אחד - חייב על כל אחת ואחת,

מה שאין כן בשאר מצות.

חומר בשאר מצות. שבשאר מצות שגג בלא מתכוין - חייב,

מה שאין כן בשבת".

אמר מר: **"חומר בשבת, שהשבת עשה שתיים" כו'**

היכי דמי?

אילימא דעבד קצירה וטחינה, דכוותה גבי שאר מצות דאכל חלב ודם -

הכא תרתוי מיחייב, והכא תרתוי מיחייב!

אלא, גבי שאר מצות דאינו חייב אלא אחת היכי דמי?

דאכל חלב וחלב דכוותה גבי שבת דעבד קצירה וקצירה,

הכא חדא מיחייב, והכא חדא מיחייב!

והיינו דאמר ליה: 'פוק תני לברא'.

מאי קושיא?

דילמא לעולם אימא לך דעבד קצירה וטחינה,

"מה שאין כן בשאר מצות", אתאן לעבודה זרה, כדרבי אמי.

דאמר רבי אמי: זיבח וקיסר וניסך בהעלם אחד, אינו חייב אלא אחת.

לא מיתוקמא ליה בעבודה זרה,

דקתני סיפא:

"חומר בשאר מצות, שבשאר מצות שגג בלא מתכוין - חייב".

שוגג בלא מתכוין בעבודה זרה היכי דמי?

אי דקסבר: בית הנסות הוא, והשתחוה לו הרי לבו לשמים!

אלא דחזא אנדרטא וסגיד ליה,

²⁸⁷ תיקון הגירסה על פי המהרש"ל, רש"י.

רפ"י

המתעסק בחלבים ובעריות.
 כשעלה בידו חלבים ועריות היה מתעסק ולא נתכוין לכך כל מתעסק קרי ליה שאינו מתכוין בדבר זה כלל:
שכן נהנה. הלכך חשיב בכוונה: **מלאכת מחשבת.** שחשב לעשות זאת:

ר' יוחנן. דאמר ליה פוק תני לברא ולא אוקים רישא בעבודת כוכבים וסיפא בשאר מצות אזיל לטעמיה דלא מוקים רישא בחד טעמא וסיפא בחד טעמא:

דא"ר יוחנן. בבבא מציעא בפרק המפקיד:

מאן דמתרגם לי חבית אליבא דחד תנא כו'. דקתני התם המפקיד חבית אצל חברו ולא ייחדו לה הבעלים מקום וטלטלה ונשברה אם מתוך ידו נשברה לצרכו חייב לצרכה פטור אם משהניחה נשברה בין לצרכה בין לצרכו פטור ייחדו לה הבעלים מקום וטלטלה ונשברה בין מתוך ידו בין משהניחה לצרכו חייב לצרכה פטור ופריך התם מני רבי ישמעאל היא דאמר לא בעינן דעת בעלים דתניא הגונב טלה מן העדר וסלע מן הכיס למקום שגנב יחזיר דברי רבי ישמעאל ר' עקיבא אומר צריך דעת בעלים אי רבי ישמעאל מאי איריא לא ייחדו אפילו ייחדו נמי לא מבעיא קאמר לא מבעיא ייחדו דמקומה הוא אלא אפילו לא ייחדו דלאו מקומה הוא לא בעיא דעת בעלים סיפא אתאן לר"ע אי ר"ע מאי איריא ייחדו אפילו לא ייחדו נמי לא מבעיא קאמר לא מבעיא לא ייחדו דלאו מקומה הוא אלא אפילו ייחדו נמי דמקומה הוא בעינן דעת בעלים רישא ר"י וסיפא ר"ע ואילו הוה בעי לאוקמא רישא בשהניחה במקומה הראשון וסיפא בשהניחה במקום שאינה מקומה כדמוקי לה אמוראי התם ה"מ לאוקומיה כולה כר' ישמעאל ואר"י מאן דמתרגם וכו' דלא הוה בעי לאוקמיה רישא בחד טעמא וסיפא בחד טעמא:

מסותא. מרחץ כמו מסחותה וירחץ מתרגמינן (והסחי):

אי קבליה עליה באלוה - מזיד הוא.
 ואי לא קבליה עליה - לא פלום היא.
 אלא מאהבה ומיראה,
 הניחא לאביי, דאמר חייב,
 אלא לרבא דאמר פטור, מאי איכא למימר?

אלא באומר מותר,

"מה שאין בן בשבת" דפטור לגמרי,

עד כאן לא בעא מיניה רבא מרב נחמן העלם זה וזה אלא: אי לחיובי חדא אי לחיובי תרתני, פטור לגמרי ליכא למאן דאמר!

מאי קושטא?

דלמא לעולם אימא לך:

רישא - בעבודה זרה,

וסיפא - בשאר מצות.

"שגג בלא מתכוין" - דקסבר רוק הוא וכולעו.

"מה שאין בן בשבת" דפטור - שנתכוין להגביה את התלוש, וחתך את המחובר, פטור,

וכדרב נחמן אמר שמואל, דאמר: המתעסק בחלבים או בעריות חייב, שכן נהנה.

המתעסק בשבת - פטור, מלאכת מחשבת אסרה תורה.

רבי יוחנן לטעמיה,

דלא מוקים מתניתא רישא בחד טעמא וסיפא בחד טעמא.

דאמר רבי יוחנן:

מאן דמתרגם לי חבית אליבא דחד תנא מובילנא מאניה בתריה לבי מסותא!

54. סב, ב-סג, א

ר"י

ה"ג א"ר אמי זיבח וקיטר וניסך בהעלם אחד וכו'. ול"ג והשתחוה דהשתחוואה לאו בכלל שאר עבודות היא דעל כרחק לית ליה לר' אמי השתחוואה לחלק יצאה מדקאמר אינו חייב אלא אחת: מ"ט דר' אמי דלית ליה השתחוואה לחלק יצאה: לא תעבדם. כללן כולן כאחד ולא תעבדם יתירי כתיבי ודרשינן חד מינייהו להכי: מי אמר אביי. כרבי אמי דאינו חייב אלא אחת: שלש השתחוואות. לא תשתחוה להם דעשרת הדברות (שמות כ) כי לא תשתחוה לאל אחר (שם לד) לא תשתחוה לאלהיהם (שם כג) והשתחוואה דדברות אחרונות לא חשיב דאהדורי קא מהדר ליה משה לישראל מה ששמע בסיני: אחת לכדרכה וכו'. דאי כתיב חדא הוה אמינא לא אסר אלא בעבודות כוכבים דדרך עבודתה בהשתחוואה: לדבריו דר' אמי קאמר. אביי להך דרשה דלא תעבדם אבל אביי לא ס"ל ומוקים לה ללאוי יתירי ור' אמי מוקי להך השתחוואה לומר ללאו יצאה:

גופא:

סג, א "אמר רבי אמי:

זיבח וקיטר וניסך בהעלם אחד - אינו חייב אלא אחת."

אמר אביי:

מאי טעמיה דרבי אמי?

אמר קרא: "לא תעבדם" (שמות כ, ה),

הכתוב עשאן כולן עבודה אחת.

ומי אמר אביי הכי?

והאמר אביי:

שלש השתחוואות בעבודה זרה²⁸⁸, למה?

אחת - לכדרכה,

ואחת - שלא כדרכה,

ואחת - לחלק!

לדבריו דרבי אמי קאמר,

וליה לא סבירא ליה.

²⁸⁸ "לא תשתחוה להם ולא תעבדם". (שמות כ, ד).
 "לא תשתחוה לאלהיהם ולא תעבדם" (שמות כג, כד).
 "כי לא תשתחוה לאל אחר" (שמות לד, יד)

.55 סג, א

רפ"י

לכדרכה ושלא כדרכה.
 שהשתחואה היא להך עבודת
 כוכבים כדרכה ושלא כדרכה
 כגון שדרכה לעבוד דרך כבוד
 ולא בהשתחואה ואי כתיב חד
 לא הוה מרבינן אלא כי האי
 גונא אבל משתחוה לפעור לא
 כתב רחמנא השתחואה יתירא
 שניה לשלא כדרכה כגון פעור
 ומרקוליס שעבודתה בבזיון והא
 דא"ר אלעזר לעיל (דף סא.)
 זובח למרקוליס חייב מלא
 יזבחו ואע"ג דחד קרא יתירא
 הוא דאיכא ולא מוקים לה
 בזובח למקטרי דעבודתו דרך
 כבוד דסבר כיון דגלי
 בהשתחואה ק"ו בזביחה מיהו
 כולה מילתא לא ילפינן
 מהשתחואה דא"כ הוה מרבינן
 כל עבודות כבוד אע"ג דלאו
 עבודת פנים לכך יצאה זביחה
 לומר שלא חייבה אלא עבודות
 פנים:

גופא:

"אמר אביי:

ש'לש השתחואות בעבודה זרה למה?

אחת - לכדרכה,

ואחת - שלא כדרכה,

ואחת - לחלק."

"לכדרכה" - מ"איכה ועבדו הגוים האלה" (דברים יב, ל) נפקא!

אלא:

אחת - כדרכה ושלא כדרכה,

ואחת - לשלא כדרכה

ואחת לחלק.

56. סג, א

רש"י

כיון דאמר אלי אתה חייב. אע"ג דלא פלחה:
לקרבן. אם שגג:
ואפילו לרבנן. בתמיה דפליגי רבנן בכריתות (דף ז. ב) במגדף עליה דרבי עקיבא דאמרי מגדף אינו מביא קרבן דבעינן מעשה:
והתניא אינו חייב אלא על דבר שיש בו מעשה. דגבי חטאת כתיב (ויקרא ד) ועשה אחת מכל מצות ה':
ר' עקיבא היא דאמר דלא בעינן מעשה גמור. דמגדף מחייב משום מעשה זוטא דעקימת שפתיו הוה מעשה והכא נמי כפיפת קומתו הוויא מעשה והאי דקתני אינו חייב אלא על דבר שיש בו מעשה לאפוקי הרהורא דלא מחייב עלה:
מגדף. מברך את השם:
אתקושי אתקוש. אלי אתה בזביחה דכתיב וישתחוו לו ויזבחו לו ויאמרו אלה אלהיך ישראל:
אלמלא וי"ו שבהעלותך. דהא לא כפרו בהקב"ה לגמרי שהרי שתפוהו בדבר אחר:
שאיוו לאלוהות הרבה. אף לאלוהות אחרים וקבלו עליהם:

"המקבלו עליו באלוה, האומר לו: 'אלי אתה'".

אמר רב נחמן אמר רבה בר אבונה אמר רב: כיון שאמר לו: "אלי אתה" - חייב.

למאי?

אי לקטלא - מתניתין היא! אלא לקרבן.

ואפילו לרבנן?

והתניא:

"אינו חייב אלא על דבר שיש בו מעשה, כגון: זיבוח,

וקיטור,

וניסוח,

והשתחויה".

ואמר ריש לקיש:

מאן תנא **"השתחויה"**?

רבי עקיבא היא, דאמר: לא בעינן מעשה!

מכלל דרבנן סברי בעינן מעשה!

כי קאמר רב נמי לרבי עקיבא קאמר.

לרבי עקיבא פשיטא היינו מגדף!

מהו דתימא:

עד כאן לא מחייב רבי עקיבא קרבן אלא במגדף, דכתיב ביה כרת²⁸⁹, אכל הכא דלא כתיב ביה כרת, אימא: לא, קא משמע לן: דאתקושי אתקוש, דכתיב: **"וישתחוו לו ויזבחו לו ויאמרו"** וגו' (שמות לב, ח).

אמר רבי יוחנן:

אלמלא וי"ו שב"העלוד" נתחייבו שונאיהם של ישראל כלייה.

כתנאי:

"אחרים אומרים:

אלמלא וי"ו שב"העלוד" נתחייבו שונאיהם של ישראל כלייה,

אמר לו רבי שמעון בן יוחאי:

והלא כל המשתף שם שמים ודבר אחר נעקר מן העולם,

שנאמר: "בלתי לה לבדו" (שמות כב, יט),

אלא מה תלמוד לומר: "אשר העלוד"?

שאיוו אלוהות הרבה.

²⁸⁹ "את ה' הוא מגדף ונכרתה הנפש ההיא מקרב עמה". (במדבר טו, ל)

57. סג,א-ב

רש"י

אבל המגפף וכו' עובר בלא תעשה. ואל תלכו אחרי אלהים אחרים (ירמיה כה) אי נמי אל תפנו אל האלילים (ויקרא יט) וכגון שאין דרכן בכך: הנודר בשמו. ושם אלהים אחרים לא תזכירו: המקיים. הנשבע דמתרגמינן קיים: לאו שבכללות. דכולהו משתמע בחד קרא: ועדיין הדם במזרק. הקרבנות: שאין מברין. את האבלים ברחבה כדרך שמברין את האבלים בסעודה ראשונה משל אחרים כדאמרין במועד קטן (דף כו:): על הדם. על הנרצח ומסברא מוקמינן לה אהרוגי בית דין שנהרגין על עונש שלא ינהגו בהם כבוד משום כפרה: לבן סורר ומורה. דלא ענש אלא אי"כ הזהיר והיכן הזהיר לא תאכלו על הדם לא תאכלו אכילה שתהרגהו עליה: לאו שבכללות. דכל הני משמע מיניה: לומר שאין לוקין עליו. דמשמע שזה עונשו של לאו שאם הותרו ישרפנו ויפטר: לא מן השם הוא זה. כלומר טעם זה אינו מן העיקר:

"אבל המגפף והמנשק, והמכבד והמרבץ" כו'

כי אתא רב דימי, אמר רבי אלעזר:

על כולם לוקה, חוץ מנודר בשמו והמקיים בשמו.

מאי שנא 'הנודר בשמו והמקיים בשמו' דלא לקי?

משום דהוה ליה לאו שאין בו מעשה,

הני נמי לאו שבכללות הוא, ואין לוקין על לאו שבכללות!

דתנא:

"מנין לאוכל מן הבהמה קודם שתצא נפשה שהוא ב'לא תעשה'?

תלמוד לומר: "לא תאכלו על הדם" (ויקרא יט, כו).

דבר אחר: לא תאכלו בשר ועדיו דם במזרק.

רבי דוסא אומר:

מניין שאין מברין על הרוגי בית דין?

תלמוד לומר: "לא תאכלו על הדם".

רבי עקיבא אומר:

מנין לסנהדרין שנהרגו את הנפש, שאין טועמין כלום כל אותו היום?

תלמוד לומר: "לא תאכלו על הדם".

אמר רבי יוחנן:

אזהרה לבן סורר ומורה מנין?

תלמוד לומר: "לא תאכלו על הדם".

ואמר רבי אבין בר חייא ואיתימא רבי אבין בר כהנא:

על כולם, אינו לוקה, משום דהוה ליה לאו שבכללות!

אלא, כי אתא רבין אמר רבי אלעזר:

על כולם אינו לוקה, חוץ מן הנודר בשמו והמקיים בשמו.

מאי שנא אהנה דלא לקי?

דהוה ליה לאו שבכללות,

הני נמי לאו שאין בו מעשה נינהו!

ההוא כרבי יהודה, דאמר: 'לאו שאין בו מעשה - לוקין עליו'.

דתנא:

"לא תותירו ממנו עד בקר" (שמות יב, י),

בא הכתוב ליתן 'עשה'²⁹⁰ אחר 'לא תעשה'

לומר שאין לוקין עליו, דברי רבי יהודה.

רבי יעקב אומר:

לא מן השם הוא זה,

אלא משום דהוה ליה לאו שאין בו מעשה.

וכל לאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו".

מכלל דרבי יהודה סבר לוקין עליו.

סג,ב

רַש"י

שְׁמוֹר לִי. הַמֵּתֵן:
 לֹא יִגְרוּם לְאַחֲרֵיהֶם. לְעוֹבְדֵי
 כּוֹכָבִים:
 וְכָל יִשְׂרָאֵל. יִשְׁמְעוּ וְיִרְאוּ. וְלֹא
 יוֹסִיפוּ לַעֲשׂוֹת עוֹד כַּדְּבַר הָרַע
 הַזֶּה בְּקִרְבָּךְ:

58. סג, ב

"הַנּוֹדֵר בְּשֵׁמוֹ וְהַמְקִיִּים בְּשֵׁמוֹ - הֲרֵי זֶה בְּלֹא תַעֲשֶׂה."

"הַנּוֹדֵר בְּשֵׁמוֹ וְהַמְקִיִּים בְּשֵׁמוֹ" - מִנְלָן?

דְּתַנְיָא:

"וְשֵׁם אֱלֹהִים אַחֲרֵיהֶם לֹא תִזְמִירוּ" (שְׁמוֹת כג, יג),
 שְׁלֹא יֵאמֶר אָדָם לְחִבְיָרוֹ: "שְׁמוֹר לִי בְּצַד עֲבוּדָה זָרָה פְּלוֹנִית".
 "לֹא יִשְׁמַע עַל פִּיךָ" - שְׁלֹא יִדּוֹר בְּשֵׁמוֹ,
 וְלֹא יִקְיִים בְּשֵׁמוֹ,
 וְלֹא יִגְרוּם לְאַחֲרֵיהֶם שְׂיִדְרוּ בְּשֵׁמוֹ,
 וְיִקְיִמוּ בְּשֵׁמוֹ.

דְּבַר אַחֵר:

"לֹא יִשְׁמַע עַל פִּיךָ" - אֲזַהְרָה לְמַסִּית וּלְמַדִּיחַ."

"מַסִּית"? ! כִּהְדִּיא כְּתִיב בֵּיה: "וְכָל יִשְׂרָאֵל יִשְׁמְעוּ וְיִדְאוּ" וְגו' ²⁹¹ (דְּבָרִים יג, יב)!

אַלָּא, אֲזַהְרָה לְמַדִּיחַ.

רס"י

בת בקלנבו. לן באותה עיר והיא נקראת על שם עבודת כוכבים שבה:
ראה אחת מרובה כשלש. זב שראה ראייה ארוכה שהוא שופע כג' ראיות שנעשה בהן זב גמור שהוא כמגדיון לשילה כשיעור מהלך מאותה עבודת כוכבים ששמה גדיון עד שילה שהן שתי טבילות ושני ספוגין שכן נתנו חכמים שיעור בין ראייה לראייה. כדי לטבול ולהסתפג באלונוטית דהיינו בין ראייה ראשונה לשניה טבילה וספוג וכן בין שניה לשלישית:

59. סג, ב

"ולא יגרום לאחרים שיידרו בשמו ושיקיימו בשמו".

מסייעא ליה לאבוה דשמואל,

דאמר אבוה דשמואל:

אסור לאדם שיעשה שותפות עם הגוי,

שמה יתחייב לו שבועה, ונשבע בעבודה זרה שלו,

והתורה אמרה: **"לא ישמע על פיה"**.

כי אתא עולא, בת בקלנבו.

אמר ליה רבא:

והיכא בת מר?

אמר ליה: בקלנבו.

אמר ליה: והכתיב: **"ושם אלהים אחרים לא תזמירו!"**

אמר ליה: הכי אמר רבי יוחנן: כל עבודה זרה הכתובה בתורה מותר להזכיר שמה,

והא היכא כתיבא?

דכתיב: **"פרע בל קרס נבו"** (ישעיה מו, א).

ואי לא כתיבא - לא!?

מתיב רב משרשיא:

"ראה אחת מרובה בשלש,

שהיא כמגדיון לשילה,

שהן שתי טבילות ושני ספוגין,

הרי זה זב גמור!"

אמר רבינא:

גד' נמי מכתב כתיב,

דכתיב: **"הערכים לגד שלחן"** (ישעיה סה, יא).

60. סג, ב

רש"י

קֶרֶס. נתרז כלומר כרע על ברכיו ונתרז דהיינו ליצנותא דאישתעי ביה קרא לא יוכלו מלט משא הרעי שבנקביהם לא יוכלו לסבול ונתרז: **לעגלות בית און**. על עגלים שבבית אל: **יגורו שכן שומרון**. ידאגו שוכני שומרון: **כי אבל עליו עמו**. שיטלם סנחריב וילך לו: **וכמרינו**. שהיו נושאים אותו: **עליו יגילו**. ששמחים על כובד משא שגלה מהם: **אלא כבידו**. משא עגבותיו וריעי שבהן ואעייג דלאו בעלי חיים ניהו ואין להם ריעי משתעי בהו קרא לי גנאי: **מרעיבים את העגלים**. בעלי חיים שהיו עובדין אותן והיו מרעיבין אותן ועושין דמות עצביהם של בעלי ממון כלומר דמות דיוקנם ומעמדין אותן בצד אבוסייהן של עגלים ומחמת שהיו רואין את הדמות תמיד היו מכירין אותן ורצין אחריהם וממשמשין בהן כלומר האכילנו ואומרין להם הכומרים עבודת כוכבים חפץ בך וכו': **זבחי אדם**. משמע אותן שזבחו האדם: **עגלים ישקון**. לאחר מכאן לעגלים ישקון: **ישקון לזבוח אדם מבעי ליה**. להם הם הכומרים אומרים עגלים הללו נושקין אתכם לזבוח עצמכם להם: **ואנשי בבל עשו את סכות בנות**. פסוק אי בסי מלכים באותן אומות שהושיב סנחריב בשומרון ובעריה ועשו להם עבודת כוכבים: **תרנגולת**. לדמות תרנגולת היו עובדין ובלשונם קורין לתרנגולת סוכות בנות: **ברחא קרחא**. עז ברחא קרוי כל צאן והעז קרי ליה קרחא עייש שאין לו צמר כל כך: **נבחן**. כלב נובח: **דאדר ליה למריה**. מהדר את אדוניו ומכבדו שמשליך עליו משאו שהיה צריך לטעון על צוארו אדר מלך מהדר את מלכו כלומר את אדוניו: **לעשות לו כן**. לשורפו באש כמו הספרים: **סלמנדרא**. חיה קטנה שיוצאה מתנור שהאש בוערת בו שבע שנים והסך מדמה אין האור שולט בו ובאחו מצינו כתוב (מ"ב טז) גם את בנו העביר באש ולא מצינו לו בן אלא חזקיהו:

אמר רב נחמן:

כל ליצנותא אסירא, חוין מליצנותא דעבודה זרה, דשריא. דכתיב: **"כרע על קרס נבו... קרסו כרעו יחדו לא יכלו מלט משא"** (ישעיה מו, א-ב), וכתב: **"דברו... לעגלות בית און יגורו שכן שומרון, כי אבל עליו עמו וכמריו עליו יגילו על כבודו כי גלה ממנו"** (הושע י, ד-ה), אל תקרי **"כבודו"** אלא **"כבידו"**.

אמר רבי יצחק:

מאי דכתיב: **"ועתה יוספו לחטא, ויעשו להם מסכה מספספם כתבונם עצבים"** וגו' (הושע יג, ב), מאי **"כתבונם עצבים"**? מלמד שכל אחד ואחד עשה דמות יראתו ומניחה בכיסו, בשעה שזוכרה מוציאה מתוך חיקו ומחבקה ומנשקה.

מאי **"זבחי אדם עגלים ישקון"** (הושע יג, ב)?

אמר רבי יצחק רבי רבי אמי:

שהיו כומרים גוֹתִינִים עִינִיהֶם בְּבַעֲלֵי מְמוֹן, ומרעיבים את העגלים, ועושין דמות עצבים, ומעמידין בצד אבוסייהן, ומוציאין אותן. כיון שראו אותן, רצין אחריהן וממשמשין בהן. אומרים לו: עבודה זרה חפץ בך, בא ויפח עצמו לו.

אמר רבא:

האי **"זבחי אדם עגלים ישקון"** עגלים ישקון לזבוח אדם מבעי ליה!

אלא,

אמר רבא:

כל הזבוח את בנו לעבודה זרה, אמר לו: דורון גדול הקריב לו, בא וישק לו.

אמר רב יהודה אמר רב:

"ואנשי בבל עשו את סכות בנות" (מלכים ב' יז, ל), ומאי ניהו? תרנגולת.

"ואנשי מות עשו את נרגל" (מלכים ב' יז, ל), ומאי ניהו? תרנגול.

"ואנשי חמת עשו את אשימא" (מלכים ב' יז, ל), ומאי ניהו? ברחא קרחא.

"והעוים עשו את נבחן ואת תרתק" (מלכים ב' יז, לא), ומאי ניהו? קלב וחמור.

"והספרים שרפים את בנייהם ואת בנותיהם באש, לאדרמלה וענמלה אלהי ספרים" (מלכים ב' יז, לא), ומאי ניהו?

הפרד והסוס.

אדרמלה דאדר ליה למריה בטעינה, וענמלה דעני ליה למריה בקרבא.

אף חזקיה מלך יהודה ביקש אביו לעשות לו בן, אלא שסקתו אמו סלמנדרא.

61. סג, ב - סד, א

רס"י

אלא להתיר להם עריות
בפרהסיא. שהיה יצרן תקפן על
עריות אמרו נפרוק כל עול תורה
מעלינו ואל יוכיחונו על העריות
אבל על עבודת כוכבים לא
תקפן יצרן:

כזכור בניהם מזבחותם. משמע
שהיו להם געגועין עליהם כאדם
שיש לו געגועין על בנו ובזכור
נאנח והכי משמע כזכור בניהם
דומה להם זכירת מזבחותם
ואשריהם:

בתר דאביקו ביה. אחר
שנתקשרו בהן מעצמן תקפה
חיבתן עליהן:

תפוחי רעב. כמו נפוחי:
הס. שתוק כמו (במדבר יט) ויהס
כלב השתיקם:

ויצעקו בני ישראל בקול גדול.
באנשי כנסת הגדולה כתיב:
בייא בייא. בלשון ארמי הוי
לשון גנוח וצעקה כמו אהה
בלשון הקודש:

היינו האי דחרביה לביתה.
למקדשו:

(ובעו רחמי). היו מבקשים
רחמים שימסר בידם יצר הרע
של עבודת כוכבים:

לקבולי ביה אגרא. לכוף את
יצרנו ולקבל שכר על כך:

לא איהו בעינן וכו'. אלמא יצר
תקפן:

יתבי תלתא יומין וכו'. מלתיה
דרב יהודה מסיק:

אמת. משמע מסכים אני עמהם
בתקנה זו שטוב הדבר לסלקו:

חותמו של הקב"ה אמת.
שהמלך נאות ומסכים עם עבדיו
חותם עמהם בתקנתם את
חותמו:

כגוריא. ארי קטן:
ביניתא. שער:

אמר רב יהודה אמר רב:

יודעין היו ישראל בעבודה זרה שאין בה ממש,
ולא עבדו עבודה זרה אלא להתיר להם עריות בפרהסיא.

מתלב רב משרשיא:

"מזכר בניהם מזבחותם" וגו' (ירמיה יז, ב),

ואמר רבי אלעזר:

כאדם שיש לו געגועין על בנו!

בתר דאביקו ביה.

תא שמע:

"ונתתי את פגריכם על פגרי גלולים" (ויקרא כו, ל).

אמר אליהו הצדיק היה מחזר על תפוחי רעב שבירושלים.

פעם אחת מצא תינוק שהיה תפוח ומוטל באשפה.

אמר לו: מאיזה משפחה אתה?

אמר לו: ממשפחה פלונית אני.

אמר לו: כלום נשתייר מאותה משפחה?

אמר לו: לאו, חוץ ממני.

אמר לו: אם אני מלמדך דבר שאתה חי בו, אתה למד?

אמר לו: הן.

אמר לו: אמור בכל יום: **"שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד"** (דברים ו, ד).

אמר לו: **הס! שלא להזכיר בשם ה'.** (עמוס ו, י).

שלא לימדו אביו ואמו.

מיד הוציא יראתו מחיקו ומחבקה ומנשקה, עד שנבקעה פריסו.

ונפלה יראתו לארץ ונפל הוא עליה.

לקיים מה שנאמר: **"ונתתי את פגריכם על פגרי גלולים"** (ויקרא כו, ל)!

בתר דאביקו ביה.

תא שמע:

"ויצעקו בקול גדול אל ה' אלהיהם" (נחמיה ט, ד),

מאי אמור?

אמר רב יהודה ואיתימא רבי יונתן:

'בייא בייא - היינו:

דאחרביה לביתא,

וקליא להיכלא,

וקטלינהו לצדיקי,

ואגלינהו לישראל מארעיהו,

ועדיין הוא מרקד בינו.

כלום יתביתיה לן אלא לקבולי ביה אגרא - לא איהו בעינן ולא אגריה בעינן!

בתר דאביקו ביה.

יתבו תלתא יומא בתעניתא,

בעו רחמי.

נפל להו פיתקא מרקיעא דהוה כתיב בה: 'אמת',

אמר רבי חנינא:

שמע מינה חותמו של הקדוש ברוך הוא: 'אמת'.

נפק כגוריא דנורא מבית קדשי הקדשים.

אמר להו נביא לישראל: היינו יצרא דעבודה זרה.

בהדי דקתפסי ליה אישתמיט ביניתא מיניה, ואזל קליה בארבע מאה פרסי,

אמרו: היכי נייעבד, דילמא משמיא מרחמי עליה?

רַחֲמֵי

דוּדָא דַּאבְרָא. קלחת של עופרת :
אבְרָא שַׁאִיף קְלִיָּה. שואף את
 הקול ומעכבו לצאת יותר מכל
 כלי מתכות :
זַאת הַרְשָׁעָה. זהו יצר הרע
 ובנבואת זכריה כתיב שהיה
 בתחילת בית שני :
דַּעבִּירָה. של עריות :
חַבְשׁוּהָ תַלְתָּא יוֹמִין וְכוּ'. ומתוך
 כך פסק חמום הזכרים
 מלהוליד והנקבות מלילד :
**אִיבְעוּ בִיעֵתָא בַת יוֹמָא (וְלֹא
 אִשְׁתַּכַּח).** נתבקשה ביצה
 שנולדה בו ביום :
וְלֹא אִשְׁתַּכַּח. שאפילו אותן
 שהיו גמורות קודם לכן פסקו
 מלצאת :
לְבַעו פְּלַגָּא. שלא יהא שולט
 במקום עבירה כדי שלא יהא
 תובע עריות :
כַּחֲלִינְהוּ לַעֲיִנְיָה. סמו עיניו
 בכחול: אהני ביה הך תקנתא
 פורתא דלא איגרי בקריבתה
 באמו ובאחותו אבל מתגרה
 הוא באשת איש ובנדה :

אמר להו נביא: שְׂדִיָּוְהוּ בְּדוּדָא דַּאבְרָא, וְכִסְיוּהָ בַּאבְרָא, דְּשִׁיף קְלִיָּה,
 דְּכַתִּיב: "וַיֹּאמֶר זֹאת הַרְשָׁעָה וַיִּשְׁלַךְ אֶתָּה אֶל תוֹךְ הָאִיפָה,
 וַיִּשְׁלַךְ אֶת הָאֶבֶן הָעוֹפֶרֶת אֶל פִּיהָ" (זכריה ה, ח).

אמר: הואיל וְעַת רְצוֹן הוּא נִבְעֵי רַחֲמֵי אִיצְרָא דַּעבִּירָה,
 בְּעו רַחֲמֵי, אִימְסֵר בִּידֵיהוּ.
 חֲבְשׁוּהוּ תַלְתָּא יוֹמִי,
 אִיבְעוּ בִיעֵתָא בַת יוֹמָא לְחוּלָה, וְלֹא אִשְׁכַּחוּ,
 אָמְרוּ: הֵיכִי נַעבִיד?
 נִבְעֵי פְּלַגָּא - פְּלַגָּא מְרַקִיעָא לֹא יְהִי,
 כַּחֲלִינְהוּ לַעֲיִנְיָה - אַהֲנִי בִיה דְּלֹא אִיגְרִי אִינִישׁ בְּקִרְוֹבְתֵיהָ.

62. סד, א

רפ"י

תּוֹרְדִין. בלד"ש בלע"ז ומשלשלין את המעים וכן שכן חדש :
אתם בית ישראל אינן כן. רב יהודה קאמר לה למדרשיה לקרא :
הנצמדים לבעל פעור. כלומר אבל אבותם לא השיבו זאת על לבם שע"ז מגונה היא מכל ע"ז שבעולם ונצמדו ואדבקו בה כצמיד פתיל המוקף ע"פ כלי שממרחין אותו בשעוה יפה ואל המקום לא היו נצמדים אלא דבוקים כתמרות המדובקות שדבוקות ואינן דבוקות :
במתניתא תנא. שבח הוא אצלם דדבוק משמע מחובר טפי מנצמד צמידין אינן מחוברין ונמשכין וזין אילך ואילך דבוק משמע יפה יפה :
סבטאי. שם יהודי הוא :
בן אלס. בסמך ושם מקום הוא :
וקינח בחוטמו. של פעור :
מקלסין. משבחין :

אמר רב יהודה אמר רב:
 מעשה בגויה אחת שהיתה חולה ביותר,
אמרה: אם תעמוד ההיא אישה מחוליה, תלך ותעבוד לכל עבודה זרה שבעולם.
 עמדה ועבדה לכל עבודה זרה שבעולם.
 כיון שהגיע לפעור, שאלה לכומרים: במה עובדין לזו?
אמרו לה: אוכלין תרדין, ושתיין שכר, ומתריזין בפניה.
אמרה: מוטב שתחזור ההיא אישה לחוליה, ולא תעבוד עבודה זרה בכך.
אתם בית ישראל, אינן כן,
"הנצמדים לבעל פעור" (במדבר כה, ה) - כצמיד פתיל
"ואתם הדבקים בה' אלהיכם" (דברים ד, ד) - כשתי תמרות הדבוקות זו בזו.

במתניתא תנא:

"הנצמדים לבעל פעור" - כצמיד על ידי אישה.
"ואתם הדבקים בה' אלהיכם" - דבוקים ממש."

תנו רבנן:

"מעשה בסבטא בן אלס, שהשכיר חמורו לגויה אחת.
 כיון שהגיע לפעור, אמרה לו: המתן עד שאכנס ואצא.
 לאחר שיצאה אמר לה: אף את המתיני עד שאכנס ואצא.
אמרה לו: ולא יהודי אתה?
אמר לה: ומאי איכפת ליה?
 נכנס, פער בפניו, וקינח בחוטמו,
 היו נומרין מקלסין לו,
 ואומרים: מעולם לא היה אדם שעבדו לזו בכך."

.63 סד, א

רש"י

ואע"ג דמכוין לבזויי. חייב קרבן על שגגתו ואם התרו בו חייב מיתה: **לבי תורתא**. מקום: **פיסא**. בלשט"א בלע"ז: **מרקוליס הוא**. זה וזהו עבודתו: **למרקוליס תנן**. לפניו לכבדו ואני זרקתי להכות בגופו: **במרקוליס**. עצמו להכותו: **אישקליה**. אע"ג שכבר עבד ואין השבון לדבר קא בעי למשקליה כדי שלא תתנאה בעבודה שלו: **רווחא לחבירתה שביק**. מפנה לה מקום לזורקים:

"הפוער עצמו לבעל פוער - הרי זה עבודתו"

אף על גב דמיכוין לביזוי.

"הזורק אבן למרקוליס זו היא עבודתו"

אף על גב דמיכוין למירגמיה.

רב מנשה הוה קאזיל ל'בי תורתא'.

אמרו לו: עבודה זרה היא דקאי הקא,

שקל פיסא שדא ביה,

אמרו לו: מרקוליס היא.

אמר להו: "הזורק אבן למרקוליס" תנן.

אתא שאל בי מדרשא.

אמרו לו: "הזורק אבן במרקוליס" תנן,

אף על גב דמיכוין למירגמיה.

אמר להו: איזיל אישקלה.

אמרו לו: אחד הנוטלה ואחד הנותנה חייב,

כל חדא וחדא רווחא לחבירתה שביק.

64. סד, א

רפ"י

מתני'
שימסור למולך. מוסרו ביד משרתי ע"ז:
ויעביר באש. בגמרא מפרש היכי הוו עבדי וילפי מקראי דתרווייהו בעינן:

גמ'
קתני. מתניתין (דף נג.) בחייבי סקילה ע"ז באנפי נפשה העובד ע"ז וקתני מולך אלמא מולך לאו בכלל ע"ז ונפקא מינה דאם זבח וקטר לפניו פטור אי נמי העביר מזרעו לשאר ע"ז ואין דרכה בכך לא מחייב דמולך דוקא כתוב ששמו מולך:
אחד למולך ואחד לשאר ע"ז. העביר זרעו חייב קסבר מולך נמי ע"ז הוא ולא איצטריך לאזהורי עלה בכדרכה דמאיכה יעבדו (דברים יב) נפקא אלא לומר לך שאם עשה שלא כדרכה חייב:
שלא למולך פטור. דמולך דווקא כתיבי שדרכה בכך ולא משום ע"ז אזהר עליו דהא מאיכה יעבדו נפקא אלא חוק הוא להם והתורה הקפיד על חוק זה בסקילה לפיכך הוצרך לכתוב:
כל שהמליכו עליהם. שקרא שמו מולך:
רבא אמר. לא אמרו דבר אחד דמולך עראי איכא בינייהו כגון צרור וקיסם שאינו ראוי לכך וזה לפי שעה המליכוהו עליו להעביר לו בנו זה לר"א ברי' שמעון לא מחייב אלא במולך קבוע ובא:

מתניתין

הנותן מזרעו למולך - אינו חייב עד שימסור למולך, ויעביר באש. מסר למולך ולא העביר באש, העביר באש ולא מסר למולך - אינו חייב, עד: שימסור למולך, ויעביר באש.

גמרא

קתני "עבודה זרה", וקתני "מולך"!

אמר רבי אבין:

תנו כמאן דאמר מולך לאו עבודה זרה היא,

דתניא:

"אחד למולך, ואחד לשאר עבודה זרה - חייב.

רבי אלעזר ברבי שמעון אומר:

למולך - חייב, שלא למולך - פטור."

אמר אבוי:

רבי אלעזר ברבי שמעון ורבי חנינא בן אנטיגנוס אמרו דבר אחד,

רבי אלעזר ברבי שמעון - הא דאמרן,

רבי חנינא בן אנטיגנוס -

דתניא:

"רבי חנינא בן אנטיגנוס אומר:

מפני מה תפסה תורה לשון "מולך"?

כל שהמליכוהו עליהם, ואפילו צרור, ואפילו קיסם."

רבא אמר:

מולך עראי איכא בינייהו.

65. סד, ב

[הַנּוֹתֵן מִזְרָעוֹ לַמּוֹלֵךְ - אֵינוֹ חַיִּיב עַד שְׂיִמְסוֹד לַמּוֹלֵךְ, וְיַעֲבִיר בְּאֵשׁ].

סד, ב אָמַר רַבִּי יֵנָאי:

אֵינוֹ חַיִּיב עַד שְׂיִמְסוֹנוּ לְכוּמְרִים,

שֶׁנֶּאֱמַר: "וּמִזְרָעָךְ לֹא תִתֵּן לְהַעֲבִיר לַמּוֹלֵךְ" (ויקרא יח, כא),

תִּנְיָא נְמִי הָכִי:

"יְכוּל הָעֵבִיר וְלֹא מָסַר יֵהָא חַיִּיב?

תְּלַמּוּד לּוֹמַר: "לֹא תִתֵּן".

מָסַר לַמּוֹלֵךְ וְלֹא הָעֵבִיר, יְכוּל יֵהָא חַיִּיב?

תְּלַמּוּד לּוֹמַר: "לְהַעֲבִיר".

מָסַר וְהָעֵבִיר שְׁלֵא לַמּוֹלֵךְ, יְכוּל יֵהָא חַיִּיב?

תְּלַמּוּד לּוֹמַר: "לַמּוֹלֵךְ".

מָסַר וְהָעֵבִיר לַמּוֹלֵךְ וְלֹא בְּאֵשׁ, יְכוּל יֵהָא חַיִּיב?

נֶאֱמַר בָּאן "לְהַעֲבִיר",

וְנֶאֱמַר לְהֵלֵן "לֹא יִמְצָא בְךָ מַעֲבִיר בְּנוֹ וּבִתּוֹ בְּאֵשׁ" (דברים יח, י),

מַה לְּהֵלֵן בְּאֵשׁ, אִפְּ בָּאן בְּאֵשׁ.

וּמַה בָּאן "מּוֹלֵךְ", אִפְּ לְהֵלֵן "מּוֹלֵךְ".

ר"י

ר' ינאי. לפרושי עד שימסור

דמתני אתא למימר דהך

מסירה למשרתי ע"ז קאמר:

לא תתן להעביר. לא תתן

לאחרים להעביר וסתמא

דמילתא שמשין שלה קא

מעבירין לה: ה"ג תניא נמי הכי

יכול העביר ולא מסר כו' ול"ג

בברייתא ברישא ומזרעך לא

תתן דתו לא יכול למיתני יכול

העביר ולא מסר דהאי לא תתן

מסירה משמע אלא הכי קתני

יכול העביר ולא מסר יהא חייב

ותיפוק ליה מלא ימצא בך

מעביר בנו ובתו באש דלא

כתיבא מסירה ת"ל לא תתן

להעביר פירש לך הכתוב על

העברה שאינה אלא דרך נתינה:

לא תתן להעביר. משמע ליה

לתנא נתינה הבאה לכלל העברה

ולא משמע ליה נתינה על מנת

להעביר לחיוביה על נתינה

לחודה:

מסר והעביר. לע"ז אחרת שלא

למולך יכול יהא חייב:

66. סד, ב

רס"י

העבירו. לבנו סומא או ישן מי הוה דרך העברה בכך בכה"ג דאינו יכול לעבור בעצמו אם היה רוצה:

פשוט מיהא. מתניתין:

חדא. מהנד שאלות דבן בנו ובן בתו כבנו:

כי מזרעו נתן למולך מה ת"ל. פשיטא דהאי כרת על כן נכתב דהא במעביר למולך כתיב (ויקרא כ) ואני אתן את פני וגוי ולעיל מיניה כתיב ואשר יתן מזרעו למולך מות יומת:

ת"ל בתתו מזרעו. קרא אחרינא הוא ולא זה שהתחיל התנא לדרוש ופרכינן תנא פתח לדרוש כי מזרעו נתן למולך ובסוף דבריו סיים ת"ל בתתו מזרעו ומשני דרשה אחריתי דרש מבתתו מזרעו דרשה קמייתא דבן בנו ובן בתו מכי מזרעו נפקא ליה והדר תנא זרעו פסול מנין שהיה לו ממזר והעבירו ת"ל בתתו מזרעו ואם העלם יעלימו וגוי ולא היה צריך למכתב בתתו מזרעו דהא במעביר מזרעו משתעי אלא להך דרשה:

אמר רב אחא בריה דרבא: **העביר כל זרעו** - פטור, **שנאמר "מזרעו"** - ולא כל זרעו.

בעי רב אשי:

העביר סומא - מהו?

ישן - מהו?

בן בנו, בן בתו - מהו?

תפשוט מיהא חדא,

דתנא:

"כי מזרעו נתן למולך" (ויקרא כ, ג) - **מה תלמוד לומר?**

לפי שנאמר: "לא ימצא בך מעביר בנו ובתו באש",

אין לי אלא בנו ובתו, בן בנו ובן בתו מנין?

תלמוד לומר: "בתתו מזרעו" (ויקרא כ, ד).

תנא פתח ב' **"כי מזרעו"** וסליק **"בתתו מזרעו"**!

דרשה אחרינא הוא,

"זרעו" - אין לי אלא זרע פשוט, זרע פסול מנין?

תלמוד לומר: **"בתתו מזרעו"**.

67. טו, ב

רש"י

דרך העברה. שלא שינה מן החוק אלא כדרך מנהג העברת המולך:

שרגא דלבני. שורת לבנים גבוה לבנה על גבי לבנה והאש מכאן ומכאן ומעבירין עליו ואינו שורפו מדקתני לקמן המעביר עצמו פטור אלמא לאחר העברה הוא חי והא דאמרינן (לע. ל דף סג:) גבי חזקיה שסכתו אמו סלמנדרא לאו למולך היה אלא לאלהי ספרוים דהתם שריפה כתיב:

רבא אמר כמשוורתא דפוריא. אינו מעבירו ברגליו אלא קופץ ברגליו כדרך שהתינוקות קופצין בימי הפורים שהיתה חפירה בארץ והאש בוער בו והוא קופץ משפה לשפה:

דרך העברתו. עבודתו של מולך: **העבירו ברגל פטור.** אלמא דרך עבודתו בקפיצה: **מאי טעמא דר' אלעזר.** במעביר עצמו:

ורבנן לא דרשי בך. בתמיה לאזהרה למשמע מינה אזהרת עצמו:

לא יהיה בך אביון. הזהר בעצמך שלא תבא לידי עניות נימא ההוא סתמא דלא כרבנן:

התם מאפס כי לא יהיה בך אביון. דאי לאו לאזהרה אתא אלא להבטחה שמבטיחם שלא יהיה בהם אביונים נכתוב לא יהיה בך אביון מדכתיב אפס לאזהרה אתא כלומר אפס וחדל וכלה עניות ממך אפס לשון חדלה וכליה כמו (בראשית מז) כי אפס כסף:

אמר רב יהודה:

אינו חייב עד שיעבירונו דרך העברה.

היכי דמי?

אמר אביי:

שרגא דליבני במיצעי, נורא מהאי גיסא ונורא מהאי גיסא.

רבא אמר:

כמשוורתא דפוריא

תניא כוותיה דרבא:

"אינו חייב עד שיעבירונו דרך העברתו.

העבירו ברגל - פטור.

ואינו חייב אלא על יוצאי יריכו.

הא ניצד?

בנו ובתו - חייב.

אביו ואמו אחיו ואחותו - פטור.

העביר עצמו - פטור.

ורבי אלעזר ברבי שמעון:

מחייב.

אחד למולך ואחד לשאר עבודה זרה - חייב.

רבי אלעזר ברבי שמעון אומר:

למולך - חייב,

שלא למולך - פטור."

אמר עולא:

מאי טעמא דרבי אלעזר ברבי שמעון?

אמר קרא: "לא ימצא בך" (דברים יח, י),

"בך" - בעצמך.

ורבנן לא דרשי "בך"!

והתנן:

"אבידתו ואבידת אביו - שלו קודמת" (בבא מציעא לג.).

ואמרינן מאי טעמא?

ואמר רב יהודה:

אמר קרא: "אפס מי לא יהיה בך אביון" (דברים טו, ד) - שלו קודמת לשל כל אדם!

והתם מ"אפס".

68. סד, ב

רס"י

שֵׁשׁ כְּרִיתוֹת בְּעִי'. תרתי גבי מולך בקדושים תהיו ואני אתן את פני באיש ההוא והכרתי אותו מקרב עמו ושמתי אני את פני באיש ההוא ובמשפחתו והכרתי אותו ואת כל הזונים וגוי (ונתתי את פני גוי) ואיני סבירא ליה דמולך לאו עי' הוא מכל מקום קרי ליה עי' והשלישית בשלח לך אנשים כי דבר ה' בזה ואת מצותו הפר הכרת תכרת הנפש ההיא וגוי ותניא לקמן באלו שאין להם חלק לעולם הבא דבר ה' בזה זה דבור ראשון שנאמר בסיני והוא עי' והא דכתיב הכרת תכרת חדא חשיב ליה כדמפרש לקמן דברה תורה כלשון בני אדם את ה' הוא מגדף ונכרתה לקמן מפרש:

אחת שלא כדרכה. כרת יתירא גבי מולך אם אינו ענין לו תנהו ענין לזבוח וקטור ונסוך והשתחואה שהוא חייב עליהם אף שלא כדרכה:
ואחת למולך. דאף על פי שדרכן בכך מיבעי ליה למכתבה באפי נפשיה דמולך לאו עי' הוא והקפידה תורה עליו:

ולמאן דאמר מולך עי' הוא. והוי בכלל כדרכה דכל שאר עבודות מאיכה יעבדו נפקא בא הכתוב לחייב עליו אף בשאר עי' שאין דרכו בכך שלא מצינו אלא זבוח וקטור ונסוך והשתחואה:

ולמאן דאמר. בכריתות מגדף זה העובד עי' כגון משורר לעי':
כרת דכתיב במגדף למה לי. אחרי שדרכה בכך ופלוגתא היא בכריתות (דף ז.) איכא למאן דאמר מגדף היינו מברך את השם:

לכדתניא. כדמוקים ליה רבי ישמעאל אחד לעוה"ז ואחד לעוה"ב:

והלא כבר נאמרה ונכרתה. באותה פרשה עצמה גבי מגדף ורבי עקיבא ס"ל מגדף היינו מברך את השם כדאמר בכריתות ועולם הבא לא נפקא ליה בעי' אלא מהכרת תכרת ור' ישמעאל לאו לרי"ע פריך והלא כבר נאמר ונכרתה דהא רי"ע במברך את השם מוקים לה אלא טעמא דנפשיה קאמר והלא כבר נאמרה ונכרתה ואנא סבירא ליה דבעי' כתיבא:

וכי שלשה עולמות יש וכו'. ודומה לו בשחיטת חולין והלא במוקדשין האומר רגלה של זו עולה כולה עולה דהא פרכא לאו לכשנגדו פריך. דאיהו ס"ל אפילו במוקדשין דאין כולה עולה אלא טעמא דנפשיה אמר בפרק [בהמה המקשה] (חולין סט.).

אמר רבי יוסי ברבי הנינא:
שְׁלֹשׁ כְּרִיתוֹת בְּעִבּוּדָה זָרָה²⁹² - לָמָּה?
אחת - לְכַדְרָקָה,
ואחת - לְשֵׁלָא כְּדַרְקָה,
ואחת - לְמוֹלֵךְ.

ולמאן דאמר: "מולך עבודה זרה היא" - כרת במולך למה לי?

למעביר בנו שלא כדרכה,

ולמאן דאמר: "מגדף עבודה זרה היא" - כרת במגדף למה לי?

לכדתניא:

"**הכרת תכרת**" (במדבר טו, לא),

"הכרת" - בעולם הזה,

"תכרת" - לעולם הבא,

דברי רבי עקיבא.

אמר לו רבי ישמעאל:

והלא כבר נאמר "ונכרתה" (במדבר טו, ל) וכי שלשה עולמות יש?

אלא: "ונכרתה" - בעולם הזה,

"הכרת" - לעולם הבא,

"תכרת" - דברה תורה כלשון בני אדם."

²⁹² "ואני אתן את פני באיש ההוא והכרתי אותו מקרב עמו". (ויקרא כ, ג).
"ושמתי אני את פני באיש ההוא ובמשפחתו והכרתי אותו". (ויקרא כ, פסוק ה).
"את ה' הוא מגדף ונכרתה הנפש ההיא מקרב עמה". (במדבר טו, ל)

69. סה, א-ב

ר"י

מתניתין

סה, א

בעל אוב זה פיתום המדבר משחיו, וידעוני זה המדבר בפיו - הרי אלו בסקילה, והנשאל בהם - באזהרה.

מאי שנא הכא דקתני "בעל אוב וידעוני", ומאי שנא גבי כריתות דקתני "בעל אוב", ושייריה לידעוני?

רבי יוחנן אמר:

הואיל ושניהן בלאו אחד נאמרו.

ריש לקיש אמר:

ידעוני לפי שאין בו מעשה.

ורבי יוחנן, מאי שנא "בעל אוב" דנקט?

משום דפתח ביה קרא.

וריש לקיש, מאי טעמא לא אמר פרבי יוחנן?

אמר רב פפא:

חלוקין הן במיתה.

ורבי יוחנן?

חלוקה דלאו - שמה חלוקה, דמיתה - לא שמה חלוקה.

ורבי יוחנן מאי טעמא לא אמר כריש לקיש?

אמר לך:

מתניתין דכריתות - רבי עקיבא היא,

דאמר: 'לא בעינן מעשה'.

וריש לקיש?

נהי דלא בעי רבי עקיבא מעשה רבה, מעשה זוטא בעי.

'מגדף' - מאי מעשה איכא?

עקימת שפתיו הוי מעשה.

"בעל אוב" - מאי מעשה איכא?

הקשת זרועותיו הוי מעשה.

ואפילו לרבנן?!

והתניא:

"אינו חייב אלא על דבר שיש בו מעשה, כגון זיבוח קיטור וניסוך והשתחוואה".

ואמר ריש לקיש:

מאן תנא השתחוואה?

רבי עקיבא היא, דאמר: 'לא בעינן מעשה'.

ורבי יוחנן אמר:

אפילו תימא רבנן, כפיפת קומתו לרבנן הוי מעשה.

מתני'

פיתום. שם המכשף המדבר משחיו מעלה את המת מן הארץ ומושיב לו בשחיו תחת זרועותיו ומדבר משחיו איישל"ה בלע"ז:

ידעוני המדבר בפיו. כדמפרש בגמרא חיה אחת יש ששמה ידוע ומכניס ממנה עצם לתוך פיו והעצם מדבר מאליו על ידי כשפים:

הרי אלו בסקילה. כדכתיב (ויקרא כ) באבן ירגמו אותם:

והנשאל בהם. שבא ושואל בהם להגיד לו דבר העתיד כגון שאול:

באזהרה. דאל תפנו אל האובות (שם יט) ואזהרה דמכשפות גופיה מלא ימצא בך וגוי וחובר חבר ושואל. אוב וידעוני (דברים יח): גמי בכריתות קא חשיב לכל כריתות שבתורה שחייבין עליהן על שגגתן חטאת ותנן (שם דף ב.) בעל אוב ולא תנא ידעוני:

הואיל ושניהם בלאו אחד נאמרו. בלאו דאל תפנו אל האובות ואל הידעונים ואם עשה שניהם בהעלם אחד אינו חייב אלא חטאת אחת שהלאוין מחלקין לחטאות כדכתיב (ויקרא ד) אשר לא תעשינה דהיינו דברים שהן בלא תעשה וסמיך ליה או הודע אליו אלמא חטאת אלאוין קיימי והני אף על גב דכי עבד לחד מינייהו באפי נפשיה מיחייב דהא לאו אתרוייהו קאי לא תני להו לתרוייהו התם דכי תנינא התם מידי. דמחייב אכל חד וחד כי עביד להו כי הדדי הוא דתנינן כדאמרין התם ברישא דגמי דפרכינן מנינא למה לי שאם עשאן כולם בהעלם אחת חייב על כל אחת ואחת הלכך לא מצוי למתני ל"ז כריתות לחייבו ל"ז חטאות והא דנקט הואיל ושניהם בלאו אחד נאמרו ולא נקט הואיל ושניהם בכרת אחת נאמרו משום דחלוק חטאות אינו תלוי בחלוק כריתות דהא מפטם שמן המשחה וסך משמן המשחה משום דאיכא שני לאוין על בשר אדם לא ייסך ובמתכנתו לא תעשו כמותו (שמות ל) אע"ג דאין בשניהם אלא כרת אחת כדכתיב (שם) איש אשר ירקח כמותו ואשר יתן ממנו על זר ונכרת מעמיו אמרי' התם דכי עביד להו בשוגג בהדדי מיחייב על כל אחת ואחת:

ריש לקיש אמר ידעוני. להכי לא תנינא לה להתם משום דאפי' כי עביד לה באפי נפשיה לאו בר קרבן הוא לפי שאין בו מעשה וחטאת אינה באה אלא על המעשה דכתיב ועשה אחת אבל בעל אוב צריך להקיש בזרועותיו כדלקמן והקשת זרועותיו חשיב ליה מעשה אבל הכנסת העצם ידעוני אינו מדבר בשעת מעשה אלא לאחר המעשה שהוא בפיו מדבר העצם מאליו:

ורבי יוחנן. דאמר ידעוני באפי נפשיה בר קרבן הוא והאי דשיירה משום דלא מיחייב תרתו עליהו:

מאי שנא בעל אוב דנקט. תנא למתנייה ושיירה לידעוני ולא נקט ידעוני ולשיירה לבעל אוב:

משום דפתח ביה קרא. בכל דוכתי אוב כתיב ברישא:

חלוקין הן במיתה. כשפירש סקילתן חלקן הכתוב כי יהיה בהן אוב או ידעוני מות יומתו באבן ירגמו אותם דמיהם בס ולא כתיב וידעוני הלכך אי הוה ידעוני בר קרבן הוה מיחייב עליה נמי כי עביד ליה בהדי אוב:

מ"ט לא אמר כריש לקיש. דפטר ליה לגמרי מקרבן הא ודאי בעינן מעשה:

ר"ע היא. דקא חשיב מגדף בההוא מנינא ופליגי רבנן עליה במגדף משום דאין בו מעשה הלכך לר' עקיבא מחייב עליה ולא שיירה אלא משום דלא מחייב תרתו אתרוייהו:

עקימת שפתיו. שעוקמין ומנענעין כשהוא מדבר חשיב ליה ר"ע מעשה אבל ידעוני אפי' עקימת שפתים ליכא:

ואפי' לרבנן. קאמר ריש לקיש דהוה מעשה בתמיהה כלומר מדלא פליגי רבנן עליה התם אלא במגדף אבל בבעל אוב מודו אלמא הקשת זרועותיו דבעל אוב הוי מעשה:

אינו חייב. קרבן על שגגתן:

מאן תנא השתחוואה. לענין קרבן:

ר"ע היא דאמר לא בעינן מעשה. רבה אלא מעשה זוטא:

רַס"י

כי אמר ריש לקיש. דהקשת זרועותיו לבעל אוב הוי מעשה לרי עקיבא קאמר:

אי הכי. מתני' דקתני התם במילתא דרבנן יצא מגדף שאינו מחייב על שגגתו חטאת לפי שאין בו מעשה וגבי חטאת כתיב תורה אחת יהיה לכם לעושה בשגגה ואי הכי יצא מגדף ובעל אוב מבעיא ליה:

במקטור לשד. בעל אוב דקתני בכריתות דמודו ביה רבנן בהכי עסקינן שמקטור לפני השד הממונה על אותו דבר דהוי מעשה גמור:

עובד עבודת כוכבים הוא. ועובד עבודת כוכבים הא קתני לה התם:

ומשני במקטור לחבר. אינו מקטור לשם אלהות אלא ע"י הקטרה נעשה המכשפות לחבר השדים לכאן:

חומר חבר הוא. ואינו אלא בלאו:

והתורה אמרה חבר כגון זה בסקילה. תירוץ הוא מאחר שמחבר את השדים במזיד אמרה התורה שיהא בסקילה וכל שזדונו חייב מיתה על שגגתו מביא קרבן דכי אמרי' חובר חבר אינו אלא באזהרה זה המחבר חיות ובהמות נחשים ועקרבים למקום אחד ע"י לחשים:

אחד חבר גדול. מאסף חיות ובהמות גדולות:

חבר קטן. מחבר שקצים ורמשים: ואפי' נחשים ועקרבים. לגרותן זה בזה או למקום מדבר שלא ימצאו ביישוב ויזיקו:

אסור. וכגון שאין רצין אחריו שאין כאן משום פקוח נפש:

הואיל וישנו בלב. עיקר חיוב הבא עליו תלוי בלב שמתכוין לברך השם שאפילו מברך את השם כל היום ואין בלבו כלפי מעלה אלא שהעלה את השם לדבר אחר ומכנהו בשם המיוחד ומקללו אינו מתחייב:

מתיב רבי זירא יצאו עדים זוממין. אצל חטאת היא שנויה בתורת כהנים גבי פר כהן משיח אחר שראינו דברים שהן כעובד עבודת כוכבים ודברים שאינן כעובד עבודת כוכבים למה נאמרה עובד עבודת כוכבים לומר לך מה עבודת כוכבים מיוחדת שחייבין על זדונה כרת ועל שגגתה חטאת אף כל שחייבין וכו' אי מה עבודת כוכבים מיוחדת שחייבין עליה מיתת ב"ד אף אני מרבה חייבי מיתות ב"ד ואת מי אני מרבה מקלל לאביו ומסית ועדים זוממין ת"ל ועשה יצאו עדים זוממין שאין בהם מעשה ואמאי לא הויא עקימת שפתיו מעשה הא לא תליא בכונת הלב:

ה"ג אמר רבא שאני עדים זוממין הואיל וישנן בקול עיקר. חיובן בשמיעת קולם לפני ב"ד הוא בא וקול לית ביה ממש הלכך הוי כמגדף דתלוי בלב:

חסמה בקול. לפרה דשה וכשרוצה לאכול חסמה בקולו:

והנהיגה בקול. מנהג בכלאים דחייב משום לא תחרוש בשור ובחמור (דברים כב):

בראייה. עיקר חיובא בא ע"י הראייה שמעידין שראו וראיה לית בה מעשה:

השתא לריש לקיש כפיפת קומתו לרבנן לא הוי מעשה, הקשת זרועותיו של בעל אוב הוי מעשה!?

כי קאמר ריש לקיש נמי לרבי עקיבא, אכל לרבנן - לא.

אי הכי, 'יצא מגדף ובעל אוב' מיבעי ליה!

אלא אמר עולא: במקטור לשד.

אמר ליה רבא: מקטור לשד עובד עבודה זרה הוא!

אלא אמר רבא: במקטור לחבר.

אמר ליה אביי: המקטור לחבר, "חומר חמר" (דברים יח יא) הוא!

אין, והתורה אמרה: חובר זה בסקילה.

תנו רבנן:

"והובר חמר" - אחד חבר גדול, ואחד חבר קטן, ואפילו נחשים ועקרבים."

אמר אביי:

הלך, האי מאן דצמיד זיבורא ועקרבא, אף על גב דקא מיפניו דלא ליקו - אסור.

ורבי יוחנן,

מאי שנא ד'כפיפת קומתו' לרבנן - הוי מעשה, 'ועקימת שפתיו' - לא הוי מעשה?

אמר רבא:

שאני מגדף, הואיל וישנו בלב.

סה,ב מתיב רבי זירא:

"יצאו עדים זוממין שאין בהן מעשה".

ואמאי? הא ליתנהו בלב!

אמר רבא:

שאני עדים זוממין הואיל וישנו בקול.

וקול לרבי יוחנן, לאו מעשה הוא!?

והא איתמר:

חסמה בקול, והנהיגה בקול:

רבי יוחנן אמר: חייב,

וריש לקיש אמר: פטור.

רבי יוחנן אמר:

חייב, עקימת פיו הוי מעשה.

ריש לקיש אמר:

פטור, עקימת פיו לא הוי מעשה.

אלא אמר רבא:

שאני עדים זוממין הואיל וישנו בראיה.

רש"י

מבין הפרקים. מעלה את המת ויושב לו באחד מבין פרקי העצמות של מכשף כגון על פרקי אצבעותיו או על פרקי ברכיו:
ידוע. שם חיה:
כי אורחיה. מתוך קברו ומתוך כך קולו נמוך:
לא דסליק ויתיב בין הפרקים. ומיהו קולו נמוך לפי שאין בו חיותא:

70. סה, ב

תנו רבנן:

**"בעל אוב זה המדבר בין הפרקים, ומבין אצילי ידיו.
 ידעוני זה המניח עצם ידוע בפיו, והוא מדבר מאליו"**.

מיתבי:

"זהיה פאוב מארץ קולך" (ישעיה כט, ד),
 מאי לאו דמשתעי כי אורחיה!

לא, דסליק ויתיב בין הפרקים ומשתעי.

תא שמע:

"ותאמר האשה אל שאול אלהים דאיתי עלים מן הארץ" (שמואל א' כח, יג),
 מאי לאו דמשתעי כי אורחיה!

לא, דיתיב בין הפרקים ומשתעי.

71. סה, ב

רס"י

בזכורו. מעלה ומושיב את המת על זכרותו:
בגולגולת. המוטלת מן המת לארץ ועונה מה ששואלין אותו ע"י כישוף:
אינו עולה כדרכו. אלא רגליו למעלה:
עולה כדרכו. ולא סליק למיתב בין הפרקים:
מה היום מיומים. למה תחשב יום שבת יותר משאר ימים:
ומה גבר מגוברין. מה לאיש כמוך להיות שר וגדול מכל אנשים:
דמרי צבי. אדני חפץ לגדלני המלך קיסר המשילני:
שבת נמי דמרי צבי. הקב"ה חפץ והזהיר על כבודו:
דמי יימר דהאידינא שבתא היא. ודילמא אחד משאר ימים הוא שבת:
נהר סבטיון יוכיח. נהר אחד של אבנים ובכל ימות השבת שוטף והולך וביום השבת שוקט ונח:
בעל אוב יוכיח. שאינו עולה בשבת:
קברו של אביו. דטורנוסרופוס כל ימות השבת היה מעלה עשן שהיה נדון ונשרף ובשבת פושעי גיהנם שובתיך:
ביזיתו ביישתו קללתו. הך קללה אינה אלא גדוף וכן היה לשונם כמו (מלכים אב) קללה נמרצת שלא היה שם קללה אלא גדוף:

תנו רבנן:

"בעל אוב, אחד - המעלה בזכורו,

ואחד - הנשאל בגולגולת.

מה בין זה לזה?

מעלה בזכורו - אינו עולה כדרכו,

ואינו עולה בשבת.

נשאל בגולגולת - עולה כדרכו ועולה בשבת."

"עולה"?! להיכא סליק?

הא קמיה מנח!

אלא אימא: עונה כדרכו,

ועונה בשבת.

ואף שאלה זו שאל טורנוסרופוס הרשע את רבי עקיבא.

אמר לו: ומה יום מיומים?

אמר לו: ומה גבר מגוברין?

אמר ליה: דמרי צבי.

שבת נמי דמרי צבי!

אמר ליה: הכי קאמינא לך: מי יימר דהאידינא שבתא?

אמר לו: נהר סבטיון יוכיח,

בעל אוב יוכיח,

קברו של אביו יוכיח, שאין מעלה עשן בשבת.

אמר לו: ביזיתו, ביישתו, וקיללתו.

72. סה, ב

רס"י

היינו דורש אל המתים. ולמה נכתבו שניהם במקום אחד: שתשרה רוח טומאה עליו. שד של בית הקברות יהא אוהבו ומסייעו בכשפיו: המרעיב עצמו כדי שתשרה עליו רוח טהרה. נבואת שכינה: עאכ"ו. שהיא המדה נותנת שע"י תענית ובקשה תשרה עליו שכינה דהא מדה טובה יתירה על מדת פורענות ואנו צועקין על כך ואנו נענין אבל מה אעשה וכו': אי בעו צדיקי. להיות נקיים מכל עון: הווי ברו עלמא שנאמר כי אם עונותיכם היו מבדילים: הא אם לא היו בהם עונות אין כאן הבדלה: ברא גברא. ע"י ספר יצירה שלמדו צרוף אותיות של שם: ולא היה מהדר ליה. שלא היה בו דבור: מן חבריא. הנבראים ע"י החברים אתה: עיגלא תילתא. גדול כאלו הגיע לשליש שניו וגמרה גדילתו דהכי שביחי ומעלי למיכל כמו (בי"מ דף סח.) ומגדלין אותן עד שיהו משולשין. ל"א שהיה טוב ובעל טעם כאילו הוא שלישי לבטן:

"שואל אוב" היינו "ודרש אל המתים"!

"דורש למתים",

כדתנא:

"ודרש אל המתים" (דברים יח, יא)

זה המרעיב עצמו והולך ולן בבית הקברות. כדי שתשרה עליו רוח טומאה, וכשהיה רבי עקיבא מגיע למקרא זה היה בוכה: ומה המרעיב עצמו כדי שתשרה עליו רוח טומאה שורה עליו רוח טומאה, המרעיב עצמו כדי שתשרה עליו רוח טהרה - על אחת במה וכמה! אבל מה אעשה שעונותינו גרמו לנו, שנאמר: "כי אם עונותיכם היו מבדילים בינכם לבין אלהיכם" (ישעיה נט, ב).

אמר רבא:

אי בעו צדיקי, ברו עלמא,

שנאמר: "כי אם עונותיכם היו מבדילים" וגו' (ישעיה נט, ב).

רבא ברא גברא.

שדריה לקמיה דרבי זירא.

הוה קא משתעי בהדיה,

ולא הוה קא מהדר ליה.

אמר ליה: מן חבריא את, הדר לעפריה.

רב חנינא ורב אושעיא הוו יתבי כל מעלי שבתא ועסקי בספר יצירה, ומיברו להו עיגלא תילתא, ואכלי ליה.

73. סה, ב

רפ"י

שבעה מיני זכור. שכבת זרע מז' בריות ומעביר על עיניו ועושה כשפים:

אוחז את העיניים. אוחז וסוגר עיני הבריות ומראה להם כאילו עושה דברים של פלא והוא אינו עושה כלום:

המחשב עתים ושעות. לשון מעונן כמו בעל עונות שמבחין את עונה ואומר היום יפה לצאת לדרך ויצליח למחר יפה ליקח מקח וישתכר בו הלוקחו:

למודי ערבי שביעות. כלומר ערב שביעות למדין ורגילין להיות חטיין יפות:

עקרי קטניות מהיות רעות. כלומר העוקר קטנית ואינו קוצרן שוב אינן מתלעות ואין מרקיבות:

פתו נפלה מפיו. צריך לדאג היום מהיזק:

נחש בא מימינו או שועל משמאלו. סימן רע הוא לו:

צבי הפסיקו. שהיה הולך ממזרח למערב והצבי הולך מצפון לדרום והפסיק דרכו:

אל תתחיל בי. כשבא הגבאי לגבות מס ממנו או קיצת העיר אומר לו בבקשה ממך אל תתחיל בי להיות ראשון בדבר הפסד שסימן רע הוא לו:

שחרית הוא. שהיה תובע ממנו חוב אמר לו שחרית הוא ולא אתחיל תחלת מעשה היום בפירעון:

ראש חדש הוא. המתן לי עד מחר:

מוצאי שבת הוא. ראשון לימי השבוע:

המנחשין. כשיוצאין לדרך או כשמתחילין בשום דבר:

תנו רבנן:

"**מעיון**"²⁹³ (דברים יח, י)

רבי שמעון אומר:

זה המעביר שבעה מיני זכור על העין.

וחכמים אומרים:

זה האוחז את העינים.

רבי עקיבא אומר:

זה המחשב עתים ושעות, ואומר: היום יפה לצאת, למחר יפה ליקח.

לימודי ערבי שביעות חטיין יפות, עיקורי קטניות מהיות רעות."

תנו רבנן:

"**מנהש**" (דברים יח, י)

זה האומר: פתו נפלה מפיו,

מקלו נפלה מידו,

בנו קורא לו מאחוריו,

עורב קורא לו,

צבי הפסיקו בדרך,

נחש מימינו ושועל משמאלו.

אל תתחיל בי, שחרית הוא,

ראש חודש הוא,

מוצאי שבת הוא."

סו, א

תנו רבנן:

"**לא תנחשו ולא תעוננו**" (ויקרא יט, כו),

בגון אלו המנחשים בחולדה בעופות ובדגים."

74. טו, א

רש"י

מתני'
המחלל את השבת. דחשיב ליה
 תנא בנסקלין כגון שחללו
 במלאכה גמורה:
שחייבין על זדונו כרת ועל
שגגתו חטאת. כגון דבר שיש בו
 מעשה ומלאכת מחשבת ולא
 המתעסק:

גמ'
תחומין ואליבא דר"ע. דיליף
 להו מקראי במסכת סוטה (דף
 כז:):
הבערה ואליבא דר' יוסי. דאמר
 ללאו יצאת ור"ע מודה נמי
 בתחומים דאין חייבים עליהם
 כרת דתנן (שבת דף עג.) אבות
 מלאכות מ' חסר אחת ולא פליג
 ר' עקיבא:

מתניתין

המחלל את השבת בדבר שחייבין על זדונו כרת, ועל שגגתו חטאת.

גמרא

מכלל דאיכא מידי דחילול שבת הוי, ואין חייבין לא על שגגתו חטאת ולא על זדונו כרת.
 מאי היא?

תחומין, ואליבא דרבי עקיבא.
 הבערה, ואליבא דרבי יוסי.

75. סו, א-ב

רפ"י

מתני'
עד שיקללם בשם. שיקלל בשמות הגמורין:
קללם בכנוי. כגון שדי צבאות חנון רחום:

גמ'
בנקבו יומת. היה לו לכתוב מה ת"ל שם אם אינו ענין לו דהא כתיב ונוקב שם תנהו ענין למקלל אביו ואמו ור' מנחם לא ס"ל הא דדרשינן לעיל (דף נו.) מהאי קרא עד שיברך שם בשם ואפי' לא ברך שם בשם אלא יתברך יוסי ר' מנחם בר' יוסי מחייב עליה:

איש איש כי יקלל וגו' לרבות בת. שקללה או טומטום שקלל: **אין לי אלא אביו ואמו.** כאחד: **אביו שלא אמו ואמו שלא אביו מניין ת"ל אביו ואמו קלל.** כלומר סמך קללה בראש המקרא לאביו ובסופו סמך לאמו:

ר' יונתן אומר. מתחלת המקרא משמע את אביו ואת אמו דאע"ג דוי"ו מוסיף על ענין ראשון משמע נמי א' מהם עד שיפרט לך. הכתוב יחדיו כדרך שהוצרך לפרוט בכלאים שכתוב בו (דברים כב) לא תחרוש בשור ובחמור ופרט בו יחדיו שלא תאמר אסור לחרוש בשור לבדו ובחמור לבדו ואביו ואמו קלל דסיפא דריש ליה רבי יונתן לקמן באלו הן הנחנקין לרבות את המקלל לאחר מיתה: **מה להלן בסקילה.** דכתיב באבן ירגמו אותם:

בנין אב משניהם. דמחד מנייהו לא אתיא דאיכא למיפרך מה לדיין שכן אתה מצווה וחייב מיתה על הוראתו שנאמר (דברים יז) ושמרת לעשות ככל אשר יורוך והאיש אשר יעשה בזדון לבלתי וגו' ובנשיא איכא למיפרך שכן אתה חייב מיתה על המראתו שלא למרוד בצווי ולהמרות את פיו שנאמר ביהושע כל איש אשר ימרה את פך וגו':

לא ראי דיין כראי נשיא. לא ראייה של זה צד חמור שנאי בדיין ישנה בנשיא אפילו הכי הוזהר על הנשיא:

שהן בעמד. עושין מעשה עמד: **באומללים.** בשפלים כמו היהודים האמללים בסי' עזרא (נחמיה ג):

חרשותו גרמה לו. מתוך שהוא שפל הוזהר עליו הכתוב שלא תבזהו ולא תצערנה מפני שנותן צרתו על לבו ומיצר על שפלותו:

מתניתין

המקלל אביו ואמו - אינו חייב עד שיקללם בשם ה'.
 קללם בכנוי:
רבי מאיר מחייב,
וחכמים פוטרין.

גמרא

מאן חכמים?

רבי מנחם ברבי יוסי הוא.

דתניא:

"רבי מנחם ברבי יוסי אומר: 'בנקבו שם יומת' (ויקרא כד, טז),
מה תלמוד לומר: 'שם'?"
לימד על מקלל אביו ואמו שאינו חייב עד שיקללם בשם."

תנו רבנן:

"איש" (ויקרא כ, ט) - 294 - מה תלמוד לומר: "איש איש"?

לרבות בת, טומטום ואנדרוגינוס.

"אשר יקלל את אביו ואת אמו" - אין לי אלא אביו ואמו,

אביו שלא אמו, אמו שלא אביו, מניין?

תלמוד לומר: "אביו ואמו קלל דמיו בו"

אביו קילל, אמו קילל,

דברי רבי יאשיה.

רבי יונתן אומר:

משמע שניהן באחד ומשמע אחד בפני עצמו,

עד שיפרוט לך הכתוב: "יחדיו".

"מות יומת" - בסקילה.

אתה אומר בסקילה, או אינו אלא באחת מפל מיתות האמורות בתורה?

באמר כאן: "דמיו בו",

ונאמר להלן: "דמיהם במ" (ויקרא כ, כז),

מה להלן סקילה, אף כאן בסקילה.

עונש שמענו, אזהרה מניין?

תלמוד לומר: "אלהים לא תקלל" (שמות כב, כז).

אם היה אביו דיין הרי הוא בכלל: "אלהים לא תקלל",

ואם היה אביו נשיא הרי הוא בכלל: "ונשיא בעמך לא תאר".

אינו לא דיין ולא נשיא, מניין?

אמרת: הרי אתה דן בנין אב משניהן:

לא ראי נשיא כראי דיין.

ולא ראי דיין כראי נשיא.

לא ראי דיין כראי נשיא, שהרי דיין אתה מצווה על הוראתו,

כראי נשיא שאי אתה מצווה על הוראתו.

ולא ראי נשיא כראי דיין,

שהנשיא אתה מצווה על המראתו,

כראי דיין שאי אתה מצווה על המראתו.

הצד השווה שבהם שהן בעמך, ואתה מוזהר על קללתו,

אף אני אביא אביו שבעמך, ואתה מוזהר על קללתו.

מה להצד השווה שבהן: שכן גדולתו גרמה להן!

תלמוד לומר: "לא תקלל חרש" (ויקרא יט, יד),

באומללים שבעמך הכתוב מדבר.

מה לחרש, שכן חרישתו גרמה לו!

נשיא ודיין יוכיחו.

מה לנשיא ודיין שכן גדולתו גרמה להן.

294 "כי איש איש אשר יקלל את אביו ואת אמו מות יומת אביו ואמו קלל דמיו בו"

רַשִׁי

שכן משונין. משאר ב"א אלו לאמללות ואלו לגדולה וקיי"ל בשחיטת חולין (דף קט:) כל מה הצד פרכיטן כל דהוא כגון שכן משונין דאינו צד חמור דאי צד חמור פריך לאו פירכא היא דאביו נמי אית ביה צד חמור שהוקש כבודו לכבוד המקום:

ה"ג א"כ נכתוב אלהים וחרש או נשיא וחרש. פ"י אלא לא אתיא אביו בבנין אב אלא באם אינו ענין נכתוב אלהים וחרש וניתי נשיא בהצד השוה לא ראי דיין שהוא גדול שאתה מצווה על הוראתו כראי חרש שאי אתה מצווה על הוראתו ולא ראי חרש ששפלותו גרמה לו כראי דיין שאין שפלותו גרמה לו הצד השוה שבהן שהן בעמד אף אני אביא נשיא והכא ליכא למיפרך שכן משונין דהא נשיא נמי משונה הוא:

או נשיא וחרש. וניתי דיין מינייהו:

אלהים חול. דהא אלהים דהכא חול הוא ולאזהרת דיין אתא:

אלא למאן דאמר קודש. וכאן הזהיר על ברכת השם מאי איכא למימר אין כאן קרא יתירא: ומשני מאן דאמר אלהים חול על כרחיך גמר קודש מחול דהא לא אשכחן אזהרה לברכת השם אלא מהכא הלכך מאן דאמר קודש גמר נמי חול מקודש ויש כאן אזהרה לדיין דיליף לה מאזהרה דקדש וקס"ד במה מצינו גמר ומשום הכי פריך דילמא אקודש הזהיר אחול לא הזהיר:

לא תקלל. שתי קללות במשמע ואלהים נמי ב' לשונות יש בו הלכך לא תקלל דרשינן אתרווייהו:

חרש יוכיח!

וחזר הדין.

לא ראי זה פראי זה, ולא ראי זה פראי זה,

הצד השוה שבהן: שהן בעמד ואתה מוזהר על קללתו,

אף אני אביא אביך שהוא בעמד, ואתה מוזהר על קללתו.

מה לצד השוה שבהן שכן משונין!

אלא, אם בן נכתוב קרא או אלהים וחרש או נשיא וחרש,

"אלהים" למה לי?

אם אינו ענין לגופו תנהו ענין לאביו.

הניחא למאן דאמר **"אלהים"** - **"חול"**,

אלא למאן דאמר **"קודש"**, מאי איכא למימר?

דתניא:

"אלהים"²⁹⁵ (שמות כב, כז) - **חול**,

דברי רבי ישמעאל.

רבי עקיבא אומר:

"אלהים" - **קודש**.

ותניא:

"רבי אליעזר בן יעקב אומר:

אזהרה למברך את השם מניין?

תלמוד לומר: "אלהים לא תקלל"!

למאן דאמר **"אלהים"** - **"חול"** - גמר קודש מחול,

למאן דאמר **"אלהים"** - **"קודש"** - גמרינן חול מקודש.

בש'למא למאן דאמר **"אלהים"** - **"חול"**, גמר קודש מחול.

אלא למאן דאמר **"אלהים"** - **"קודש"**, גמר חול מקודש?!

דילמא אקודש אזהר, אחול לא אזהר!

אם בן, לכתוב קרא 'לא תקלל',

מאי **"לא תקלל"**?

שמע מינה תרתני.

סו, ב

²⁹⁵ "אלהים לא תקלל"

76. סו, ב

ר"י

מתני

אינו חייב. סקילה:
עד שתהא נערה. אבל קטנה שקדשה
אביה הבא עליה בקטנותה אינו
בסקילה ופלוגתא דתנאי היא איכא
למ"ד בחנק ואיכא למ"ד פטור
לגמרי:

בתולה. ולא בעולה:

מאורסה. ולא נשואה ואפילו נכנסה
לחופה ולא נבעלה דקרינא ביה
בתולה מיהו לא קרינא ביה
מאורסה:

והיא בבית אביה. למעוטי מסרה
האב לשלוחי הבעל וזינתה בדרך:

באו עליה שנים. ועדיין היא בתולה
כגון שבאו עליה שלא כדרכה:

הראשון בסקילה. דמשכבי אשה
כתיב (ויקרא. יע):

והשני בחנק. דבעולה היא והא
סתמא רבי היא דאמר שלא כדרכה
נפקא ליה מכלל בתולה לקמן:

גמ'

ת"ר נערה ולא בוגרת. אקרא קאי כי
תהיה נערה בתולה מאורסה וגוי'
(דברים כב) וסקילה כתיבא התם
נערה משתביא שתי שערות עד
שירבה שחור על הלבן ואין בין נערות
לבגרות אלא ו' חדשים בלבד:

בית אביה. בפרשת מוציא שם רע
כתיב (שם) לזנות בית אביה והתם
נמי סקילה כתיבא:

זו דברי ר"מ. אמתניתין קאי דקתני
עד שתהא נערה ומשמע למעוטי
קטנה זו דברי ר"מ דאמר בכתובות
באלו נערות (דף כט.) קטנה אין לה
קנס חמשים כסף דנערה דוקא כתיב
ולא קטנה הלכך גבי נערה המאורסה
אין קטנה במשמע:

אבל חכמים. שנחלקו עליו ואמרו יש
קנס במקום מכר חולקין עליו אף
כאן ואומרים קטנה ארוסה בסקילה
ולא מיעט הכתוב אלא בוגרת:

דילמא. למעוטי בוגרת ותו לא אתא
למעוטי מידי:

א"ל. אי"כ האי עד שתהא נערה האי
לישנא משמע בהדיא למעוטי קטנה
דהכי משמע אינו חייב בקטנותה עד
שתגדיל ותהא נערה ואי למעוטי
בוגרת לחודא אתא הכי איבעיא ליה
למתני אינו חייב אלא על נערה
בתולה וכו':

ותו לא מידי. אין עוד להקניט בדבר
דודאי מתני ר"מ היא:

לר"מ. דאוקמה למתני דממעט
קטנה אליביה:

לגמרי קא ממעט ליה. דפטרינן ליה
לגברא ממיתה הואיל והיא פטורה
דלאו בת עונשין היא ולא קרינן בהו
ומתו גם שניהם דכתיב גבי שוכב עם
אשה בעולת בעל:

או דילמא מסקילה ממעט ליה. אבל
חנק מחייבי:

שתיק. רב:

ונימא ליה ומת האיש השוכב עם
האשה לבדו. בארוסה כתיב ואם
בשדה ימצא האיש את הנערה
המאורסה והחזיק בה האיש ושכב
עמה ומת האיש אשר שכב עמה לבדו
למה לי אילימא למעוטי לדידה הא
בהדיא כתיב ולנערה לא תעשה דבר
אלא להביא את הבא על הקטנה
מדעתה ואע"ג דפטור דידה לאו
משום אונס אלא משום קטנות
דאיהי לאו בת עונשין לגמרי איהו
מיהא מיחייב:

שניהם שוין. שני בני עונשין:

מתניתין

הבא על נערה המאורסה - אינו חייב עד ש' תהא נערה,
בתולה,
מאורסה,
והיא בבית אביה.

באו עליה שנים:

הראשון - בסקילה,

והשני - בחנק.

גמרא

תנו רבנן:

"נערה" - ולא בוגרת,

"בתולה" - ולא בעולה,

"מאורסה" - ולא נשואה,

"בבית אביה" - פרט לזו שמשדך האב לשלוחי הבעל."

אמר רב יהודה אמר רב:

זו דברי רבי מאיר,

אבל חכמים אומרים:

נערה המאורסה אפילו קטנה במשמע.

אמר ליה רב אחא מדפתי לרבינא:

ממאי דמתניתין רבי מאיר היא?

ולמעוטי קטנה נמי?

דילמא רבנן היא!

ולמעוטי בוגרת ותו לא!

אמר ליה:

האי: "אינו חייב עד שתהא נערה בתולה מאורסה",

'אינו חייב אלא על נערה בתולה מאורסה' מיבעי ליה,

ותו לא מידי.

בעא מיניה רבי יעקב בר אדא מרב:

בא על הקטנה מאורסה, לרבי מאיר מהו?

לגמרי ממעיט ליה, או מסקילה ממעיט ליה?

אמר ליה:

מסתברא מסקילה ממעט ליה.

והקתיב: "ומתו גם שניהם" (דברים כב, כב),

עד שיהו שניהן שוין?

שתיק.

אמר שמואל:

מאי טעמא שתיק רב?

ונימא ליה: "ומת האיש אשר שכב עמה לבדו" (דברים כב, כה),

כתנאי:

"ומתו גם שניהם" - עד שיהו שניהן שוין,

דברי רבי יאשיהו.

רש"י

למעוטי מעשה חזוין. מחדד ומקשה אברו בבשרה מבחוץ דהוא נהנה והיא אינה נהנית להכי כתיב שניהם שיהיו שניהם שוין נהנין ומיהו שלא כדרכה אף על גב דהיא אינה נהנית ממשכבי אשה איתרבאי לחיובא:

לא כלום הוא. ולא איצטריך למעוטי ואיכא דאמרי מעשה הורדוס (בבא בתרא דף ג:): שהטמינה שבע שנים בדבש: ועדיין היא בתולה. שבאו כולם שלא כדרכה:

וכולן בחנק. דגבי סקילה לבדו כתיב וקרא יתירא הוא למעוטי כי האי גוונא דאף על גב דקרינא ביה בתולה אין בסקילה אלא אחד מהם אותו ששכב עמה לבדו דהיינו ראשון שביאתו היתה יחידית:

רבי יונתן אומר:

"ומת האיש אשר שכב עמה לבדו".

ואידך,

ההיא "ומתו גם שניהם" מאי דר'יש ביה?

אמר רבא:

למעוטי מעשה חידודים.

ואידך?

מעשה חידודים - לאו כלום היא.

ואידך?

האי "לבדו"²⁹⁷ - מאי דר'יש ביה?

כדתנא:

"באו עליה, עשרה בני אדם ועדיין היא בתולה - כולם בסקילה.

רבי אומר:

הראשון - בסקילה,

וכולן - בחנק".

²⁹⁷ "ומת האיש אשר שכב עמה לבדו"

77. סו, ב - סז, א

רפ"י

ר' אומר. כי תחל לשון תחלה ולקמיה מפרש לה: **דרבי ישמעאל**. בריש פירקין: **אם תחלת ביאתה בזנות**. שזו היא ביאה ראשונה שנבעלה: **כי התם**. מה מצינו בנערה הנמאורסה שיצאה מחנק לסקילה ולא יצאה אלא בביאה ראשונה וכתוב לבדו למעוטי שני אף בת כהן לא נשתנית מיתתה אלא בביאה ראשונה הלכך בנערה בתולה והיא ארוסה הכתוב מדבר: **כר"מ ס"ל**. דאמר בת כהן נשואה לכשר בשריפה אבל נשאת לאחד מן הפסולין שנתחלה משעת נשואין שוב אינה אלא בחנק והאי תחלה דקאמר רבי ה"ק אם זו תחלת חילולה בשריפה ואם לאו בחנק: **ומאי וכן**. הכא לא קפיד אלא אתחלת חלול ולא אתחלת ביאה והתם אתחלת ביאה נמי קפיד: **סימנא בעלמא**. ובתחילת שום דבר הכתוב מדבר דתחלת חלול מיהא הוה:

תנו רבנן:

"**זבת איש מהן מי תהל לזנות**" (ויקרא כא, ט).

רבי אומר:

תחילה,

וכן הוא אומר: "זמת האיש אשר שכב עמה לבדו" (דברים כב, כה).

מאי קאמר?

אמר רב הונא בריה דרבי יהושע:

רבי כרבי ישמעאל סבירא ליה,

דאמר: ארוסה יצאה לשריפה, ולא נשואה,

והכי קאמר: אם תחילת ביאה בזנות - בשריפה,

אידיך - בחנק.

מאי "וכן"?

כי התם, מה התם בתחילת ביאה קמשתעי קרא,

הכא נמי בתחילת ביאה קמשתעי קרא.

אמר ליה רב ביבי בר אבוי:

מר לא הכי אמר.

ומנו? רב יוסף.

רבי כרבי מאיר סבירא ליה,

דאמר: נשאת לאחד מן הפסולין מיתתה בחנק.

והכי קאמר

אם תחילת אחלתה בזנות - בשריפה,

ואידיך - בחנק.

ומאי "וכן"?

סז, א סימנא בעלמא.

78. סז, א

רס"י

מתניתין

"המסית זה הדיוט."

והמסית את ההדיוט.

אמר: "יש יראה במקום פלוני,

כך אוכלת, כך שותה, כך מטיבה, כך מריעה".

כל חייבי מיתות שבתורה - אין מכמינין עליהם חוץ מזו.

אמר לשנים - הן עדיו ומביאין אותו לבית דין וסוקלין אותו.

אמר לאחד, הוא אומר: "יש לי חבירים רוצים בכך".

אם היה ערום - ואינו יכול לדבר בפניהם,

מכמינין לו עדים אחריו הגדר, והוא אומר לו: "אמור מה שאמרת!"

והלה אומר לו.

והוא אומר לו: "היאך נניח את אלהינו שבשמים,

ונלך ונעבוד עצים ואבנים?"

אם חוזה בו - הרי זה מוטב.

ואם אמר: "כך היא חובתנו, כך יפה לנו" -

העומדין מאחורי הגדר מביאין אותו לבית דין וסוקלין אותו.

האומר: "אעבוד", "אלף ואעבוד", "נלך ונעבוד",

"אזבח", "אלף ואזבח", "נלך ונזבח",

"אקטיר", "אלף ואקטיר", "נלך ונקטיר",

"אנסף", "אלף ואנסף", "נלך וננסף",

"אשתחיה", "אלף ואשתחיה", "נלך ונשתחיה".

גמרא

"המסית זה הדיוט",

טעמא ד"הדיוט",

הא נביא - בחנק.

"והמסית את ההדיוט".

טעמא דייחיד,

הא רבים - בחנק.

מתניתין מני?

רבי שמעון היא.

דתניא:

"נביא שהדיח - בסקילה,

רבי שמעון אומר: בחנק.

מדיחי עיר הנדחת - בסקילה,

רבי שמעון אומר: בחנק".

אימא סיפא:

"המדיח זה האומר: 'נלך ונעבוד עבודה זרה'".

ואמר רב יהודה אומר רב:

מדיחי עיר הנדחת שנו.

אתאן לרבנן!

רישא רבי שמעון, וסיפא רבנן!?

רבינא אומר:

כולה רבנן היא, 'לא זו אף זו' קתני.

מתני'

המסית זה הדיוט. מסית דחשבינן ליה. בנסקלין זה הדיוט שהסית אבל נביא שהסית אינו בסקילה אלא בחנק כדמפרש בגמרא:

המסית את ההדיוט. הוא דבסקילה אבל מסית את הרבים כגון עיר הנדחת בחנק כדמפרש בגמרא והא ליכא למידק אבל מסית את הנביא בחנק דלא מצינו חלוק בין מסית את הנביא למסית את ההדיוט אבל מצינו חלוק בין נביא שהסית להדיוט שהסית דהדיוט שהסית כתיב (דברים יג) וסקלתו באבנים ובנביא כתיב (שם) והנביא ההוא או חולם החלום ההוא יומת ומיתה האמורה בתורה סתם אינה אלא חנק: אמר לשנים: יחד הן עצמן נעשו עדים ואין צריכין להתרות בו כשאר חייבי מיתות אלא מביאין אותו לבית דין דכתיב (שם) לא תחמול ולא תכסה עליו:

אמר לאחד הוא אומר יש לי חברים רוצים בכך. הניסת צריך להשיבו יש לי חברים רוצים בכך בא ואמור לי בפניהם:

ואם היה המסית ערום ואינו יכול לדבר בפניהם. כלומר אומר איני יכול לפרסם הדבר מפני יראת ב"ד:

מכמינין לו. דמתרגמינן וארב לו וכמן ליה (דברים יט) מעמידין ליה מארבין אחורי הגדר לשמוע דבריו:

ביחוד. כלומר אין איש עכשיו עמנו ויכול אתה לומר מה שאמרת לי:

האומר אעבוד וכו'. באחת מכל הלשונות הללו הוי מסית וחייב:

גמ'

הא נביא. אם מסית זה נביא שהיה מתנבא בשם הקב"ה לעבוד עבודת כוכבים:

טעמא. דמסית את ההדיוט כלומר את היחיד הא אם מסית את הרבים כגון אנשי עיר הנדחת לאו בסקילה הוא אלא בחנק דהא ליכא למידק דהא דקתני והמסית את ההדיוט למעוטי מסית את הנביא קאמר דלא אשכחן תנא דמפליג בין מסית את הנביא למסית את ההדיוט אבל בין נביא המסית להדיוט המסית אשכחן חלוק כדמפרש ואזיל: טעמא דר"ש ורבנן מפרש באלו הן הנחנקין:

מדיחי עיר הנדחת שנו. במשנתנו זאת ואשמועינן סיפא דמדיח דרישא במדיח עיר הנדחת קאמר וה"ק המדיח דתנן לעיל (דף נג.) בהדי נסקלין זה האומר לרבים נלך ונעבוד עבודת כוכבים: רבינא אמר גרס ולא גרסי אמר רבינא דאיהו ורב פפא לא פליגי אלא מר מתרץ חדא ומר מתרץ חדא ולא פליגי דהא בתרי מילי אוקימנא לרישא כר"ש ואתו הנך אמוראי לתרוצה כרבנן והכי פירושה רבינא תרצה לחדא ואמר רישא נמי רבנן והמסית את ההדיוט לאו למעוטי מסית את הרבים אתא אלא תרווייהו תנא להו תנא רישא מסית את היחיד והדר תנא סיפא המדיח זה האומר לרבים נלך ונעבוד עבודת כוכבים:

ולא זו אף זו קתני. כלומר אי קשיא לך ליתני מסית את הרבים ולא ליתני מסית את היחיד דהא פשיטא דכולהו מודו בה דבסקילה אורחא לתנא למתני הכי תנא מילתא ברישא דפשיטא ליה והדר תנא רבותא ולא זו דמסית יחיד בלבד בסקילה אלא אף זו דמסית רבים בסקילה ודלא כר' שמעון ורב פפא אתא אף לתרוצי לדקתני המסית זה הדיוט לאו למעוטי נביא המסית קתני אלא כל המסיתים קרי הדיוטות משום הכמנה כלומר מסית הדיוט ושוטה הוא ומדת הקלין נוהג בו שמקילין בחייו שכל חייבי מיתות צריכין התראה וזה נהרג בהכמנה:

79. סז, א

רס"י

בבית הפנימי. בחדרי חדרים
לפי שהוא ירא לדבר בגלוי:
הן רואין אותו. לאור הנר שעמו
דאי לא מצי חזו ליה לא מצי
מסהדי עליה לחיוביה קטלא
ואף על גב דשמעי קליה דמצי
למימר לא הואי אנא:
ושומעין קולו. שהוא אומר
דברי הסתה:

רב פפא אָמר:

כִּי קָתַנִּי "מִסִּית זֶה הַדְּיוּט" לְהַכְמִנָּה.

דְּתַנְיָא:

"וְשֹׁאֵר כָּל חַיִּיבֵי מִיתוּת שֶׁבַתְּוֹרָה אֵין מְכַמִּינִין עֲלֵיהֶן, חוּץ מִזֶּה.

כִּיצַד עוֹשִׂין לוֹ?

מְדַלְקִין לוֹ אֶת הַנֵּר בְּבֵית הַפְּנִימִי, וּמוֹשִׁיבִין לוֹ עֵדִים בְּבֵית הַחִיצוֹן,

כְּדִי שְׂיֵהוּ הֵן רוֹאִין אוֹתוֹ וְשׁוֹמְעִין אֶת קוֹלוֹ, וְהוּא אֵינוֹ רוֹאֶה אוֹתָן.

וְהֵלֵךְ אוֹמֵר לוֹ: 'אָמור מֶה שֶׁאֲמַרְתָּ לִּי בִּיְחֻד!'

וְהוּא אוֹמֵר לוֹ.

וְהֵלֵךְ אוֹמֵר לוֹ: "הֵיאָר נִיחַ אֶת אֱלֵהֵינוּ שֶׁבְּשָׁמַיִם וְנַעֲבֹד עֲבוּדָה זָרָה?"

אִם חוֹזֵר בּוֹ - מוֹטָב,

וְאִם אָמַר: "כֶּךָ הִיא חוֹבַתְנָן, וְכֶךָ יָפֵה לָנוּ,"

הַעֲדִים שֶׁשׁוֹמְעִין מִבְּחוּץ מְבִיאִין אוֹתוֹ לְבֵית דִּין, וְסוֹקְלִין אוֹתוֹ.

²⁹⁸ וְכֵן עָשׂוּ לְבֵן סֵטְדָא מְלוּד, וְהִתְלַאוּהוּ בְּעֶרְבַּ הַפֶּסַח."

"בֶּן סֵטְדָא"??

בֶּן פְּנִדְיָא הוּא!

אָמַר רַב חֲסֵדָא:

בְּעַל סֵטְדָא, בּוֹעַל פְּנִדְיָא.

בְּעַל פְּפוֹס בֶּן יְהוּדָה הוּא!

אֵלָא אָמוֹ סֵטְדָא.

אָמוֹ מְרִים, מְגַדְלָא נְשִׂיאָ הוּא!

כְּדָאמְרֵי פּוּמְבְּדִיתָא: "סֵטַת דָּא" מִבְּעֵלָה.

80. סז,א

כ"י

מתני'

המדריך זה האומר וכו'. בגמרא מוקים לה במדיח עיר הנדחת: העושה מעשה. ממש בסקילה: ולא האוחז את העינים. מראה לבריות כאילו הוא עושה ואינו עושה כלום:

שנים מלקטין קשואין. במכשפות לפנינו אחד מהן לוקט וחייב וחברו לוקט ופטור: העושה מעשה. שהיתה כאן שדה קשואין ולקטה ממש בכשפים חייב: האוחז את העינים: מראה לנו כאילו התקבצו כולם במקום אחד והקשואין לא זיין ממקומן פטור:

מתניתין

"המדריך" - זה האומר: "נִלְךָ וְנַעְבֹּד עֲבוֹדָה זָרָה".

"המכשף": העושה מעשה - חייב,

ולא האוחז את העינים.

רבי עקיבא אומר משום רבי יהושע:

שנים לוקטין קשואין,

אחד לוקט - פטור,

ואחד לוקט - חייב.

העושה מעשה - חייב,

האוחז את העינים - פטור.

גמרא

אמר רב יהודה אמר רב:

מדיחי עיר הנדחת שגנו כאן.

81. סז, א

רס"י

גמ' **מכשפה אחד האיש ואחד האשה**. דהא גבי אוב וידעוני דמכשפים הם לא חלק בין איש לאשה דכתיב (ויקרא כ) איש או אשה: **לא תחיה כל נשמה**. בשבע אומות כתיב: **מה להלן בסייף**. דכתיב בסיחון ועוג ויכהו ישראל לפי חרב (במיובר כא): **מה להלן בסיני**: **בסקילה**. דכתיב (שמות יט) כי סקול יסקל או ירה יירה: **שריבה בהן הכתוב מיתות הרבה**. ומצינו בסיני שנבחרה בהן סקילה: **מיתה אחת**. כל מיתה האמורה לבני נח אינו אלא סייף: **סמכו ענין לו**. סמך ענין המכשף לשוכב עם בהמה ענין פרשה: **שוכב עם בהמה בסקילה**. הא ילפינן לה בהאי פרקין מדמיהם בס דכתיב בס בפרשת קדושים תהיו וגמרי' לה מאוב וידעוני דכתיב בהו באבן ירגמו אותם דמיהם בס (ויקרא כ): **וכי יהודה**. לא דריש סמוכין: **נוציא**. את זה מדין מיתות קלות לסקילה החמורה מכולן: **אלא**. מכלל ופרט את למד בסקילה: **בכלל**. כל המכשפים היו וכבר חייב בהן הכתוב מיתה כדכתיב לא תחיה למה יצאו להזכירן בעצמן ולכתוב בהן סקילה להקיש להם את הכלל וזו מדה בתורה כל דבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל וכו': **שני כתובין**. הוה ליה למכתב חד או אוב או ידעוני ולשתוק: **עדה אמרה**. כמו הדא אמרה זאת אומרת: **קסבר ר' יהודה וכו'**. ובכל דוכתי דאמר אלא למייד מלמדין מאי איכא למימר ר' יהודה היא ומחכא ילפינן:

"המכשף - זה העושה מעשה".

תנו רבנן:

"מכשפה" (שמות כב, יז) - אַחַד הָאִישׁ וְאֶחָד הָאִשָּׁה. אִם בֵּן מִה תִּלְמוּד לֹמַר: "מְכַשֶּׁפָה"? מִפְּנֵי שְׂרֹוב נְשִׁים מְצוּיֹות בְּכַשְׁפִּים.

מיתתן במה?

רבי יוסי הגלילי אומר:

נאמר כאן: "מכשפה לא תחיה" (שמות כב, יז), ונאמר להלן: "לא תחיה כל נשמה" (דברים כ, טז), מה להלן בסייף, אף כאן בסייף.

רבי עקיבא אומר:

נאמר כאן: "מכשפה לא תחיה", ונאמר להלן: "אם בהמה אם איש לא יחיה" (שמות יט, יג), מה להלן בסקילה, אף כאן בסקילה. אָמַר לוּ רַבִּי יוֹסִי:

אני דנתי "לא תחיה" מ"לא תחיה", ואתה דנת: "לא תחיה" מ"לא יחיה"!

אמר לו רבי עקיבא:

אני דנתי ישראל מישראל,

שריבה בהן הכתוב מיתות הרבה,

ואתה דנת ישראל מגוים, שלא ריבה בהן הכתוב, אלא ^מיתה אחת.

סז, ב

בן עזאי אומר:

נאמר: "מכשפה לא תחיה" (שמות כב, יז),

ונאמר: "כל שוכב עם בהמה מות יומת" (שמות כב, יח),

סמכו ענין לו: מה "שוכב עם בהמה" בסקילה, אף מכשף בסקילה.

אמר לו רבי יהודה:

וכי מפני שסמכו ענין לו, נוציא לזה בסקילה?

אלא: אוב וידעוני בכלל מכשפים היו, ולמה יצאו?

להקיש עליהן ולומר לה: מה אוב וידעוני בסקילה - אף מכשף בסקילה".

לרבי יהודה נמי,

ליהו אוב וידעוני שני כתובים הפאים כאחד,

'וכל שני כתובין הפאין כאחד - אין מלמדין!'

אמר רבי זכריה:

עדה אמרה, קסבר רבי יהודה:

שני כתובין הפאין כאחד מלמדין.

82. טז, ב

רש"י

כשפים. נוטריקון כחש פמליא של מעלה שעל מי שנגזר לחיות ממיתין:
אפילו כשפים. אין בהן כח לפני גזרתו שאין כח מלבדו:
מתותי כרעיה. לעשות לו מכשפות:
אם מסתייע. מילתיך אם את מצלחת לעשות לי מכשפות עשי:
אין עוד מלבדו כתיב. ואם המקום חפץ בי לא תוכלי להרע ואם תוכלי מאתו יצא ואני מקבלן:
דנפיש זכותיה. ומסרי נפשיה משמיא לאצוליי:

אמר רבי יוחנן:

למה נקרא שמן 'כשפים'?
 שמכחישין פמליא של מעלה,

"אין עוד מלבדו" (דברים ד, לה).

אמר רבי חנינא:

אפילו לדבר כשפים.

ההיא איתתא דהות קא מהדרא למשקל עפרא מתותי פרעיה דרבי חנינא.
 אמר לה: אי מסתייעת זילי עבדי - "אין עוד מלבדו" כתיב!

איני? והאמר רבי יוחנן:

למה נקרא שמן 'כשפים'?
 שמכחישין פמליא של מעלה.

שאני רבי חנינא,

דנפיש זכותיה.

83. סז, ב

רש"י

בלטיהם. כמו (שופטים ד) ותבא (בלט) בסתר:
זה מעשה שדים. שנסתרים ואינן נראין כל מקום שנאמר בלטיהם היו החרטומין עושין בלחשיהם עיני שדים:
בלהטיהם אלו מעשה כשפים. שאינו עושה על ידי שדים אלא מעצמו:
להט החרב המתהפכת לשמור את דרך עץ החיים. ומתהפכת מאליה ודומה לכשפים (ולא) עיני שדים היתה מתהפכת אלא מאליה וקרי ליה להט:
דקפיד אמנא שד. מי שמקפיד על הכלי שאינו יכול לעשות דבר בלא כלי הראוי לאותו דבר כגון שרי בוחן שצריכין סכין שקתו שחור ושרי כוס שצריכין כוס של זכוכית:
דלא קפיד אמנא. שבכל כלי היה עושה:
כהלכות שבת. דמלאכות בסקילה ושבבות פטור אבל אסור וצידת צבי וצפור שנכנסת לו תחת כנפיו יושב ומשמרו עד שתחשך ומפיס מורסא להוציא ממנה לחה הכי איתא בפרק רבי אליעזר דאורג (דף קז.) וכן צד נחש במתעסק בו שלא ינשכו אותו מותר לכתחילה הכא נמי העושה מעשה ממש בסקילה:
האוחז את העינים. מראה כאילו עושה ואינו עושה כלום פטור אבל אסור:
עסקי בהלכות יצירה. וממילא אברו. להו עגלא תילתא על ידי שהיו מצרפים אותיות השם שבהם נברא העולם ואין כאן משום מכשפות דמעשה הקב"ה הן עיני שם קדושה שלו הוא:
אבוה דקרנא. מכשף היה:
מנפץ. חוטמו בכח מוקי"ר בלע"ז:
ושדי כריכי דשיראי מנחיריו. משלך חתיכות של מעילים:
אצבע אלהים היא. מכה זו של כנים לא על ידי מכשפות באה אלא על פי הקב"ה דאין לחרטומים יכולת בה:
לא מצוי ברי. אין יכול לברוא אפילו בריה גדולה אלא כשהשד צריך לבריות גדולות הוא מאסף ומביא מן ההפקר:
האי מיכניף ליה. בריות גדולות נוחים לקבצם ונאספים יחד אליו אבל בריה קטנה אינה נאספת שאין בה כח לבא ממקום רחוק:
הכי גרסינן אמר לו רב לרבי חייא. ולא גרסינן איני:
טייעא. סוחר ערבי:
שקל ספסירא וגידיה לגמליה. נטל חרב וחתך גמל לאברים גידיה כמו ראוהו מגוייד דבפרק בתרא דיבמות (דף קכ.):
וטורף ליה בטבלא וקם. קשקש לו בזוג אסקד"א בלע"ז ועמד לו על רגליו:
אמר לו. רבי חייא לרב:
לבתר הכי דם ופרתא מי הוה. אחר שעמד הגמל כלום נמצאת שם לכלוך מן הדם והפרש:
ההוא אחיזת עינים הוה. ולא מגוייד הוא שאינו יכול להחיות המת:
פשר. נמס המכשפות כל מילי מכשפות נבדקין על מים חיים ונמוחין:
קם גמלא דסקוניתא. נעשה החמור דף של גשר שעשו תחלה את הדף חמור גמלא גשר סקוניתא מין עץ הוא:
איכא דזבין מידעם הכא וכו'. כלומר יש לוקח בעיר הזאת שמוחזקת בכשפים שום סחורה ואינו בודקה על המים:
ינאי איקלא לההיא אושפיזא. ולא גרסינן רבי ינאי דלאו איניש מעליא הוא שעשה כשפים:

אמר רבי אייבו בר נגרי אמר רבי חייא בר אבא: **"בלטיהם"** (שמות ז, כב) - אלו מעשה שדים, **"בלהטיהם"** (שמות ז, יא) - אלו מעשה כשפים, וכן הוא אומר: **"וזאת להט החרב המתהפכת"** (בראשית ג, כד).

אמר אבוי:
 דקפיד אמנא - שד,
 דלא קפיד אמנא - כשפים.

אמר אבוי:
 הלכות כשפים כהלכות שבת,
 יש מהן - בסקילה,
 ויש מהן - פטור אבל אסור,
 ויש מהן - מותר לכתחלה.

העושה מעשה - בסקילה.
 האוחז את העינים - פטור אבל אסור.
 מותר לכתחלה - בדרך הניא ורב אושפיזא:
 כל מעלי שבתא הוו עסקי בהלכות יצירה, ומיברי להו עיגלא תילתא ואכלי ליה.

אמר רב אשי:
 חזינא ליה לאבוה דקרנא דנפיין, ושדי פריכי דשיראי מנחיריה.

"ויאמרו החרטום אל פרעה אצבע אלהים הוא" (שמות ח, טו),

אמר רבי אליעזר:
 מיכן שאין השד יכול לבראות ברעה פחות מכשעורה.

רב פפא אמר:
 האלהים! אפילו כגמלא נמי לא מצוי ברי,
 האי - מיכניף ליה,
 והאי - לא מיכניף ליה.

אמר ליה רב לרבי חייא:
 לדידי חזי לי ההוא טייעא,
 דשקליה לספסירא וגידיה לגמלא,
 וטרף ליה בטבלא וקם.

אמר ליה::
 לבתר הכי דם ופרתא מי הוה?
 אלא, ההיא אחיזת עינים הוה.

זעירי איקלע לאלקסנדריא של מצרים,
 זבו חמרא כי מטא לאשקונייה מיא פשר, וקם גמלא דוסקוניתא.
 אמרו ליה: אי לאו זעירי את לא הוה מהדרין לה,
 מי איכא דזבין מידי הכא ולא בדיק ליה אמאי?!

ינאי איקלע לההוא אושפיזא,
 אמר להו: אשקנן מיא!

רש"י

שתיא. קמח טרוף במים :
חזייה דמרחשן שפוטתה. ראה
 ינאי האשה המביאה לו
 המשקה שהיו שפתייה נעות
 הכיר שכשפנייה היא :
שדא פותא. מן המשקה לארץ
 ונעשו עקרבין :
אנא שתאי מדיכנו. לא גלה
 להם הדבר שהבין בדבר והראה
 עצמו כאילו שתה :
הואי חמרא. האשה נעשית
 חמור :
רכבה. ינאי וסליק בשוקא :
פשרא לה. מיחת את הכשפים
 וחזרה לקדמותה :
הצפדע. אחת משמע :
השריצה. ממעיה ויצאו ולדות :
מדברותיך. מנע מדברייך ופנה
 להלכות נגעים ואהלות שהן
 חמורים ובהם אתה מחודד ולא
 בהגדה :
שרקה להם. ושמעו קולה כל
 הצפרדעים שבעולם והם באו :

קריבו שתיא.
 חזא דקא מרחשן שפוטתה, שדא פורתא מיניה הוּו עקרבין.
 אמר להו: אנא שתאי מדיכנו, אתון נמי שתו מדידי.
 אשקיה, הואי חמרא,
 רכבה, סליק לשוקא.
 אתא חברתה פשרה לה,
 חזייה דרכיב וקאי אאיתתא בשוקא.

"ותעל הצפרדע ותכס את ארץ מצרים" (שמות ח, ב).

אמר רבי אלעזר:
 צפרדע אחת היתה, השריצה ומלאה כל ארץ מצרים.

כתנאי

"רבי עקיבא אומר:

צפרדע אחת היתה ומלאה כל ארץ מצרים.
אמר לו רבי אלעזר בן עזריה:
עקיבא, מה לך אצל הגדה?
כלה מדברותיה, ולך אצל נגעים ואהלות
צפרדע אחת היתה, שרקה להם והם באו.

84. סז, ב - סח, א

כ"י

והא. מילתא דלקיטת קשוואין :
 ר"ע מר' יהושע גמר לה. בתמיה :
 קינוף. ארבעה עמודים וכליה פרוסה עליהם כדאמרי
 בסוכה (דף י.) :
 לחלוץ תפיליו. של אביו דקסבר שבת לאו זמן תפילין
 הוא ואסור להניחן שמא יצא בהן לרשות הרבים :
 שדעתו של אבא נטרפה. וקרוב הוא למות שאילו
 היתה דעתו מיושבת היה חולץ תפיליו :
 איסור סקילה. הדלקת הנר והטמנת חמין ועוסקין
 בדבר שאינו אלא איסור שבות דמניח תפילין בשבת
 אין כאן איסור מלאכה ואפילו יצא לרשות הרבים
 דהא דרך מלבוש הוא ותכשיטין הוא לו בחול :
 ברחוק ארבע אמות. מפני הנדוי שברכוהו במחלוקת
 תנורו של עכנאי בבבא מציעא (דף נט.) :
 שלו מהו. במה תהא מיתתו :
 שלך קשה משלהן. מפני שלבך פתוח כאולם ואילו
 שמשנתני היית למוד תורה הרבה :
 נטל. ר"א שתי זרועותיו. שנגלליו. כשגולליו ספר
 תורה והכתב מכוסה כך תתעלם ותתכסה תורה
 שבלבי כשאמות לפי שלא שמשוני ולמדו ממני :
 ולא חסרתי מרבתי ככלב המלקק מן הים. לפי
 חכמתם שהיתה גדולה אין למודי עולה לחסרם
 ולקבל מהם חכמה אלא מעט ככלב המלקק מן הים
 וכן תלמידי לא חסרוני ולא קבלו מחכמתי לחסר את
 יתרון חכמתי מהם אפי' כמו שמחסר המכחול
 בשפופרת בטבול אחד :
 ולא חסרתי. כלומר לא חסרתים מחכמתם ממה
 שהיו מתחילה גדולים יותר ממני וגם עתה גדולים
 הם ממני לפי שלא למדתי מחכמתם כי אם מעט
 מהם :
 שפופרת. קנה שנותנין בה כחול קיסם של עץ או של
 כסף שתוחבין מכחול בתוכו ומטבלו בכחול ומוציאו :
 בבהרת עזה. בהלכות מראות נגעים :
 בנטיעת קשואים. הלכות מיני כשפים שעל ידיהם
 נתמלא כל השדה קשואים :
 אמרו לו הכדור והאימוס וכי'. כדור פלוטי"ה מחופה
 עור ומלאה מתוכו צמר של איל בדוחק וכן אימוס
 שלהם של עור היה כעין מנעל וממולא מתוכו שער
 ופיו תפור ובו היו עושיין המנעלים כמו שעושיין
 הרצענין שלנו בדפוס של עץ :
 הקמיע. של עור וממולא מתוכו ותלאהו בצואר לנוי :
 משקולת קטנה. כעין אונקיא שעושיין מעופרת
 ומחפין אותה בעור כדי שלא תחסר אבל משקולת
 גדולה אין דרכה. לחפיתה בעור :
 וצרו המרגלית. תופרין המרגלית בעור ותולין אותו
 בצואר בהמה לרפואה :
 מהו. לפי שנחלקו באלו רבי אליעזר וחכמים בסדר
 טהרות (כלים פכ"ט) וחכמים אומרים אינן מקבלין
 טומאה לפי שכלי עור אין מקבל טומאה אלא אם כן
 יש לו בית קיבול דהא איתקש לשק והני הואיל
 וקבולן נעשית למלאותן מלוי בתוכו עולמית לא
 שמה קבול ורבי אליעזר אומר מקבל טומאה דבית
 קיבול העשוי למלאות שמה קבול ועוד נחלקו בכדור
 ובאימוס שנקרעו ונראה חלל שלהם דמדודו רבן
 דמקבלי טומאה דהא איכא בית קיבול ופליגי לענין
 טבילה שחכ"א מה שבתוכו חוצץ ור' אליעזר אומר
 מה שבתוכו אינו חוצץ דכולי חד כלי הוא ובשעת
 פטירתו היו רוצין לידע אם חזר בו ושאלוהו מה אתה
 אומר באותן שני המחלוקות אמר להם טמאים
 אפילו שלמים והטומאה נוגעת מבחוץ :
 וטהרתן במה שהן. כלומר אם נקרעו שחכמים
 מודים שמקבלין טומאה וחלוקין עלי לומר שהמלוי
 חוצץ ועומד אני בדברי שהמלוי אינו חוצץ שמטבילין
 כמות שהן :
 מנעל שעל גבי אימוס מהו. שאף בו נחלקו בתוספתא
 דטהרות חכמים אומרין הואיל ואינו מחוסר מלאכה
 הצריכה אומן שהדיוט יכול לסלקו מעל האימוס כבר
 שם כלי עליו וטמא ור"א מטהר שעדיין לא נגמרה
 מלאכתו :
 הותר הנדר. שברכוהו :
 בין קסרי ללוד. שהיו נושאין את מטתו מקסרי ללוד :
 פתח עליו בשורה. שהיו עושיין שורה סביבות המטה
 להספד :

"אמר רבי עקיבא משום רבי יהושע :
 שנים לוקטין קשוואין,
 אחד לוקט - פטור,
 ואחד לוקט - חייב.
 העושה מעשה - חייב,
 האוחז את העינים - פטור."

סח, א והא רבי עקיבא מרבי יהושע גמיר לה!!
 והתניא:

"כשחלה רבי אליעזר, נכנסו רבי עקיבא וחביריו לבקרו.
 הוא יושב בקינוף שלו, והן יושבין בטרקלין שלו.
 ואותו היום ערב שבת היה,
 ונכנס הורקנוס בנו לחלוץ תפיליו,
 גער בו ויצא בנזיפה.
 אמר להן לחביריו: כמדומה אני שדעתו של אבא נטרפה.
 אמר להן: דעתו ודעת אמו נטרפה,
 היאך מניחין איסור סקילה, ועוסקין באיסור שבות?
 כיון שראו חכמים שדעתו מיושבת עליו,
 נכנסו וישבו לפניו מרחוק ארבע אמות.
 אמר להם: למה באתם?
 אמרו לו: ללמוד תורה באנו,
 אמר להם: ועד עבשיו למה לא באתם?
 אמרו לו: לא היה לנו פנאי.
 אמר להן: תמיה אני אם ימותו מיתת עצמן.
 אמר לו רבי עקיבא: שלי, מהו?
 אמר לו: שלך קשה משלהן.
 נטל שתי זרועותיו והניחן על לבו, אמר:
 אוי לכם שתי זרועותיי שהן כשתי ספרי תורה שנגלליו.
 הרבה תורה למדתי, והרבה תורה לימדתי.
 הרבה תורה למדתי - ולא חסרתי מרבתי,
 אפילו ככלב המלקק מן הים,
 הרבה תורה לימדתי - ולא חסרוני תלמידי,
 אלא כמכחול בשפופרת.
 ולא עוד אלא שאני שונה שלש מאות הלכות בבהרת עזה,
 ולא היה אדם ששואלני בהן דבר מעולם,
 ולא עוד לי אלא שאני שונה שלש מאות הלכות,
 ואמרי לה: שלשת אלפים הלכות בנטיעת קשוואין,
 ולא היה אדם שואלני בהן דבר מעולם, חוץ מעקיבא בן יוסף.
 פעם אחת אני והוא מהלכין היינו בדרך,
 אמר לי: רבי, למדני בנטיעת קשוואין.
 אמרתי דבר אחד ונתמלאה כל השדה קשוואין.
 אמר לי: רבי, למדתני נטיעתו, למדני עקירתו!
 אמרתי דבר אחד, נתקבצו בולן למקום אחד.
 אמרו לו: הכדור, והאימוס, והקמיע, וצרו המרגליות,
 ומשקולת קטנה מהו?
 אמר להן: הן טמאין, וטהרתן במה שהן.

מנעל שעל גבי האמוס מהו?
 אמר להן הוא טהור, ויצאה נשמתו בטרה.

עמד רבי יהושע על רגליו ואמר: הותר הנדר הותר הנדר.
 למוצאי שבת פגע בו רבי עקיבא מן קיסרי ללוד.
 היה מכה בבשרו עד שדמו שותת לארץ פתח עליו בשורה,
 ואמר: "אבי אבי רכב ישראל ופרשיו" -

רפ"י

הרבה מעות יש לי. להחליף:
 ואין לי שולחני להרצות.
 כלומר הרבה שאלות יש לי
 לשאול ואין למי לשאול:
 היכי עביד. רבי אליעזר הכי
 שעשה מעשה בנטיעת קשואין:
 להתלמד. בהם ר"ע הוא דעבד
 ר' אליעזר:

הרבה מעות יש לי ואין לי שולחני להרצותו".

אלמא מרבי אליעזר גמרה!

גמרה מרבי אליעזר ולא סברה,
 הדר גמרה מרבי יהושע ואסברה ניהליה.

היכי עביד הכי?

והאנן תנן:

"העושה מעשה חייב!"

להתלמד שאני,

דאמר מר: "לא תלמד לעשות" (דברים יח-ט)

"לעשות" - אי אתה למד,

אבל אתה למד להבין ולהורות.

הדרן עליך ארבע מיתות